

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

MİMARLIK ANABİLİM DALI

**MİMARLIKTA ALGILAMA VE ANLAMLANDIRMA
(DÜZANLAM/YANANLAM) BAĞLAMINDA SAYDAMLIK VE OPAKLIK
KAVRAMLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

DOKTORA TEZİ

Yüksek Mimar Derya ELMALI ŞEN

EKİM 2009

TRABZON

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

MİMARLIK ANABİLİM DALI

**MİMARLIKTA ALGILAMA VE ANLAMLANDIRMA
(DÜZANLAM/YANANLAM) BAĞLAMINDA SAYDAMLIK VE OPAKLIK
KAVRAMLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

Yüksek Mimar Derya ELMALI ŞEN

**Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde
"Doktor (Mimarlık)"
Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.**

**Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 15.09.2009
Tezin Savunma Tarihi : 05.10.2009**

**Tez Danışmanı : Prof. Dr. Ayşe SAĞSÖZ
Jüri Üyesi : Prof. Dr. Şengül ÖYMEN GÜR
Jüri Üyesi : Prof. Dr. Hakkı YAVUZ
Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Asu B. GENÇOSMANOĞLU
Jüri Üyesi : Prof. Dr. Erkin ERTEN**

Enstitü Müdürü : Prof. Dr. Salih TERZİOĞLU

Trabzon 2009

ÖNSÖZ

Mimarlıkta Algılama ve Anlamlandırma (Düzenlam/Yananlam) Bağlamında Saydamlık ve Opaklık Kavramları Üzerine Bir Araştırma adlı bu çalışma, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı'nda Doktora Tezi olarak hazırlanmıştır.

Yüksek lisans ve doktora çalışmam süresince danışmanlığımı üstlenen ve danışmanlığın ötesinde her anlamda bana yol gösteren ve destek olan çok değerli hocam Prof. Dr. Ayşe SAĞSÖZ başta olmak üzere, çalışma boyunca fikir ve düşünceleri ile teze katkılarını esirgemeyen değerli hocalarım sayın Prof. Dr. Şengül ÖYMEN GÜR'e ve sayın Prof. Dr. Hakkı YAVUZ'a teşekkür etmeyi zevkli bir görev bilirim. Ayrıca Ekim 2005 tarihi itibarıyla Yurtiçi Doktora Burs Programı kapsamında çalışmamı destekleyen TÜBİTAK'a teşekkür ederim. Anket çalışması sırasında kıymetli vakitlerini bana ayırarak sabırla sorularımı yanıtlayan ve tezime büyük katkı sağlayan, ülke genelindeki mimarlık bölümlerinde görev yapan tüm hoca ve arkadaşlarıma da yardımlarından ötürü minnettarlığımı belirtmek isterim.

Son olarak bu uzun ve yorucu süreç boyunca manevi destekleriyle her zaman yanımda olan anneme, babama ve ağabeylerime, büyük bir sabır ve özveriyle bana destek olan eşime ve çalışmanın son aşamalarında gece ve gündüz bana eşlik etmek durumunda kalan bebeğime minnet ve şükranlarımı sunarım.

Derya ELMALI ŞEN
Trabzon 2009

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ	II
İÇİNDEKİLER	III
ÖZET	VI
SUMMARY	VII
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	VIII
TABLolar DİZİNİ.....	XII
1. GENEL BİLGİLER.....	1
1.1. Giriş.....	1
1.1.1. Çalışmanın Amacı ve Varsayımlar.....	2
1.1.2. Çalışmanın Kapsamı.....	4
1.1.3. Çalışmanın Yöntemi.....	5
1.2. Saydamlık ve Opaklıkla İlgili Alt Kavramlar.....	6
1.2.1. Saydamlık ve Opaklıkla İlgili Alt Kavramların Belirlenmesi.....	6
1.2.2. Saydamlık ve Opaklıkla İlgili Alt Kavramların Tanımlanması ve Mimari ile İlişkilendirilmesi.....	7
1.2.2.1. Aydınlik ve Karanlık Kavramları.....	7
1.2.2.2. Mahremiyetsiz ve Mahremiyeti Olan Kavramları.....	15
1.2.2.3. Açık ve Kapalı Kavramları.....	22
1.2.2.4. Hafif ve Ağır Kavramları.....	28
1.2.2.5. Yumuşak ve Sert Kavramları.....	32
1.3. Algı Psikolojisi.....	37
1.3.1. Kavramlar – Tanımlar.....	38
1.3.2. Algı Bileşenleri ve Algı Süreci.....	39
1.3.2.1. Uyarıcı/Uyaran/Etki (Stimulus).....	40
1.3.2.2. Uyarılan/Davranış/Tutum/Tepki (Reaction).....	40
1.3.3. Algılama Kuramları ve Yaklaşımlar.....	42
1.3.3.1. Duyuma Dayalı Algılama Kuramları.....	42
1.3.3.2. Bilgiye Dayalı Algılama Kuramları.....	43
1.3.4. Algının Özellikleri.....	43
1.3.4.1. Algıda Bütünlük.....	43

1.3.4.2.	Algıda Seçicilik.....	44
1.3.4.3.	Algıda Organizasyon/Düzenleme.....	44
1.3.4.4.	Algıda Değişmezlik.....	45
1.3.4.5.	Algıda Uyarıcı Artış-Eksilişi.....	45
1.3.4.6.	Algıda Yanılsamalar.....	46
1.3.5.	Algıyı Etkileyen Faktörler.....	46
1.3.5.1.	Uyarana Ait/Dış Faktörler.....	47
1.3.5.2.	Uyarılana Ait/İç Faktörler.....	47
1.3.6.	Algı Düzeyleri.....	48
1.3.7.	Algı Türleri.....	51
1.3.7.1.	İç Algı.....	51
1.3.7.2.	Dış Algı.....	52
1.3.8.	Mimarlıkta Algı ve Algılama.....	54
1.3.8.1.	Görsel Algı.....	55
1.3.8.2.	Gestalt Algısı/ Psikolojisi.....	56
1.3.8.2.1.	Şekil-Zemin İlişkisi.....	57
1.3.8.2.2.	Şekilleri Gruplama.....	57
1.3.8.3.	Mekânsal Algı.....	59
1.3.8.4.	Çevresel Algı.....	61
1.4.	Göstergebilim.....	64
1.4.1.	Kavramlar – Tanımlar.....	64
1.4.2.	Tarihi Gelişim Süreci.....	67
1.4.3.	İnceleme Alanı.....	69
1.4.3.1.	Göstergebilim ve Mimarlık.....	70
1.4.4.	Göstergebilimin Kavramları.....	71
1.4.4.1.	Gösterge.....	71
1.4.4.1.1.	Dil Göstergesi.....	71
1.4.4.1.2.	Mimarlık Göstergesi.....	74
1.4.4.2.	Dizi / Dizim / Dizge.....	75
1.4.4.3.	Anlamlama / Anlamlandırma (Düzanlam/Yananlam).....	76
1.4.4.3.1.	Mimarlıkta Anlamlama / Anlamlandırma.....	77
1.4.4.3.2.	Düzanlam.....	78
1.4.4.3.3.	Yananlam.....	79
1.4.4.3.4.	Mimarlıkta Düzanlam ve Yananlam.....	80

2.	YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	84
2.1.	Anket Formunun Oluşturulmasına Yönelik Çalışmalar.....	84
2.1.1.	Kavramların (Sıfat Çiftlerinin) Belirlenmesi.....	85
2.2.	Örneklem Grubunu Belirlemeye Yönelik Çalışmalar.....	86
2.2.1.	Örneklemin Hesaplanması.....	87
2.3.	Anketin Uygulanması.....	89
2.4.	Anketlerin Değerlendirilmesi ve Verilerin Çözümlemesi.....	92
2.4.1.	Kikare Bağımsızlık Testi.....	94
3.	BULGULAR.....	98
3.1.	Kişisel Bilgilere Ait Bulgular.....	98
3.2.	Verilen Kavramlara (Sıfatlara) Ait Bulgular.....	105
3.3.	Alt Kavramların Düzenlem ve Yananlamlarına Ait Bulgular.....	155
4.	İRDELEME.....	162
4.1.	Kikare Bağımsızlık Testi Sonuçlarının İrdelenmesi.....	162
4.2.	Çapraz Tablo Analizi Sonuçlarının İrdelenmesi.....	164
4.2.1.	Bireylerin Cephe Tasarımında ve Akademik Çalışmada Saydamlık- Opaklık Kavramlarına Eğilimlerinin İrdelenmesi.....	164
4.2.2.	Bireylerin Saydamlık ve Opaklıkla İlgili Alt Kavramları Nasıl Algıladıklarının İrdelenmesi.....	169
4.2.3.	Bireylerin Saydamlık ve Opaklıkla İlgili Alt Kavramları Nasıl Anlamlandırdıklarının (Düzenlem/Yananlam) İrdelenmesi.....	171
4.2.4.	Kavramların Algılanmasında Bireysel Özelliklerin Etkisinin İrdelenmesi.	172
5.	SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	176
6.	KAYNAKLAR.....	182
7.	EKLER.....	190
	ÖZGEÇMİŞ	

ÖZET

Toplumların sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel özelliklerinin elverdiği ölçüde mimarinin biçimlenmesini etkileyen saydamlık ve opaklık kavramları, küreselleşmenin getirdiklerine ve çağın gereksinmelerine uygun olarak kullanıcıyı yönlendirmekte ve ona işlevsel ve simgesel mesajlar vermektedir. Söz konusu kavramların kullanıcıda çağrıştırdığı düzanlamların yanı sıra yananlamlar da mimari çevrelerin hem yorumlanmasında hem de kullanıcı tarafından algılanmasında önemli bir faktör olarak dikkat çekmektedir. Bu bağlamda çalışmanın amacı, saydamlık ve opaklığa ait alt kavramların kullanıcı zihninde ne gibi duygular uyandırdığını, ne tür imgelere sahip olduğunu, diğer bir ifadeyle alt kavramların kullanıcı tarafından nasıl algılandığını ve anlamlandırıldığını (düzanlam/yananlam) belirlemektir. Çalışma kuramsal ve uygulama olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır:

Kuramsal bölüm Alt Kavramlar, Algı – Algı Psikolojisi ve Göstergebilim olmak üzere üç başlık altında kurgulanmıştır. Öncelikle, alt kavramlar mimarlık bağlamında ele alınarak alt kavramların mimariye nasıl yansydıkları ve mimari açıdan ne ifade ettikleri irdelenmiştir. Daha sonra mimari açıdan insan-yapılı çevre ilişkisinde önemli bir yer tutan algı kavramı, kapsamlı bir biçimde incelenerek algının mimari ile ilişkisine değinilmiştir. Son olarak mimarinin yorumlanması açısından önemli olan göstergebilim ve anlamlama (düzanlam, yananlam) üzerinde durulmuş ve kavramlar detaylı olarak açıklanmıştır.

Uygulama bölümünde ise literatür araştırmasından elde edilen bilgiler ışığında hazırlanan ankete ilişkin çalışmalar yapılmıştır. Bu bağlamda gerek anket formunun oluşturulması (sıfat çiftlerinin belirlenmesi), gerekse anketin uygulanacağı örneklem grubunun (halk ya da uzman grup) belirlenmesine yönelik ön deneme ve uygulamalar eş zamanlı olarak gerçekleştirilmiştir. Daha sonra hazırlanan anket formu, belirlenen örneklem grubu tarafından cevaplandırılmış ve yanıtlar düzenlenerek, bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Elde edilen veriler, Kikare ve Çapraz Tablo analizleri yapılarak irdelenmiş ve çalışmanın başlangıcında ortaya konan varsayımların geçerliliği araştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Saydamlık, Opaklık, Algılama, Anlamlandırma, Düzanlam, Yananlam

SUMMARY

A Research on Transparency and Opacity Concepts in the Context of Perception and Signification (Denotation/Connotation) in Architecture

Transparency and opacity concepts that effect the formation of architecture in the suitable extent of socio-economic and socio-cultural characteristics of societies, direct the user in accordance with the bringings of globalization and the needs of the era. And also these concepts give functional and symbolic messages to the user. The connotations of the concepts has drawn attention as an important factor for the architectural environments both to be perceived and interpreted by the user as well as the denotations. In this context, the aim of the study is to determine how the sub-concepts of the transparency and opacity concepts are perceived and interpreted (denotation/connotation) by the user. Study consists of two chapters as theoretical and practice:

Theoretical part is consisted of three chapters; Sub-concepts, Perception and Semiology. Firstly, the sub-concepts are defined and how they reflected to architecture are discussed in the context of architecture. Then the concept of perception, has a significant place in the relationship between human-built environment architecturally, is mentioned comprehensively examining the relationship between the architecture and it. Finally, semiology and signification (denotation/connotation) concepts are explained in detail which are important in terms of interpreting the architecture.

In practice part, the studies related to questionnaire that was prepared in the light of information obtained from literature are made. In this context, pilot experiments and practices are realized simultaneously for creating the questionnaire (adjective pairs determination) and determining the sample group that would answer the questionnaire (public or expert group). Then prepared questionnaire is answered by the defined sample group and the answers are transferred to computer. The obtained data is analyzed with Chi-square and Crosstab Analyzes and the validity of assumptions set out at the beginning of the study is searched.

Key Words: Transparency, Opacity, Perception, Signification, Denotation, Connotation

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1. Ronchamp Şapeli, Le Corbusier, Fransa, 1950-54; Kimbell Sanat Müzesi, Louis Kahn, Texas/ABD, 1972; Işık Kilisesi, Tadao Ando, Osaka/Japonya, 1989.....	9
Şekil 2. St. Chapelle Kilisesi, Paris/Fransa, 123-48; Köln Katedrali, Köln/Almanya, 1248-1880.....	10
Şekil 3. Pantheon, Roma/İtalya; Ayasofya, İstanbul.....	10
Şekil 4. Kristal Palas, Joseph Paxton, Londra/İngiltere, 1851; Cam Pavyonu, Bruno Taut, Köln/Almanya, 1914; Birleşmiş Milletler Binası, Harrison & Abowitz, New York/ABD, 1950; C.F. Murphy & Ass. Civic Center, Mies van der Rohe, Chicago/ABD, 1965.....	12
Şekil 5. Bordeaux Adalet Binası, Richard Rogers, Bordeaux/Fransa, 1995; Reichstag Parlamento Binası, Norman Foster, Berlin/Almanya, 1999; Queen Elizabeth Avlusu, Norman Foster, Londra/İngiltere, 2001; Camisi, Behruz-Can Çinici, Ankara/Türkiye, 1989.....	12
Şekil 6. Harem-selamlık ayrımı, Erzurum; Kayseri.....	19
Şekil 7. Sağır zemin kat ve bahçe girişi, Safranbolu, Tokat; Uşak.....	19
Şekil 8. Farnsworth Evi, Mies van der Rohe, Illinois/ABD, 1946-51; Cam Ev, Philip Johnson, Connecticut/ABD, 1949.....	21
Şekil 9. Beyaz Tapınak, Irak; Sant' Abbondio Kilisesi, Como/İtalya, 11. yy.; Köln Katedrali, Köln/Almanya, 1248-1880.....	23
Şekil 10. Chatsworth, 1836; Fagus Fabrikası, Walter Gropius, 1911; Bauhaus, Walter Gropius, Dessau/Almanya, 1926.....	25
Şekil 11. Kaufmann/Şelale Evi, Frank Lloyd Wright, 1937; Tugendhat Evi, Mies van der Rohe, Brno/Çek Cumhuriyeti, 1930; Maison de Verre, Chareau & Bijvoet, Paris/Fransa, 1932.....	26
Şekil 12. Pompidou Merkezi, Piano ve Rogers, Fransa, 1971-77; Hongkong Shangai Bankası, Norman Foster, Çin, 1979; Lloyds of London Büro Binası, Richard Rogers, İngiltere, 1979-84; Pulitzer Sanat Vakfı, Tadao Ando, St. Louis/ABD, 2001.....	27
Şekil 13. Keops Piramidi, Mısır; Trier Kapısı, Almanya Spiannocchi Sarayı, Siena, 1460; Köln Katedrali, Köln/Almanya, 1248-1880.....	29
Şekil 14. Farnese Sarayı, Roma/İtalya, 1530-46; San Carlo Alle Quattro Fontane, Roma/İtalya, 1665-67; Santa Maria Della Pace Kilisesi, Roma/İtalya, 1656; Karlskirche, Viyana/Avusturya, 1716.....	30

Şekil 15.	Semt Merkezi, Dorte Mandrup, Kopenhag/Danimarka, 2001; Ara Pacis Müzesi Girişi, Richard Meier, 2006; Amerikan Doğa Tarihi Müzesi, Polshak Partnership, NY/ABD, 2000; Sendai Medya Merkezi, Toyo Ito, Japonya, 1995-2001.....	31
Şekil 16.	BBC Channel 4 Binası, Richard Rogers, Londra/İngiltere, 1994; Ebo, Esposizione, Mario Cucinella, Bologna/ İtalya, 2003; Akron Sanat Müzesi, Coop Himmelb(L)Au, Ohio/ABD, 2007.....	32
Şekil 17.	Farklı dokuların bir arada kullanımı; Bensberg Belediye Binası, Gottfried Böhm, Bensberg/Almanya; De Blas Evi, Alberto Campo Baeza, Sevilla/İspanya, 2000; Flooded House, Gökhan Avcıoğlu, Kuruçeşme, İstanbul, 2000.....	35
Şekil 18.	Babil Kulesi-Marduk Tapınağı, Babil Uygarlığı; Zeus Olimpius Tapınağı, Atina/Yunanistan; Divriği Ulu Camii, kuzey taç kapısı; taç kapıda mukarnas.....	36
Şekil 19.	Solomon R. Guggenheim Müzesi, Frank L. Wright, ABD, 1956-59; Guggenheim Müzesi, Frank O. Gehry, Bilbao/İspanya, 1991-97; Jubilee Kilisesi, Richard Meier, Roma/İtalya, 2000.....	37
Şekil 20.	İnsan-çevre genel ilişkiler sistemi içinde algının yeri.....	41
Şekil 21.	İnsan-çevre ilişkisinde karşılıklı etkileşim.....	42
Şekil 22.	Algılama düzeylerinin bir arada yorumlandığı ilişkiler modeli.....	50
Şekil 23.	Vazo, Köle Pazarı ve Voltaire'in büstü.....	57
Şekil 24.	Sağda ve solda görünen yarım kalmış ve dağınık şekiller, zihin tarafından bilinen biçimlere dayanılarak olabildiğince yalın şekilde tamamlanır.....	58
Şekil 25.	Yakınlık, benzerlik ve devamlılığı örnekleyen şemalar.....	59
Şekil 26.	Rapoport'un çevreyi algılama süreçleri.....	62
Şekil 27.	Rapoport'un çevresel algıda filtre modeli.....	62
Şekil 28.	İşaretin özellikleri.....	62
Şekil 29.	Algılama olayının mimari iletişim sürecindeki yeri: mimar-yapı-kullanıcı ilişkisi.....	63
Şekil 30.	İletişim şeması.....	66
Şekil 31.	Gösterge ve bileşenleri.....	72
Şekil 32.	Gösterge ve bileşenleri.....	72
Şekil 33.	Mimari göstergenin bileşenleri.....	74
Şekil 34.	Mimarlık göstergesi ve mimarlıkta anlamlandırma.....	83
Şekil 35.	Deneklerin yaş ve cinsiyet dağılımı.....	98
Şekil 36.	Deneklerin eğitim durumu ve gelir düzeyi.....	98
Şekil 37.	Deneklerin lisans öncesi ve sonrası eğitim gördükleri bölgeler.....	99
Şekil 38.	Deneklerin lisans ve lisansüstü eğitim gördükleri üniversiteler.....	99

Şekil 39.	Deneklerin çalışmakta olduğu üniversitelerin statüleri ve bulunduğu bölgeler.....	100
Şekil 40.	Deneklerin anabilim dalı ve akademik unvanı.....	100
Şekil 41.	Deneklerin üyelik durumları.....	101
Şekil 42.	Deneklerin faaliyetleri.....	101
Şekil 43.	Deneklerin yurt dışı deneyimleri ve bölgelere göre dağılımları.....	102
Şekil 44.	Deneklerin yurt dışında gittiği ülke sayısı ve kalma süresi.....	102
Şekil 45.	Deneklerin meslek pratikleri ve akademisyenliğe başlama sırası.....	103
Şekil 46.	Deneklerin saydamlık/opaklıkla ilgili akademik çalışmaları ve tasarladıkları cephelerin niteliği.....	103
Şekil 47.	Parlak kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar....	105
Şekil 48.	Donuk/mat kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar.....	106
Şekil 49.	Neşelendirici kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar.....	106
Şekil 50.	İç karartıcı kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar.....	110
Şekil 51.	Kaba/pütürlü kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar.....	111
Şekil 52.	Düz/pürüzsüz kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar.....	111
Şekil 53.	Sınırlı kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar....	115
Şekil 54.	Sınırsız kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar...	116
Şekil 55.	Yeterli ışık kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar.....	116
Şekil 56.	Yetersiz ışık kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar.....	120
Şekil 57.	Zarif kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar.....	121
Şekil 58.	Hantal kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar...	121
Şekil 59.	Sert kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar.....	125
Şekil 60.	Yumuşak kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar	126
Şekil 61.	Ağır kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar.....	126
Şekil 62.	Hafif kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar.....	130
Şekil 63.	Bireysel kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar..	131
Şekil 64.	Bireysel olmayan kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar.....	131
Şekil 65.	Aydınlık kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar.	135
Şekil 66.	Karanlık kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar.	136

Şekil 67.	Açık kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar.....	136
Şekil 68.	Kapalı kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar...	140
Şekil 69.	Özel kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar.....	141
Şekil 70.	Kamusal kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar.	141
Şekil 71.	Doğrusal kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar	145
Şekil 72.	Eğrisel kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar...	146
Şekil 73.	Güvenli kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar..	146
Şekil 74.	Güvensiz kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar	150
Şekil 75.	Mahremiyeti olan kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar.....	151
Şekil 76.	Mahremiyetsiz kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar.....	151
Şekil 77.	Aydınlık ve karanlık kavramlarının düzanlam ve yananlam dağılımları...	155
Şekil 78.	Mahremiyeti olan ve mahremiyetsiz kavramlarının düzanlam ve yananlam dağılımları.....	156
Şekil 79.	Açık ve kapalı kavramlarının düzanlam ve yananlam dağılımları.....	158
Şekil 80.	Ağır ve hafif kavramlarının düzanlam ve yananlam dağılımları.....	159
Şekil 81.	Yumuşak ve sert kavramlarının düzanlam ve yananlam dağılımları.....	161

TABLolar DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1. Üniversitelere göre hesaplanan örneklem sayısı ve ulaşılan örneklem sayısı.....	88
Tablo 2. Posta anketlerinin avantaj ve dezavantajları.....	89
Tablo 3. İnternet anketlerinin avantaj ve dezavantajları.....	90
Tablo 4. E-posta anketi iş programı.....	91
Tablo 5. Deneklerin tasarladıkları cephelerin işlevlerine göre yaklaşık olarak kullandıkları saydamlık-opaklık oranları.....	104
Tablo 6. Parlak kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar.....	107
Tablo 7. Donuk/mat kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar.....	108
Tablo 8. Neşelendirici kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar.....	109
Tablo 9. İç karartıcı kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar.....	112
Tablo 10. Kaba/pütürlü kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar.....	113
Tablo 11. Düz/pürüzsüz kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar.....	114
Tablo 12. Sınırlı kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar.....	117
Tablo 13. Sınırsız kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar.....	118
Tablo 14. Yeterli ışık kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar.....	119
Tablo 15. Yetersiz ışık kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar.....	122
Tablo 16. Zarif kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar.....	123
Tablo 17. Hantal kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar.....	124
Tablo 18. Sert kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar.....	127
Tablo 19. Yumuşak kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar.....	128
Tablo 20. Ağır kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar.....	129
Tablo 21. Hafif kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar.....	132
Tablo 22. Bireysel kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar.....	133
Tablo 23. Bireysel olmayan kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar.....	134
Tablo 24. Aydınlık kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar.....	137
Tablo 25. Karanlık kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar.....	138
Tablo 26. Açık kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar.....	139
Tablo 27. Kapalı kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar.....	142
Tablo 28. Özel kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar.....	143

Tablo 29.	Kamusal kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar.....	144
Tablo 30.	Doğrusal kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar.....	147
Tablo 31.	Eğrisel kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar.....	148
Tablo 32.	Güvenli kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar.....	149
Tablo 33.	Güvensiz kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar.....	152
Tablo 34.	Mahremiyeti olan kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar.....	153
Tablo 35.	Mahremiyetsiz kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar.....	154
Tablo 36.	Aydınlık kavramının deneklere çağrıştırdığı anlamlar.....	155
Tablo 37.	Karanlık kavramının deneklere çağrıştırdığı anlamlar.....	156
Tablo 38.	Mahremiyeti olan kavramının deneklere çağrıştırdığı anlamlar.....	157
Tablo 39.	Mahremiyetsiz kavramının deneklere çağrıştırdığı anlamlar.....	157
Tablo 40.	Açık kavramının deneklere çağrıştırdığı anlamlar.....	158
Tablo 41.	Kapalı kavramının deneklere çağrıştırdığı anlamlar.....	159
Tablo 42.	Ağır kavramının deneklere çağrıştırdığı anlamlar.....	160
Tablo 43.	Hafif kavramının deneklere çağrıştırdığı anlamlar.....	160
Tablo 44.	Yumuşak kavramının deneklere çağrıştırdığı anlamlar.....	161
Tablo 45.	Sert kavramının deneklere çağrıştırdığı anlamlar.....	161
Tablo 46.	Aralarında ilişki aranan değişkenlerin Kikare Bağımsızlık Testi sonuçları.....	163
Tablo 47.	Deneklerin bireysel özelliklerine göre tasarladıkları cephe niteliği oranları.....	165
Tablo 48.	Deneklerin tasarladıkları cephe niteliğine göre bireysel özelliklerinin oranı.....	166
Tablo 49.	Deneklerin bireysel özelliklerine göre saydamlık-opaklıkla ilgili akademik çalışma oranları.....	168
Tablo 50.	Deneklerin saydamlık ve opaklıkla ilgili akademik çalışması olup olmamasına göre bireysel özelliklerinin oranı.....	169
Tablo 51.	Deneklerin alt kavramları anlamlandırma (düzanlam/yananlam) oranları.....	172
Ek Tablo 1.	II. anket sonucuna göre kavram çiftlerine karşılık gelen sıfat çiftleri ve denekler tarafından onaylanma oranları (I. ve II. GRUP).....	210
Ek Tablo 2.	Aydınlık kavramının düzanlam ve yananlamları.....	218
Ek Tablo 3.	Karanlık kavramının düzanlam ve yananlamları.....	219
Ek Tablo 4.	Mahrem/mahremiyeti olan kavramının düzanlam ve yananlamları....	219
Ek Tablo 5.	Açık kavramının düzanlam ve yananlamları.....	220
Ek Tablo 6.	Kapalı kavramının düzanlam ve yananlamları.....	222
Ek Tablo 7.	Ağır kavramının düzanlam ve yananlamları.....	223

Ek Tablo 8.	Hafif kavramının düzanlam ve yananlamları.....	224
Ek Tablo 9.	Yumuşak kavramının düzanlam ve yananlamları.....	225
Ek Tablo 10.	Sert kavramının düzanlam ve yananlamları.....	226
Ek Tablo 11.	Deneklerin alt kavramlara verdikleri yanıtların çağrışım sırasına göre dağılımları.....	227
Ek Tablo 12.	Deneklerin kavramlara verdikleri yanıtların yaş gruplarına göre dağılımları.....	228
Ek Tablo 13.	Deneklerin kavramlara verdikleri yanıtların cinsiyete göre dağılımları.....	229
Ek Tablo 14.	Deneklerin kavramlara verdikleri yanıtların anabilim dallarına göre dağılımları.....	230
Ek Tablo 15.	Deneklerin kavramlara verdikleri yanıtların üyelik durumuna göre dağılımları.....	231
Ek Tablo 16.	Deneklerin kavramlara verdikleri yanıtların yurtdışı deneyimine göre dağılımları.....	232
Ek Tablo 17.	Deneklerin kavramlara verdikleri yanıtların yurtdışında kalma süresine göre dağılımları.....	233

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Giriş

Toplumsal ve sosyal yaşantının bir sonucu olarak insanlar, karşılıklı ilişki ve iletişim kurma ihtiyacı doğrultusunda yaşadıkları çevre ve mekanları oluşturur ve tanımlarlar. Diğer bir deyişle doğaya müdahale ederek mimariyi oluştururlar. Sosyal yaşantı ve ilişkiler, mimarinin biçimlenişine etki eden en önemli faktörlerdir ve sürekli bir devinim halindedirler. Dolayısıyla mimarlık ve mimarlığa ait olan kavramlar da bu devinimden etkilenmekte ve her geçen gün yeniden şekillenmektedir.

Bu çalışmanın üst kavramları olan saydamlık ve opaklık, sosyal alanda olduğu kadar mimarlık alanında da önemli bir yere sahiptir. Geçmişten günümüze toplumların uğradığı değişimlere paralel olarak gelişen ve yer değiştiren bu kavramlar, mimariye daha çok cephesel bir özellik olarak yansımıştır. Modern Mimarlık Dönemine kadar toplumsal yapı ve teknolojinin imkan verdiği ölçüde yapı cephelerine hakim olan opaklık, bu dönemde yerini saydamlığa bırakmış ve saydamlık 20.yy. mimarisinde yükselen bir değere dönüşmüştür. Mimari yapıların biçimlenmesinde oldukça etkili olan saydamlık ve opaklık kullanıcıları da etkilemektedir. Yapıların işlevine bağlı olarak bazen saydamlık ve opaklıktan biri daha ağırlıklı olarak kullanılırken, bazen de her ikisi eşit düzeyde kullanılmaktadır. Bu da yapıların kullanıcıya işlevsel mesaj vermesini sağlamaktadır.

Öte yandan psikolojinin üzerinde en fazla tartışılan konularından biri olan algılama da mimarlık açısından önemli bir kavramdır. Algılama psikolojisini mimarlar için önemli kılan şey, mimarların ürünlerinin kullanıcıların algılarına bırakılması ve bu yolla değerlendirilmesidir. Sonuç ürün olarak bir biçim üreten mimarların bu biçimlere ilişkin algılar ve algıların izlediği biçimlerin bilgileriyle donatılması, mimarlık eğitiminin öğrencilerine farklı algısal boyutlar kazandırma isteği ve gereği, algılama konusunu mimari tasarım sürecinin önemli bir parçası durumuna getirmektedir. Kullanıcının mimari biçim algısı önemlidir. Fiziksel biçimler bu algıları yönlendirme kapsamında araştırılır. Bu yönlendirmeler için, mimari biçimlerin öğeleri ve bu biçimlerin algıları arasındaki belirleyici ilişkilerin ortaya konulması gerekir.

Mimarlık açısından önemli olan diğer bir kavram ise mimarlık nesnesinin iletişimde ne ifade ettiğini araştıran ve yorumlayan anlamlama ve dolayısıyla mimarlık olgusunu bir

dil nesnesi olarak inceleyen Göstergibilimdir. Mimarlık nesnesi, iletişim olasılığı sağlaması nedeniyle gösterge olmaktadır. Diğer bir ifadeyle mimari yapılar, üretildikleri dönemin iş ve çalışma yaşamının örgütlenişi, inancı ve ekonomisi gibi toplumsal yapısı ile birlikte yapı, malzeme, yapım teknikleri gibi kendi fiziksel yapısı ile simgesel anlamları hakkında somut ve soyut veriler sağlayan göstergeleri taşıyıcı ve iletirler. Dolayısıyla çevresi ile algılayarak ilişki kuran kullanıcı, onu değerlendirip anlamlandırarak tepki verir. Bu şekilde çevre ile kullanıcı arasında iletişim sağlanmış olur.

Bu bakış açısıyla, saydamlık ve opaklık kavramlarının kullanıcıda çağrıştırdığı düz anlamların yanında yananamlar da mimari çevrelerin dolayısıyla da yapıların hem yorumlanmasında hem de kullanıcı tarafından algılanmasında önemli bir faktör olarak dikkat çekmektedir. Dolayısıyla yananamlar dediğimiz alt kavramların, kullanıcıları bilinçli ya da bilinçsiz olarak etkilemesi söz konusudur. Toplumların sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel özelliklerinin elverdiği ölçüde mimarinin biçimlenmesini etkileyen bu kavramlar, küreselleşmenin getirdiklerine ve çağın gereksinmelerine uygun olarak kullanıcıyı yönlendirmekte ve ona işlevsel ve simgesel mesajlar vermektedir.

1.1.1. Çalışmanın Amacı ve Varsayımlar

Çalışma kapsamında saydamlık ve opaklık kavramlarının kullanıcıda çağrıştırdığı yananamlar/alt kavramlar ele alınmıştır. Çalışmanın temel amacı; alt kavramların kullanıcı üzerindeki etkilerinin araştırılmasıdır. Alt kavramların aynı zamanda kullanıcı da olan tasarımcı zihninde ne gibi duygular uyandırdığı, ne tür imgelere sahip olduğu, hangi anlam ve kavramları çağrıştırdığı diğer bir ifadeyle alt kavramların kullanıcı tarafından nasıl algılandığı ve anlamlandırıldığı (düzanlam/yananlam) bu çalışmanın temelini oluşturmaktadır. Kullanıcının çevreyi algılaması ve anlamlandırması sahip olduğu bir takım niteliklere göre değişiklik göstermektedir. Bu bağlamda kullanıcının yaş, cinsiyet, eğitim, meslek, yaşadığı bölge, deneyimleri gibi değişkenlere bağlı olarak alt kavramları nasıl algıladığı, algılamada söz konusu değişkenlerin kullanıcıyı ne derecede etkilediği de çalışmanın diğer bir amacıdır.

Bu amaçlarla alt kavramlar, onları en iyi ifade ettiği düşünülen sıfat çiftleri üzerinden analiz edilmiştir. Bunun için öncelikle uygulamada veri olarak kullanılacak sıfat çiftlerini belirlemek için bir ön çalışma yapılmıştır. Bu şekilde alt kavramların kullanıcıya ne ifade

ettiğinin yanı sıra kullanıcıyı ne yönde etkilediğinin ve yaş, cinsiyet, eğitim gibi değişkenlere bağlı olarak farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Çalışma sonucunda, aşağıda yer alan varsayımların geçerliliği, yapılan literatür çalışması ve anket çalışmasından elde edilen bulgularla test edilmiştir.

- Cinsiyet, gelir düzeyi, lisans öncesi ve sonrası eğitim ve öğretim görülen bölgeler, anabilim dalı, üyelik durumu (TMMOB, dernek/vakıf), yurtdışı deneyimi gibi bireysel özellikler ile tasarlanan cephe niteliği ve saydamlık-opaklıkla ilgili akademik çalışma birbirlerini etkileyen dolayısıyla ilişkili özelliklerdir.
- Kadın tasarımcılar erkek tasarımcılara göre saydam ağırlıklı cephe tasarlama daha eğilimlidirler.
- Kadın araştırmacılar saydamlıkla ilgili araştırma yapmaya daha eğilimlidirler.
- Doğuda yetişmiş bir bireyle batıda yetişmiş bir bireyin, yetiştiği ortam nedeniyle, saydamlığa yaklaşımları farklıdır. Bu bağlamda doğuda yetişen bir tasarımcı opaklığı tercih ederken batıda yetişen tasarımcı saydamlık kavramına daha pozitif bir yaklaşım içindedir.
- Yurtdışı deneyimine sahip olan, özellikle çok sayıda ülkeye giden veya uzun süre yurtdışında kalan tasarımcılar, saydamlık kavramına daha pozitif yaklaşırlar ve saydam ağırlıklı cephe tasarlama daha eğilimlidirler.
- Resim, müzik, fotoğraf gibi sanatsal faaliyetlerde bulunan tasarımcılar sahip oldukları bakış açısı nedeniyle saydamlık kavramına daha pozitif yaklaşırlar.
- Uygulama yapan tasarımcılar, işverenin isteklerini göz önünde bulundurdukları için opaklığa daha pozitif yaklaşırlar ve opak ağırlıklı cepheler tasarlama eğilimlidirler.
- Aydınlık-karanlık sıfat çifti mimari açıdan tasar öğesi ve mekan kurgusu ile ilgili kavramlar olarak algılanmaktadır.
- Mahremiyetsiz-mahremiyeti olan sıfat çifti mimari açıdan mekan ve mekan kurgusu ile ilişkili kavramlar olarak algılanmaktadır.
- Açık-kapalı sıfat çifti mimari açıdan mekan ve mekan kurgusu ile ilişkili kavramlar olarak algılanmaktadır.
- Hafif-ağır sıfat çifti mimari açıdan malzeme ve strüktürle ilgili kavramlar olarak algılanmaktadır.
- Yumuşak-sert sıfat çifti mimari açıdan tasar öğesi ve malzeme ile ilgili kavramlar

olarak algılanmaktadır.

- Yapıları ve fiziksel çevreyi tasarlama ve inşa etme sanat ve bilimi olan mimarlık, anlamlama açısından ele alındığında sanat yönü ağır basar ve mimarlıkta anlamlamada yananamlar düzanlamdan daha baskındır.
- Yaş, cinsiyet, anabilim dalı, sivil toplum kuruluşu üyeliği, yurtdışı deneyimi ve yurtdışında bulunma süresi gibi özellikler bireyin çevresini algılamasında ve anlamlandırmasında etkili olan değişkenlerdir.
- Bina bilgisi ve mimarlık tarihi gibi kuramsal yönü ağır basan anabilim dallarında görev yapan öğretim üyeleri kavramları mimari açıdan değerlendirirken, diğer anabilim dalı üyelerine göre daha kuramsal/soyut değerlendirmeler yapmaktadırlar.
- Yapı bilgisi ve restorasyon gibi uygulama yönü ağır basan anabilim dallarında görev yapan öğretim üyeleri kavramları mimari açıdan değerlendirirken, diğer anabilim dalı üyelerine göre daha maddi/somut ele almaya eğilimlidirler.

1.1.2. Çalışmanın Kapsamı

Çalışma, kuramsal ve uygulama olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Kuramsal bölüm Alt Kavramlar, Algı – Algı Psikolojisi ve Göstergebilim olmak üzere üç başlık altında kurgulanmıştır. Kuramsal bölümde ilk olarak çalışmanın temelini oluşturan saydamlık ve opaklıkla ilgili alt kavramlar ele alınmıştır. Bu bağlamda; 2005 yılında tamamlanan, “Mimaride Saydamlık-Opaklık Kavramları ve Cephelerin Algılanmasına Etkileri” başlıklı yüksek lisans tezi sonucu elde edilen alt kavramların hangi yöntem ve araştırmalar sonucu elde edildikleri kısaca özetlenmiştir (Elmalı, 2005). Bundan sonra kavramların genel olarak literatürde nasıl tanımlandıkları ortaya konmuş ve mimarlık bağlamında ele alınarak mimariye nasıl yansydıkları ve mimari açıdan ne ifade ettikleri irdelenmiştir.

Kuramsal bölümde ikinci olarak algı psikolojisi başlığı ele alınmıştır. Mimari açıdan insan-yapılı çevre ilişkisinde önemli bir yer tutan algı ve algılama kavramları, çalışma kapsamında detaylı bir biçimde incelenmiştir. Önce algı ve ilişkili kavramların tanımı yapılmış, daha sonra algı bileşenleri, özellikleri, kuram ve yaklaşımları, algıyı etkileyen faktörler, algı düzeyleri ve türleri açıklanmıştır. Son olarak ise algının mimari ile ilişkisine değinilerek mimari açıdan algı türleri açıklanmaya çalışılmıştır.

Bu bölümün devamında son olarak bazı araştırmacılar tarafından disiplinler arası bir inceleme yöntemi olarak da ifade edilen göstergebilim ele alınmıştır. Bu açıdan mimariyi de yakından ilgilendirmesi nedeni ile öncelikle göstergebilim ve inceleme nesnesi olan göstergenin tanımı yapılmıştır. Daha sonra kavramın ortaya çıkışı, gelişim süreci, etkinlik alanı ile kavrama ait gösterge, dizi/dizim/dizge, anlamlama (düzanlam, yananlam) gibi temel terimler açıklanmış ve mimarlık açısından irdelenmiştir.

Uygulama bölümünde ise literatür araştırmasından elde edilen bilgiler ışığında hazırlanan anket uygulamasına ilişkin çalışmalar yapılmıştır. Bu bağlamda gerek anket formunun oluşturulması (sıfat çiftlerinin belirlenmesi), gerekse anketin uygulanacağı örneklem grubunun (halk ya da uzman grup) belirlenmesine yönelik ön deneme ve uygulamalar eş zamanlı olarak gerçekleştirilmiştir. Daha sonra hazırlanan anket formu, belirlenen örneklem grubu tarafından cevaplandırılmıştır. Anketlerden elde edilen veriler düzenlenerek, bilgisayar ortamına aktarılmış ve irdelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda çalışmanın başlangıcında ortaya konan varsayımların geçerliliği araştırılmıştır.

1.1.3. Çalışmanın Yöntemi

Algı; çevrenin değerlendirilmesi, çevresel niteliklerin algılanması, tercih, seçim, davranış ve kararları açıklamak üzere kullanıldığında çevresel değerlendirme adını almaktadır. Çevresel değerlendirme, çevre ve gözlemci arasındaki etkileşimi ölçmeye yönelik olduğundan, öznel değerlendirme teknikleri çerçevesinde yapılmaktadır. Çevresel niteliği, gözlemcinin değerlendirmesine dayalı tekniklerle ölçmek, tercihe dayalı yargıları ve karşılaştırmalı değerlendirmeleri içermektedir. Çevresel algı alanındaki bir kısım araştırmada çoğu kez çevresel belirleyicilerden olan sıfatlar yoluyla değerlendirmeler yapılarak insanların çevrelerini nasıl algıladıkları belirlenmeye çalışılmıştır. Bu tür değerlendirmelerde çevrenin tanımı, sunuluşu için dolaylı (sözlü tanımlamalar, survey, soru kağıtları/anket) ve dolaysız (fotografik imajlar, modeller, çizimler) yöntemler kullanılmıştır (Ertürk, 1984; Aydın, 1993).

Saydamlık ve opaklığa ait alt kavramların kullanıcı tarafından nasıl algılandığının ortaya konması amaçlanan tez kapsamında; değer, tutum ve davranış saptayan toplum bilim kaynaklı bir yöntem olan ve insan grupları arasında aynı soru grubuna düzenli verilen yanıtları toplayan Soru Kağıdı/Anket Tekniği kullanılmıştır.

Anket uygulaması sonucu elde edilen veriler, bilgisayar ortamına uygun hale

getirilmiştir. SPSS paket programında frekans dağılımları elde edilen veriler, Kikare ve Çapraz Tablo Analizleri uygulanarak değerlendirilmiştir. Tezde gerçekleştirilen uygulama ve kullanılan yöntemlere ilişkin kapsamlı bilgiler, Yapılan Çalışmalar bölümünde verilmiştir.

1.2. Saydamlık ve Opaklıkla İlgili Alt Kavramlar

1.2.1. Saydamlık ve Opaklıkla İlgili Alt Kavramların Belirlenmesi

Çalışma kapsamında ele alınan alt kavramlar, pilot çalışma olarak değerlendirilebilecek “Mimaride Saydamlık-Opaklık Kavramları ve Cephelerin Algılanmasına Etkileri” başlıklı bir tez çalışması sonucunda belirlenmiştir (Ek 1) (Elmalı, 2005). Bu çalışmada saydamlık ve opaklık kavramlarının algısal boyutunun tespit edilebilmesi amacıyla belli bir denek grubuna uygulanmak üzere anlam ve biçimle ilgili sorulardan oluşan bir soru kağıdı/anket oluşturulmuştur (Ek 2). Böylelikle saydamlık ve opaklık kavramlarının çağrıştırdığı anlamların ve yapı türlerinin neler olduğu belirlenmeye çalışılmıştır (Elmalı, 2005).

Açık uçlu sorular ile 30 farklı örnek için ayrı ayrı hazırlanmış sıfat çiftlerinden oluşan değerlendirme tablolarının yer aldığı anket formu; konuyla yakından ilgili, deneyimli ve daha da önemlisi bilinç düzeyi yüksek olan; akademisyen, lisansüstü öğrenci ve serbest meslek sahibi olmak üzere üç farklı gruptan oluşan toplam 50 mimara uygulanmıştır. Anket formu, deneklere elden ve elektronik posta yoluyla ulaşılarak, tek tek uygulanmıştır. Bu uygulama sonucunda elde edilen veriler SPSS’te Çapraz Tablo (Crosstab) ve Faktör Analizleri uygulanarak değerlendirilmiş ve mevcut olanla kullanıcı beklentileri çakıştırılmıştır (Ek 3). Bunun sonucunda aşağıda elde edilen alt kavramlar üzerinde anketler yapılarak çalışmanın temeli oluşturulmuştur (Elmalı, 2005):

1. aydınlık x karanlık
2. mahremiyetsiz x mahremiyeti olan
3. açık x kapalı
4. hafif x ağır
5. yumuşak x sert

1.2.2. Saydamlık ve Opaklıkla İlgili Alt Kavramların Tanımlanması ve Mimari ile İlişkilendirilmesi

Kavramların genel tanımları yapıldıktan sonra mimari açıdan ne ifade ettikleri, mimariye nasıl yansındıkları ve ilk mimari üründen bu yana nasıl bir süreç yaşadıkları araştırılmıştır. Çalışmada saydamlık ve opaklık kavramlarının alt kavramları olarak nitelenen sıfat çiftleri (aydınlık-karanlık, mahremiyetsiz-mahremiyeti olan, açık-kapalı, hafif-ağır ve yumuşak-sert) zıt kelimelerden oluşmaktadır. Bu nedenle irdeleme daha çok sıfatlardan biri (aydınlık, mahremiyeti olan, açık vb.) üzerinde yoğunlaşmış ve alt kavramların mimari ile ilişkileri açıklanmıştır.

1.2.2.1. Aydınlik ve Karanlık Kavramları

Aydınlık; bir yeri aydınlatan güç, ışık demektir. Dolayısıyla aydınlığı eşanlamlısı olan ışık üzerinden yorumlamak mümkündür. Karanlık ise ışık olmama durumudur (URL-1, 2007). Aydınlıkla zıtlık teşkil eder ve onun tanımlandığı fondur. Aydınlik ve karanlık ikilisi hep birbiri ile kavranan ve algılanan kavramlardır. İki kavramın var olma durumu ışığa bağlıdır. Bir mekan; ışık varsa aydınlık, yoksa karanlık olarak algılanır. İç mekanda ışık ve gölge değil, karanlık ve aydınlık yer alır. Gölge ise karanlığın ardından gelir. Bu durumu renkle ifade edersek, ışık-beyaz, karanlık-siyah, gölge ise gridir. İç mekanda ışık, yansıdığı yüzeyi karanlıktan kurtararak aydınlatır.

Mekanın tanımlanmasında ve kavranmasında aydınlık yani ışık önemli bir rol oynar. Davey bunu şu şekilde açıklar “Biz ışık sayesinde mekanda duyularımızı fark ederiz. Dokunma ve işitme, koklama ve tatma duyuları üç boyutlu olarak kendimizi yönlendirmemize yardımcı olmasına rağmen, görme duyusu fiziksel çevre ile kurduğumuz ilişkiyi anlamamızı sağlayan neredeyse en önemli duyudur. Çoğumuz için ışık olmadan biçim ve mekanın çok az anlamı vardır” (Davey, 2004).

Işık; mimari mekanın algılanmasını sağlayan görme duyusu için gerekli bir koşuldur ve zıtlık durumu içinde karanlıkla birlikte yaşar. Mimari mekanda gün ışığı karanlığı da beraberinde getirir. Karanlık, hakimiyeti verilmek istenen anlamsal temanın konturlarını çizer ve tanımsal bir fon oluşturur, ışık ise bu fon içerisinde anlamsal bir hareket imkanı bulur ve mekanı meydana getirir. Bu doğrultuda ışık ve karanlığın anlamsal kimliklerinin ve varoluşsal prensiplerinin belirlenmesi gerekir. Işık, insan beyninde çok kuvvetli bir

beyaz, karanlık ise bir boşluk ve kuvvetli bir siyah olarak sembollerini bulur. Karanlığın hakim olduğu mekanda insan hareket yeteneğini kaybeder ve görsel algı kaybolur. Işık ise var olmanın gerçek kaynağıdır.

“Dünya biçimsiz ve boşken, ve karanlık bilinmeyen yüzü iken... Ve Tanrı dedi ki: ışık olsun ve ışık oldu. Ve Tanrı ışığı ve onun iyi bir şey olduğunu gördü ve Tanrı ışığı karanlıktan ayırdı”. Kutsal kitaplara inanan tüm insanlar –Müslümanlar, Hıristiyanlar ve Museviler- ışığın hayat kaynağı olduğuna ve ışık olmazsa tüm hayatın yok olacağına inanırlar. Ancak ışık çoğu canlı türünün sadece var olması için gerekli değildir, aynı zamanda bir esin kaynağıdır (Davey, 2003).

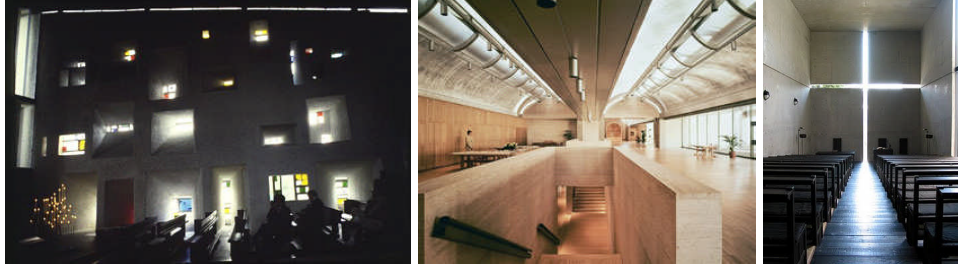
Işık olmadan dünya neredeyse biçimsiz görünür. Dünya sadece ışıkta algılandığı zaman form kazanır. Başlangıçtan beri mimarlar ilahi aydınlığı yeniden yorumlamışlardır. Çünkü mimarlık ışığa bağlıdır. Işık, bir yandan mimarinin biçimlerini ve oluşturduğu mekanları ortaya çıkarırken bir yandan da fikir ve yapı süreçlerinin doğasındaki anlam ve amacın özünü belirtir. Böylesi anlamlar hem özel hem de evrenseldir.

Işık, insan ruhunu harekete geçirme potansiyeline sahiptir ve mimarlar ve sanatçılar çok uzun zamandan beri bunun farkındadırlar. İnsanlar ışığa odaklanırlar. Bu nedenle karanlığın içinde aydınlık mekanlar düzenlenmesi güçlü bir çekim yaratır. Yıldızlı gök kubbenin yukarı kalkması ya da ışıkla yıkanmış bir avlunun büyüleyici cazibesi bunlardan bazılarıdır. Barok dönemde Caravaggio ve Rembrandt gibi ressamın çalışmalarında, insan çaba ve kutsallığının özünü canlandırmaya yönelik ışık ve gölgenin kasvetli etkilerini araştırmışlardır. Resim, heykel ya da mimaride ışık, görsel çevre ile insan algı ve duyarlılığını birbirine bağlar (Slessor, 2000a).

Işık mimaride öyle önemli bir yere sahiptir ki ünlü mimarlar mimarlığın tanımını ışıkla yapmışlardır. Örneğin, Le Corbusier 1920’lerde mimarlığı “Mimarlık, ışıkta bir araya getirilmiş kütlelerin ustaca, doğru ve muhteşem oyunudur. Gözlerimiz formları ışıkta görmek için yapılmıştır; ışık ve gölge bu formları açıklar” şeklinde tanımlamıştır (Kortan, 1986). Le Corbusier yapıları tasarlarken planlar artık içten dışa doğru gelişmeye başlar. Dışın için bir sonucu olduğunu, mimarlığın öğelerinin ışık, gölge, duvarlar ve mekanlardan oluştuğunu savunur. Yapılarında kullandığı yatay pencereler ışık ve havanın girebileceği yatay yırtıklar olarak yer alır. Bu yataylık eşit aydınlık düzeylerini de beraberinde getirir. Yüzeyin tamamında kullanılan tavana yakın bu yatay yırtıkların oluşturduğu pencerelerle yüksek ışık düzeyi elde edilmesini sağlar (Şekil 1) (Curtis, 2005).

Mimarlık tarihçisi Geoffrey Scott ise mimarlığı, “Basit ve doğrudan algılandığında

mimarlık ışık, gölge, mekanlar ve çizgiler bütünüdür” şeklinde ifade etmiştir. Mimari eserlerinde ışığı çok iyi kullanan usta Louis Kahn, esas mimarlığın strüktür ve ışığın sürekli etkileşimiyle biçimlendiğine inanır. Kahn doğal ışığın önemini şöyle açıklar: “Bir mekan doğal ışığa sahip olmadıkça gerçekten mekan değildir” (Göker, 2006). Ona göre, gölge de önemli bir gün ışığıdır: “Strüktür ışığı şekillendirendir. İki kolon ve arasındaki ışıktır; karanlık ışığıdır, ...” (Davey, 2004). Işık binanın yapısal elemanları arasında süzülür. Strüktür ve ışığın, boşluğu tanımlayan bütünleşmesi, aynı zamanda Kahn’ın mimarisini de bütünleştirmektedir. Mimari, duvarların açılıp, kolonların ışığı içeri alarak bir destek sistemi yaratmasıyla başlar (Şekil 1).

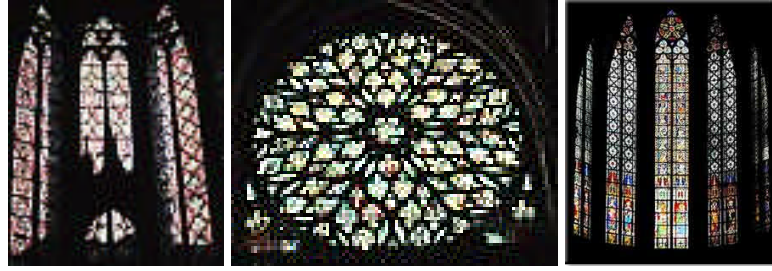
Şekil 1. Ronchamp Şapeli, Le Corbusier, Fransa, 1950-54 (URL-2, 2009); Kimbell Sanat Müzesi, Louis Kahn, Texas/ABD, 1972 (URL-3, 2009); Işık Kilisesi, Tadao Ando, Osaka/Japonya, 1989 (URL-4, 2009).

Tadao Ando da mimarisinde önemli rol oynayan ışık için “Işık nesnelere farklılık verir, boşluk ve formu birbirine bağlar, birbiriyle ilişkilendirir” demektedir. “Zaman ve mevsimlerin değişmesiyle ışığın yoğunluğu değiştikçe, nesnelere görünümü de değişmekte, ışık nesnelere birbiriyle olan ilişkilerinde önem kazanmaktadır. Aydınlık ve karanlığın arasındaki sınırda nesnelere parçalara ayrılır ve şekillenir” (Şekil 1) (Göker, 2006).

Samih Rıfat ise mimarlığı “... ve mimarlık sanatı, ışığı kullanma sanatıdır; onu gökyüzünden, güneşten toplayıp, yapıya buyur etme, pencerelerden duvarlardan akıtma, yansıtma, toplama, dağıtma, paylaşırma, biçimlerle sarmaş dolaş etme sanatıdır” şeklinde ifade etmiştir (Göker, 2006).

İlk dönemlerden beri ışık, anlamlı ve insana huzur veren gücü nedeniyle bilinçli olarak göz ardı edilmiştir. Slessor’a göre dini yapıların geçmişi, insan uygarlığının ve ışıkla ilişkisinin geçmişi. Semavi ışık, mimarının matrisini yumuşatarak binaların varlığını dolduran ve tanımlayan, elle tutulur bir elemanına dönüşebilmektedir. Işığı tutmanın en

uygun yolları arasında, en eski ve temel olanı, madde ile kaynaşmayı içerir. Bu bağlamda güneş ışığı tapınak duvarlarında heykelsi rölyefleri tanımlamış, kolonlar vasıtasıyla filtrelenmiş, bazilika salonlarının içini aydınlatmış, mozaikleri parlatmıştır. Işık, Ortaçağ katedrallerinin harika vitrayları vasıtasıyla yayılmış ve arkadların odağında parıldamıştır. Japon shoji paravanları vasıtasıyla yavaşça dağılmış ve zemin ve duvarlarda arabesk gölgeler oynatarak girift biçimde oyulmuş mukarnaslarda gizlenmiştir (Şekil 2) (Slessor, 2000a).

Şekil 2. St. Chapelle Kilisesi, Paris/Fransa, 123-48 (URL-5, 2007); Köln Katedrali, Köln/Almanya, 1248-1880 (URL-6, 2009).

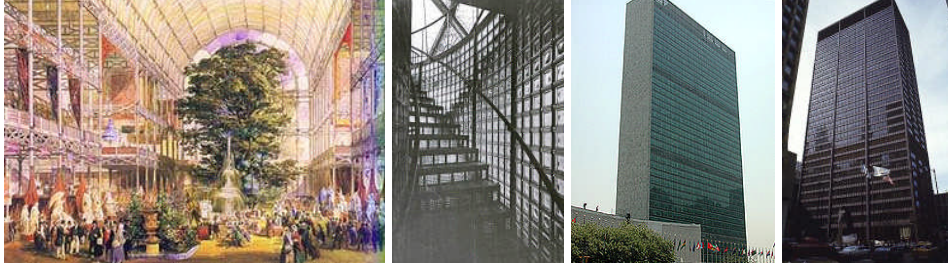
Şekil 3. Panteon, Roma/İtalya (URL-7 ve URL-8, 2009); Ayasofya, İstanbul (URL-9, 2009).

Çok eski topluluklardan beri insanlar ışığı ve mevsimlerin değişimini kutlamak için yapılar inşa etmişlerdir. Romalılar ve Bizanslılar, açık havada zaman ölçen Stonehenge gibi anıtlar, sırların gizlendiği Mısır tapınakları ya da İrlanda'nın antik mezarlarına karşılık olarak Batıda büyük kamusal iç mekanları ilk kez yapanlardır. Panteon ve Ayasofya gibi yapılar görkemli iç mekanlara kutsal amaçlarla desteklenmiş yollarla ışığı taşıyan örneklerdir. Örneğin Panteon'un mimarlık tarihinde çok güçlü bir yere sahip olan kubbesindeki tepе penceresinden içine çöken güneş ışığının parçalanması, duvarların nişlerini dolduran tanrı ve imparator imajlarını başarıyla hissettirir; ışığın hareketiyle tüm

Roma devletinin inancı cemaate açıkça yansır. Benzer şekilde Bizans kiliselerinde ışık, dini inanç ve onun en önemli yıldönümlerinin öyküsünü vurgulamak üzere dramatik biçimde kullanılmıştır. Yapıyı insana huzur veren bir enstrüman olarak kullanma fikri, Gotik kiliselerinden oldukça farklı bir biçimde Ortadoğu’da Kuzey ve Doğu Camileri’nde de devam ettirilmiştir. Büyük ve çoğunlukla insanı huşu içinde bırakan Barok kiliseler, yapının dini bir enstrüman olarak kullanılmasının son örnekleridir (Şekil 3) (Davey, 2003).

Daha sonraları teknolojik gelişmelerle birlikte yapay aydınlatma gündeme gelmiştir. Gazla aydınlatma önceleri sokakta suça karşı, sonraları fabrika gibi yapılarda işçilere gün ışığına bağlı kalmadan daha fazla çalışma imkanı sunması nedeniyle giderek popüler hale gelmiştir. Önce gazla sonra 1870’lerin sonunda ampulün bulunmasıyla elektrikle yapay aydınlatma, insanoğlunun doğayla ilişkisinin radikal bir biçimde değiştirmiştir. Elektrik, kültürü temelde mekanik kaynaklı olandan yaşama ve düşünmenin günümüzdeki post-modern elektronik yollarına yavaş yavaş dönüştüren Endüstri Devrimi’nin tüm dünyada patlamasına imkan tanımıştır (Davey, 2003).

Modern Dönemde ortaya çıkan mimari açılımlar, binaları sanat eserine dönüştüren doğal ışık kullanımı ve aydınlıkla ilgili farklı yaklaşımlar sergilenmesine yol açmıştır. Ünlü Alman şair Paul Scheerbar’tın “... Odalarımıza güneşin, ayın ve yıldızların ışığını sadece birkaç pencereden değil tümüyle camdan, renkli camdan yapılmış olabildiğince çok sayıda duvardan alan cam mimarlık bunun tek yoludur. Böylelikle yaratacağımız yeni çevre, yeni bir kültürü de beraberinde getirmelidir” şeklindeki öngörüsü Endüstri devriminden sonra gerçekleşmiştir (Conrads, 1991). Aydınlik seviyesi yüksek mekanlara en çok Modernizme geçiş sırasında rastlanır. Bu tür mekanların ilk örneği Kristal Palas’tır. Işıklılık, düzen ve temizlikle ilişkilendirilir. Tepeden gelen ışığın sembolik bir özelliği vardır. Bu dönemde malzeme ve teknolojiye gelişmeler sonucunda hem doğal ışığın kullanım alanı hem de yapay aydınlatma imkanları oldukça gelişmiştir (Şekil 4).

Şekil 4. Kristal Palas, Joseph Paxton, Londra/İngiltere, 1851 (URL-10, 2007); Cam Pavyonu, Bruno Taut, Köln/ Almanya, 1914 (URL-11, 2007); Birleşmiş Milletler Binası, Harrison & Abrowitz, New York/ABD, 1950 (URL-12, 2007); C.F. Murphy & Ass. Civic Center, Mies van der Rohe, Chicago/ABD, 1965 (URL-13, 2007).

Artık elektrik olmadan, modern bir dünya düşünülemez. Davey “Elektriğin verdiği muazzam güç, sadece mimarları değil tüm hayatımızı radikal bir biçimde değiştirmiştir. Tarih boyunca insanoğlu hiç bu kadar çok ışığa sahip olmamıştır. Hiçbir Roma imparatoru ya da Rönesans hükümdarı günümüzde maddi durumu iyi olmayan bir insan kadar bile ışığa sahip olmamıştır” demektedir (Davey, 2003). Gerek Modern Mimari ilkelerinin sonucu olarak ortaya çıkan geniş saydam cephelerden gün boyu alınan doğal ışık, gerekse teknolojinin tüm imkanları kullanılarak elde edilen yapay aydınlatma ile binalar gece ve gündüz ışıkla yıkanabilir hale gelmiştir (Şekil 5).

Şekil 5. Bordeaux Adalet Binası, Richard Rogers, Bordeaux/Fransa, 1995 (Rogers, 2000); Reichstag Parlamento Binası, Norman Foster, Berlin/Almanya, 1999 (Özaslan, 2000); Queen Elizabeth Avlusu, Norman Foster, Londra/İngiltere, 2001 (URL-14, 2009); Camisi, Behruz-Can Çinici, Ankara/Türkiye, 1989 (Çinici, 1995).

1930’ların başında yazan Japon yazar Jun’ichiro Tanizaki bu durumu ve kültürler arası farkı şöyle açıklar: “Batılı konfor durumunu daha iyi bir hale getirmek isterken, bir Japon sahip olduğu değerlerin huzur içinde olmasını her şeyin üstünde tutar. Bir Batılı için her köşenin aydınlatılması, ışığın temiz ve yeterli olması gereklidir.” Aslında bu durum

Batı toplumlarının akla dayalı pozitif bir anlayışı benimsemelerinden kaynaklanır. Doğu toplumlarında ise, mistik değerlere her zaman daha fazla rastlanır (Göker, 2006).

Bu bağlamda ışık, özellikle işlevsel ve rasyonel arayışlar sonucunda, daha çok mekanı görünür kılma ve konforlu ortam yaratma amacıyla kullanılmıştır. Ve bu anlayış zamanla Avrupa kıtasının dışında da kendini göstermiş ve doğal ışığın bu şekilde kullanımı, mimari mekanda duygusuz bir mimariye yol açmıştır. Bu olumsuzluğu Davey şu şekilde açıklamıştır: “Tabii ki, hepimizin temiz, standart, temel bir alt yapıya ihtiyacımız vardır: yağmurda kuru kalmaya, soğuk ve sıcak zamanlarda uygun bir ısıda bulunmaya ve uyanık olduğumuz zamanlarda uygun bir şekilde aydınlatmaya ihtiyacımız vardır. Ancak bunu her birey için kahramanca sağlamaya çalışan Modernizm, insan ruhundaki temel bileşenler olarak kalan bireysellik, sihir ve gizemi yok etmiştir. Hepsini ışıkta açığa çıkartılır ancak standartlaştırılmış ofis ve fabrikaların ruhsuz boşluğunun sıkıcı, sonsuz florasan ışığında değil. Çok fazla ışık da dünyayı biçimsiz kılar” (Davey, 2003).

Aydınlık ve karanlık arasında çok hassas bir denge vardır ve Tanizaki bunu şu şekilde açıklar: “Atalarımız... ışığı keserek... gölgelerin dünyasına... duvar boyaması ya da süse derin bir üstünlük ve gizem niteliği vermişlerdir. ...Bazen altın ya da gümüşle bezenmiş, siyah vernik kaplı enfes bir parça, bir kutu, gözümü huzursuz edecek derecede cafcıflı ve tümüyle bayağı görünür. Ancak bulunduğu boşluk karardığında ve güneş ışınları ya da elektrik yerine tek bir mum ya da kandille ışık verildiğinde o cafcıflı nesne birden ağırbaşlı, arınmış ve yüce bir hal alır” (Davey, 2004).

Işık tasarım sürecini tamamlayıcı ve mekanın biçimlenişinde önemle gerek duyulan bir öğedir. Bir mekandaki ışığın nitelik ve niceliği, insanın duygularında, çevreyle iletişiminde ve davranışlarında, aynı zamanda mekana anlam vermesinde büyük etkindir. Işığın ve gölgenin doğru ve uygun kullanılması mimarideki estetik algılamının etkinliğini artırır, çeşitli duygular uyandırır (Altan, 1983).

Doğal aydınlığı sağlamanın tek ve geçerli yolu elbette ki cephelerde saydam malzeme kullanımı değildir. Gün ışığı; elektro ve fototropik cam, otomatik panjur, stor perdeler ve yansıtıcı ve prizmatik teknikler gibi araçlarla dönüştürülebilir (Davey, 2004). Bunun yanı sıra buzlu cam, yarı saydam plastik örtü, çift katmanlı cam ve işlenmiş bölmeler gibi yarı saydam cephe malzemeler kullanılarak da malzemesel ve mekansal aydınlatmaya sahip çekici bir mimari gerçekleştirilebilir. Benzer şekilde opak maddelerin ışığı kullanma yolları da, yapı ustaları ve zanaatkarların üretimleri sayesinde geliştirilmiştir. Cilalı ahşap, karo seramik, ipeksi alçı/sıva ve cam mozaik gibi opak

malzemeler ışığı yakalayan ve gösteren parlak kafeslere dönüşmüşlerdir. Temel malzemelerin yontulmuş ve işlenmiş dokuları, ışık ve gölgenin titretilen bir oyunuyla kütleye hava verir. Böylece, en kasvetli mekanların bile hayatla dolup taşmasına neden olur (Slessor, 2000a).

Mimari bir yapıtta, doğal ışığın mekana değer katma rolü sadece fiziki değil, anlamsal ve psikolojik bir boyuta da sahiptir. Bir ev penceresine nazikçe düşen doğal ışık ile odayı iki cepheden kuşatan aydınlığın zarafeti bir değildir. Birinde samimi diğerinde tedirgin edici bir aydınlık vardır. Ya da Bernini sunağına yansıyan ışık huzmesinin kullanıcı üzerinde bıraktığı etki ile Tanizaki'nin tarifindeki Batı tarzı alçak tavanlardaki yapay aydınlatma elemanlarının bıraktığı etki aynı değildir. Birinde sağlanan aydınlık huzur verirken diğeri her şeyi tüm çıplaklığıyla ortaya koyması açısından huzursuz edici olabilir. Bu gibi nedenlerle ışık kaynaklarının, aydınlatma elemanlarının teknik özellikleri, mekan içindeki konumu, bina tipolojisine ve kullanıcı gereksinimlerine uygun olmalıdır. Kullanıcı gereksinimlerinin yerine getirilebilmesi, psikolojik konforun sağlanması açısından gereklidir (Manav, 2005).

Işık mimaride ışıldayan ilişkiler düzeninin bir parçası olarak anlam kazanır. Bulunduğu yerin sonucuna göre değişerek yapıyı, onun amaçlarını, biçimini, mekan ve anlamını açığa çıkarır. Christian Norberg-Schulz'un söylediği gibi "Işık tasarımı aydınlatma araştırmasından daha çok şey ifade eder. Işık ve nesnelere birbirine bağlıdır ve her mekanın kendi ışığı vardır. Gökyüzü ışığın kaynağıdır ve dünya onun göstergesidir. Her zaman aynı ve her zaman farklıdır, ışık ne ise odur" (Slessor, 2000a).

Sonuç olarak ışık, mimari mekanın var olması için gerekli bir koşuldur ve mimari mekana ışık aracılığı ile verilecek etkinin temelinde üç mekan çeşidi yer alır. Bunlardan en temel olan iki kavram aydınlık ve karanlık mekanlardır. Birinde ışık fazlasıyla hakim olduğunda iç mekana bir dış mekan izlenimi verir. Diğerinde ise karanlığın hakimiyeti vardır. Mekanın aydınlık seviyesinin çok düştüğü loş bir ortam, boyutsuzluk hissi uyandırır ve aydınlıktan karanlığa geçilen bu süreçte, nitelikle nicelik arasında bir geçiş yaşanır. Gün ışığının (gök ışığı ve güneş ışığı) değişken olması sonucunda, yüzeyler ve düzlemler üzerinde farklı aydınlık düzeyleri oluşur. Her zaman istenen aydınlık düzeyine gün ışığı ile ulaşamamaktadır. Bu aşamada yapay ışık ile gün ışığını desteklemek gereklidir. Böylelikle iyi tasarlanacak bir yapay aydınlatma ile pencerenin sağladığı ışıklı yüzey dışında kalan hacmin yüzeylerinde de yeterli aydınlık düzeyleri sağlanabilir. Doğal ve yapay aydınlatmanın mantıklı bütünleşmesiyle mekan, ne ışık yağmuruna tutulup huzur

bozucu bir aydınlığa ulaşır ne de tedirgin edici karanlığa gömülür. Aydınlık ve karanlık arasında kurulacak hassas denge ile psikolojik konfor sağlanmış olur.

1.2.2.2. Mahremiyetsiz ve Mahremiyeti Olan Kavramları

Mahremiyet, en basit tanımıyla gizlilik demektir (URL-1, 2007). Kişiye ya da bir gruba optimum düzeyde yaklaşma koşulu olarak tanımlanan mekansal bir davranış düzenidir (Karasözen, 1993; Gür, 1996).

Diğer bir ifadeyle mahremiyet, kişinin diğer insanlarla kurmak durumunda olduğu etkileşim ve iletişimin kontrolünü elinde bulundurma istemi ve hakkı demektir (Gür, 2000).

İnsanın zihinsel kurgusunda her ortam ve onun doğurduğu davranış için “ideal mahremiyet” tanımı vardır. Doğal olarak bu tanım sosyal norm ve kültürel değerlere de bağlı olarak doğmuştur. Bu anlamda mahremiyet, evrensel bir istem ve davranış mekanizmasıdır (Gür, 1996; Gür, 2000).

Birey düzeyinde bakılınca mahremiyet bireyciliği pekiştiren bir olgudur; iletişimin ve etkileşimin seçmeci olabilmesine olanak sağlar ve kişinin kendi kimliğini bulmasına yardımcı olur (Gür, 2000). Bununla ilgili Ekşi Sözlük’te şöyle bir yorum yer almaktadır: “...oysa kendi kararlarını alıp, uygulayabilen 'birey' adındaki insanların mutlaka mahremiyeti vardır. Onlar, koşarlarken soluklanmayı, yorgunken dinlenmeyi, kalabalıktan ayrılıp kendi yönlerine gidebilmeyi ve ıssızlıkta çoğalabilmeyi bilenlerdir, yalnızlığın yaratıcı gücünü tanımayanlar, kendileriyle tanışmaya yaklaşamazlar” (felis) (URL-15, 2007).

İnsan mekanı kullanırken gözle görülebilen ve görülemeyen etkileşim zonları kurgular, sınırlar belirler. Sonra bu sınırları mahremiyetini sağlamak ve denetlemekte kullanır. Örneğin, iki konumu ayıran beton duvar, katı bir sınırdır. Ama keskin bir sınır olma özelliği diğer özelliklere bağlıdır. Arada bir kapı ile ayrılan iki konum iki eşdeğer otorite tarafından kullanılıyorsa ve simgeler de eşdeğerliği destekliyorsa, bu sınır keskin bir sınır değildir (Gür, 2000).

Mahremiyet gereksinmesi, düşmandan gizlenmek şeklinde barınma ve sığınmanın ayrılmaz bir parçası olarak ilk insan ile beraber başlamıştır. Günümüzde görünmemek, yabancı gözlerden gizlenmek, dinlenmenin, kendini bırakmanın bir koşulu olarak karşımıza çıkmakta ve binayı şekillendirmede etkisini göstermektedir. Bilim adamları

mahremiyet kavramını farklı şekillerde ele alarak alt gruplara ayırmışlardır.

Altman'a göre mahremiyet kavramı, dört tipe gruplanmaktadır (Karasözen, 1993).

Bunlar;

1. Yalnızlık ya da başkalarının gözleminden uzak olmak,
2. Baş başa olmak ya da ikinci bir kişi ile beraber fakat dış dünyadan anılmış olmak,
3. İzole olmak ya da bir kalabalık içinde olup da tanınmamak,
4. Mesafe koymak ya da istenmeyen müdahaleleri kontrol için takınılan psikolojik tavrıdır.

Marshall'ın altı mahremiyet alt türü ise şunlardır (Karasözen, 1993):

1. Yalnızlık (solitude)
2. Gizlenme (seclusion)
3. Kendi hakkında bilgi vermeme (reserve)
4. Komşuluk etmeme (not neighbouring)
5. Kalabalıkta kayıp olma (anonymity)
6. İntimlik (intimacy)

Mahremiyet kavramını mimarlık söyleminde ilk kez kullanan Chermayeff ve Alexander (1963) ise mahremiyeti; özel, yarı özel, yarı kamusal ve kamusal mekanlar olmak üzere dört mekansal kategoride incelerler. Bu mekanların belli bir hiyerarşıye göre bir dizi denetim kilidiyle birbirine açılmasının çağdaş insanlar üzerindeki stresi azaltacağını savunan Chermayeff ve Alexander, örneklerinde en çok özel ve yarı özel mahremiyet zonlarından söz ederek konutlar üzerinde incelemeler yaparlar. Mahremiyetin eşiğini, davranış konumu kavramı ve belirgin davranışa ilişkin dini, kültürel ve toplumsal yargılar belirler.

Bunların dışında mahremiyetin görsel, dokunsal, kokusal, işitsel gibi algısal türleri de vardır. Hall'e göre bu konudaki kültürel tepkiler bir toplumdan diğere değişiklik göstermektedir. Doğu ile Batı kültürleri arasında mahremiyetin ele alınışı açısından farklar vardır. Batı kültürü 'mahremiyet' kavramını 'dokunulmazlık', doğu kültürü ise 'görünmezlik' üzerine inşa etmiştir. Bunun ne anlama geldiğini mahremiyetin, bu iki kültürde hangi önlemlerle korunduğuna ve hangi koşullarda ihlal edildiğine bakarak ortaya koymak gerekir. Batılı için, insan gövdesinin mahremiyeti, onun kamusal alanda, 'dokunulmaz' olmasıyla güvence altına alınmıştır. Gövdeye dokunmakla yani tacizle mahremiyeti ihlal edilmiş olur (URL-16, 2007).

Öte yandan Doğu toplumları mahremiyeti, dokunma duyusuyla değil, görme duyusuyla ilişkilendirir. Mahremiyet, mahrem olanın ötekinin bakışından saklanması,

ötekinin bakışına kapalı tutulması şeklinde sağlanır. Batı kültüründe, 'görme duyusu' ile mahremiyetin ihlali söz konusu değildir (URL-16, 2007).

Bu bağlamda dokunma duyusu, mahremiyeti, gövdeye yakın (dokunma mesafesinde) olmak, görme duyusu ise, gövdeye uzak olmakla sınırlar denebilir. Dolayısıyla mahremiyetin sınırı Batı kültüründe yakından başlarken, Doğu kültüründe uzaktan başlar. Yakın (dokunmak) ve uzak (bakmak) arasında kalan alanda ise, öteki duyular yer alır. Bunlar dokunma duyusuna yakınlık derecelerine göre tatma, koklama ve işitme duyusudur. Batılı, bunları, gövdeyle yakın ilişki durumunda gerçekleştikleri için, mahremiyetin kapsamına almıştır. W.H. Auden'in "About the House" adlı şiir kitabındaki şu dizeler, Batılı'nın 'mahremiyet' ve 'özel hayat'a ilişkin düşüncelerinin zihinsel arka planını ele verir: "Burnumdan yarım metre ötede / biter benim sınıırım; / aradaki el değmemiş hava, / benim mülkümdür, toprağım. / sakın saygısızca girmeyin, derim; / silahım yok, ama tükürebilirim..."(URL-16, 2007).

Görsel mahremiyet, tasarımdaki bazı önlemlerle sağlanabilir. Örneğin; sağır duvarlar ya da birtakım kafeslerle iletişim akışı bir düzene sokulabilir. Ancak, yatak odasının dışarıdan görülmesini engelleyen, ama uygun malzeme kullanılmadığı için odadaki seslerin yan dairenin yatak odasından duyulmasını engelleyemeyen bir ev, işitsel mahremiyet açısından başarısızdır. İşitsel mahremiyet, az katlı yerleşmelerde uzaklıkla sağlanabilmektedir. Çok katlı binalarda ise, gürültü yalıtımı sağlayacak malzeme, maliyeti etkileyeceği gerekçesiyle çoğu kez kullanılmamaktadır. Gürültü yalıtımının yetersiz olduğu konutlarda kişilerin mesafe koyma mekanizmasına başvurmaları nedeniyle stres düzeyinin arttığı belirtilmiştir (Karasözen, 1993; Gür, 1996; Tümer, 2006).

Daha önce de belirtildiği üzere mahremiyet, kamusal alanla özel alanın ilişkilerini ve arasındaki hassas dengeyi tanımlayan bir kavramdır (Anonim, 2006). Bu anlamda mahremiyet tek yönlü bir gizlilik-girilmezlik süreci değil, toplumsal gelenekler tarafından etkilenen, insanların birbirleriyle ilişkide olma ya da olmama isteğine göre değişen bir kontrol sürecidir. Bu kontrol süreci kişiler arasındaki farklı uzaklıklardan oluşan sosyal ilişkiler düzeyine göre incelendiğinde üç tür mahremiyet davranışı ortaya çıkmaktadır (Karasözen, 1993):

1. Yabancılar arasındaki geçici beraberliklerde oluşan Kamusal Mahremiyet,
2. Aile bireyleri ve misafirler ya da iş arkadaşları arasındaki sosyal ilişkiler gibi yakın sosyal ilişkilerin düzenlediği Toplumsal/Sosyal Mahremiyet,

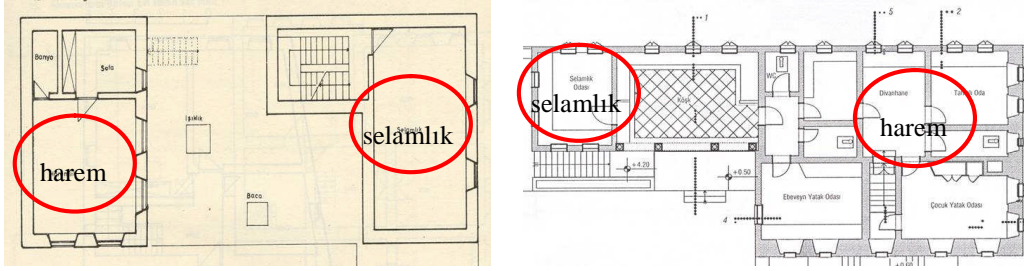
3. Eşler arasında ya da ebeveyn ve çocukları arasındaki çok samimi ilişkilerde ortaya çıkan Kişisel Mahremiyet

Mahremiyet anlayışı, ilişki kurulan insanlar arasındaki yakınlığa ya da etkinliğin türüne bağlı olarak fark edebilir. Bireysel pasif etkinlikler yüksek dereceden mahremiyet isterler. Ailenin bireyleri, çocuk-ebeveyn arasında konut kullanımında, paylaşımında ortaya çıkan bireysel mahremiyet eşiğini etkinliğin niteliği belirler. Aile bireylerinin, komşuların ve iş arkadaşlarının katıldığı toplumsal ortamlarda mahremiyet eşiği, bireysel olana göre biraz daha yüksek tutulur. Sokak, cadde, avlu ve diğer kamuya açık mekanlarda ise eşik iyice yüksektir. Örneğin saçları bigudili bir hanım komşusuna kahve içmeye geçebilir ya da komşusunu kabul edebilir ama sokağa bigudili çıkmaz. Bahçesine sabahlıkla inebilir ama sokağa sabahlıkla çıkmaz. Kahvaltı masasını hazırlarken sabahlıkla dolaşabilir ama sokaktan geçen tarafından algılanmaktan hoşlanmaz. Genellikle mahremiyet eşiği en yüksek davranışlar hijyenik ve eğitsel davranışlardır. Bunlar mekansal ölçeği küçük, yapısı çok belirgin, sınırları girilmezlik, geçirimsizlik, opaklıkla tanımlanan ve kişisel mahremiyet gerektiren davranışlardır (Gür, 1996).

Kişisel mekan, egemenlik alanı, kulis ve kişiselleştirme gibi davranışlar, insanın mahremiyetini sağlama amacıyla oluşturduğu denetim mekanizmalarıdır (Gür, 2000). Bunlar, yüz ve vücut simgeselliği, sözlü uyarılar, şiddet tepkileri, yasaklayıcı mekansal göstergeler ve çeşitli tasarım önlemleri ile sağlanabilir. Hiç davet etmeyen bir bakış, dönük bir sırt, yüze patlayan bir şamar, mülkiyet gösteren belirli kişisel nesnelere, geçmeyiniz, oturmayınız, koparmayınız gibi işaretler, eşikler, kapılar, perdeler, camlar, bankolar, çitler, merdivenler, uzun koridorlar, tampon bölgeler ve kulisler denetim mekanizmaları olarak görev yaparlar (Karasözen, 1993; Gür, 1996). Bazen görme, bazen de işitme ve hatta dokunma duyusunu engellerler. Bazen de sadece zihinsel engel oluştururlar. Örneğin geçirgenlik değeri yüksek olmasına karşın bir tören alanını saran ipler, eğer güvenlik güçleri tarafından da korunuyorsa keskin sınırlar yaratırlar. Bir adımda aşılabilirler ama geçilemezler (Gür, 2000).

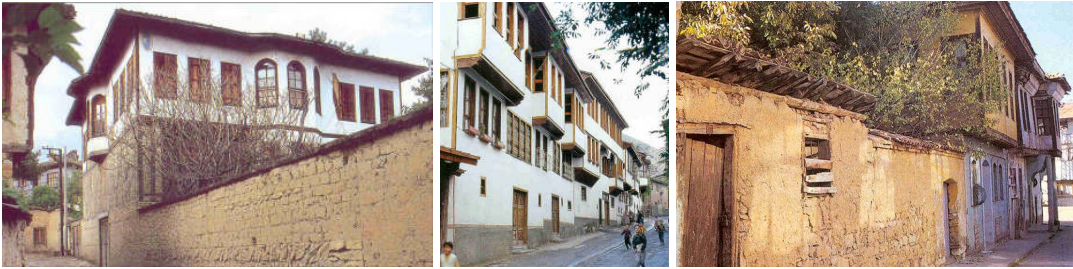
Mahremiyet kavramı karmaşık bir kavramdır ve farklı açılardan - dinsel, cinsel, ruhsal, mekansal, vb.- ele alınabilir. Örneğin dinsel açıdan ele aldığımızda İslamiyet'in mahremiyet anlayışına etkisi; aile iç yaşantısının yabancılardan gizlenmesi, aile bireyleri arasında ve çeşitli toplumsal durum ve konumlarda farklı cinsiyetten olan kişilerin bir arada bulunmasına getirilen sınırlamalar şeklinde özetlenebilir (Gür, 1996).

Bu sınırlamalar bir takım mekansal düzenlemeleri de beraberinde getirirler. İslam dininden kaynaklanan mahremiyet, Geleneksel Türk Evi'nde harem ve selamlık ayrımına neden olmuştur. Kadınların işlerini yaptıkları ve tüm günlerini geçirdikleri avlu ve diğer hizmet birimleri harem birimleridir ve dışa kapalıdır. Bazı evlerde harem ve selamlık için iki ayrı giriş ve iki ayrı merdiven vardır. Diğer evlerde giriş tek olmakla birlikte aile yaşantısını tedirgin etmeden evin, merdivenden kolay ulaşılabilen bir odası selamlık odası olarak kullanılır. Harem ve selamlık arasındaki servis bağlantısı bir ara kapı ya da yemek dolabıyla (Diyarbakır, Safranbolu evleri) sağlanır (Şekil 6) (Elmalı vd., 2007).

Şekil 6. Harem-selamlık ayrımı, Erzurum (Özgen, 2001); Kayseri (İmamoğlu, 2001).

Orta Asya inançlarındaki mahremiyet kavramı 'içe dönük' bir ikamet ve yaşama şeklinin gelişmesinde etken olmuştur. Geleneksel Türk konutunda; zemin kat dış duvarlarının sağır olması ve böylece avlunun dışa kapalı olması aslında bu etkinin bir sonucudur (Şekil 7) (Elmalı vd., 2007).

Şekil 7. Sağır zemin kat ve bahçe girişi, Safranbolu, Tokat (Günay, 1998); Uşak (Sayan, 1997).

Mekan öznel açıdan, insanlar ve toplumlar açısından ele alındığında kimi coğrafi bölgeler, kimi kentler, kimi binalar, kimi mimari mekanlar ötekilerden farklı görünür. Bu fark kimi zaman mahremiyet farkı olarak karşımıza çıkar. Bir başka deyişle, o mekanların

kimi mahremdir, kimileri değildir (Tümer, 2006). Örneğin, dinsel bir yapının, bir caminin, bir katedralin çevresi, en azından yakın çevresi ve içi kutsaldır. Dolayısıyla da, belli bir mahremiyet içerir. Mısır tapınaklarının merkezindeki mekana; efsanevi Süleyman Tapınağı'nın içindeki, 'Kutsalların Kutsalı' olarak adlandırılan odaya ve İslam dininin en kutsal binası olan Kabe'yi barındıran Mekke'ye herkesin giremediği bilinir (Tümer, 2006).

Mahremiyet-mekan ilişkisi açısından cezaevleri çelişkili, dolayısıyla da gerilimli bir örnek oluştururlar. Şöyle ki: hapis haneye düşenler bir yandan dışarıyla ilişkilerinin kesilmesinden, sürekli kendi mahremiyetleriyle baş başa kalmaktan yakınirlarken, bir yandan da büyüklüğü yeterli olmayan bir mekanda sürekli yaşamak zorunda olmak, cezaevi yönetmeliklerinin sıklığı, görevlilerin keyfi davranışları gibi nedenlerle mahremiyetlerinin sürekli ihlal edilmesinden yakınirlar (Tümer, 2006).

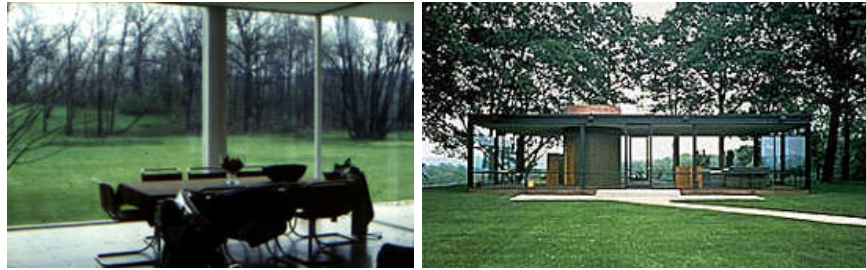
Kişinin mahremiyetinin zedeleyen ya da büsbütün yok eden mekanlara distopyalar dünyasında rastlarız. Örneğin, Werner Ruhnau-Yves Klein 1960'ta yazdığı Hava Mimarlığı için Proje adlı distopyasında var olan mahremiyet değerlerini yok eder: "Kentin, hareket halindeki havadan oluşan bir çatıyla korunmasını öneriyoruz. ... Havadan oluşan çatı bir ayrıcalıklı mekanı aynı anda hem iklimlendirir hem de korur. Şeffaf cam bir zemin. Yeraltında depolar (mutfaklar, banyolar, depolar ve üretim yerleri). Bizler için hala geçerli olan gizlilik kavramı, ışıklar içinde yüzen ve dış dünyaya tümüyle açık olan bu kentte ortadan kalkar. İnsanlar için yeni mahremiyet ölçüleri oluşur. Kentte oturanlar çıplak yaşarlar. Eskinin ataerkil aile düzeni ortadan kalkar. Topluluk artık bütünleşmiş, özgür, bireyseldir, ama kişisel değildir. Burada yaşayanların başlıca uğraşısı boş zamanın değerlendirilmesidir" (Conrads, 1991). Rus yazar Zamyatin'in Biz adlı yapıtı da buna iyi bir örnektir. Zamyatin bu eserinde, pencerelerinin perdelerinin bile kapatılmasına izin verilmeyen cam mekanların asla sağlayamadığı mahremiyet duygusunun yokluğundan, insanların nasıl, ne kadar rahatsız olduklarını anlatır. Tümer de, mahremiyet kaygısının çok ağır bastığı bir dünyayı, rahatsız edici, sıkıcı olarak görmekte fakat mahremiyet olmadan olmayacağını, bu kavramın büsbütün ortadan kaldırılamayacağını da savunmaktadır (Tümer, 2006).

Doğu'nun Batı'daki imgesinin vazgeçilmez öğelerinden biri olan harem -örn. Topkapı Sarayı'ndaki Harem Dairesi-, mahremiyet- mekan ilişkisi bağlamında sözünü edebileceğimiz en ilginç binadır. Bu haremde mahremiyet öğesi en başta gelmektedir. Harem, mahremiyet kavramının mimariye, mekana dönüşmüş halidir ve tepeden tırnağa

mahrem olan saray kadınlarını barındıran, gizli ve gizemli bir mekandır. Bu mekan, insanların evidir (Tümer, 2006).

Mahremiyet kavramı daha başka birçok yapı için geçerli olabilir ama bu konuda konut ayrı bir yere sahiptir (Tümer, 2006). Kennedy (1966), konutu kullanan hane halkının gereksinim alanlarını; gözlemlemek, çatışma (eş, hizmetçi çocuk oyunla, çalışma TV izlemeyle), mahremiyet ve iletişim olarak belirtmiştir (Yüksel, 1995). Tümer bu konuda “Ev, mahremiyetin merkezi, yuvası, kalesi, belki de ta kendisidir. Başka yerlerde bulamadığımız mahremiyeti evimizde ararız. Onu orada da bulamazsak, kendimizi iyi hissetmeyiz” demektedir (Tümer, 2006).

Ancak kimi evler mahremiyeti sağlama konusunda o kadar başarılı değildir. Mahremiyetsiz ev konusunda ilk akla gelen örnekler; Mies van der Rohe'nin Illinois'te 1946'da tasarladığı Farnsworth Evi ve Philip Johnson'un biraz da Farnsworth Evi'nden esinlenerek 1950'lerin ortalarında New Canaan'da inşa ettiği Cam Evi'dir. Biri toprağa oturtulmuş, diğeri topraktan koparılmış olan iki örnekte de ortak nokta taşıyıcıların çelik, dış kabuğun ise tamamen cam olmasıdır. Her ikisi de alışılmış konut anlayışının mahremiyet ilkesi odağında bulunan tüm duvarları yıkmışlardır. Ancak tam anlamıyla mahremiyetsiz oldukları söylenemez. Çünkü tuvalet ve banyo bir duvarın ardında gizlenmiştir. Ayrıca bu evlerin insanların yoğun olarak yaşadığı bir kentsel çevrede değil, ıssız sayılabilecek bir doğal alan içinde inşa edilmiştir (Şekil 8).

Şekil 8. Farnsworth Evi, Mies van der Rohe, Illinois/ABD, 1946-51 (URL-17, 2007); Cam Ev, Philip Johnson, Connecticut/ABD, 1949 (URL-18, 2007).

Ünlü mimar Stirling'in 1970'lerde yaptığı Runcorn evleri; mahremiyet, ses ve ısı geçirme, aşırı yoğunluk gibi sorunlar nedeniyle kullanıcıları tarafından protesto edilerek terk edilmiştir. Benzer şekilde Venezuela'da süper bloklar; Manila'da ödüllü bir toplu

konut projesi, kullanıcıları tarafından reddedilerek yıkılmak zorunda bırakılmıştır (Yüksel, 1995).

Görüldüğü üzere öncelikle mahremiyetin kalesi olarak nitelenen evin, daha sonra da diğer yapıların kullanıcının mahremiyet gereksinmelerini minimum düzeyde de olsa karşılaması gerekmektedir. Çünkü mahremiyet birey olmanın bir gereği ve vazgeçilmez bir unsurdur. Bir yapıda gereken düzeyde mahremiyet sağlanmadığı takdirde yapıyı kullanan bireyin psikolojik konfor koşulları da yeterince sağlanamamış olur. Bu durum uyum problemi yaşanmasına neden olur ve yapı amacına hizmet edemez.

1.2.2.3. Açık ve Kapalı Kavramları

Açık kelimesi sözlük tanımıyla açılmış, kapalı olmayan; engelsiz; örtüsüz, boş; aralığı çok; gizliliği olmayan, olduğu gibi görünen anlamlarına gelmektedir. Kapalı ise açılmamış, açık karşıtı; geçilmez durumda olan; gizli, saklı anlamlarını taşımaktadır (URL-1, 2007).

Mimaride açık/açıklık kavramı ile ilgili üç kategori tartışmaya açılabilir:

1. Yatay ve düşey düzlemlerde yer alan açıklıkların nitelik ve niceliğine göre sergiledikleri açık-kapalı anlayışı
2. Organik Mimariyle ortaya çıkan açık/serbest plan (tümel mekan) anlayışı
3. Hi-tech ve Brütalizm gibi akımlarla ortaya çıkan yapı strüktürünün gizlenmeyip açıkta bırakılması anlayışı

Mimaride açık sıfatı kapı, pencere gibi iki farklı mekanı birbirine bağlayan ve süreklilik sağlayan yapı elemanlarıyla yapısal karşılık bulurken, kapalı sıfatı daha çok bu bağlantıyı engelleyen duvar elemanı ile özdeşleşmektedir (Elmalı, 2005). Bir mekansal alanı çevreleyen düzlemler üzerindeki açıklıklar olmadan bitişik mekanlar arasında görsel ya da mekansal bir süreklilik mümkün değildir. Kapı, bir odaya giriş olanağı sunarak, bu odanın içindeki dolaşım ve kullanım düzenini belirler. Pencere ise iç mekana ışığın geçmesini ve odanın aydınlanmasını sağlayan, odanın içine dışarıdan manzaralar sunan bir elemandır. Oda ile bitişik mekanlar arasında görsel ilişki kurar ve mekanın doğal yollarla havalandırılmasını sağlar (Hasol, 1995; Ching, 1996). Christian Norberg-Schulz da pencereyi mekanın ruhunu tanımlanmasında özellikle önem taşıyan bir eleman olarak diğerlerinden ayrı tutar, “Sadece binanın yapısını ifade etmez, aynı zamanda ışıkla bağlantısını da ortaya koyar” (Slessor, 2000a).

Söz konusu açıklıklar bir yandan bitişik mekanlar arasında geçirgenlik sağlarken, diğer yandan boyutlarına, sayılarına ve konumlarına bağlı olarak iç mekanın kapalılık derecesini azaltmaya başlayabilirler. Bu açıklıklar iç mekanın yönelimini ve akışını, ışık kalitesini ve nihayet kullanım ve dolaşım düzenini de etkiler (Ching, 1996).

Mimarlık tarihi tamamen duvar açıklıkları ile ilişkilidir ve bu anlamda mimari mekanı sınırlayan duvarın zaman içindeki dönüşümü aynı zamanda mimarlığın da tarihsel gelişim sürecini ifade eder (Curtis, 2005). Tarihin ilk dönemlerinden itibaren hem sahip olunan teknolojinin yetersizliği, hem de dış etkenlerden korunma ve dış etkenlere karşı savunma gereksinimini gibi nedenlerle yapılarda dışa kapalılık hakimdir. İlk çağlarda duvarlardaki açıklıklar sadece hacimlerin gün ışığından yararlanmasını sağlamak amacıyla yapılmıştır. Çok doğaldır ki o dönemlerdeki mevcut malzeme ve teknik olanaklar açıklıkları belli boyutlarla sınırlamıştır. Gotik döneme kadar opak olan cephe, binanın fiziki özelliklerini ve zihinde yer alan görsel algısını barındıran, ancak yapının içiyle ilgili hiçbir bilgi vermeyen bir elemandır. Kısaca cephe, mevcut imkanların elverdiği ölçüde taşa ya da tuğladan yapılan, kendisini taşıdığı için kütlede geniş açıklıklara yer vermeyen, sadece havalandırma ve aydınlatma amacıyla pencerelerle hareketlendirilmiş, bazen yoğun süslemelerle ağırlaştırılmış, dışta içteki düzensiz mekansal biçimlenmeyi yansıtmayan bir dizilim gösteren masif ve kapalı bir duvardır (Şekil 9) (Özer, 1993; Turani, 1995; Mutlu, 1996; Holberton, 1997; Elmalı, 2005).

İlerleyen dönemlerde camın yapısı keşfedilmiş ve sunduğu imkanlar mimaride de kullanılmaya başlanmıştır. Ancak Orta Çağ'da kullanılan üretim teknikleri camın ancak çok küçük ölçeklerde üretilmesine imkan tanımıştır. Cam ile doğal ışığın içeriye girmesine izin verilirken, kötü ve ağır iklim şartlarına karşı da bir korunma sağlanmıştır (Elmalı, 2005; Göker, 2006).

Şekil 9. Beyaz Tapınak, Irak (Holberton, 1997); Sant' Abbondio Kilisesi, Como/İtalya, 11. yy. (Holberton, 1997); Köln Katedrali, Köln/Almanya, 1248-1880 (URL-6, 2009).

Fransa'dan Avrupa'ya yayılan Gotik Mimari (1150-1500) ile masif duvarların yerini payandalar almış, bazı yan duvarlar tamamen kaybolmuştur. Yapı çerçevesi gerçek bir iskelete dönüştürülerek, duvar strüktürel bir kütle olmaktan çıkarılmıştır. Payandalar arasında geniş pencereler açılarak iç mekan aydınlatılmıştır (Hasol, 1995; İzgi, 1999; Türkseven, 1999; Roth, 2000; Elmalı, 2005). Bu gelişimin ardından açıklıklar artık karşımıza yeni bir boyut olan dışarıdaki manzarayı kazandırmıştır. Savunma iç güdüsüyle başlayan ve uzun yıllar boyunca kapalı olan mekanlar, hacimler ve yapılar içinde yaşayan insan için bu yeni boyut ilk başta dikkat çekici bir farklılığı olmasına rağmen, yaşamsal boyutuyla düşünüldüğünde yeni bir yaşam sunmaktadır (Şekil 9) (Göker, 2006).

Modern Dönemde ortaya çıkan mimari açılımlar; açıklık, kapalılık, aydınlık ve karanlıkla ilgili farklı yaklaşımlar sergilenmesine yol açmıştır. Ünlü Alman şair Paul Scheerbar'tın bu konuyla ilgili görüşleri şu şekildedir: “Çoğunlukla kapalı alanlarda yaşarız. Kültümüzün içinde geliştiği çevreyi bunlar biçimlendirir. Kültürümüz bir anlamda mimarlığımızın ürünüdür. Eğer kültür düzeyimizi yükseltmek istiyorsak, iyi ya da kötü, mimarlığımızı değiştirmek zorundayız. Bu da ancak içinde yaşadığımız mekanların kapalılığını ortadan kaldırmakla olabilir. Odalarımıza güneşin, ayın ve yıldızların ışığını sadece birkaç pencereden değil tümüyle camdan, renkli camdan yapılmış olabildiğince çok sayıda duvardan alan cam mimarlık bunun tek yoludur. Böylelikle yaratacağımız yeni çevre, yeni bir kültürü de beraberinde getirmelidir” (Conrads, 1991). Endüstri Devrimi sonrası dönemde daha fazla açıklık ve aydınlık beklenti ve talebi, Modern Mimarlık ve sonrasında gelişen yaklaşımlarda temel ilkeler haline gelmiş ve hızla gelişen teknoloji sayesinde 19. yy.ın ortalarından itibaren mimaride karşılık bulmuştur.

Gotik'le birlikte kapalılıktan kurtulan duvar, 19. yüzyılın teknik imkanları dahilinde daha da incelmış; 20. yüzyılda gelişen Modern Mimarlığın görüşlerine uygun olarak anlamsal ve maddesel dönüşüme uğramıştır. Duvar giderek anlamsal değerini yitirmekle kalmamış, neredeyse temel yapı ögesi olmaktan da çıkacak bir hale gelmiştir (Köksal, 1995). Cephenin küçük cam açıklıklarla işlenmiş bir duvar görünümü daha fazla sürmemiş, bunun yerine cephe geniş cam yüzeyler içeren bir iskelet haline gelmiştir. Artık cam, duvarın yerine geçmiş ve duvarın taşıdığı anlamsal yükleri de ortadan kaldırmıştır (Turani, 1995; Mutlu, 1996; Slessor, 1998; Türkseven, 1999; Roth, 2000). Genişleyen açıklıklar ve cam kullanımı geçirgenlik ve saydamlık kavramlarına yeni ve farklı bir anlam getirmiştir. Çünkü bundan sonra iç mekan ile dış mekan doğrudan ilişki halinde olacaktır (Şekil 10) (Slessor, 2000b; Elmalı, 2005).

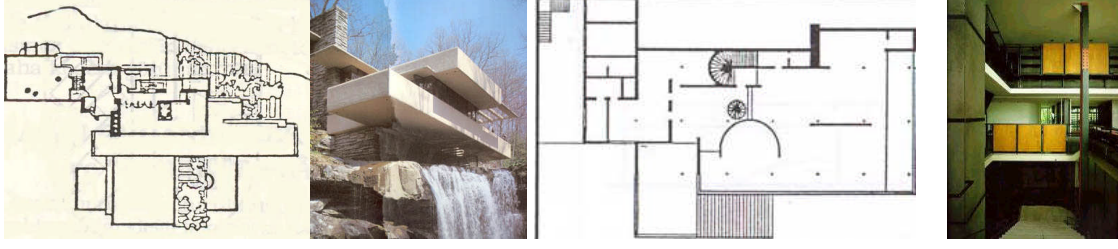

Şekil 10. Chatsworth, 1836 (URL-19, 2007); Fagus Fabrikası, Walter Gropius, 1911 (URL-20, 2007); Bauhaus, Walter Gropius, Dessau/Almanya, 1926 (URL-21, 2007).

Mekan içindeki sürekliliğin ve iç-dış arasında bütünleşmenin vurgulandığı bu son dönemde duvarlar yıkılarak bağımsız düzlemlerle yeni ve farklı yüzeyler oluşturulmuş, binalar bütünleyici açık hacimler olarak ortaya çıkmışlardır. Esasında açık hacimler, taşıyıcı sistem ile bölme sisteminin birbirinden bağımsız olduğu serbest plan anlayışının bir sonucudur ve bu Modern Mimarlık'ın özelliklerinden biridir. Bu bağımsızlık yapı içinde çeşitli gereksinmelere uygun değişik, esnek plan düzenlemeleri olanağı verir (Hasol, 1995).

Theo van Doesburg açık plan anlayışını 1924'te yazdığı Plastik Bir Mimarlığa Doğru adlı bildirisinde “Yeni mimarlık duvarları açmış ve böylelikle iç-dış ayrımını kaldırmıştır. Artık duvarların kendileri taşıyıcı değildir; yalnızca taşıma noktaları sağlarlar. Artık iç ve dış biri diğerine geçtiği için sonuçta elde edilen klasik olandan tamamen farklı yeni, açık bir zemin kat planıdır” şeklinde açıklamıştır. Van Doesburg'a göre yeni mimarlık açıktır. Tüm yapı değişik işlevsel istemlere uyarak bölünen bir mekandan oluşur. Bu bölünmeyi içte bölücü dışta ise koruyucu yüzeyler sağlar (Conrads, 1991). Burada bütünleşik, tümel bir mekan tanımlanmaktadır.

Tıpkı van Doesburg gibi Wright da, bütünü ifade eden yapıyı kutulara bölmek yerine, odaları birbirleriyle ilişkili kılacak şekilde zemin ve duvar elemanlarıyla bölerek yapının birbirine geçişen alt bölümlerin yer aldığı tek bir mekan olarak algılanmasını savunmuştur (Erenler, 1997). Wright, organik mimarlıkla ilgili görüşlerindeki geleneksel Japon mimarlığı etkisini ve açık plan kavramını şöyle ifade eder: “Onlar bir mekandan diğerine kayar perdeler veya panellerle geçerler. Işığı içeriye alırken de bu yolu kullanırlar...” Wright ana amacına, dolu kutuyu yatay dilimlerle parçalayarak, üstünü delerek, içinde ise büyük ve merkezi boşluklar açarak, köşelerdeki dolulukları kırıp geçirgenleştirerek varmayı düşünmüştür (Şekil 11) (Tokyay, 2003).

Şekil 11. Kaufmann/Şelale Evi, Frank Lloyd Wright, 1937 (Zevi, 1990; Peel vd.,1996); Tugendhat Evi, Mies van der Rohe, Brno/Çek Cumhuriyeti, 1930 (URL-22, 2007); Maison de Verre, Chareau & Bijvoet, Paris/Fransa, 1932 (Akcan, 2000).

Modern Mimarlık duvarın hafiflediği ve hatta ortadan kalktığı; plan düzleminde bir açılmanın, bütünleşmenin söz konusu olduğu bir dönemdir. Düzlemler arası görsel ve eylemsel bağları kuracak galeri boşlukları, kot farklılıkları, mekana özel bölücü elemanlar ve donatılar gibi mekan zenginliklerini içeren iç mekanlar tasarlanmaktadır ve bu açık plan anlayışının bir sonucudur. Tümel mekan olarak da adlandırabileceğimiz bu plan sistemi, görsel ve eylemsel ilişkinin kolaylıkla kurulabildiği bir sistemdir ve mekanda bütünlük, akıcılık ve süreklilik sağlar. Böylesi mekanlar, aralarında görsel engeller olmaksızın organize edilen ve bir noktadan bakıldığında tüm düzlemlerin aynı anda kavranabilir olduğu mekanlardır. Bu şekilde akışkan ve değişime açık, alternatifleri kendi içinde barındıran bir tasarım yaklaşımı benimsendiğinde mekanın akıcılığı, algılanabilir ve ulaşılabilir olmasının yanı sıra mekanda görsel ve fonksiyonel anlamda saydamlık da sağlanır (Şekil 11) (Elmalı, 2005).

Yukarıda tasarım yaklaşımı olarak ele alınan açık plan, planlama açısından düşünüldüğünde benzer bir bakış açısıyla değerlendirilebilir. Planlamada açıklık; yapılacak tasarımda zaman içinde değişen kullanıcı ihtiyaçlarına cevap verebilecek, olası değişiklik, eksiltme ve/veya eklentileri başlangıçta göz önüne alan ve bunlara uygun esnek, uyabilir, değişebilir tasarım kararlarının alınmasıdır (Alptekin, 1996). Günümüzde bununla ilgili yurt içinde ve dışında özellikle konut konusunda yoğun çalışmalar söz konusudur ve bir açık ev kavramı mevcuttur. Açık ev felsefesi, kullanıcı istek ve ihtiyaçlarına maksimum derecede cevap vermeyi ve durağan olan bina kurgusunu dinamik çevre koşullarına uyumlu hale getirmeyi amaçlamaktadır. Açık ev aynı zamanda kullanıcı isteklerine cevap vermek için, kullanıcıların, bu konudaki kararlara katılmasını sağlayarak projeyi bir noktadan sonra onlara açık hale getirmektedir. Amaç çeşitliliği artırarak bireysel talepleri maksimum derecede karşılamaktır (Andiç, 1999).

Tüm bunlara ilaveten mimaride yer alan diğer bir yaklaşımda ise açıklık, strüktürün açıkta bırakılması ve yapının anlaşılır olması şeklinde ifade bulur. Bu tür açıklık yaklaşımı Brütalizm ve High-Tech’de karşımıza çıkmaktadır (Şekil 12).

Şekil 12. Pompidou Merkezi, Piano ve Rogers, Fransa, 1971-77 (URL-23, 2007); Hongkong Shanghai Bankası, Norman Foster, Çin, 1979 (URL-24, 2007); Lloyds of London Büro Binası, Richard Rogers, İngiltere, 1979-84 (URL-25, 2007); Pulitzer Sanat Vakfı, Tadao Ando, St. Louis/ABD, 2001 (URL-26, 2009).

1950’lerin ortalarında gelişen Brütalizm, Peter ve Alison Smithson tarafından 4 ilke ile ortaya konmuştur. Bunlardan ilki gerçeklik ilkesidir ve buna göre yapıdaki malzemeler, sıvanmadan, boyanmadan açıkça gösterilmelidirler; gerçekler ifade edilmelidir. Konuyla ilgili olan diğer bir ilke ise görünür ve anlaşılır olmaktır. Mimari tasarımın ana fikri anlaşılabilir olmalı; mekansal artikülasyon, konstrüksiyon ve malzemeler görülebilmelidir. Ve hatta tesisat boruları, elektrik hatları ve öteki servislerde açıkta bırakılabilir. Bunun devamı olarak yapının hatırlanacak ve içeriğini ifade edecek bir imaja sahip olması gerekmektedir (Şekil 12) (Kortan, 1986; Çağlayan, 1997).

Mimarlıkta 1960’lı yıllarda modernizmin çöküşünden sonra ortaya çıkan ve o günlerde moda olan alternatif teknolojileri kullanan High-Tech de açıklığı esas alan üsluplardan biridir. Metal ve cam malzemedeki esnek mekansal kullanıma olanak verecek biçimde yararlanılması, teknolojinin ağırlıklı etkisiyle strüktürün tüm açıklığıyla sergilenmesi, yapının bir endüstri ürünü görünümü taşıması ve çoğu zaman bitmemiş bir görüntü sergilemesi High-Tech’i belirleyen temel özellikler olarak sayılabilir (Şekil 12) (Salman, 1997).

Modern Dönemde mimaride açık/açıklık kavramı gerek malzemenin getirdiği yeniliklerle planlamada gerekse teknolojinin gelişmesiyle strüktürel açıdan kapalılığa göre daha çok talep gören bir nitelik haline gelmiştir. Anlamsal açıdan da açık olan; dürüstlüğü,

kolay anlaşılır ve içi dışı bir olmayı ifade etmesi nedeniyle gizleyen, örten, bilinmeyen kapalıya göre daha çok tercih edilmektedir.

1.2.2.4. Hafif ve Ağır Kavramları

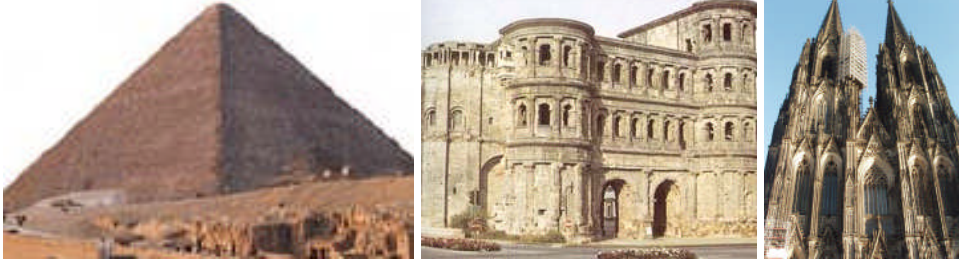
Ağır kelimesi TDK (Türk Dil Kurumu) sözlüğünde tartıda çok çeken, hafif karşıtı; çapı, boyutları büyük; yoğun; mecazi anlamda ise değeri çok olan, gösterişli; sıkıntı veren, bunaltıcı olarak tanımlanmıştır. Hafif kelimesi, tartıda ağırlığı az gelen, yeğni, ağır karşıtı; güç veya yorucu olmayan, kolay; kalınlığı veya yoğunluğu az olan; etkisi az olan, sert karşıtı; mecazi anlamda ise sıkıntısız, ferah, rahat olarak tanımlanmıştır (URL-1, 2007).

Mimaride ağır-hafif sıfatları; yapının rengi, yapıyı oluşturan strüktürün niteliği gibi farklı bir takım özelliklere bağlı olarak kullanılmaktadır. Örneğin, koyu renkli yüzeyler ağır, açık renkli yüzeyler ise hafif olarak algılanmaktadır (Aytem, 2005). Strüktürün ağır-hafif etkisi ise doğrudan malzeme ile ilintilidir. Mevcut malzeme ve teknolojiye bağlı olarak az açıklıklı, dolu ve opak yüzeylere sahip olan masif kütleler ağır olarak nitelendirilirler. Bunun dışında insan ölçeğinin pek göz önünde bulundurulmadığı -piramit, zigurat, kale, tapınak, vb- görkemli ve anıtsal yapılar da bu şekilde nitelendirilebilirler.

Mimari ürünün verildiği ilk dönemler ve bunu izleyen uzunca bir süre korunma ve savunma güdüsüyle yapılan yapılar, barınaklar da dahil olmak üzere masif ve ağır yapılardır. Örneğin camı yapıda ilk kez kullanan Romalılar (M.Ö. 509- M.S. 476) dahi sağlam, kaba ve ağır görünümlü yapılar inşa etmişlerdir (Turani, 1995). İstikrarsız dönemlerde yaşanan işgaller nedeniyle bu yapılara pencere açılarak duvarlar zayıflatılmak istenmediğinden, boşluklara strüktürel açıdan masif kütleler hakimdir ve pencereler küçüktür (Mutlu, 1996; Roth, 2000). Roma ve Geç Antik Çağ'da tuğla olan duvarlar, Romanesk Çağ'da taş veya kırma taştan inşa edilmiş; malzemedен kaynaklı olarak çok kalın örülmüş ve ağır bir görünüm sergilemişlerdir (Şekil 13) (Mutlu, 1996).

Gotik Dönem, camının mimarlığı etkileyici ve yönlendirici düzeyde yapıya girdiği, mekanda ışıkla birlikteliğinin idealine kavuştuğu ve bu sayede yapının hafiflediği ilk dönemdir. Ustalık bir yapım sistemi ile dört köşeye yöneltilen tonozun etkisi, yerçekimini yenmeye ve duvarlarda da büyük pencereler açmaya olanak vermiştir (Hasol, 1995). Romanesk çağın aksine ağır taş çatı örtüsünün basıncı, kalın taş duvarlara değil dış payandalara taşıtılmıştır. Payandalar arasında açılan büyük pencereler içeriği aydınlatmıştır (Mutlu, 1996). Kilisede masif duvarların yerini payandalar almış, şapellerin yan duvarları

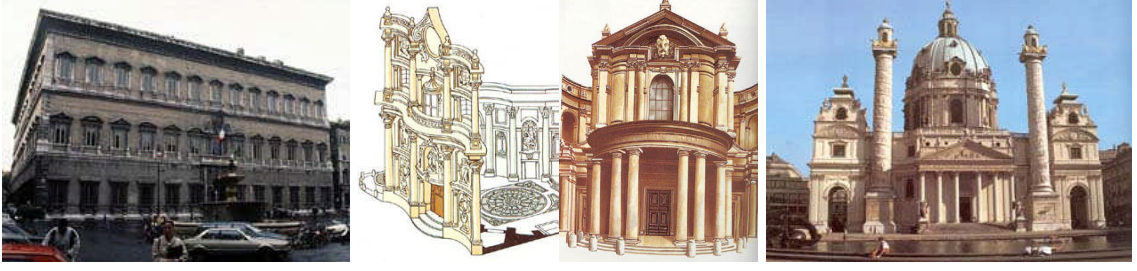
tamamen kaybolmuştur. Neredeyse duvar yerine geçen ve Gotik kiliselerin çok önemli bir karakterini oluşturan yarı saydam cam yüzeyler, mekanın etkisini hafifletmişlerdir (Şekil 13) (Mutlu, 1996; Türkseven, 1999; Elmalı, 2005).

Şekil 13. Keops Piramidi, Mısır (URL-27, 2007); Trier Kapısı, Almanya Spiannocchi Sarayı, Siena, 1460 (Turani, 1995); Köln Katedrali, Köln/Almanya, 1248-1880 (URL-6, 2009).

Rönesans'ta duvarların daha hafif ve açık, sütunların daha ince ve insan oranlarına uygun oldukları görülür (Mutlu, 1996). Ancak yine de bu dönem sarayları masif binalardır ve cepheleri içle ilgili bilgi vermeyen simetrik bir düzen içindedir (Şekil 14).

Gotik dönemdeki yapısal yeniliklerle hafifleyen yapı, Rönesans'ın katı kurallarına bir tepki olarak 17. yy.da İtalya'da ortaya çıkan Barok mimari ile tekrar ağırlaşmıştır. Heinrich Wolfflin Baroğun özelliklerini şu şekilde özetlemiştir: Ağır, masif ve serbest formlar, ışık ve gölge kompozisyonları; ışığı psikolojik bir etki elemanı olarak kullanmak, garip, normal olmayan davranışlar, kaptisli, dinamik, canlılık ve coşkusal yaklaşım (Kortan, 1986). Barok ve sonraki Rokoko mimarları, zamanla mimarlığın temel strüktürünü ifade etmeyi neredeyse tamamen bir kenara bırakmış ve mekanı şekillendirmeyi asal ilgi alanı olarak belirleyen bir mimari yaratmışlardır. Böylece mimarlık sözcüğün sözlük anlamıyla, başka bir şeyin üzerine sürülen hoş ve renkli bir cilaya dönüşmüştür; artık mimarlık strüktürel doğruluğa çok az yer veren görsel bir etkiden başka bir şey değildir (Roth, 2000). Dolayısıyla yoğun süslemeyle yüklü cephenin ağır ve hantal olması kaçınılmazdır (Şekil 14).

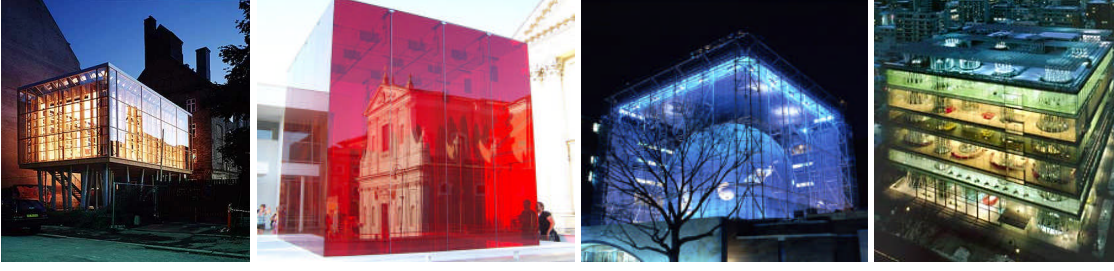

Şekil 14. Farnese Sarayı, Roma/İtalya, 1530-46 (URL-28, 2007); San Carlo Alle Quatro Fontane, Roma/İtalya, 1665-67; Santa Maria Della Pace Kilisesi, Roma/İtalya, 1656; Karlskirsche, Viyana/Avusturya, 1716 (Holberton, 1997).

Ancak 18. yy. da başlayan kapsamlı kültürel değişimlerin gerçekleştiği Aydınlanma Dönemi (1720-1800) ile birlikte aydınlanmacı aydınların rehberlik ettiği Avrupalı mimarlar, bu dönemden itibaren Rokoko sanatının görsel aşırılıklarını reddederek, gereksiz süslemeden arındırılmış, strüktürel özellikleri de çıkaran bir mimariye yönelmeye başlamışlardır. Yunan nizamlarının Gotik bir hafiflikle kullanılması yani minimum boyutlu sütunlara maksimum yükün taşıtılması esasına dayanan ve işlevi ifade eden saf temel formlar mimarisi yaratmaya çalışmışlardır. Bu dönemde pencereler, kapılar ve kemerli açılımlar, süslü çerçevelerden tamamen arındırılmıştır (Mutlu, 1996; Roth, 2000; Elmalı 2005). Bu anlayış daha sonra ‘Süsleme suçtur/ Ornament is crime’ (Adolf Loos) ve ‘Az çoktur/ Less is more’ (Mies van der Rohe) gibi sloganlarla desteklenmiş ve sürdürülmüştür.

20. yüzyılla birlikte Endüstri Devrimi her alanda olduğu gibi teknolojideki gelişmeyle mimarlıkta yadsınamaz gelişmelere imza atmıştır. Bu dönemde strüktürel yapım sistemlerindeki gelişmeler, cam üretim ve uygulama tekniklerindeki iyileşmelerle mimarlığa yeni olanaklar sunmaya ve beraberinde yapı dış biçimlenişini etkilemeye başlamıştır. Camın üretim alanındaki evriminin strüktürel evrim (iskelet dizge) ile aynı zaman diliminde gerçekleşmesi, hatta birbirlerini karşılıklı olarak koşullandırmaları, mimarlığın kimliğini de yönlendirmiştir (İzgi, 1999).

Yapı malzemesi olarak metallerin, özellikle çelik ve alüminyumun hafifliği, biçimlenme kolaylığı kadar endüstri teknolojisine uygunluğu da cam ve plastiklerle birlikte çağın malzemesi olarak tanımlanmasına yol açmıştır (İzgi, 1999). Bu döneme belirgin bir özellik katan hafif ve aydınlık bina strüktürleri, Endüstri Devrimi sırasında ve sonrasında inşa edilen yapılarda teknolojideki gelişmelere paralellik göstererek oldukça fazla kullanılmıştır (Şekil 15).

Şekil 15. Semt Merkezi, Dorte Mandrup, Kopenhag/Danimarka, 2001 (URL-14, 2009); Ara Pacis Müzesi Girişi, Richard Meier, 2006 (URL-29, 2009); Amerikan Doğa Tarihi Müzesi, Polshek Partnership, NY/ABD, 2000 (URL-30, 2007); Sendai Medya Merkezi, Toyo Ito, Japonya, 1995-2001 (URL-31, 2007).

“Mimarlık, çağın isteklerinin mekansal anlamda ifade edilmesidir”. Bu bağlamda çağın istekleri dönemin mimarları ve aydınları tarafından çeşitli şekillerde yorumlanmıştır. Antonio Sant’Elia, 1914’te Fütürist Mimarlığın Bildirgesi adlı makalesinde betonarme kullanımı ve malzeme direncinin hesaplanması ile geleneksel anlamda mimarlığın ortadan kalktığını, modern yapı malzemeleri ile tarihsel üslupların örtüşmediğini belirtmiştir. Ağır kemer eğrileri ve mermerin masif görünümünü olağanüstü hafif ve ince taşıyıcı öğeler ve narin betonarme ile taklit eden binaların acayip görüntüsünü bu çelişmeye bağlamıştır (Conrads, 1991).

Sant’ Elia Fütürist Mimarlığın Bildirgesi’nde modern çağla eski zamanlar arasındaki farkı ve Fütüristlerin bakış açısını şöyle açıklamıştır: “...Anıtsal, ağır ve statik olana karşı duyarlılığımızı artık kaybettik; beğenimizi hafif, pratik, geçici ve hızlı olan ile zenginleştirdik... Tüm klasik, ağırbaşlı, dinsel, yapmacık, süslemeli, anıtsal, uçarı ve hoş mimarlığa,...; dikey ve yatay çizgilere, yeni duyarlılığımıza aykırı, statik, ağır ve ezici kübik ve piramidal biçimlere karşı çıkıyor ve bunları küçümsüyorum. Ve açıklıyorum ki; Fütürist Mimarlık hesaplı, atak ve yalın mimarlıktır; ahşabın, taşın ve tuğlanın yerine kullanılarak en fazla esneklik ve hafiflik sağlayan betonarme, demir, cam mukavva, dokuma elyafı gibi malzemelerin mimarlığıdır” (Kortan, 1986; Conrads, 1991).

Frank Lloyd Wright ise 1931’de Genç Mimarlık bildirisinde organik binaların örümcek ağları gibi güçlü ve hafif strüktürlü olduğunu savunmuş ve doğayla uyumlu, zeminle eşleşmiş, ışıklı binaları modern olarak nitelendirmiştir. Daha sonra 1932’de Buckminster Fuller, Evrensel Mimarlık başlıklı manifestosunda evrensel mimarlığın temel felsefesinin tipik tasarım dilini açıklarken maksimum hafiflik ve tutarlı ekonomi ile gizli hiçbir şeyin olmaması gibi maddeler sıralamıştır (Conrads, 1991).

1960'lı yıllarda Modern Mimarlık kendi içindeki sistem hatalarının var olduğu gerçeğinin ardından, eleştirilere yanıt olarak modern akımın devamında High-Tech karşımıza çıkmıştır. High-Tech'in temelleri, yüzyıl başında yapılan Kristal Palas ile başlayan Endüstri Devrimi'ne dayanmaktadır. High-Tech mimarisi, büyük ancak hafif yapılarla mimaride görsel geçirgenliğe, iç ve dış ilişkilerine imkan vermektedir. Bu hareketin önde gelen isimleri James Stirling, Renzo Piano, Richard Rogers ve Norman Foster olarak sıralanabilir (Şekil 16) (Göker, 2006).

Şekil 16. BBC Channel 4 Binası, Richard Rogers, Londra/İngiltere, 1994 (URL-32, 2007); Ebo, Esposizione, Mario Cucinella, Bologna/ İtalya, 2003 (Özcan, 2003); Akron Sanat Müzesi, Coop Himmelb(L)Au, Ohio/ABD, 2007 (URL-14, 2009).

Özetle mimaride ağır-hafif karşıtlığı daha çok malzeme ve strüktürle ilişkili bir nitelik taşımaktadır. Mimarideki yeni arayışlar sonucunda yapılarda baş gösteren hafifleme eğilimi teknolojik gelişmeler sayesinde gerçekleştirilmekte ve eskiye oranla çok daha hafif bir mimari ortaya konmaktadır.

1.2.2.5. Yumuşak ve Sert Kavramları

Yumuşak; TDK sözlüğünde dokunulduğunda veya üzerine basıldığında çukurlaşan, eski biçimini kaybeden, katı karşıtı; kolaylıkla bükülen, buruşmayan, sert karşıtı; mecazi anlamda ise kaba, hırçın, sert olmayan, kolay yola gelen, uysal anlamlarını taşımaktadır. Sert kelimesi ise çizilmesi, kırılması, buruşması, kesilmesi veya çiğnenmesi güç olan, pek, katı, yumuşak karşıtı; esnekliği az olan, kolayca eğilip bükülmeyen; mecazi anlamda da hırçın, öfkeli, hiddetli, gönül kırıcı olarak tanımlanmaktadır (URL-1, 2007). Her iki kelime de mimaride dokusal bir özellik olarak ifade edilmektedir. Bu nedenle yumuşak ve sert kelimelerini doku üzerinden tanımlamak ve değerlendirmek gerekir.

Doku; TDK sözlüğünde anatomi terimi olarak bir vücudun veya bir organın yapı öğelerinden birini oluşturan hücreler bütünü, mecazi anlamıyla bir bütünün yapısı ve özelliği olarak tanımlanmaktadır (URL-1, 2007).

Bebekken, görmeden önce dokunuruz ve dokular çevremizin önemli bir bölümünü oluşturur. Doku; bir objenin dokunma ile algılanabilen yüzey kalitesidir. Başka bir ifadeyle doku; gözlem yapılan mesafeye göre değişken boyutlarda olan, tekrarlanan elemanların bir yüzey teşkil edecek şekilde bir araya gelmeleri ile oluşan, yüzey görünüşü özelliğidir (Aytuğ, 1987).

Doğada canlı ya da cansız, hareketli ya da hareketsiz bütün varlıkların meydana getirdiği, tabiatın düzenini ifade eden bir doku düzeni vardır. Canlıların gözenekli esnek derisi, ahşabın dış yüzeyindeki çizgisel veya serbest hareketli gözenekler, metalin parlak, camın saydam veya mat, kaygan yüzeyi, kumaşın, kağıdın vb. tüm doğal ve yapay objelerdeki üst tabaka veya kılıf dokunun varlığındandır (Aydıntan, 2005).

Dokular algılanma biçimlerine göre ikiye ayrılırlar. Bir yüzeye elle dokunup, yüzey üzerinde eli gezdirerek yani dokunsal (haptik) algılama ile algılanan dokular dokunsal doku; gözle görülerek yani görsel (optik) algılama ile algılanan dokular ise görsel doku olarak adlandırılırlar (Güngör, 2005; Aydıntan, 2005).

1. Dokunsal/ Doğal/ Gerçek Dokular: Yüzey üzerinde pürüzleri bulunan, dokunsal olarak algılandığında pürüzlerinin, görsel olarak algılandığında ise aydınlatma ile birlikte pürüzlerinin uyaran etkisi yaptığı dokulardır. Dokunma duyusu ile algılanan bu tip dokular gerçek dokulardır. Gerçek dokular insan üzerinde yumuşaklık, sertlik, soğukluk, sıcaklık gibi çeşitli duygular meydana getirmektedirler (Aytem, 2005).

Doğada dokular çoğunlukla gerçek dokulardır. Karanlıkta bir odada iken parmaklarımızla cam ve duvar yüzeylerini dokuları sayesinde ayırt edebiliriz. Bütün yüzeyler, dokunulduğunda bizde dokusal duygulanmalar oluşturur. Bu sebeple, yüzeylerin kendilerine özgü farklı dokusal etkileri ve değerleri vardır. Dokusal değerler nesnenin yüzey niteliğine bağlı olarak etkilenmektedir ve dokular aşağıdaki gibi gruplandırılabilirler (URL-33, 2007):

- a) Kaba pütürlü/ sert dokular,
- b) Orta pütürlü/ orta sert dokular,
- c) Az pütürlü-pütürsüz/ yumuşak dokular.

2. Görsel/ Yapay Dokular: Algılandığı zaman doku etkisi yapan, gerçekte pürüzü olmayan dokulardır ve sadece göz ile algılanabilirler. Görsel dokular, renklerle, motiflerle,

çizgi ve tonlama ile oluşturulmuş iki boyutlu elemanlardır, fakat göze bir doku olarak etki ederler. Işığın yansıtma veya yutma durumuna göre farklı ifadeleri bulunmaktadır (Aydıntan ve Sağsöz, 2009).

Aydınlı ise, dokuyu sertlik derecesine göre sert ve yumuşak doku olarak sınıflamıştır: “Dokuyu oluşturan birimlerin, belirli bir bakış uzaklığından gözlemde, birbirlerine karışmayacak şekilde birbirlerinden uzakta, fakat dokusuz bir zeminde ayrı ayrı şekiller olarak görünmeyecek kadar birbirlerine yakın bulunan, çevresindeki diğer dokulara göre daha sert olarak algılanan, düzenli veya düzensiz, dokunsal veya görsel dokuya sert doku adı verilebilir. Dokuyu oluşturan elemanların çok küçük pürüzler halinde bulunduğu, ince pürüzlü dokuya ise yumuşak doku adı verilebilir. Yumuşak dokunun uç noktası ise düz yüzeyler olarak kabul edilebilir. Bu yüzeyler elin ve gözün hissedemeyeceği kadar küçük pürüzlü ya da pürüzsüz olan yüzeyler olup, genel olarak dokusuz yüzey adını alırlar. Dokusuz yüzeyler saydam ve opak olabilirler” (Aytuğ, 1987).

Mekânı, hacmi, formu ve yüzeyleri örgütleyen malzemenin, iç yapı maddesinin, yüzeydeki görünüşü olan doku, malzemeyi görsel olarak karakterize eden bir faktördür (Aytuğ, 1987). Çünkü malzeme mekânı dokusu ile katılmaktadır. Mekânın sınırlanmasında, malzemenin fiziki özelliklerinin ve görsel değerlerinin kendi öznel ifadesini bulması, malzemenin dokusu sayesinde gerçekleşmektedir (Aytem, 2005). İmamoğlu bunu şöyle ifade eder: “Taşlardan oluşmuş bir odanın bize yaşattığı, ahşap odaninkinden farklıdır. İlki fiziki ve psikolojik olarak soğuk, sert, tek renkli ve monolitik, ikincisi sıcak, yumuşak renkli ve parçalıdır. Aynı şekilde kerpiçle yapılmış kerpiçle sıvayan bir odanın havası da cam ve çelik ağırlıklı bir mekâninkinden farklı algılanacaktır. Kerpiç oda, sessiz, sakin, ses yutucu, sıcak, okşanması ifade taşıırken, diğeri ses yansıtıcı, sert çizgili, mekanik, şeffaf, soğuk ve yüzeylerine temas edilmekten kaçınılan bir mekândır” (URL-34, 2007).

Doku yumuşaklık-sertlik, ağırlık-hafiflik, sessizlik-gürültü, huzur-tedirginlik, durgunluk-hareketlilik, sakinlik-heyecanlılık, rehavet-kasvet gibi psikolojik etkiler de yaratmaktadır. Sert dokulu cisimler dinamik duygular verir, insanı uyanık tutar, azim ve iradesini destekler, insana heyecan verir. İç mekânda sıcak etki yaratır, ruhsal yapıyı güdüler, hareketlilik, mücadele gücü verirler. Yumuşak dokulu yüzeyler ise rahatlık, huzur, sükunet, sessizlik, dinlendiricilik ve monotonluk hissi verirler. Ayrıca iç mekânda soğuk bir etki yaratırlar (Aydıntan ve Sağsöz, 2009). Yumuşak dokulu bir yüzey hele bir de parlaksa, ışığın yansımaları ve parlamalar yüzünden bu yüzeyin rengi olduğundan biraz

daha açık algılanır. Sert dokulu bir yüzeyde durum tersinedir (Güngör, 2005). Bununla birlikte sert dokulu yüzeyler ışığı fazla yansıttıklarından dolayı daha yakın algılanırken, yumuşak dokulu yüzeyler ışığı yuttukları için etkileri daha zayıftır ve daha uzak görünürler (Şekil 17) (Aytem, 2005).

Şekil 17. Farklı dokuların bir arada kullanımı; Bensberg Belediye Binası, Gottfried Böhm, Bensberg/Almanya (URL-35, 2007); De Blas Evi, Alberto Campo Baeza, Sevilla/İspanya, 2000 (Anonymous, 2001); Flooded House, Gökhan Avcıoğlu, Kuruçeşme, İstanbul, 2000 (URL-36, 2007).

Mimari yüzeylerde kullanılan doku ögesi, bütünselliği sağlamanın yanı sıra yapıldığı devrin malzeme ve teknik olanaklarını hatta sosyal tutumlarını da ifade eden bir niteliğe sahiptir. Bu özelliği ile kültürel bir iletişim ögesi konumundadır. Ayrıca doku, statü ve kültürel belirleyici bir öge olma niteliği ile sembolik bir değer de taşımaktadır. Özellikle ilk çağlarda yapılarda karşılaşılan yüzey dokuları kullanılan malzemelerin doğal dokularını yansıtmakta iken; kentlerin kurulmaya başlaması ile belirginleşen statü farklılıkları ve yüksek yönetici sınıfının ortaya çıkması, yapılara ve iç mekanlara yansıyan değişimleri de beraberinde getirmiştir (Aydın, 2005).

Eski uygarlıklarda daha çok orta sert ve yumuşak dokular kullanılmıştır. Asur, Babil ve Mısır'da düz sağır cepheler çoğunluktadır. Eski Yunan ve Roma'da ince yonu cepheler yanı sıra yivli sütunların sert dokusu zıtlık verecek şekilde kullanılmıştır. Cephelerde ve alınlıklarda ise kabartmaların oluşturduğu girinti ve çıkıntılar sert doku etkisi yapmıştır. Hindistan'da cephenin her tarafına hareketli insan kabartmaları yapılarak aşırı doku kullanılmıştır. İslam mimarisinde ve Selçuklularda taç kapılarda ve bazı kısımlarda geometrik motiflerle yapılan örüntüler cephede dokusal zıtlık bölgeleri oluşturmuştur. Osmanlı mimarisinde taç kapıların mukarnasları prizmatik dokular oluşturmuştur. Modern mimarlık akımından önce bir iki yüzyıl Avrupa'da yapılan binalarda ya cephenin tamamında ya da zemin katında sert doku kullanmak adet olmuştur. Dış duvarların

tamamında olmasa bile pencere kenarları, balkon altları, abartılı dal örgüleri, çiçek demetleri, insan başları, geometrik sularla süslenmiştir (Şekil 18) (Güngör, 2005).

Şekil 18. Babil Kulesi-Marduk Tapınağı, Babil Uygarlığı; Zeus Olimpius Tapınağı, Atina/Yunanistan (Mutlu, 1996); Divriği Ulu Camii, kuzey taç kapısı (URL-37, 2009); taç kapıda mukarnas (URL-38, 2009).

Bununla birlikte değişik çağlarda ve farklı uygarlıklarda kusursuz düzgünlükte ve sağlamlıkta yüzeyler elde edebilmek için çaba gösterildiği de olmuştur. Bunun için bazen binaların duvarları sıvanmış, bazen de cepheler farklı malzemeler içerse de aynı dokusal etkiyi verebilmek için aynı renge boyanmıştır. Örneğin 19.yy.ın ilk yarısında Londra'daki evlerin cephelerinin çoğu; duvarlar, taş ve alçı süslemeler, ahşap kısımlar, dökme demir detaylar ve hatta teneke oluklar da dahil olmak üzere açık renge boyanmışlardır. Böylece yumuşak doku etkisi sağlanmıştır. Ancak yüzyılın sonlarına doğru bu düzgün, renkli cepheler, bir kadının makyaj yapması gibi aldatıcı sayılmış ve yüzey dokusunda dürüst, kendini ifade eden malzemeler önem kazanmaya başlamıştır (Rasmussen, 1994). Bu dönemde malzeme; örneğin tuğla örüldüğü haliyle, beton kalıp izlerini taşıyan kaba haliyle doğal bırakılmış, yüzeyi ayrıca sıvama ve boyama ihtiyacı hissedilmemiştir. Zaten modern mimarlık gerek içeriksiz abartıların, gerekse planlarda yer alan gösterişli geçitler, arkatlar, bağlantılar ve avlular gibi işlevin doğrudan vazgeçilemez parçası olmayan, bu yüzden gereksiz giderlere yol açan davranışlara karşı bir reaksiyon olarak doğmuştur (Şekil 19) (Güngör, 2005).

Şekil 19. Solomon R. Guggenheim Müzesi, Frank L. Wright, ABD, 1956-59 (Peel vd., 1996); Guggenheim Müzesi, Frank O. Gehry, Bilbao/İspanya, 1991-97 (URL-39, 2007); Jubilee Kilisesi, Richard Meier, Roma/İtalya, 2000 (URL-40, 2009).

Kısaca özetlemek gerekirse, mimaride yumuşak ve sert doku kullanımını dönemler ya da akımlarla sınırlamak mümkün değildir. Tarihin başından beri malzeme gerçek dokusuyla ya da verilmek istenen doku etkisiyle yapılarda sert veya yumuşak olarak boy göstermiştir. Bundan sonra da yapının vermek istediği mesaja bağlı olarak sert veya yumuşak dokulu malzemeler kullanılmaya devam edecektir.

1.3. Algı Psikolojisi

Mimar, çok yönlü gereksinmelere sahip olan insan için yaşanabilir ve tatminkar bir ortam tasarlarlarken çeşitli bilim ve sanat dallarından ve bunların geliştirmiş olduğu teknik ve yöntemlerden yararlanmak durumundadır. Bu açıdan mimarlığın gerek kuramsal, gerekse uygulama alanlarında disiplinler arası bir çalışma gerektirdiği –psikoloji, sosyoloji, antropoloji gibi doğrudan insana yönelik bilimlerden; biçimsel sanatlarda ortaya atılan en yeni eğilimlerden; ergonomi, anlambilim, göstergebilim, dilbilim gibi en yeni bilim dallarından geniş ölçüde yararlanması gerektiği- ortaya çıkmaktadır (Aydınlı, 1986).

1960lı yıllarda insan ve yapay çevre arasındaki karşılıklı ilişkiyi anlamak ve bunların birbirine uygunluğunu deneysel bulgularla saptamak üzere Çevresel Psikoloji veya Mimari Psikoloji adı altında, mimarlık ve psikoloji disiplinlerini bir araya getiren bir çalışma alanı ortaya çıkmıştır. Tasarımcılar ile davranış bilimciler arasında geçit kurmayı amaçlayan bu çalışma alanı, sezgiye dayalı geleneksel tasarım yaklaşımlarının pek çok sorunun çözümünde yetersiz kaldığı o yıllarda, tasarımcılar için bir çıkış noktası olarak görülmüştür. Bu bağlamda Çevresel Psikoloji, insan-çevre etkileşim sisteminde ortaya çıkan problemlere çözüm bulmaktadır denebilir (Ertürk, 1984; Aydınlı, 1986).

Çevreden duyuşal bilginin alınması ve işlenmesini kapsayan algı psikolojisi, insan-çevre ilişkilerinin incelenmesinde önemli bir yer tutar. İnsan, çevresel bileşenlerin ifade aracı olan biçimin ona verdiği mesajları algılayarak mimari çevre ile ilişki kurar. Bu nedenle insan, içinde yaşadığı çevreden yararlanabilmek, ona uyum sağlayabilmek veya onu kendine uydurabilmek için o çevreyi tanımak ve anlamak zorundadır. Çevreden kaynaklanan uyarıcı etkilerin duyu organları ve zihinsel sürece ilişkin olgular yardımıyla kavranması, anlaşılması algı olarak tanımlanmaktadır. Çevreden bilgi alma yoluyla kendiliğinden oluşan algı, bireyin bu bilgileri uygun ve doğru bir şekilde eyleme dönüştürmesinde, onların yorumlanmasına ve değerlendirilmesine yardım etmektedir.

Yapılı çevrenin kullanıcı üzerindeki etkilerini ve kullanıcının çevreye tepkilerini anlamakta kullanılan ve bu bağlamda mimarlık açısından önemli bir konu olan algı ve algılama kavramları, çalışılan konuya bağlı olarak, detaylı bir biçimde incelenmeye çalışılmıştır.

1.3.1. Kavramlar – Tanımlar

Öğrenirken ve düşünürken kullanılan duyuşal bilgi dış dünyadan bize duyum ve algı olmak üzere iki düzeyde geçer.

Duyum: Bir duyu organının az ya da hiç bilgi oluşturmak üzere uyarılması olayına denir. Başka bir ifadeyle dışımızdan ya da içimizden gelen çeşitli etkilerin duyuşal aracılığı ile alınmasına duyum denir (Erdem, 1968; Ertürk, 1984). Duyum, bir ışığın parlaklığı, bir ses tonunun perdesi, kahvenin sıcaklığı veya iğne battığında duyulan acı gibi ilkel yaşantıları içerir.

Algı: Nesnel dünyayı duyuşal yoluyla öznel bilince aktarma diğeri bir ifadeyle bir şeye dikkati yönelterek, duyuşal yoluyla o şeyin bilincine varmadır. Duyumlar yaşantının hammaddeleridir ancak algı, katıksız duyumdan daha fazla bir şeydir, çünkü algılamada bilincin de payı vardır. Örneğin, kulağın ses duyması bir duyumdur, bunun ders zili olduğunu anlamamız algıdır. Bu açıdan algı, bilinçli bir farkına varmadır ve duyumları bilince ileten bir olaydır. Günlük yaşamda duyumlar sürekli olarak bir yorumlama işlemine tabi tutulur. Tonlar dizisini melodi olarak, küp şeklinde büyük bir cisim ev olarak, soğuk ve ıslak bir duyumunu ise yağmur olarak yorumlarız (Erdem, 1968; Morgan, 1991; Baymur, 1994; Hançerlioğlu, 2005).

Çevreden gelen bilgilerin duyu organlarına ulaşımı enerji biçiminde olur; ışık, ses, koku vb. Duyu organlarına çarpan hafiflik, sıcaklık, hızlılık gibi uyarıcı özellikler, farklı duyu verileri ortaya çıkartır ve duyu seviyesinde nörofizyolojik enerji haline girerler. Birbirinden bağımsız şekilde görme, duyma, koklama, tatma gibi değişik duyu organlarından gelen duyu verileri, onları organize eden ve yorumlayan algı süreci aracılığıyla anlamlı bir bütüne dönüşür. Her duyu belli bir tür uyarıcı tepkide bulunur. Görme duyu ışık enerjisine, işitme duyu mekanik enerjiye, tat ve koku duyu kimyasal enerjiye tepkide bulunurlar (Erkman, 1973; Arkonaç, 2005).

Algılama: Bireysel psikolojinin önemli konuları arasında yer alan algılama, kişinin zihinsel süreçleriyle tutarlı olarak uyarıcıları alma ve öğrenme eğilimidir. Başka bir ifadeyle algılama, fiziksel bir objenin veya bir olayın, dışsal veya içsel dürtülerin, eskiden elde edilmiş tecrübeler ve tutumların dikkate alınarak kavranmasıdır. Bu nedenle aynı uyarıcılar başka kişiler tarafından farklı biçimlerde yorumlanabileceği gibi; aynı kişi, aynı uyarıcıları değişik bakış açısına göre değişik biçimlerde anlamlandırabilir (Baymur, 1994; Silah, 2005).

Algılama; dikkatli bir gözleme dayanır. Bu gözlemden beş duyu organı aktif durumdadır. Böyle bir faaliyette varlıkları, olayları bir bütün olarak yani ayrıntıları birleştirilerek kavrarız.

Gözlem: Duyu organlarıyla çevreyi incelemeye gözlem denir. Gözlemden dikkat ve algılama olmak üzere iki evre birbirinden ayırt edilir (Baymur, 1994).

Dikkat: Psikofizik gücü, çevremizde ya da içimizde bir nokta üzerinde toplama yetisidir. Olgular dikkatle incelendiği zaman daha açık olarak kavranır. Çevresel uyarıcılar, dikkat çekmek için birbirleriyle rekabet halindedir. Bu durumda dikkat, çevreden gelen uyarıcılar arasında bir seçim yapar. Dikkat, bireyin anlık ve sürekli olan kişisel ilgilerine ve temel ihtiyaçlarına bağlıdır (Baymur, 1994). Örneğin, insan açken çevresindeki yiyecek maddelerini daha çabuk görür. Belli bir andaki ilgimiz ne ise, etrafı ona göre algılarız. Bu bağlamda dikkat, algıyı yönlendiren, algıda seçiciliği belirleyen önemli bir etkidir.

1.3.2. Algı Bileşenleri ve Algı Süreci

Duyu organları tarafından iletilen duyu verileri örgütleyip yorumlayarak, insanoğlunun çevresindeki nesne ve olaylardan oluşan uyarıcılara anlam verme süreci olan

algılama olayının gerçekleşmesi için bir uyarıcı ve bir de uyarılana ihtiyaç vardır. Uyarıcı ve uyarılan bileşenlerinden oluşan algı temelde bir etki-tepki olayıdır.

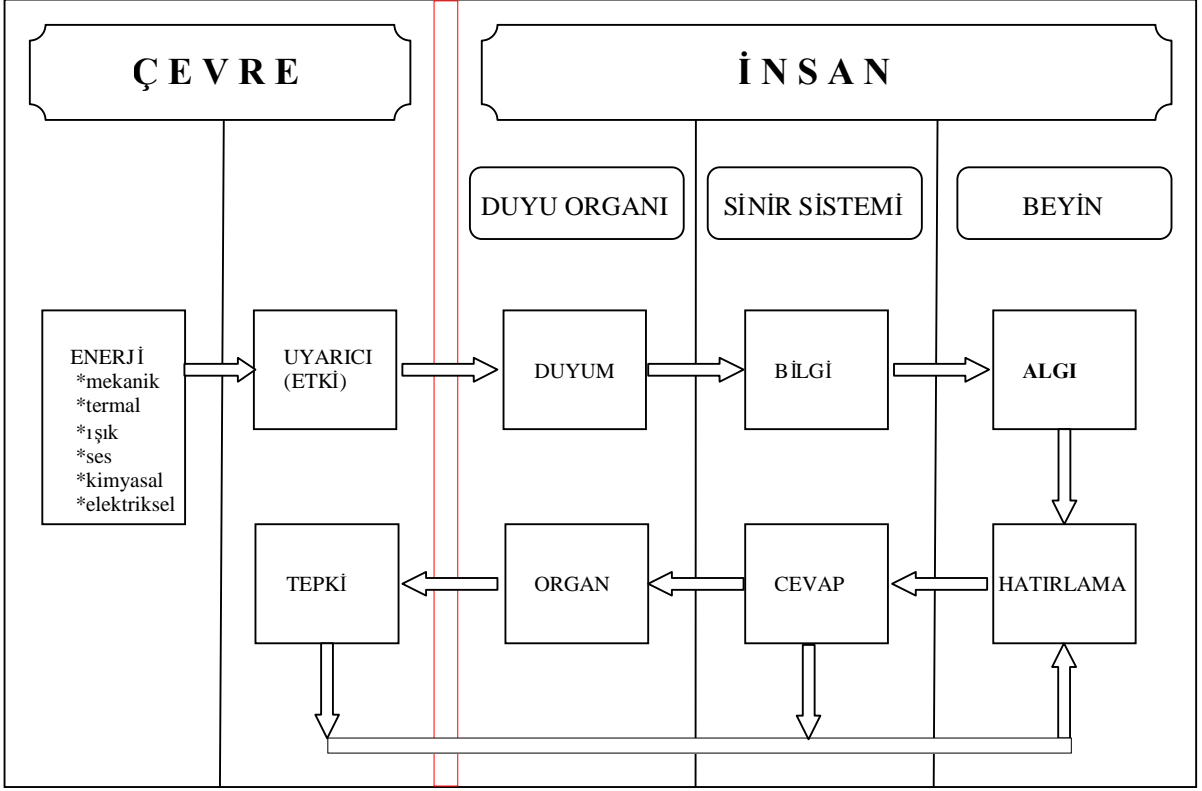
1.3.2.1. Uyarıcı/Uyarıcı/Etki (Stimulus)

Enerjide bir duyum organını etkileyecek biçimde meydana gelen herhangi bir değişiklik, tepki yaratan herhangi bir güç olarak tanımlanan uyarıcı, enerji görünümüyle canlı organizmaları etkiler. Canlı organizmalar kendilerini etkileyen enerjiye karşı duyarlıdır. Uyarıcılar; mekanik, termal, ışık, ses, kimyasal ve elektriksel olmak üzere altı çeşittir. Dolayısıyla uyarıcı farklı duyu organlarımız tarafından algılanmak üzere çeşitli formlara girer. Enerjinin var olduğu bu çeşitli formlar, nesnelere ve olaylardır (Erkman, 1973).

Enerjinin fiziksel/enerjetik ve bilgisel/iletişimsel görünüm olmak üzere iki görünümü vardır. Fiziksel görünümdeki enerji insan davranışını ancak dolaylı olarak etkiler. Bilgisel görünümdeki enerji ise işaret ve mesajlar taşır ve insan davranışını doğrudan etkiler. Burada insan maddi evrendeki yerini almıştır. Birey ile dış dünya arasında karşılıklı etki söz konusudur.

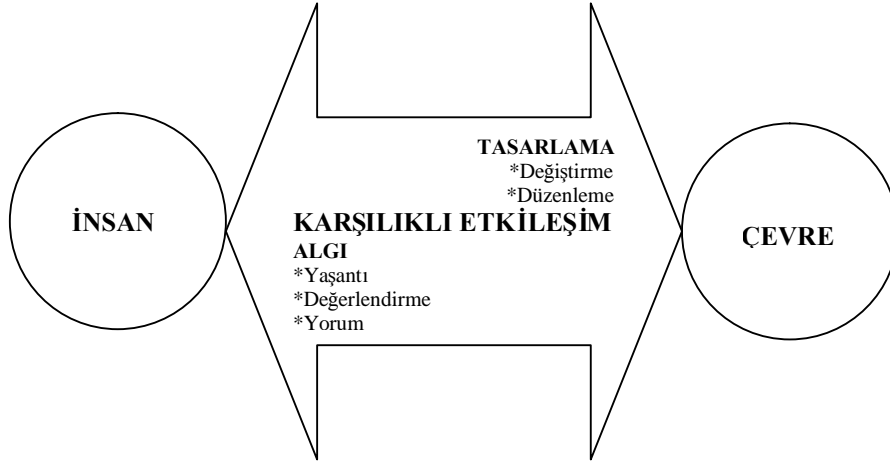
1.3.2.2. Uyarılan/Davranış/Tutum/Tepki (Reaction)

Uyarıcı karşısında tepki veren organizmaya uyarılan, tepkilerinin bütününe de davranış denir. Diğer bir ifadeyle bir duyu organı aracılığıyla bir canlıyı etkileyen herhangi bir uyarıcı, bir tepkiyle karşılaşır. Bu canlı bir insan ise uyarıcının karşılaştığı tepki bir davranıştır ve insanların davranışları çevreleri ile şartlanmış ve belirlenmiştir. Bu etki-tepki olayı en basitten en karmaşığa kadar çok çeşitli şekillerde gerçekleşebilir (Şekil 20) (Erkman, 1973; URL-41, 2009).

Şekil 20. İnsan-çevre genel ilişkiler sistemi içinde algının yeri (Erkman, 1973).

İnsan çevresinden aldığı bir uyarıcı ile uyarılır ve ondan etkilenir. Ona karşılık olarak bir tepki verir ve davranış sergiler, bu kez de verdiği tepki ya da sergilediği davranış çevresini etkiler. İnsan ve çevre arasında bu şekilde kurulan ilişki karşılıklı etkileşim içerir. Karşılıklı etkileşim ise hem insan hem de çevrede sürekli değişim ve gelişime yol açar. Bunun nedeni ise insanın algı aracılığıyla yaşadığı çevreyle ilişki kurması, yaşadığı çevreden edindiği bilgileri kendine göre yorumlayıp değerlendirmesi ve bu süreç sonunda yaşadığı çevreyi ihtiyaçlarına uygun olarak değiştirip yeniden düzenlemesidir (Şekil 21).

Şekil 21. İnsan-çevre ilişkisinde karşılıklı etkileşim (Erkman, 1973).

İnsan-çevre ilişkileri karşılıklı etkileşimler bütünüdür. Çevreden uyarıcının alınması, kullanılması ve iletilmesi birbirinden ayrı düşünülemez. Çevre, içinde bulunan insanlara bir takım olanaklar sağlar ve mesajlar verir. İnsanlar, çevre ile mesajları algılama yoluyla ilişki kurar ve etkileşirler. Her birey, içinde bulunduğu topluma, kültüre, kişisel deneyimlerine ve kişiliğine bağımlı olarak etkili çevresini oluşturur ve bu etkili çevre bireyden bireye değişir.

1.3.3. Algılama Kuramları ve Yaklaşımlar

Çevresel uyarıcı, algılama, tanıma, çevreye uyum birbirlerini pragmatik olarak etkileyen olgular olduğundan, algılama, nesnel gerçekliğin insan bilincindeki yansıması olarak da tanımlanmaktadır. Lang'e göre algılama kuramları duyum ve bilgiye dayalı algılama kuramları olmak üzere iki başlıkta toplanabilir (Ertürk, 1984; Aydın, 1986).

1.3.3.1. Duyuma Dayalı Algılama Kuramları

Çevresel uyarıcıların duyumlara neden olduğu ve bu duyumların bir algılama olayında bir araya getirildiği varsayılır (Ertürk, 1984; Güngör, 2005).

- Ampirizm: Bilginin tek kaynağının ampirik/görgüsel deney olduğunu yani bilginin doğuştan ve ustan gelmediğini savunur. Bilginin ampirikliğinin duyulardan, algılardan, deneylerden geldiği savını kapsar.

- Transaksiyonalizm: Her bireyin algı dünyası gizlidir ve kendine özgüdür. Farklı kişilerin kendi deneyimleri, eğitimi ve amaçlarına bağımlı olarak çevrede farklı şeylere dikkat ettiklerini savunurlar.

- Rasyonalizm ve Nativizm: Her türlü ruhsal etkinliğin dışardan gelmeyip varlıkla birlikte var olduğunu ileri sürer ve doğduğumuzda tüm bilgilerin kafamızda var olduğunu savunur.

- Gestalt Teorisi (Biçimci Kuram): Bütünsel yapının parçaların toplamından başka bir varlığı olduğu kabul edilir (Koffka, Köhler, Wertheimer gibi psikologlar grubu). Davranış yerine, insan algısı ve diğer bilme süreçlerine odaklanır ve görsel algı ile ilgilenir. Bu açıdan mimar ve tasarımcıları ilgilendirir. (Bu madde Gestalt Algısı başlığında daha detaylı olarak ele alınacaktır.)

1.3.3.2. Bilgiye Dayalı Algılama Kuramları

Algıların bilgiye dayandığı kabul edilir. Çevre salt bir uyarı kaynağı olarak değil bilgi kaynağı olarak görülür. Algılamayı çevreden bilgi alma ya da edinme şeklinde etkin bir süreç olarak tanımlar (Gibson vd.) (Ertürk, 1984; Güngör, 2005). Bu nedenle söz konusu algılama kuramı, kullanıcıları için bir çevre üreten mimarlar ve tasarımcılar açısından ilgi çekicidir.

1.3.4. Algının Özellikleri

Algıda bütünlük, seçicilik, organizasyon, değişmezlik vb. birtakım özellikler mevcuttur. Bilinçdışı gerçekleşen bu özellikler algıda önemli rol oynarlar.

1.3.4.1. Algıda Bütünlük

Algıda her bir form olduğu gibi değil, ait olduğu çevresel bütünün bir parçası olarak algılanır. Diğer bir ifadeyle olgusal olarak kesin bir form yoktur, çevresel bütünün içinde bir form vardır. Görsel algıda kontrast ve illüzyon gibi bazı olay ve ilişkiler çevresel bütün bağlamında açıklanabilir. Örneğin, esmer bir insan beyaz tenliler içinde farklı olduğu için algılanır, esmer tenlilerin içinde bu özelliği ile dikkat çekmez. Dolayısıyla figür ve formun

tek çeşit olduğu bir durumda kontrasttan söz edilemez, kontrastı doğuran çevresel bütündür (Erkman, 1973).

1.3.4.2. Algıda Seçicilik

Algılama sürecinde insan çevresini seçici bir biçimde algılamakta, uyarıcıların tümünü algılayamamaktadır. İnsan beyнинin duyu verilerinin tamamını işleyerek anlamlı bir algı oluşturması sınırlıdır. Bu nedenle, belirli değişkenlerin etkisi altında sürekli o anki ilgisine bağlı olarak belli şeylere dikkat eder ve onları seçerek algılar. Uyarıcının değişkenliği, hareketliliği, büyüklüğü ve şiddeti seçiciliği belirlerken, algılayıcının da ilgi ve gereksiniminin yanı sıra inanç ve bireysel değerleri de aynı oranda algılamayı etkiler (Cüceloğlu, 1991; Elmalı, 2005).

1.3.4.3. Algıda Organizasyon/Düzenleme

Uyarıcılar, birbirinden bağımsız unsurlardan oluşan, kaotik bir evren yaratmazlar. Algıda, organizasyon karakteri önemli rol oynar. Yapılan deneyler, insanın çevresini oluşturan figür ve formların organize edilmiş bütünler şeklinde algılandığını göstermektedir (Erdem, 1968; Erkman, 1973). Dolayısıyla algılama seçiciliğin yanı sıra bir örgütlenme biçimidir ve zihnin gelen duyuları derleyip organize ederek bir anlam vermesi şeklinde meydana gelir. Algısal psikoloji üzerinde çalışan Alman psikologları bu gerçeği, Gestalt (biçim, şekil) kelimesi ile ifade etmişlerdir (Atkinson vd., 1999; Elmalı, 2005). Nesneleri algılamak için çevremizde nerede konumlandıklarını bilmemiz gerekir. Bunun içinde ayırt etme, uzaklığını ve hareketini belirleme şeklinde sahip olduğumuz üç algısal kabiliyetten faydalanırız (Baymur, 1994; Arkonaç, 2005).

- Nesnelerin ayırt edilmesi: Duyusal girdilerin toplamı bize nesne algısı vermez. Nesne algısı bu toplamdan daha fazlasına işaret eden bir anlam taşır. İnsan çevresini gelişigüzel algılayamamaktadır. Duyusal girdileri derler, toparlar, bir düzene sokar ve onlara bir anlam veririz. Bütünün onu oluşturan parçaların toplamından farklı olduğunu söyleyen Gestalt psikologları algısal düzenlemeyi açıklayan bir takım kurallar getirmişlerdir. Şekil-zemin ilişkisi, şekilleri gruplama (tamamlama, devamlılık, yakınlık, benzerlik ve

devamlılığın iyi olması) olarak iki başlıkta toplanan nesnelere ayırt edilmesi konusunda Gestalt Algısı başlığı altında değinilecektir.

- Derinlik algısı: Bir nesnenin ne olduğunu bildikten sonra onun nerede olduğunu bilmemiz gerekir. Bunun için bize o nesnenin derinliği ile ilgili bilgiler gerekir. Göreceli büyüklük, üst üste binme ve göreceli yükseklik bize derinlikle ilgili bilgiler veren ipuçlarıdır. Derinlik algısı monoküler ve binoküler ipuçlarıyla sağlanır. Başlıca monoküler ipuçları doğrusal perspektif, açıklık, araya girme, gölgeler, doku ve harekettir. En etkili binoküler ipucu ise, iki gözün gördüğü imgelerin ağtabakalardaki uymazlığıdır (Morgan, 1991; Arkonaç, 2005).

- Hareket algısı: Duran nesnelere kadar hareket eden nesnelere de ilgili bilgilere ihtiyaç duyarız. Hareket algılaması, bir nesnenin durumunda zamanla olan değişikliklerin kavranmasıyla meydana gelmektedir. Gerçek hareket algılaması, çevrede olagelen fiziksel bir hareketin duyu organlarının duyarlı yüzeylerinde birbirlerini izleyen noktaların ardışık bir sıra ile uyarılmasının beyinde duyulması sonucu meydana gelmektedir (Baymur, 1994).

1.3.4.4. Algıda Değişmezlik

Algısal dünyamızdaki istikrarlılık şekil, büyüklük ve parlaklıktaki algısal değişmezliklerle sağlanır. Nesnelere bakış koşulları değiştiği ve değişik zamanlarda ağtabakaya düşen imgeler birbirlerinden oldukça farklı olabildiği halde nesnelere yerleri, biçimleri, ölçüleri, renkleri, dokuları ve parlaklıkları ile nasıl bir yapıya sahiplerse o halleri bakımından değişmez olarak algılanır. Aynı şekilde biz sabit durduğumuzda hareket ederek değişik açılardan bize görüntü veren bir nesne, bu parça parça görüntüler halinde değil, gerçek yapısına uygun bir bütün halinde algılanır (Morgan, 1991; Güngör, 2005).

1.3.4.5. Algıda Uyarıcı Artış-Eksilişi

Çevremizdeki biçimlerin duyu organlarımıza gönderdikleri bilgi taşıyıcı uyarıcıların artış veya eksilişleri, gerçekte ilettikleri mesajın değerinde bir değişikliğe neden olmazlar. Değişiklik söz konusu olsa dahi fazla uyarıcının uyandıracığı tepki geçici ve yüzeyseldir. Bunu algıda yanlış değerlendirme olarak nitelendirebiliriz. Uyarıcı eksilişi ise optimum

seviyeyi geçerse ilettiği mesajın değerini düşürür. Mesajda önemli olan bilginin miktarı değil orijinalitesidir (Erkman, 1973).

1.3.4.6. Algıda Yanılsamalar

Algılamada etkili dış faktörler, bir kısım iç ve dış uyarımların etkisiyle yanlış yorumlanarak hatalı algılamaya neden olurlar. Duyumların yanlış olarak yorumlanmasına yanılsama/illüzyon denir. Yanılsama, geçmiş yaşantılardan ve yeğin duygusal etmenlerden meydana gelebileceği gibi, duyu organlarının özelliklerinden, fiziksel nedenlerden ve çevresel koşullardan da ileri gelebilir. Bazen insanlar duyu organlarını yanıltan bir dış etki bulunmadan da bir görme, işitme, koku algısında bulunabilirler. Hiçbir duyum bulunmadığı halde hayal ürünü olan algılamalara sanrı/halüsinasyon denir. Örneğin, gaipten ses duyduğunu iddia edenler, takip edildiği evhamına kapılanlar, çölde susuzluğun etkisiyle göl ya da serap görenlerin duyumları uyarıcısız olarak meydana gelen halüsinasyon örnekleridir. İllüzyonlar yanlış anlamlandırılmış algılardır ve halüsinasyonlarla karıştırılmamalıdır (Erdem, 1968; Baymur, 1994; Silah, 2005).

1.3.5. Algıyı Etkileyen Faktörler

Algılama; duyuusal bilginin anlamlandırılması, yorumlanması sürecidir. Ancak algı bu kısa tanımın kapsadığından daha karmaşık bir olaydır. Algı, duyu organlarının aldığı bilgilerin değerlendirilmesi ve yorumlanmasının yanı sıra diğer birçok etkenin de etkilediği dinamik bir olgudur. Algının bireylere göre farklılaşması ve aynı bireyin çevre algısının zamanla değişip farklılaşması da algının karmaşık olmasından kaynaklanmaktadır.

Algıyı çeşitli etkenler etkiler. Algılama süreci, kısmen nesnel gerçeklere, kısmen de bizim hâlihazırda sahip olduğumuz öznel bilgilerimize dayalı olarak gerçekleşir. Dikkat algı alanımızı bir odak ile bir sınır alana böler. Dikkat; şiddet, büyüklük, kontrast ve tekrar gibi etkenlere bağlı olarak kayar. Hazırlayıcı kurulum bir çeşit uyarıcıya tepkide bulunma ve diğerlerine bulunmama yolunda bir hazır oluş hali yaratır. Güdü, görmek istediklerimizi görme yolunda bir eğilime yol açar. Önceki öğrenmeler algıyı kuvvetli bir biçimde etkiler (Morgan, 1991). Özetle, bir nesnenin, olay ya da durumun algılanması iki faktöre bağlıdır. Bunlar uyarana ait olan dış faktörler ve uyarılana ait olan iç faktörlerdir.

1.3.5.1. Uyarana Ait/Dış Faktörler

Uyarana ait faktörler uyarılan bireyden bağımsız olduğu için algıyı etkileyen dış faktörler olarak adlandırılmaktadır. Dış faktörler, algılanan nesnenin büyüklüğü, şekli, rengi, dokusu, ışığı, sesi, kokusu; nesnelerin benzerlik, birbirine yakınlık dereceleri, devamlılık ve rölatiflik (oransal değişkenlik) durumları, şekil-zemin (arka plan) ilişkileri ve hareket gibi faktörlerdir.

1.3.5.2. Uyarılana Ait/İç Faktörler

Cüceloğlu'na (1991) göre her algılama olayı, gelen duygusal verilere dayanılarak, dış dünya hakkında kurulan bir kuramdır. Bu kuram denemeye açık geçici bir kuramdır ve sonradan gelen duyuşsal verilerle ya daha kuvvetlenir, ya da zayıflayarak yerini başka geçici bir kurama terk eder. Her birey kuramını, kendi yaşantısı ve deneyimleri çerçevesinde kurar. Bu bağlamda algı, sadece uyarıcıların özellikleri ve duyu organlarına bağlı değildir. Algıyı uyarılana ait etmenler de etkiler ve bunlar iç/bireysel faktörler olarak adlandırılmaktadır.

Bireyin duyguları, beklentileri, tutumu, düşünceleri, benzer uyarımlara karşı geçmişte edindiği deneyimleri, anlık hissi durumu ve sosyal çevresinin etkilediği bilişsel yönelimleri ile pek çok başka içsel faktör onun algılamasını etkilemektedir (Erdem, 1968; Silah, 2005). İçsel faktörler psikolojik, biyolojik, sosyal, kültürel ve diğer açılardan aşağıdaki gibi gruplanmıştır:

- Psikolojik (Davranış, tutum, duyuş, beklenti, ilgi, gereksinim vb.) etmenler: Kişinin zihni tutumu algılanan nesnenin anlamı üzerinde etkili olmaktadır. Örneğin, bir gecekondu semtinde dolaşan bir polis, bir politikacı veya bir turistin farklı şeyler algılayıp, gördüklerini de farklı şekilde yorumlaması ya da aynı büyüklükteki madeni paranın yoksul çocuklara, zengin çocuklara görüldüğünden daha büyük görünmesi gibi. Bunun yanı sıra algılamada ihtiyaç ve ilgiler de önemli rol oynar; biri aç biri susuz iki insanın aynı yemek listesinde ihtiyaçlarına uygun seçenekleri öncelikle algılamaları örneğindeki gibi.

- Biyolojik (yaş, cinsiyet, vb.) etmenler: Bireyin yaşı ve cinsiyeti de nesnelere algılamada etkilidir; örneğin bir çocuk ile yetişkinin marketin farklı reyonlarını öncelikle algılaması gibi.

- Kültürel (deneyim, birikim, alışkanlık, bilgi-görgü, inanç, ahlak kuralları, dünya görüşü, idealler, yaşanan çevre, eğitim düzeyi, meslek vb.) etmenler: Geçmiş yaşantılardan elde edilen tecrübe ve bilgiler algı üzerinde oldukça etkilidir. Birey deneyim ve birikimlerine bağlı olarak zihninde nesnelere ait modeller oluşturur. Zihindeki model o nesnenin şematizasyonu ile oluşmuştur ve bu oluşum alışkanlık esnasında meydana gelmiştir. Birey herhangi bir nesne karşısında o nesneyi, zihninde ona uygun bir model varsa onunla karşılaştırarak algılar; o nesnenin ne olduğunu önceden bilmiyorsa onu algılamada ve anlamlandırmada büyük güçlük çeker. Örneğin; cami dendiğinde zihninde “kubbeli, minareleri şerefeli” bir cami şeması olan bir kimse, bu şema dışında kalan modern bir camiye rastladığında onu cami olarak algılayamaz. Benzer şekilde belli bir çevreye ait bir kimse, o çevreyi çevre dışındaki bir kimseden çok daha kolay ve iyi algılar ve anlar. Bireysel deneyim ve birikimler dışında inanç, dünya görüşü, eğitim düzeyi ve benzeri birçok kültürel etmen algıyı etkilemektedir.

- Diğer etmenler: Algıyı etkileyen bireysel etmenler birbirleriyle bağlantılı olarak bireyler arası algısal farklılıklara yol açarlar ve bu etmenleri sosyal (statü vb.), fiziksel (konum), ekonomik (gelir düzeyi) vb. şekilde artırmak mümkündür.

Sonuç olarak, algı olayında bireylerin aynı çevre içinde benzer ve değişik yaşantılara sahip oldukları bilinen bir olgudur. Günlük hayatımızda ortak bir çevrede yaşamamıza rağmen çevremizdeki nesnelere ve gelişen olayları algılamada farklılıklar olmaktadır. Herkesin nesnelere ve olaylara karşı farklı birer bakış açısı vardır. Aynı şeyler karşısında farklı görüşlere sahip olmamızın nedeni de her birimizin kendimize özel içsel etmenlerden etkilenmemizdir. Bu etkilerin sonucu olarak, algı olayı daima farklı sonuçlanabilir. Bu durumda işleyen bellekteki bilgi, objektif gerçek değil, algılanan gerçektir. Bu, herkesin kendi dünyasına sahip olması olgusunu da açıklar. Yukarıda sayılan sebeplerden ötürü uyarım herkes için aynı olduğu halde, algılar kişiden kişiye farklılaşır.

1.3.6. Algı Düzeyleri

Gibson'a göre Algı Düzeyleri: Gibson (1950) tarafından ortaya atılan bilgiye dayalı algılama kuramına göre algılama, literal ve şematik olmak üzere iki düzeyde gerçekleşir (Ertürk, 1984).

- “Literal algı düzeyi” nesneldir ve yüzey, ölçü, biçim, renk, doku, dış çizgi, kenar, değer gibi çevrenin fiziksel özelliklerine dayanır. Literal algıda dünyanın maddesel ya da

mekansal algısı yani renk, doku, yüzey, kenar, biçim ve ara mekanların algısı söz konusudur. Çevresel uyarıcının doğrudan deneyimine ilişkindir. Bu hepimizin sahip olduğu ve temel duyuşal yapı süreçlerine dayanan, evrensel bir algı türüdür. Gibson'a göre literal algı anlamla ya da zihinsel işlemlerden önce uyarma olayı ile bağımlıdır ve her türlü deneyim için gerekli temel izlenimler birikimine sahiptir.

- “Şematik algı düzeyi” ise öznel değerlere bağımlıdır. Şematik algının öğeleri, literal algının öğelerine bağılı olarak ortaya çıkan, anlam ve yarara dönük öğelerdir ve bireye yöneliktir. Şematik algı, dikkat ettiğimiz anlamlı ve yararlı şeylerin algısı yani daha alışkın olduğumuz nesnelere, yerler, kişiler, işaretler ve yazılı simgelerin algısıdır. Anlamlı şeyler dünyası çok karmaşıktır ve çevreden bize algı kapasitemizin üzerinde bilgi akışı vardır. Bu nedenle algılarımız seçicidir ve tek seferde her şeyi algılayamayız. Şematik algıyı anlayabilmek için literal algıyı anlamak önkoşuldur. Şematik algıyı etkileyen özellikler içsel/bireysel faktörler olan önceki deneyimler ve algılar; kişilerin gereksinme, değer ve tutumları; toplumsal kabullerdir. Dolayısıyla şematik algı, zaman içinde bireyden bireye değişen, günlük ve öznel bir algıdır. Kişilerin dünyayı aynı yolla görmelerine rağmen çok farklı değerlendirmeleri şematik algıdan kaynaklanmaktadır.

Rapoport'a göre Algı Düzeyleri: Rapoport (1977) Gibson'un düzeylerine benzer şekilde “algı dünyası” ve “çağırışım dünyası” olmak üzere iki düzey tanımlar. Bu iki dünya yine birbiri ile bağımlıdır. Tıpkı literal ve şematik algıda olduğu gibi algı dünyası çağırışım dünyası için gerekli fakat yeterli olmayan bir koşuldur. Algı dünyasındaki biçimler farklı zamanlarda ve gruplarda farklı çağırışım anlamları ortaya koyabilir. Algı ve çağırışım dünyaları arasındaki fark, çeşitli grupların çevresel tercihlerindeki uzlaşmalar ve farklılıkları açıklama açısından önemlidir. Ayrıca bu farkın tasarımda analitik bir araç olarak kullanılması, insan-çevre etkileşiminin açık olmayan birçok yanının anlaşılmasında yararlıdır (Ertürk, 1984).

Appleyard'a göre Algı Düzeyleri: Appleyard'a (1980) göre çevresel algılamada üç tip algı düzeyi egemendir; işlem kaynaklı (operational), uyarı kaynaklı (responsible) ve çağırışım kaynaklı (inferential) algılama. İnsanlar çevreyi önce kullanım özellikleri ile, sonra görülebilir olma özelliği ile, en son da fiziksel özellikleri ile (ölçü, biçim, yüzey, vb.) hatırlamaktadırlar (Ertürk, 1984).

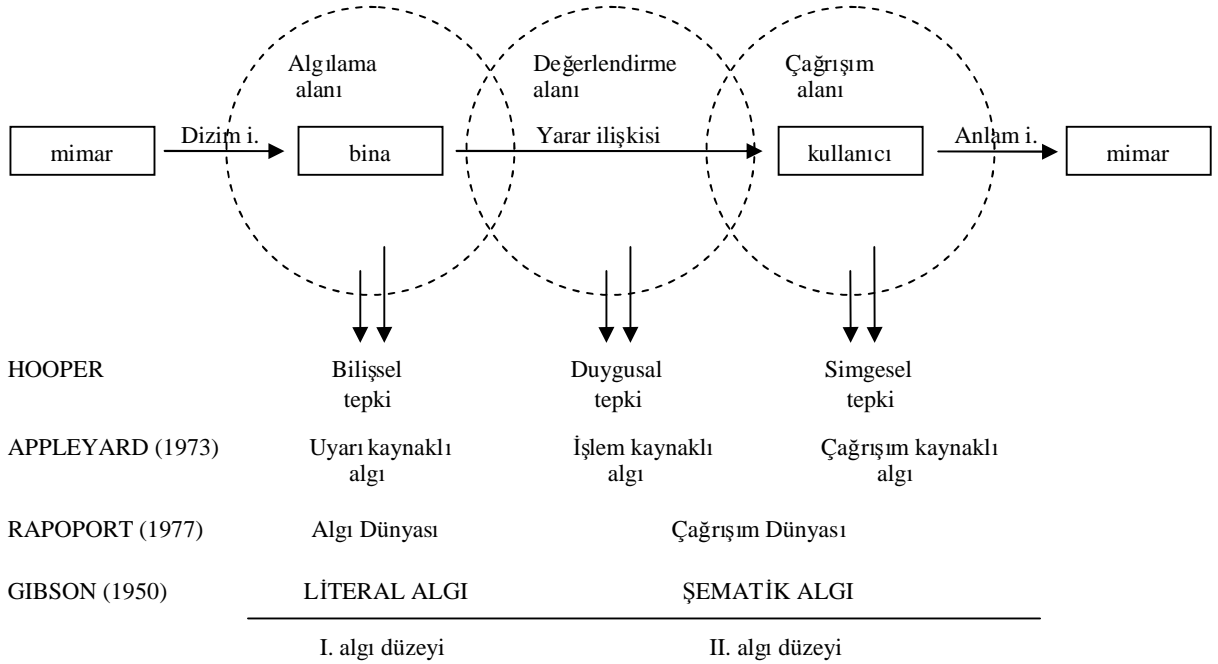
- “İşlem kaynaklı algılama”, kullanıma bağımlıdır ve amaçlı eylemlerle ilişkilidir. İnsan egemendir, kişisel hareket ve görülebilirlik etkilidir. Kişinin eylemleri ve davranış sistemine bağımlı olarak değişir. İşlemler olarak eylemlerimizi destekleyen ya da

engelleyen çevre özelliklerini seçeriz. Örneğin, yayalar için kaldırımlar, basamaklar, kapı kolları dikkat çekerken; sürücüler için trafik işaretleri, diğer araçlar ve yollar önem kazanır.

- “Uyarı kaynaklı algılama” ise fiziksel çevreye bağlı, edilgen bir süreçtir. Çevre egemendir ve imajlar etkilidir. Çevrenin duyuumsal biçimlenişine tepki veririz. Bunlar dikkatimiz üzerinde etkili olan, imgelenebilir olaylar ve özelliklerdir. Görsel olma koşulu yoktur; ses, koku ve dokunmaya ilişkin deneyimler olabilirler.

- “Çağrışım kaynaklı algılama”, beklentilerimizin önceden edinilmiş zihinsel modelleri ile çevreden anlam çıkararak çevrenin ekonomik, sosyal, işlevsel bilgilerinin okunmasıdır. İnsan egemendir ve sosyal-işlevsel önem etkilidir. Bu anlamda algılama daha çok bilişsel bir karar verme sürecidir.

Ertürk’e göre Algı Düzeyleri: Ertürk (1984) ise, yukarıda söz edilen algılama düzeylerinin tümünü kapsayan bir ilişkiler modeli oluşturarak I. ve II. algı düzeyi olmak üzere iki düzey tanımlamıştır (Şekil 22):

Şekil 22. Algılama düzeylerinin bir arada yorumlandığı ilişkiler modeli (Ertürk, 1984).

- “I. algı düzeyi”, çevre-egemen düzey olup bu düzeydeki algılar, çevrenin fiziksel özelliklerinden kaynaklanır ve çevrenin doğrudan deneyimlerdir. Renk, doku, yüzey,

kenar, biçim gibi temel algısal boyutlara dayanırlar. Bu düzey II. Düzey için gerekli bir önkoşul ve değişmeyen bir arka plan durumundadır.

- “II. algı düzeyi” ise insan-egemen bir düzeydir ve çevrenin fiziksel özelliklerinden kaynaklanan duygusal değerlendirmeler ile bireyin geçmiş deneyimlerinden, kişiliğinden, içinde bulunduğu toplumun özelliklerinden, sosyal statüsünden ve kültüründen kaynaklanan algılardır. Bu nedenle öznel, değişken ve seçicidirler. Aynı biçimlerin farklı zaman ve gruplarda farklı çağrışımsal anlamlar ortaya koyması bu yolla açıklanmaktadır.

1.3.7. Algı Türleri

Algı felsefi açıdan ele alındığında genel olarak iç ve dış algı olmak üzere iki türe ayrılabilir (Hançerlioğlu, 2005).

1.3.7.1. İç Algı

Bireyin iç dünyasının gerçeklerine (ruhsal durumlar, ruhsal edimler, ruhsal içerikler) yönelen ve onlarla ilgili olan algıdır.

- Simgesel Algı: Simge bir şeyi temsil eden başka bir şeydir. Bazen imge parçaları simgenin bütününe çağrıştırabilir ve bireyi kendiliğinden bir zihinsel sürece sokarak, zihninde yer alan simge bütününe bulmaya itebilir. Charlie Chaplin’in koca potinleri, melon şapkası ve ünlü bastonunu gösteren bir fotoğraf, O’nun güldürüsünü, zekasını bir bütünsellik içinde çağrıştırır (Akdemir, 2006).

- Duygusal Algı: Bir olay ya da nesne algılandığı zaman, onu yalnızca zihinde kalan simge, sembol ve fiziksel izlenimleriyle yetinilmez, aynı zamanda bu olay veya nesnenin zihinde bıraktığı sevme-sevmeme, iyi-kötü vb. gibi durumlarıyla da değerlendirilir. Bu açıdan bakıldığında algılama, çevrenin uyarıcı niteliğinin ve bireyin kendi öz bilgi birikimi ve geçmiş yaşam deneylerinin bir işlevi niteliğindedir (Akdemir, 2006).

- Seçimleyici Algı: Birey için aldığı eğitimi, kültürü, inançları, örf, adet, gelenek ve görenekleri yönlendiricidir. Genel olarak yaşam içinde bireysel yönelmelerin özünü oluşturur ve bireysel ilişkilerini büyük oranda etkiler. Her birey olayları, nesnelere kendine göre farklı biçimde algılar (Akdemir, 2006).

1.3.7.2. Dış Algı

Dış dünyadaki nesnelere yönelen algı türüdür. Dış dünyanın çeşitliliği duyuların da çeşitli olmasına sebep olmuştur. Dış dünyayı tanımamıza yardım eden duyuları görme, işitme, tatma, koku alma ve dokunma duyuları olmak üzere beşe ayrılır. Bu duyularla elde ettiğimiz bilgileri yorumladığımız algı türleri ise görsel, işitsel, tatsal, kokusal ve dokunsal algı olmak üzere beş çeşittir (Erdem, 1968; Morgan, 1991).

- **Görsel Algı:** Algı terimi kullanıldığı zaman daha çok görsel algı düşünülür. Görsel algılama, görsel uyaranlar yoluyla bilgi edinme ve bu bilginin işlenip yorumlanmasıdır. Görsel algı sadece iyi görme yeteneği değildir. Bir görsel uyarının yorumu göz ile değil beyinde olmaktadır. Örneğin dört çizgiden meydana gelmiş şekli gördüğünde duyu izlenimini gözlerle almakta, ancak bir kare olduğunu tanıma ise bir düşünme olayı olmaktadır. Görsel algılama hemen her davranışımızda bulunmaktadır. Gören bir kişi bir eşyayı tuttuğunda elleri onun görme duyusuyla idare edilmiş olur. Konuştuğunda, atladığında, topa vurduğunda veya bir engele dikkat ettiğinde ayakların hareketlerini gözleri yönlendirmektedir.

- **İşitsel Algı:** Bir orkestradan gelen sesi, ayrı ayrı müzik aletlerinden çıkan seslerin toplamı olarak değil, ahenkli ve örgütlenmiş bir melodi bütünü olarak algılarız. İşitsel algı, işitsel ayırt etme, ses kaynağını bulma, işitsel sıralama ve işitsel bellek gibi alt başlıklar halinde toplanmaktadır (Silah, 2005; Akdemir, 2006).

- **Tatsal ve Kokusal Algı:** Hoşumuza giden bir yemeğin lezzetini, onun tuzluluk, biberlilik, ekşiliğinden gelen ayrı ayrı uyarıcıların toplamı gibi değil, bunların hepsinin meydana getirdiği, organize edilmiş bir bütün olarak algılarız (Silah, 2005). Koku algısı için de aynı şey geçerlidir. Ancak bir ortamda uzun süre kalındığında başlangıçtaki koku algısı aynı şiddetiyle devam etmez.

- **Dokunsal Algı:** Algılamada eşyanın şekli ile yüzey durumundaki özellikleri birleştirilir. Burada zihinde eşyanın şekillenmesinde görme ve dokunma duyuları birbirine yardımcı olmaktadır (Silah, 2005). Dokunsal algı, dokunsal ayırt etme ve dokunsal eşleştirme alt başlıkları altında toplanmaktadır. Dokunsal ayırt etme; nesnelere şekil, boyut, sertlik, yumuşaklık vb. özelliklerinin dokunarak ayırt edilmesidir. Dokunsal eşleştirme, nesnelere benzerlerine dokunarak fark edilmesi becerisidir. Eşleştirme, nesnelere şekil, boyut, sert-yumuşak, pürüzlü-pürüzsüz vb. özelliklerine göre yapılır (Akdemir, 2006).

Dış dünyanın fiziksel anlamda algılanmasında etkili olan ve yukarıda sözü geçen duyuusal algılar dışında bu algıların birlikte kullanıldığı uzay ve zaman algısı gibi algılar da söz konusudur.

- **Uzay Algısı:** Bir nesneyi algılamak onu uzayda belli bir yere yerleştirmek demektir. Dış dünyadaki eşya ve uyarıcıları kendimize göre düzenler, onları bir yön içinde algılarız. Uzay algısının meydana gelmesinde bütün duyu organlarımız rol oynar. Ancak görme, dokunma ve işitmenin rolü diğerlerinden daha fazladır. Binişim, ışık ve gölge, çizgisel perspektif, orantılı büyüklük, uzayda hareket eden nesnelere hızı, çevreden gelen görsel ipuçlarıdır. İşitme duyumlarının alınmasını sağlayan çift kulak ise, seslerin uzaklığını ve yönünü algılamamızda yardımcı olur. İnsanlar boşluk içinde eşyanın yerini daha kolay algılayabilmek için rölatif (izafi) yönler bulmuşlar, uzayı rölatif olarak boyutlara ayırmışlardır (Erdem, 1968; Baymur, 1994; Silah, 2005).

- **Zaman Algısı:** Uzaydaki eşya ve olayların algılanması bir zaman gerektirir. Olay ve değişimler de bu zaman içerisinde meydana gelir. Bir süre içinde cereyan eden bu değişimler bizde uzay algısına ek olarak bir de zaman algısı meydana getirmektedir. Eşya ve olaylarda süreklilik, değişiklik bizdeki zaman algısını kuvvetlendirir. Uzayda meydana gelen her olayı, süre ifade eden zamanla göstermeye çalışırız. Örneğin, trenle seyahat ederken manzaraların art arda geçmesinden, kitap okurken sayfaların bitmesinden zamanın geçtiğini anlarız (Silah, 2005).

Fiziksel çevremizle ilgili bilgi edindiğimiz algıların yanı sıra sosyal çevremizle ilgili bilgileri de sosyal algı vasıtasıyla elde ederiz.

- **Sosyal Algı:** Sosyal algının, algının şimdiye kadar izah edilen diğer özellikleriyle benzerlikleri vardır. Fiziksel çevrenin algılanmasında olduğu gibi, sosyal algı da seçici ve faal bir algıdır. Diğer insanlarla oturur, konuşur, gezer, onları gözleriz ama eğer istersek onları göz ardı da edebiliriz. Çevremizle ilgili bilgiler bütün duyularımız aracılığıyla, bize ulaşır. Ama sosyal algıda uyarılma şekillerinden çok, daha yüksek seviyede değişkenlerin varlığı söz konusudur. Algılarımız beklentilerimizden ve motivasyonel durumumuzdan etkilenir ve bu durum okuduklarımızdan, çevremizden duyduklarımızdan da etkilenebilir. Başlangıçta haklarında edindiğimiz bilgilere göre insanları, onların hareketlerini kategorize ederiz. Ek bilgiler geldikçe bu kategorileri gözden geçiririz. Bu kategorizasyon süreçleri ile sosyal algımızı işletiriz (Arkonaç, 2005).

1.3.8. Mimarlıkta Algı ve Algılama

İnsanlar bir çevre içinde yaşayabilmek, yaşamının sürdürebilmek için o çevreyi tanımak zorundadır. Çevreyi tanımak, kavramak algılama olayı ile başlayan bir sürecin sonucudur. Algılama olayı algılayan ve çevresi arasındaki etkileşimi kapsayan bir süreçtir. Bu bağlamda psikolojinin üzerinde en çok durduğu ve araştırdığı temel konulardan biri olan algı ve algılama konusu, mimari çevrenin algılanması alt başlığıyla mimaride de önemli yer tutan alanlardan biridir.

Sonuç ürün olarak bir biçim üreten mimarların bu biçimlere ilişkin algılar ve algıların izlediği biçimlerin bilgileriyle donatılması, mimarlık eğitiminin öğrencilerine farklı algısal boyutlar kazandırma isteği ve gereği, algılama konusunu mimari tasarım sürecinin önemli bir parçası durumuna getirmektedir. Çünkü mimarlık ürünü kullanıcıları tarafından algılanıp değerlendirilmektedir. Bu bağlamda insanların çevrelerini nasıl algıladıklarını bilmenin, algılama olayına etki eden faktörleri ortaya çıkarmanın, çevrenin tüm insanlarca aynı yolla görülmesine karşılık farklı algılanmasına neden olan faktörlerin araştırılması mimarlık eğitimi ve pratiği açısından önemlidir (Ertürk, 1984).

Erkman (1973), algılamanın mimarlık açısından önemli özelliklerini sıralarken algılamanın kişilere göre değişen bir olgu olduğunu ve kişilerin algılama sistemlerine, kişiliğine, yaşadığı sosyal gruba, kültürüne ve çevresine bağlı olduğunu belirtir. Bununla birlikte algılamada, insan çevreden amaçlarına uygun bilgiler alır. Çevre her zaman algılayabileceğimizden daha fazla bilgi yaymaktadır. İnsanın algı kapasitesi bu bilgilerin hepsini algılamaya yetmemektedir. Bunların seçimi ve algılanması gözlemcinin nitelik ve amaçlarıyla ilgilidir. Örneğin tarihi bir çevrede yaşayan, oraya alışkın bir kişinin algılarıyla aynı çevredeki bir turistin algıları amaçları açısından değişik olacaktır.

Sürekli olarak değişen çevre koşulları içinde yaşama zorunluluğu; yaşamın sürdürülebilmesi ve bu amaçla gereksinmelerin karşılanabilmesi için, nesnelerin tanınmasını, olgu ve olayların anlaşılmasını gerektirir. İnsanların bir mimari yapıtı nasıl hissettikleri ve yaşamlarında bunun ne ifade ettiği söz konusu olduğunda, o yapıtın nasıl algılandığı sorunu ortaya çıkmaktadır. Yaratılmak istenen mekânsal etkilerin neler olabileceği veya ne tür etkilerin insanları olumlu yönde etkileyebileceğini araştırmak için algı teorilerinden yararlanılmaktadır (Aksoy, 1979; Aydın, 1986). Mimarlık ve tasarım açısından öne çıkan algı çeşitleri ve kuramları görsel algı, mekânsal algı, çevresel algı ve gestalt algısıdır.

Fiziksel çevrenin biçimlenişi ve ilişkilerin kavranabilmesi, mekânsal oluşum ve boyutların algılanabilmesi için en önemli ölçüt olan insan duyularından görme ve işitme duyuları, dış mekânda gerçekleşen bütün sosyal aktivitelerde ve insanlar arasındaki ilişkilerde birinci derecede önem kazanmaktadır. Bu iki duyudan görme duyusunun çevredeki oluşumları algılamada farklılıklar gösterdiği ve tasarım sürecini önemli ölçüde etkilediği gözlenmiştir. Dolayısıyla bu bölümde öncelikle nesnel dünyanın görme duyusu yoluyla öznel bilince aktarımının yani görsel algılamının üzerinde durulmaktadır.

1.3.8.1. Görsel Algı

Işık enerjisi biçiminde gelen görsel uyarıcıların beyne aktarılıp orada görme duygusu haline gelmesi ve daha önce değişik duyu organlarınca alınmış imgelerle birlikte değerlendirilmesine görsel algı denir (Güngör, 2005). Görme duyusunun, uzaklığa bağlı olarak çevredeki oluşumları algılama farklılıkları gösterdiği ve tasarım sürecini önemli ölçüde etkilediği gözlemlenmektedir. Bu veriler, fiziksel çevrenin biçimlenişinin, ilişkilerin kavranabilmesi, mekânsal oluşum ve boyutların algılanabilmesi için en önemli kriterin insan duyuları olduğunun göstergesidirler.

Görsel algı, çevrenin fiziksel ve sosyal faktörlerinin karmaşık bir etkileşimi sonucu ortaya çıkmaktadır. Algılama çift yönlü bir süreç olduğu için önce algılama davranışı etkilemekte daha sonra davranış algılamayı etkilemektedir. Görsel algı sürecini anlayabilmek için her algılanan objeye bağlı duygusal yük analiz edilmeli ve bilinçaltı seviyelere inilmelidir (Aydınlı, 1986).

Görsel algının oluşması için üç şey gereklidir; ışık, sağlam bir göz ve beyinde normal işleyen bir görme merkezi. Görsel algılamada ilk başlangıç uyarılan gözdür. Görünür ışık görme olayında ilk etken bileşendir. Ancak ışıkla birlikte rengin algılanmasını, uzaklık ve görüş açıları yakın yüzeylerin ilişkileri, malzeme özellikleri gibi fiziki parametreler etkiler (Gezer, 2008). Değişik şiddetteki ışınların görsel algıda oluşturduğu etkiler değişiktir. Bu yüzden görüş alanımızda bulunan cisimlerden bir kısmı daha belirli ve daha önemli bir şekilde göze batarken bazı cisimler ya da görüş alanımızdaki bazı bölgeler fazla dikkat çekmeyerek ikinci planda kalırlar. Bu farklı algı bölgelerinden kuvvetli etki yapanlar aktif bir rol oynayıp ön plana geldikleri göze daha çok battıkları ve dikkati üzerlerinde topladıkları için zayıf etki yapan bölgeleri pasif hale getirirler. Bu suretle zayıf etkili bölgeler ikinci planda kalıp bir fon, bir zemin etkisi yaparken ister iki boyutlu, ister üç

boyutlu olsun kuvvetli etki yapan bölgeler şekilsel ve hacimsel bir etki meydana getirirler (Güngör, 2005).

Algılamada etkin rol oynayan organizasyon, seçicilik, bütünlük, değişmezlik gibi süreçler görsel algı için de geçerlidir. Temel tasar eğitiminde görsel algılamada etkili olan Wertheimer'ın geliştirdiği temel ilkelerden söz edilmektedir. Bu ilkeler; yakınlık, doğruluk, benzerlik, kapalılık, devamlılık, simetri, hareket olarak belirlenmiştir ve bütünün parçalarından farklı olduğunu kanıtlayarak elemanların bir araya gelme ilkelerini oluşturmaktadır. Bu ilkeler, literal algı öğeleri olan yüzey, dış çizgi, doku, biçim, ölçü, renk, kenar gibi öğelerin çeşitli organizasyonları ile elde edilirler. Bu ilkelerin somut örneklerini mimaride ve resimde kolayca bulmak mümkündür. Öte yandan mimari ürün literal (temel anlamlı) algı öğelerini olduğu kadar, şematik (mecaz anlamlı) algının dayandığı öznel değerleri, anlamsal çağrışımları ve yararsal boyutu da içermektedir (Ertürk, 1984; Aydın, 1986).

Görsel algıyı etkileyen görsel süreçler, insanın kapalı ve açık görüş olmak üzere iki türlü görmesine bağlı olarak farklı olguları içermektedir. Kapalı görüş biçiminde, insan tanıdığı bir şeyi yani görmesi gerekeni görmektedir. Kapalı görüş, insanı geçmişin görsel dizgelerine bağlayan tek bağıdır. Yaşamı içeriğinden soyutlayarak ele alır ve yasalı ve düzenlidir. Açık görüş ise kapsamlı bir görme biçimidir. Açık görüşe bağlı algılama, kişinin görsel olarak kendini adadığı ve etkinlik içinde bulunduğu seçmeci ve kurgucu bir bakıştır. Dolayısıyla bu görsel süreç etkin ve yaratıcıdır (Aydın, 1986).

Gerek kapalı gerekse açık görmeyi etkileyen görsel algı, 1.3.5. başlığında açıklanan bazı öznel ve nesnel faktörlere göre farklılık göstermektedir. Bu faktörler, uyarıcının sahip olduğu anlam, bakan kişinin uyarıcıyı daha önceden tanımış, bilmiş olması, kültür farklılığı, zihinsel süreçlerin oluşturduğu düzen farklılıkları şeklinde belirlenmektedir.

1.3.8.2. Gestalt Algısı/ Psikolojisi

Zihnin kendisine sunulan biçimleri ve örüntüleri nasıl yorumladığı, Gestalt Psikolojisinin konusudur. Almanca biçim anlamına gelen Gestalt sözcüğü, algı psikolojisinde “aralarında dinamik bağlar olan parçaların oluşturduğu anlamlı bir bütün” anlamında kullanılmaktadır. Gestaltçilere göre bir bütüne anlam veren, onu oluşturan parçalar değil, parçaların ne biçimde bir araya geldikleri, diğer bir deyişle parçalar arasındaki ilişkidir. Gestalt Kuramı, çevreden bilgi almanın yani öğrenmenin kavrama

yoluyla olduğunu kabul etmekte ve kavramayı “amaç ve araçlar arasındaki mantıklı bağların anlaşılması” şeklinde ifade etmektedir. Gestalt kuramcılarına göre, birey dünyayı organize olarak algılamak üzere doğa tarafından donatılmıştır. Gestalt kuramı, ortaya çıktığı 1920’lerden bu yana mimar ve sanatçıların büyük ilgisini çekmektedir (Aydınlı, 1986; Roth, 2000).

Zihin rasgele ya da bilinmeyen görsel bilişiyile karşılaştığında, veriyi belirli kalıplaşmış tercihlere göre düzenler. Bu tercihler şekil-zemin ilişkisi, şekilleri gruplama yani tamamlama, devamlılık, yakınlık, benzerlik ve devamlılığın iyi olmasıdır.

1.3.8.2.1. Şekil-Zemin İlişkisi

Bütün algılamalarda bir şekil bir de zemin vardır. Şekil arka yüzeyi oluşturan zemin içerisinde anlam kazanır ve zeminden daha belirgin ve önde görünür. Kedinin kendisi şekil, kıvrıldığı koltuk zemindir. Ağaç şekil, gökyüzü ve bulutlar zemindir. Şekil ve zeminin birbiriyle yer değiştirdiği algılamalar söz konusudur. Çevreleyen bir şeklin bağlamında görülen bir şekil, hangisinin hangisi olduğunu seçen zihin tarafından, bir arka plan üstündeki biçim olarak yorumlanır (Şekil 23) (Atkinson vd., 1999; Aydın ve Sağsöz, 2009).

Şekil 23. Vazo, Köle Pazarı ve Voltaire'in büstü (Atkinson vd., 1999).

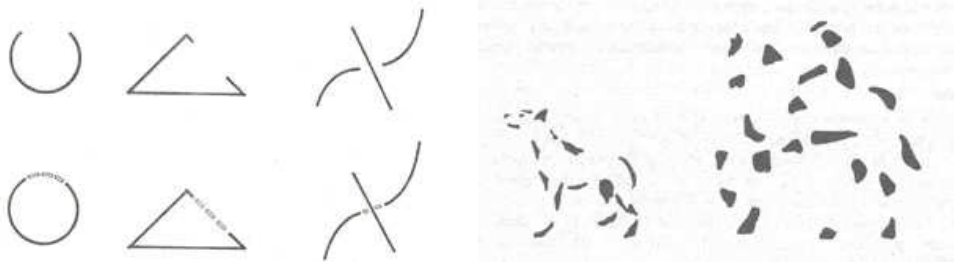
1.3.8.2.2. Şekilleri Gruplama

Algı, kendisini oluşturan duyuşal girdilerin toplamından daha fazla bir anlam ifade eder. Nesnelere sadece bir zemine karşı değil aynı zamanda onları bir araya getirip gruplayarak da görürüz. Basit bir çizgiler ve nesnelere örüntüsü bile gruplar halinde görülür. Yakınlık, benzerlik, basitlik ve simetri gruplaşma ve organizasyonu kolaylaştıran ve

dolayısıyla algılamaya büyük ölçüde yardım eden etkenlerdir (Cüceloğlu, 1991; Roth, 2000; Elmalı 2005; Arkonaç, 2005).

- Tamamlama/Kapama/En yalın ve en büyük figür: Zihin genellikle aralarında boşluklar olan tamamlanmamış şekilleri tamamlayarak algılama eğilimindedir. Tamamlama kuralı bütün duyu alanları için geçerlidir. Zihin tanıyabileceği bir imgeyi çağrıştıran öğeler sunulduğunda, en yalın ve en büyüğü oluşturacak şekilde verilenleri tamamlar. Buna imkân tanıyan ilgili zihinsel işlem sürekliliğe ve kapalılığa yönelik itkidir (Şekil 24).

- Devamlılık/Süreklilik: Görsel sistemimiz, algı alanına giren ve aynı yönü takip eden birimleri, birbiriyle ilişkili görme eğilimindedir. Yön değiştirdiğinde devamlılık kuralının etkisiyle yeni bir algılama ortaya çıkar (Şekil 24).

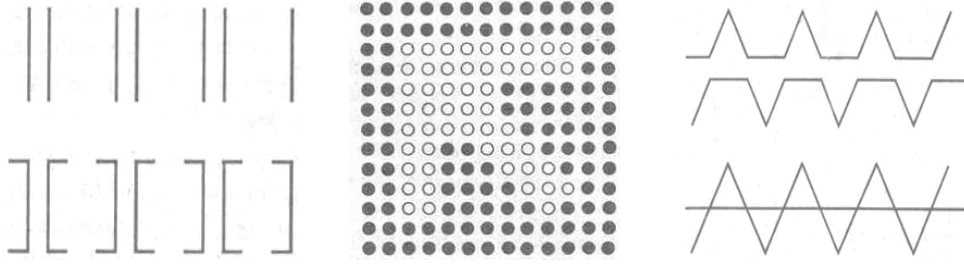

Şekil 24. Sağda ve solda görünen yarım kalmış ve dağınık şekiller, zihin tarafından bilinen biçimlere dayanılarak olabildiğince yalın şekilde tamamlanır (Roth, 2000; Cüceloğlu, 1991).

- Yakınlık: Nesnelere birbirine yaklaştıkça aynı grup içinde algılanma eğilimleri artar. Nesnelere, aralarındaki mesafenin de etkisiyle, organize olmuş bir bütünü temsil ediyor olarak görülür. Yakınlık, zemin içinde olduğu kadar zaman içinde de işleyen bir kuraldır (Şekil 25).

- Benzerlik: Zihin birbirine benzer nesnelere benzerliklerine göre gruplayarak algılama eğilimindedir (Şekil 25).

- Devamlılığın iyi olması: Zihin nesnelere kesintisiz bir kenar, kontur oluşturacak şekilde gruplama eğilimindedir. Algılamadaki bu güçlü düzenleme unsuru, eski deneyimlerle mücadeleye girdiğinde bile üstünlüğünü korur (Şekil 25).

Şekil 25. Yakınlık, benzerlik ve devamlılığı örnekleyen şemalar (Cüceloğlu, 1991).

1.3.8.3. Mekânsal Algı

Görsel çevre etkenleri, üç boyutlu bir mekansal düzenleme kapsamında ele alındığında mekansal algı konusu ortaya çıkar. Mekan kavramı, insan-çevre etkileşim sisteminin analizi için uygun koşulları sağlayan bir ortam olarak kabul edilmektedir. İnsan algıları vasıtasıyla, çevresini amaçlarıyla özdeşleştirerek ve aynı zamanda çevrenin sağladığı koşullara kendini uydurarak bulunduğu mekana anlam kazandırmaktadır (Aydınlı, 1986).

Genel anlamda mekan, insanların içinde hareket edebileceği, eylemde bulunabileceği; ya düzlem elemanlarının bir araya gelmesiyle ya da üç boyutlu kitlelerin oyulmasıyla elde edilen kavramsal bir varlıktır. Mimaride iyi bir tasarımın yalnızca hoşça giden şekiller yaratma sorunu olmadığı; duygusal etkilere sahip mekanların yaratılması gerektiği giderek önem kazanmaktadır. Çünkü insan yalnızca mekanda eylemde bulunmamakta; mekanı algılamakta ve mekan hakkında düşünmektedir. Mevcut mekanda oluşan bir izlenim-görünüm bazı koşullarda kavramlaşmakta ve bireyin zihninde bir kavramsal mekan oluşturmaktadır (Aydınlı, 1986). Dolayısıyla duygusal etkinliği olan bir mekan; derinlik, genişlik ve yükseklikten başka boyutları da beraberinde getirmektedir.

Çok yönlü ve karmaşık olgusuyla mekan algılanması özünde biyolojik bir işlemdir. Mekan içinde insan organları ve beyni ile bir veya birden çok röpere göre yerini ve yönünü belirler; çevresinin kurgusunu, niteliklerini ve özelliklerini algılar, saptar. Mekânı belirleyen çeşitli fiziksel boyutlara bağlı olarak duyum organları yardımı ile zihinde ortaya çıkan çeşitli algılama türleri, mimari mekânla ilgili daha önceki deneyimlerimizle sahip olduğumuz kavramların ışığında mimari mekân algılamasının doğmasını ya da başka bir deyişle mimari mekânın tanınmasını sağlar. Diğer bir ifadeyle mekânı algılama; mekânın fiziksel olarak verdiği mesajların (boyut, renk, doku, ışık, ses, koku, ritim, süreklilik, düzen, hareket vb.), algılayan kişi tarafından o mekâna ilişkin biriktirdikleri,

yaşanmışlıkları, deneyimleriyle, kısaca tüm yaşantısıyla birlikte okunmasıdır (Aksugür ve Aksugür, 1979; İzgi, 1999; Gezer, 2008).

Mekâna olan aidiyet duygusu, ona ait maddi kültürün yanı sıra sosyal ve psikolojik çağrışımlarla bağlantılıdır. Dolayısıyla mekânın örgüsünü kuran zihinsel süreçlerin farklılıkları mekânı algılamakla ilgili çok sayıda parametreyi de beraberinde getirir. Topladığımız imgelerin yeniden bize belli mesajlarla dönmesi, yeni anlamlar yüklenerek geri gelmesi, bizim bilgilenme sürecimizdeki veri toplama yeteneğimiz ve sonra da değerlendirmede kullandığımız kendi sistematiğimizle bağlantılıdır. Bu nedenle mekânı algılama ve ifade etme biçimi kişi sayısı kadar farklı ve çeşitli olabilmektedir.

Mekân algılanmasında en büyük payın görme organında olduğu açıktır. Görme yeteneği azaldığında veya tümüyle yok olduğunda duyma organları başrolü alır. Yaygın olarak mekân algılanması hep çok yönlüdür, gerek duyma, koku alma gibi uzaktan iletilen organlarımız, gerekse hem uzaktan hem dokunma yoluyla devreye giren deri mekân algılanmasında yardımcı veya tamamlayıcı rol oynar. Ayrıca mekân içindeki fiziksel ortamın (sıcak, soğuk, koku vb.) değerlendirilmesinde de tüm organlar devreye girerler (İzgi, 1999).

Mekânın görsel algılama sürecinde ışığın varlığıyla oluşan renk, çok önemli bir fiziksel koddur. Renk, görsel konforun yanı sıra yaşamsal konforu da etkileyen görsel algılamanın en önemli öğesidir. Mekânın diğer bir fiziksel niteliği olan doku, mekânın görsel değerlerine büyük ölçüde etki eder. Mekân-yüzey-malzeme ilişkisini karakterize eden doku, aynı anda görme ve dokunma duygularını harekete geçiren uyarıcı bir elemandır. Algılama sürecinde yüzeylere, hacimlere dokunma isteğinin neredeyse refleksi dönmesi, insanın mekânla bağ kurma isteğindedir. Diğer bir etken olan koku, insanların nasıl üzerine sinip de, o insanı çağrıştıran, ona gönderme yapan bir uyaransa; her mekânın da kendine özgü bir kokusu vardır. Güzel koku insanı mutlu eden, enerji ve tazelik veren bir etkendir (Gezer, 2008).

Mekânı algılamada zihinsel sürecin içinde, mekâna ait fiziksel etkenlerin yanı sıra duygular ve o duygulara gönderme yapan anılar vardır. Mekânı algılamakla mekâna ait biriktirdiğimiz bilgiler tazelenmiş olur. Yeni bir mekân ne kadar bizim için ilk karşılaştığımız yer de olsa, en azından ona ait oluşmuş bir ön yargımız ve şartlanmışlığımız vardır. Kısa bir süre sonra hemen bize yakın gelen kodları kendimizle ilişkilendiririz. Aslında insanların mekânı algılamada seçtiği unsurlar onun kültürel, sosyal yapısının ve

psikolojisinin göstergesidir. Fark etme yeteneği sadece dikkatle ilgili değil, fark edilebilecek Şeyleri görebilme ile de ilgilidir (Gezer, 2008).

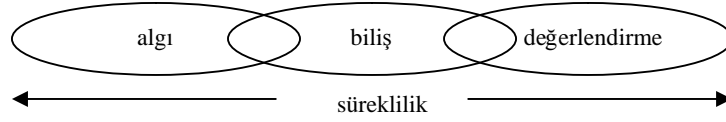
1.3.8.4. Çevresel Algı

Çevresel algı çalışmaları çevresel psikolojinin bir alt başlığını oluşturmaktadır. Kller, evresel algıyı insan-evre ilişkisinin algı ve bilişe ait bileşenleri ile zihinsel bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Ertürk, 1984).

Kller'e göre çevrenin tüm algısı sınırlı sayıdaki anlamsal boyutlar içinde belirlenebilir. Çevresel algı için önemli çevresel zellikler Ittelson (1974) tarafından şu Şekilde sıralanmaktadır (Ertürk, 1984):

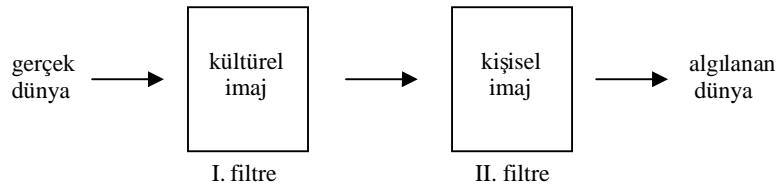
1. evre, zaman ya da mekan içinde saptanmış sınırlara sahip değildir.
2. evre, tüm duyuvara bilgi sağlar.
3. evre, merkezi bilgiyi olduğu kadar çevresel bilgiyi de içerir.
4. evre, elde edilenden daha çok bilgi barındırmaktadır.
5. evre, eylemle denenerek ve eylem tarafından tanımlanır.
6. evre, sembolik anlamlara sahiptir.
7. Çevresel deneyim, tutarlı ve yordanabilir bir bütünün sistematik niteliklerini sürekli olarak taşımaktadır.

Rapoport, bireylerin çevreyi edilgen ve verilerle kuşatılmış olarak algılamaktan çok, anlamlı bilgiler edinmek amacıyla araştırdıklarını ileri sürmektedir ve çevrenin algılanması olayını çevresel algı, biliş ve değerlendirme Şeklinde sıraladığı u sürecin sürekliliğine bağlamaktadır (Ertürk, 1984). "evresel algı", belli bir zaman aralığında, içindeki kişilerin çevrelerine ilişkin doğrudan duyumsal deneyimlerini açıkladığı bir algı türüdür. "evresel değerlendirme"; algının çevrenin değerlendirilmesi, çevresel niteliklerin algılanması, tercih, seçim, davranış ve kararları açıklamak üzere kullanılmasıdır. "evresel biliş" ise kişilerin çevreyi öğrenme, yapma, anlama yolunu açıklamak ve tartışmak için algıyı kullanması ve bu amaçla biliş haritaları oluşturulmasıdır. Özetle algı, bilginin nasıl elde edildiği ve biriktirildiği ile; biliş, bunların nasıl düzenlendiği ile; değerlendirme; nasıl sıralanıp değerlendirildiği ile ilgilidir (Şekil 26).

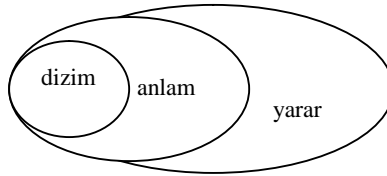
Şekil 26. Rapoport'un çevreyi algılama süreçleri (Ertürk, 1984).

Rapoport'un filtre modelinde çevrenin algılanan biçimi ve gerçek biçimi arasında kültür ve kişilik faktörleri birer filtre işlevi görmektedirler (Şekil 27) (Ertürk, 1984).

Şekil 27. Rapoport'un çevresel algıda filtre modeli (Ertürk, 1984).

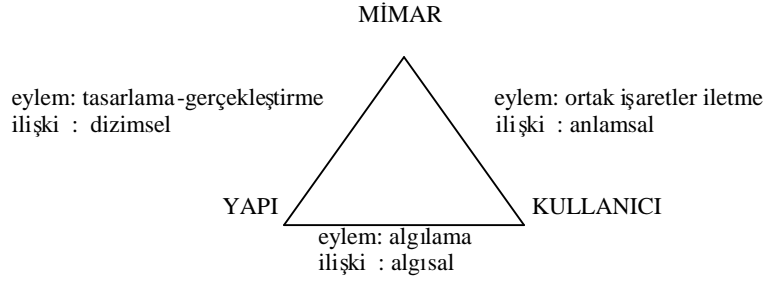
Yapılı çevre ve insan arasındaki ilişkide çevre, bir organizma gibi mesajlar üreterek iletişim organı olur. İnsan da yaradılışına, deneyimlerine, eğitimine bağlı olarak düzeyi değişen bir algılama odağına dönüşür (İzgi, 1999). Çevre bir bilgi kaynağı olarak ele alındığında, mimarın oluşturduğu yapı veya yapılar bütünü bilgi ileten işaretler olarak yorumlanabilirler. İşaretler kuramı açısından bir işaret; dizimsel (sentaktik), anlamsal (semantik) ve yararsal (pragmatik) olmak üzere üç farklı niteliğe sahiptir (Şekil 28) (Ertürk, 1984).

Şekil 28. İşaretin özellikleri

“Dizim”, işaretin yapısal/mantıksal kuruluşu ve çekirdek ögedir. “Anlam”, dizimi içinde barındırır ve işaretle gerçek arasındaki bağları inceler. “Yarar” ise anlam ve dizimi kapsar ve işaretin gönderdiği simge sistemlerinin kullanıcıları üzerindeki etkilerini inceler (Ertürk, 1984).

Aksoy (1975) ise mimar ile çevre arasındaki iletişimi, esasında mimar ile kullanıcı arasında yapı aracılığıyla kurulan ilişki olarak nitelendirir ve mimar, yapı ve kullanıcı arasındaki ilişkiler ağını aşağıdaki gibi şemalaştırır. Söz konusu ilişkiler ağı insanların çevreyi hangi düzeylerde algıladığını belirlemeye yönelik yaklaşımlar için yol gösterici bir nitelik taşımaktadır (Şekil 29):

Şekil 29. Algilama olayının mimari iletişim sürecindeki yeri: mimar-yapı-kullanıcı ilişkisi (Aksoy, 1975).

Çevre ve insan arasındaki karşılıklı ilişki, bir taraftan kişisel düzenlemeleri çevre bünyesi içinde bütünleştirme; diğer taraftan bu düzenlemeleri somut mimari elemanlara dönüştürme çabalarını kapsamaktadır (Aydınlı, 1986). Canter (1975) bu ilişkiyi -insanın fiziksel çevresinin, davranışı üzerindeki etkisini- Winston Churchill'in "Biz yapılarımızı biçimlendiririz ve daha sonra onlar bizi biçimlendirir" şeklindeki ifadesiyle açıklamıştır (İmamoğlu, 1979).

Çevremizi nasıl algıladığımız, nasıl tepki gösterdiğimiz, neye iyi çevre dediğimiz, neyin yararlı ve güzel olduğunu belirttiğimiz, gelecekteki çevreleri nasıl oluşturacağımıza ilişkin yol gösterici bir nitelik taşıması bakımından önemlidir. Bu bağlamda çevreyi anlamlandırmada ve onunla iletişim kurmada gerekli bir araç olan algı, biz mimarlar için çevreyi edinilen bilgiler ışığı altında değerlendirme ve beklentileri karşılamak üzere yeniden tasarlama açısından mimar-yapı-kullanıcı ilişkisinde geri beslemenin bir parçası olarak son derece önemlidir.

1.4. Göstergebilim

Toplumsal ve bireysel faaliyetin temelinde bilgi aktarımı ve bildirişme yani iletişim eylemi vardır. Göldeli'ye göre bildirişme en genel iki evren (insan, araç vb.) içindeki iki küme arasında sürekli ya da geçici ilişki kurulmasıdır (Göldeli, 1984). Bu ilişki, göstergelerden kurulu bir dil ya da araç vasıtasıyla bilginin aktarımı şeklinde kurulur. Bilginin aktarılması ise, kullanılan göstergelerin ilişki kuranlar tarafından algılanması ve yorumlanabilmesiyle mümkündür. Böylece seçilen bir dil ya da araç yardımıyla iletişim sağlanır.

Mimari yapılar üretildikleri dönemin iş ve çalışma yaşamının örgütlenişi, inancı, ekonomisi gibi toplumsal yapısı ile birlikte yapı, malzeme, yapım teknikleri gibi kendi fiziksel yapısı ile simgesel anlamları hakkında somut ve soyut veriler sağlayan göstergeleri taşır ve iletirler. Bir mimari eserin vermek istediği mesaj sanat tarihçisi, toplumbilimci, tarihçi, ruhbilimci ile birlikte diğer bilim dallarından da yararlanılarak çözümlenmelidir (Taşkıran, 1997). Bu bilim dallarından biri de göstergebilimdir.

Anlamalı dizgeleri yorumlayan göstergebilim, mimarlık nesnesini bir dil olgusu olarak ele alır ve inceler. Nesne ve biçimlerin anlam içeriklerini açıklamak, okumanın ötesinde kültür ürünleri ve kalıplarının eleştirisini yapmak göstergebilimin görevlerindedir. Dil ve mimarlık ilişkileri mimarlığa tasarım öncesinde sağlam bir analitik çerçevenin yöntemini ve tarihten yararlanma konusunda etkin bir eleştiri olanağını sunmaktadır.

1.4.1. Kavramlar – Tanımlar

Gösterge: Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde "bir şeyi belirtmeye yarayan şey, belirti, im, işaret" (URL-42, 2008), Açıklamalı Dilbilimleri Sözlüğü'nde ise "genel olarak bir başka şeyin yerini alabilecek nitelikte olduğundan kendi dışında bir şey gösteren her türlü nesne, varlık ya da olgu" olarak tanımlanır (Vardar, 1988).

Gösterge, kendisi o şey olmadığı halde, o şeyi çağrıştırarak iletişim sağlayan; zihnimizdeki bir kavramın yerine geçen bir durum, eylem ya da varlıktır (Erkman, 1987). Daha geniş bir tanımla, gösterge, insanların birbirleriyle anlaşmak için kullandıkları doğal diller (örn. Türkçe), davranışlar, çeşitli jestler (el, kol, baş hareketleri), sağır, dilsiz alfabeti, görüntüler, trafik işaretleri, bir kentin uzamsal düzenlenişi, bir müzik yapıtı, bir

resim, bir tiyatro gösterisi, bir film, reklam afişleri, moda, yazınsal yapıtlar, çeşitli bilim dilleri, tutkuların düzeni, bir ülkedeki ulaşım yollarının yapısı, bir mimarlık düzenlemesi gibi gereçler vasıtasıyla gerçekleşen dizgelerin oluşturduğu anlamlı bütünün birimleridir (Rifat, 2000a). Göstergeler; sözcüksel, yazısal, görüntüsel ve davranışsal gösterge olarak sınıflandırılabilir (Barthes, 1979; Barthes, 1993).

Göstergebilim: Göstergebilim göstergeleri inceleyen, birbirleriyle olan ilişkilerini araştıran, türlerini saptamaya çalışan bilimdir. Yaşamın her alanına göstergeler aracılığıyla yaklaşır ve bu göstergelerin içinde bulunduğu dizgelerin oluşum süreçlerini inceler (Erkman, 1987).

Rifat, Göstergebilimi çok genel bir ifadeyle, “anlamlı bütünleri yani gösterge dizgelerini betimlemek, göstergelerin birbirleriyle kurdukları bağıntıları saptamak, anlamların eklenerek oluşma biçimlerini bulmak, göstergeleri ve gösterge dizgelerini sınıflandırmak, ya da insan ile insan, insan ile dünya arasındaki etkileşimi açıklamak amacıyla yapılan tüm çalışmaları kapsayan bilim dalı” olarak tanımlar (Rifat, 2000a).

Göstergebilimin gösterge ve gösterge dizgelerini incelediği üzerinde bütün araştırmacılar mutabıktır ancak göstergebilimin bir bilim olup olmadığı konusunda tartışmalar vardır. Charles Morris, göstergebilimi “göstergelerin bilimi” diye tanımlarken, bazı araştırmacılar henüz bir yöntem birliği oluşmadığı ve çoğunluk tarafından kabul görmüş teorik modelleri ya da deneysel metodolojileri bulunmadığı için göstergebilimi kendi içinde bir bilim değil, bilimlararası bir inceleme yöntemi, bilimsel bir tasarı ve henüz gelişimini tamamlamamış bir yaklaşım olarak görürler (Yücel, 2001).

Dizge: Birbirine çeşitli yönlerden bağlı birtakım göstergelerin uyumlu bir şekilde bir araya gelerek oluşturdukları bütündür. Tek başına var olan bir gösterge yoktur. Her gösterge bir göstergeler dizgesi içinde değer kazanır. Her dizge göstergelerin, simgelerin belli bir düzen içinde sınıflandırılmalarına ve aralarında belli ilişkiler kurulmasına dayalıdır. İnsanı çevreleyen dizgelerin tümü, “doğa ve kültür dizgeleri” olarak sınıflandırılabilir (Erkman, 1987).

Doğa ve Kültür: Doğa, birbirini tamamlayan ve etkileyen belli kurallar etrafında bir araya getirilmiş büyük bir dizgedir. İnsan da bu bağlamda doğanın bir parçası olarak kabul edilebilir. İnsanın sahip olduğu pek çok özellik, genlerinde taşıdığı bilgilerin kuşaktan kuşağa aktarılması yoluyla belirlenmiştir. Bu kalıtsal bilginin dışında insan, bilgiyi öğrenme ve iletişim yoluyla bilinçli bir şekilde elde eder. Böylece insanoğlu tarihsel ve toplumsal gelişme süreci içinde kazandığı her türlü değer ve bilgiyi, kuşaktan kuşağa

aktararak, ikinci büyük dizge olan “kültür”ü oluşturur. Kültür, her türlü araç, bilgi, düşünce ve toplumsal örgütlenmenin-yapılanmanın tümüne birden verilen addır (Erkman, 1987).

İnsanı çevreleyen doğa ve kültürün temelinde bilgi vardır. Ancak bu iki büyük dizge, bilginin birey tarafından bilinçli ve bilinçsiz olarak algılanması yoluyla birbirinden ayrılır.

Erkman’a göre Göstergebilimin temel konusu insanların bilinçli olarak oluşturduğu kültür dizgelerini araştırmaktır. Kültürü meydana getiren en önemli etken, iletişim ve iletişimi sağlayan temel araç ise dildir (Erkman, 1987).

İletişim ve Dil: E. Özkök’e göre iletişim çok genel olarak “verici olarak adlandırılan zamansal-mekansal bir evren ile alıcı denilen bir diğer zamansal-mekansal evren arasında göstergeler dizgesi aracılığıyla her türlü duygu, düşünce, bilgi ve anlam iletimidir” (Taşkiran, 1997).

İletişimin gerçekleşmesi için en azından bir verici (gönderici), bir alıcı, bir de gönderilen bildiri (mesaj) olması koşulu vardır. Bildiriyi gösteren kaynak ve bildiriyi alan alıcı birimler arasında ortak değer içeren simge, şifre, işaret biçimindeki bilgiler, önce kaynaktan çıkarak iki tarafın da üstünde anlaştıkları bir taşıyıcı-dizge aracılığıyla alıcıya ulaşır. Bu iletiyi alan alıcı onu anlayarak başka bir ileti oluşturur ve böylece kendisi de kaynak durumuna geçer (Şekil 30) (Gödeli, 1984; Erkman, 1987; Taşkiran, 1997).

Şekil 30. İletişim şeması (Erkman, 1987).

Vericiden alıcıya bildiri aktarılması süreci olan iletişimin gerçekleşebilmesi için göstergeler, bu göstergelerin doğru kullanılması ve gösterge dizgelerinin alıcı ve verici tarafından tanınmaları gerekir. Göstergebilim de bunu sağlamak amacıyla gösterge dizgelerini inceleyen bir bilim olarak geliştirilmiştir (Taşkiran, 1997).

İletişimin temel taşıyıcısı dildir. Dil insanın soyutlama ve simge kullanma yeteneğinin de en belirgin taşıyıcısıdır. Bireylerde belli bir bilgi birikiminin oluşması, dil sayesinde gerçekleşir. Dil sözcük dağarından ve bu sözcüklerin nasıl bir araya getirileceğine dair kurallardan (dilbilgisi) oluşan bir dizgedir. Eco’ya göre, dizge, mutlak olmayıp uzlaşımaldır. Neyin ne anlama geldiği hakkında bir toplumu meydana getiren

üyelerin arasında uzlaşma olması önemlidir. Bir dizgeyi bilmek (burada bir dili), o dilin şifresini de bilmek demektir. Şifresini bilmediğimiz bir dizge bir şey ifade etmez. Dil toplumsal, konuşma bireyseldir. Konuşmanın anlaşılmasının koşulu da ortak yani toplumsal olan dizgeye dayandırılmasıdır. Benzer biçimde arkeolojik bir mimari yapı ya da kent kalıntısı birer dizgedir; fakat şifresi bilinmedikçe bir anlam ifade etmezler. Böylece dilsel göstergeler, bize dünyayı yorumlamayı sağlar. Ana görevi kültürü, kültürün iletişime, aktarıma dayalı boyutunu, yani simge kullanarak aktarım boyutunu incelemek olan göstergebilim de bu nedenle dilin araştırılmasına büyük önem vermekte, dili başlıca araştırma alanlarından biri olarak görmektedir (Erkman, 1987; Taşkırın, 1997).

1.4.2. Tarihi Gelişim Süreci

Antik çağdan günümüze kadar birçok düşünür ve filozof gösterge kavramı üzerine çeşitli fikirler ileri sürmüşlerdir ancak Göstergebilimin bir bilim dalı olarak olgunlaşması 20. yy'da gerçekleşmiştir. ABD'li felsefeci/mantıkçı Charles Sanders Peirce (1839-1914) ve İsviçreli dilbilimci Ferdinand de Saussure (1857-1913) neredeyse eşzamanlı olarak, birbirlerinden habersiz şekilde çağdaş göstergebilimin temellerini atmışlardır. Göstergebilimin kurulmasında Saussure ve Peirce'ün dışında Rus Biçimcilerinin özellikle Vladimir Propp'un katkısını da belirtmek gerekir. Rus Biçimcileri anlatı yapıları, düzyazı ve şiir kuramı ile ilgili çözümlenmeleriyle çağdaş göstergebilimin gelişmesini sağlamışlardır.

Çağdaş Göstergebilimin Avrupa'daki öncüsü olan Saussure, doğal dillerin dışındaki gösterge dizgelerinin işleyişini araştırarak, bu nedenle doğal dilleri inceleyen dilbilimi de kapsayacak genel bir bilim dalı olarak göstergebilim (semyoloji) terimini önermiştir. Saussure'e göre Göstergebilim; göstergelerin ne gibi özellikler içerdiğini, hangi yasalara bağlı olduğunu araştıracaktır (Rifat, 2000a). Saussure'ün gösterge anlayışı, dilin bir dizge olduğu ve eşzamanlı bir kesit içinde incelenmesi gerektiği görüşü, iletişim dizgelerinin toplumsal yanını vurgulayan yaklaşımları, dil (toplumsal)/konuşma (bireysel) ayrımı, bugün için de geçerliliklerini korumaktadırlar (Erkman, 1987).

Mantıksal kökenli bir göstergebilim anlayışını savunan Peirce, göstergebilim (semyotik) terimini ilk kullananlardandır. Mantıkla göstergebilimin aynı şey olduğunu, ikisinin de soyutlama ve simgeleme edimlerini incelediğini savunmuştur (Erkman, 1987). Ona göre göstergebilim, her çeşit bilimsel inceleme için bir başvuru çerçevesi oluşturan

genel bir kuramdır. Peirce'ün gösterge tanımı “bir kişi için herhangi bir şeyin yerini, herhangi bir bakımdan ya da herhangi bir sıfatla tutan şeydir” şeklindedir (Rifat, 2000a).

1930'lu yıllarda mantıktan esinlenerek göstergebilimi geliştirmeye çalışanlardan Charles William Morris, Peirce'ün semiyotiğini davranışçılığa uygulamış ve göstergebilimi üç bölüme ayırmıştır (Rifat, 2000a):

1. Sözdizim (sentaktik): göstergelerin birleşim kurallarını, öbür göstergelerle ilişkilerini araştırır, göstergelerin birleşik göstergeler oluşturmak için nasıl bir araya geldiklerini inceler.
2. Anlambilim (semantik): göstergelerin anlamını, başka bir ifadeyle gösterge ile belirttiği şey arasındaki ilişkiyi inceler.
3. Edimbilim (pragmatik): göstergelerin kaynağını, kullanılmasını ve etkilerini davranış çerçevesi içinde ele alır; diğer bir ifadeyle göstergeler ile bunları kullananlar (üretenler ve yorumlayanlar) arasındaki ilişkileri inceler.

Saussure ve Peirce'ün temelini attığı ve öncülüğünü yaptığı göstergebilim, 1960'lardan sonra bağımsız bir bilim dalı haline gelmiştir. Louis Hjelmslev, Roland Barthes, Claude Lévi-Strauss, Julia Kristeva, Christian Metz, Algirdas J. Greimas ve Jean Baudrillard gibi araştırmacılar Saussure'e dayanan Avrupa geleneğini; Charles W. Morris, Ivor A. Richards, Charles K. Ogden, Umberto Eco ve Thomas Sebeok gibi araştırmacılar ise Peirce'e dayanan Amerika geleneğini benimsemiştir. Bu araştırmacılar, göstergebilimi edebiyat ve dilbilimin merkezinden çıkararak, onun mimari, endüstri, mitoloji, antropoloji, sinema gibi farklı alanlara da uygulanabileceğini göstermişlerdir.

Kopenhag Dilbilim Çevresi'nin kurucularından Danimarkalı Louis Hjelmslev, Saussure'ün ortaya attığı dilbilimsel ilkeleri ve tasarladığı göstergebilimi kuramsal özelliklerle donatarak geliştirmiştir. Hjelmslev, “düzanlam” ve “yananlam” kavramlarını göstergenin iki değişik değeri olarak ortaya atar. Buna göre herhangi bir sözce ilk anlamının dışında (düzanlam) daha başka anlamlar da (yan anlam) taşıyabilir. Örneğin, bir kişinin sözleri, belli bir anlam taşırken (düzanlam), konuşma biçimi de hangi yöreden olduğunu gösterebilir (yananlam). Hjelmslev'in bir başka katkısı da, Saussure'ün ortaya koyduğu “gösteren/gösterilen” karşıtlığını “anlatım/içerik” düzlemleriyle karşılaşması ve her düzlemde de “töz/biçim” karşıtlığını öngörmesidir. Hjelmslev, gösterge dizgelerine ilişkin olarak belirlediği bu iki düzeyi de kendi içlerinde ikiye ayırır: anlatımın tözü/anlatımın biçimi; içeriğin tözü/içeriğin biçimi (Rifat, 2000a).

1960'lı yıllarda Fransız yazar ve denemeci olan Roland Barthes, bilimsel bir üstdil kullanımına gereksinim duyan bir yaklaşımla bir göstergebilim kurmaya yönelmiştir. Barthes, Saussure ve Hjelmslev'in kavramlarını geliştirerek yazın, moda, görüntü, çağdaş söylenler (mit) vb. dizgeler gibi daha çok popüler kültür çözümlemeleri üstünde durmuştur (Rifat, 2000a). Saussure geleneğinin temsilcilerinden biri olan Barthes, Saussure'ün aksine, Dilbilimin göstergebilimden bağımsız olduğunu ve birincil gösterge dizgesi olduğu için önder bilim dalı olacağını savunmuştur (Erkman, 1987).

1960 sonrası yıllarda İtalyan Umberto Eco Göstergebilimin Avrupa'daki önemli temsilcilerinden biri olmuştur. Eco, genel gösterge dizgelerini çözümleyen, kültür olaylarını göstergebilimsel açıdan değerlendiren, okuma edimini, örnek okur kavramı ile metin kavramını inceleyen, dil felsefesi ile göstergebilimsel düşünce arasındaki ilişkileri araştıran kuramsal nitelikli yapıtlar yayınlamıştır (Rifat, 2000a).

1.4.3. İnceleme Alanı

Eco'ya göre göstergebilim, tüm kültürel olguları (yani toplumsal uzlaşmalara dayanarak birbirleriyle ilişki kuran insanların söz konusu olduğu durumları), iletişim süreçleri sayar ve inceler (Eco, 1987).

Rifat, Göstergebilimi inceleme alanına göre ikiye ayırır; Bildirişim (Semiyojoloji) ve Anlamlama (Semiyojik) Göstergebilimi. "Bildirişim Göstergebilimi", doğada var olan, gözlemlenebilir, somut, fiziksel nesnelere betimlencesine yüzeysel boyutta (gözlemlenen boyut) işlevsel dilbilim yöntemlerinden yararlanan bir yaklaşım biçimidir. "Anlamlama Göstergebilimi" ise kendisini oluşturan sözcüklerin anlamsal toplamı dışında, anlamsal üretim olgusunu araştıran ve yeniden yapılandıran; dil yetisini gözlemlenecek tek katmanlı bir nesne olarak değil, anlamsal katmanlardan kurulu bir bütün olarak gören bir yaklaşım biçimidir (Rifat, 2000a).

John Fiske ise farklı bir bakış açısıyla Göstergebilimin üç temel çalışma alanından söz eder (Fiske, 1996):

1. Göstergenin kendisi: bu alan gösterge çeşitlerinin, bunların çeşitli anlam taşıma yollarının ve göstergeleri kullanan insanlarla ilişkilendirilme biçiminin araştırılmasını içerir. Göstergeler insan ürünü oldukları için, yalnızca insanların onları kullandıkları biçimler içerisinde anlaşılabilirler.

2. İçinde göstergelerin düzenlendiği kodlar ya da sistemler: bu çalışmalar içinde, toplumun ya da kültürün gereksinimlerini karşılamak için geliştirilen kodları ya da bu kodların iletilmesi için var olan iletişim kanallarını işletmek için başvuru yolları ortaya koymak yer almaktadır.
3. Kodlar ve göstergelerin içinde işlediği kültür: kültürün kendi var oluşu ve biçimi de bu kodların ve göstergelerin kullanımına bağlıdır.

Tarihsel olarak bakıldığında, göstergebilimin, mantık, matematik ve dilbilim gibi disiplinlerin temsilcileri tarafından ortaya atıldığı görülür. Bunun yanı sıra dizge, işlev, yapı, gösterge, iletişim gibi kavramların yerleşmesiyle göstergebilimin temelleri atıldıktan sonra önceleri özellikle dilbilim alanında, ardında da dilbilim dışındaki alanlarda pek çok çalışma yapılmıştır (Taşkiran, 1997). U. Eco, Barthes, Strauss gibi araştırmacılar, göstergebilimi edebiyat ve dilbilimin merkezinden çıkararak, onun mimari, endüstri, mitoloji, antropoloji, sinema gibi farklı alanlara da uygulanabileceğini göstermişlerdir. Bu bağlamda dilbilim modelleri edebiyat ve sanat eleştirilerine (Roman Jakobson, Roland Barthes vb.), reklam çözümlemelerine, antropolojiye (Marcel Mauss, Vladimir Propp, G. Dumézil, Claude Lévi-Strauss vb.), moda dizgelerine, sinemaya (Yuri Lotman), mimariye (Umberto Eco), kısacası her türlü toplumsal/kültürel olguyu inceleyen çalışmaya uyarlanmış ve çalışmalar göstergebilimsel açıdan değerlendirilerek çözümlemeler yapılmıştır.

Birçok kaynaktan beslenen göstergebilimin önemi, teknolojik gelişmelerle birlikte her geçen gün artmakta ve buna bağlı olarak da çok çeşitli disiplinlerle ilişki kurmaktadır. Bu bağlamda, bildirişim amacı taşıyan, taşınması; dilsel ya da dildışı; gösterge içeren her anlamlı bütün yani dizge, dilbilim temelli olan göstergebilimin inceleme alanına girer, mimarlık da bunlardan biridir.

1.4.3.1. Göstergebilim ve Mimarlık

Mimari ya da sanat eserleri geçmişten günümüze birer iletişim aracı olmuştur. Mimarlık bir haber olarak tanımlandığında; mimari öğeler, mimar ve kullanıcı ya da izleyici arasındaki iletişim süreci içindeki göstergelerdir. Bu göstergelerin bir bölümü dizimsel işlevlerinin ötesinde anlamsal işlevleri de içerirler. Mimarlık yapıları ve yapı öğeleri anlam taşıyıcı olmaktadırlar, tasarlayan bilincin özgürlüğüne dayalı, yani rutinleşmeden gerçekleştirilmiş göstergelerdir (Özek, 1980). Mimarlık dildeki sözcükler

yerine biçim, renk, ışık-gölge, doku, ölçü, oran vb. kullanan kendine özgü bir dildir. Böylece konuşma dilinde olduğu gibi, göstergeler arasında ilişkiler oluşturulmakta ve bu göstergelere anlamlar yüklenmektedir. Bu şekilde mimarlık bir iletişim aracı olarak çağlar boyunca kavramlar, fikirler, duygular iletmiştir.

Mimarlık nesnesi iletişim olasılığı sağlaması nedeniyle göstergebilimin konusu olmaktadır. Bu nedenle mimarlık nesnesini göstergebilimin kavram ve tanımlarıyla ele almak ve açıklamak mümkündür.

1.4.4. Göstergebilimin Kavramları

Göstergebilim, dildışı konular üzerindeki çalışmasını gösteren-gösterilen, dizim-dizge, düzanlam-yananlam gibi kavramlar aracılığıyla gerçekleştirir (Taşkiran, 1997).

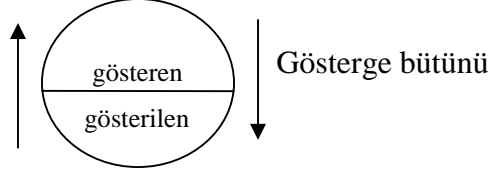
1.4.4.1. Gösterge

Her bilim ya da uğraş alanının kendi özel şartları, ortamı ve amacına yönelik olarak üzerinde çalıştığı nesneye araştırma nesnesi denir. Göstergebilimin araştırma nesnesi olan gösterge, Saussure ve Peirce tarafından kapsamlı olarak ele alınmıştır. Göstergeye dil açısından yaklaşan Saussure, onun ortaya çıktıktan sonraki sürecini takip eder ve göstergeyi kalıplaşmış, büyük ölçüde durağan bir nesne olarak alır. Peirce ise dildışı göstergelere ve göstergeleştirme sürecine büyük önem verir (Erkman, 1987).

1.4.4.1.1. Dil Göstergesi

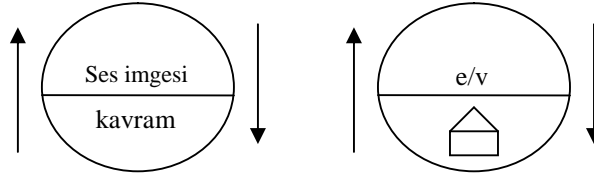
Saussure'a göre dil bir sözcükler listesi değil, bir göstergeler dizgesidir ve Saussure'ün dilsel göstergesi bir gösteren (signifier) ve gösterilenden (signified) oluşan iki yönlü bir kavramdır. "Gösterilen" göstergeyi kullananın ondan anladığı "şey"dir. Gösterilen bir nesne değil, nesnenin zihinsel bir tasarımıdır; zihnimize oluşan soyut bir kavram, bir imgedir. Örneğin, öküz sözcüğünün gösterilene, hayvanın kendisi değil, onun zihinsel imgesidir. Bu kavramın belli bir ses zinciriyle ifade edildiği somut şekline, diğer bir deyişle sözcüğe "gösteren" adı verilir (Barthes, 1979; Barthes, 1993; Aksan 1999). Dolayısıyla dilsel gösterge bir şey ile bir adı değil, bir kavram ile bir işitim imgesini

birbirine bağlar. Bu iki öge bir kağıdın iki yüzü gibi ayrılmaz, kalıplaşmış bir bütündür (Şekil 31) (Özek, 1980; Erkman, 1987; Rifat, 2000b).

Şekil 31. Gösterge ve bileşenleri (Özek, 1980).

Bu bütünü oluşturan ögeler arasında doğrudan ve karşılıklı bir çağrışım ilişkisi vardır. Örneğin “ev” sözcüğü zihnimizde ev resmini canlandırır, yani ev kavramını çağrıştırır. Kavram ve ses imgesinin anlıktaki ruhsal birliği gösterge bütünüdür (Şekil 32) (Özek, 1980).

Şekil 32. Gösterge ve bileşenleri (Özek, 1980).

Kavram ile ses imgesinin birleşimi olan göstergede gösteren ve gösterilen arasındaki ilişki, bir toplumda o dili konuşanlar arasındaki uzlaşım sonucunda kurulur. Aynı dili kullanan ve belirli kültür toplumunun oluşturduğu sözlüğe dayanan ilişki, tümüyle rastlantısal ve keyfidir. Örneğin, “ev” ses imgesinin zihnimizde canlandırdığı kavram, Almanca’da “haus”, İngilizce’de “house”, Fransızca’da “maison”, İspanyolca’da “casa” vb. ses dizileriyle gerçekleşmektedir. Dolayısıyla gösterenle gösterilen arasında, kullananların anlaşmasından doğan ilişki dışında bir ilişki bulunmadığı ölçüde, gösterge nedensizdir. İlişki varsa nedeni göstergeden söz edilir (Özek, 1980; Erkman, 1987; Aksan 1999).

Göstergelerin mantıksal işlevi üzerinde yoğunlaşan Peirce, Saussure’ün bu (gösteren-gösterilen) anlayışına yorum sürecini ilave eder. Peirce’ün göstergesi, dinamik bir yapıya sahip olup gönderge/temel (representatum), biçim/nesne (object) ve yorum/yorumlayıcıdan (interpretant) oluşan bir üçgenle ifade edilebilir (Erkman, 1987; Rifat, 2000a).

Peirce, gösterge terimiyle, daha çok gösterilene temsil eden somut ve biçimsel tarafa ağırlık verir. Ona göre, göstergenin temsil ettiği nesne “gönderge”dir ve bir göstergenin neyi temsil ettiğini anlamak için bir yorumlayıcıya ihtiyaç vardır. Yorum, bireysel özellik taşır. Onun yorumlayıcı süreci, bir göstergenin bireyin zihninde yarattığı izlenim sonucu oluşturduğu ikinci bir göstergedir. Bu ikinci gösterge, ilk göstergenin birey tarafından kendi deneyimlerine göre yorumlanmış, belki de daha kapsamlı hale getirilmiş şeklindedir. Bir haritanın, bir coğrafi alanı tam olarak ifade etmesinin mümkün olmaması gibi bir göstergenin de nesnesiyle tam olarak örtüşmesi beklenemez. Gönderge de birey tarafından daha önceden yorumlanmış ve bir gösterge haline getirilmiş olduğundan, mutlak ve değişmez olarak kabul edilemez. Peirce’e göre bu üçgendeki öğelerden hangisinin ön plana geçeceği göstergeden göstergeye değişebilir (Erkman, 1987).

Peirce, göstergebilimsel olguları eksiksiz bir şekilde sınıflandırmak amacıyla üçlülerden oluşan; göstergenin bir gönderge, biçim ve yorumlayana bağlı olduğu; 76 sınıflı bir göstergeler sistemi oluşturmuştur. Söz konusu sistemde en çok gönderme yapılan üçlü; görüntüsel gösterge, belirti ve simgeden oluşur. “Görüntüsel gösterge (ikon)”; temsil ettiği nesneye benzeyen göstergedir, çoğunlukla görsel sanatlarda karşımıza çıkar; resim, fotoğraf gibi. “Belirti (indeks)”; neden-sonuç ilişkisiyle birbirine bağlanan göstergedir; duman ateşin belirtisidir. Burada önemli olan nokta, doğal olarak her zaman var olan bu ilişkiyi, bizim deneyimlerimiz sonucunda algılamamızdır. “Simge (sembol)” ise yorumlayan olmasaydı kendisini gösterge yapan özelliği yitirecek olan bir göstergedir ve uzlaşmaya dayalıdır; doğal dillerdeki sözcüklerin birer anlamı simgelemesi, terazi figürünün adaletin simgesi olması gibi (Rifat, 2000a).

Özetlemek gerekirse Peirce, göstergelerin mantıksal işlevini vurgulamasına karşın, Saussure göstergelerin toplumsal işlevi üzerinde durur. Ayrıca Peirce göstergeyi yorumlayan, nesne (object) ve göndergeden oluşan üçlü bir model şeklinde açıklarken, Saussure yaklaşımını gösteren ve gösterilenden oluşan ikili bir model üzerine kurmuştur. Aslında iki araştırmacının tasnifi de birbirine benzer; Peirce’ün göstergesi, Saussure’ün gösterenine karşılık gelir ancak Peirce, Saussure’den farklı olarak gösterilene nesne ve yorumlayan olarak iki parçaya ayırır.

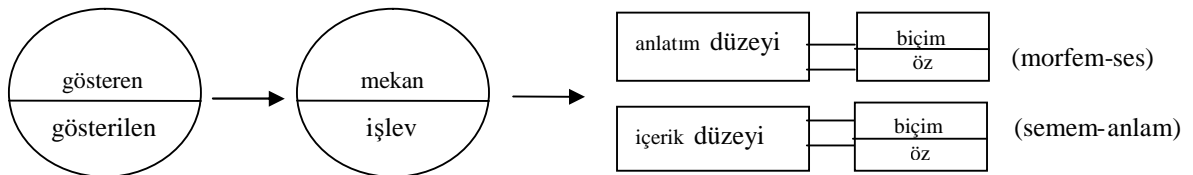
1.4.4.1.2. Mimarlık Göstergesi

Facilla'ya göre mimarlık göstergeleri, bildiri taşıyan ve bu nedenle belirli bir davranışı cevaplamaya yönelik uyarıcı nitelikte fiziksel mekanlardır. Jencks de “mimarlık biçimsel gösterenlerin (malzeme ve kapalılıklar) belirli araçları kullanarak (yapısal, ekonomik, teknik, mekanik) gösterilenler düzenlemek için kullanılmasıdır” tanımlamasıyla Facilla'yı desteklemektedir (Göldeli, 1984).

Mimarlık nesnesi gerek bir uyarıcı, gerekse bir dil olgusu olarak ele alındığında mimarlık göstergesi olarak adlandırılır ve Saussure'ün ikili gösterge kuramına göre doğal dil göstergesi gibi gösteren ve gösterilen bileşenlerinden oluşur.

Hjelmslev, gösteren ve gösterilenden oluşan gösterge yapısını birbirinden ayrılan iki düzlemde ele almıştır; gösterenler düzlemi anlatım düzlemini, gösterilenler düzlemi ise içerik/biçim düzlemini oluşturur (Barthes, 1979; Barthes, 1993). Yine Hjelmslev, bu iki düzlemi iki katmanlı olarak ele alır ve “biçim” ve “öz” alt kümelerine ayırır (Özek, 1980; Göldeli, 1984).

Buna göre bir mimari gösterge, iki düzeyden oluşan çift yüzlü bir birimdir. Anlatım düzeyi, mimarlığa özgü özlerin belirli bir biçimini gerçekleştiren bir “mimari morfem/biçimbirim”den meydana gelir. İçerik düzeyinde ise bir ekin dizgesi içinde bütün olası işlevlerin özünün bir alt kümesini oluşturabilecek, bir işlevler dizgesinin parçası belirli bir işlevi gerçekleştiren “mimari semem/anlambirim” yer alır. Örneğin bir binanın duvarları, kolonları, döşemeleri, çatısı, merdivenleri, pencereleri vb. bu mimari nesnenin yapısal öğeleri olarak birer morfem olurken; kolonlar, döşemeler binanın taşıyıcı dizgesini, duvarlar ve çatı örtü işlevini, merdivenler iç ulaşım dizgesinin işlevini belirten sememlerdir (Şekil 33) (Özek, 1980).

Şekil 33. Mimari göstergenin bileşenleri (Özek, 1980).

Eco, Hjelmslev'in göstergeye ilişkin şemasını mimarlığa uyguladığında içerik düzlemine karşılık olarak işlevleri, anlatım düzlemine karşılık olarak da mekanları gösterir. Bu kapsamda işlevler tüm olası işlevler içinden seçilen (gerçekleşen) kültürel birimlerdir. Mekânlarsa gerçekten biçimlenen mimari birimlerdir (Özek, 1980; Göldeli, 1984).

Göstergebilim açısından mimari yapılar –eğer bir iletişim amacı yoksa- görünürde hiçbir şey iletmez. Eco'ya göre, görünüşte hiçbir şey iletmeyen mimari nesnelere, işlevseldir (Eco, 1987). Bu işlevselliğin oluşturduğu mimari şifre, görsel bir şifre üretir ve mimari imge, işlevinin gerçekleşmesine gerek olmadığı zamanlarda da mimarinin işlevini iletir. Bunun nedeni bir kullanım nesnesinin onu tanıyan kişide, belli bir işlevi (içeriği) çağrıştırmasıdır. Bu çağrışımın gerçekleşmesi için, ille de o kullanım nesnesini kullanmak gerekmez. Diğer bir ifadeyle kullanım nesnelere (kendilerini kullanmadığımız zamanlarda da) işlevlerini çağrıştırdıkları için gösterge sayılırlar. Dolayısıyla Eco'ya göre iletişim açısından bakıldığında; kullanım, nesnesinin bir göstergesidir, gösterilen ise gösterenin pratikte mümkün kıldığı işlevidir (Eco, 1987; Erkman, 1987; Taşkırın, 1997).

Barthes, bu tür göstergeleri gösterge-işlev olarak adlandırır ve bunların incelenip çözümlenmesi gereken ikili bir harekete tanıklık ettiğini ifade eder. Ona göre toplum bulunan her yerde, her kullanım kendisinin göstergesine dönüşür (Eco, 1987). Eski uygarlıklara ait mimari yapılar ve kentler çeşitli biçimlerde iletişim gerçekleştirirler. Ancak o çağda yaşayan insanlar hayatta olmadığı gibi, yapılarda artık işlevini yitirmiştir. Bununla birlikte mimarlığın fiziksel yapısı olan göstergeler varlığını sürdürmektedir. Mimari ve sanat tarihi, bu fiziksel olguları belirsiz ve gizemli de olsa, anlamlayıp yorumlayarak gösterge olarak niteler (Taşkırın, 1997).

Sonuç olarak mimari göstergeler, belirli anlaşma dizgelerine dayanarak olası işlev sınıfları ileten bir sınırlı ürünler ve mekanlar dizgesidir. Buna göre bir mimari varlık bir göstereni olan gösterilendir.

1.4.4.2. Dizi / Dizim / Dizge

Dizge, bir bütün oluşturacak biçimde birbirine bağlı öğelerden oluşan bir sistemdir (URL-42, 2008). Örneğin dil sözcük dağarından ve bu sözcüklerin nasıl bir araya getirileceğine dair kurallardan (dilbilgisi) oluşan bir dizgedir. Göstergeler, bir dizge içinde, birbirleriyle iki tür ilişki içindedirler; ya diziler oluştururlar ya da dizimler. Dizi (paradigma) ilişkisi, birbirinin yerine geçebilecek göstergeler arasında oluşan ilişkidir.

Aynı dizide yer alan iki gösterge (ya da daha çok sayıda gösterge) dizge içinde birbirinin işlevini taşıyabilir. Dizim (sentagma) ise birbirleriyle ilişkiye girerek anlamlı bir bütün oluşturan birimlerin kurduğu yapıdır. Bir dizim, çeşitli dizilerden aldığı birimleri yan yana getirirken bazı kurallara uyar (Erkman, 1987).

Saussure'a göre, dilsel öğeleri birleştiren bağıntılar iki düzlemde gelişebilir. Dizim adı verilen birinci düzlemde dilsel göstergeler belli bir yapı içinde bir araya geliş bağıntısına sahiptir. İkinci düzlem ise, dizge (çağrışımlar) düzlemidir. Yani göstergeler birbirinin yerine geçebilir (Taşkiran, 1997).

Mimaride ise bir mimari eleman olan sütun, diğer elemanlar ile bir dizim meydana getirir. Ancak dorik, iyonik, vb. üslupta olduğu zaman diğer mimarlık düzenleriyle bir karşılaştırma yapmamıza neden olur. İşte bu da dizgesel bağıntıdır. Kolon, tüm yapılarda duvarlar, kirişler, vb. elemanlarla bir dizim olan mimari yapı içinde yer alır. Bir dorik ya da iyonik kolon ise dizimi değişmeden, fakat farklı farklı estetik kimlikle dizim içindeki yerini alır (Taşkiran, 1997).

1.4.4.3. Anlamlama/Anlamlandırma (Düzanlam/Yananlam)

Göldeli'ye göre anlamlama; bir nesneyi, bir varlığı, bir kavramı veya bir olayı bunları zihinde canlandırabilecek bir göstergeye bağlayan oluşturma (Göldeli, 1984). Erkman ise anlamlamayı bir göstergede, gösterenle gösterilen arasındaki ilişkinin kurulması olarak tanımlar. Psikolojik açıdan bir uyaran olan gösterge, organizma üstündeki etkisiyle bir başka uyarının hafızadaki imgesini canlandırır. Diğer bir ifadeyle bir gösteren görme, duyma gibi duyularla bir biçimde algılandığı zaman, onun gösterileni yani anlamı zihinde oluşur. Ancak bu zihindeki gerçek nesne değil onun kavramıdır. Bu durumda gösterge iki aşamalı bir birim olarak yorumlanabilir. Göstergenin birinci aşaması, dünyadaki olgulardan kavramlara geçiştir. Bu ilk aşamada gerçek dünya olgu ve nesnelere gösterilen, bunların zihindeki izdüşümü olan kavram ise gösterendir. Gösteren, nesneyle özdeş değildir, onun yerini tutar. Her kavram bir sınıflandırma ögesidir, gerçek dünya nesnelere bir soyutlamasıdır. Her kavram belli bir anlamsal dizge içinde bir yer tutar. Tek başına var olan, ilişkileri olmayan bir kavram yoktur. Her kavramın değeri, içinde bulunduğu anlam dizgesindeki yerine, aynı dizgede bulunan öteki kavramlarla ilişkisine bağlıdır. Diğer bir ifadeyle kavramlar, salt ve mutlak birimler değildirler, kültürle bağıntılıdır (Erkman, 1987).

Göstergelerin ikinci aşaması ise kavramların iletişim aşamasında nasıl temsil edileceği sorununu içerir. Bu aşamada gösterilenin nesnel olarak ve olduğu gibi kavranmasına “düzanlam” denilmektedir. Düzanlam gösterilenle aynı şeydir. Düzanlamdan başka anlamlama sürecinin yananlam adı verilen önemli ikinci bir uzantısı vardır. “Yananlam” göstergelerin, kültür ve toplumsal yaşamın eski zamanlardan gelen ve gerçek dünyada somut karşılıkları olmayan, duyusal, ikinci anlamlarıdır (Erkman, 1987; Taşkiran, 1997).

Özetle, kavramlar birinci aşamada gerçek dünyanın (gösterilen) zihnimizdeki soyutlanmış, genelleştirilmiş karşılıklarıdır (gösteren). İkinci aşamada, yani iletişim/dışavurum aşamasında ise kavram gösterilen, dışavurma biçimi de (ses imgesi, görüntü imgesi vb.) gösteren olur. Ayrıca bu aşama, kavramların iletişim boyutunda temsil edildiği bir aşamadır. Bu bağlamda kavramların iletişim aşamasında nasıl temsil edildiği (düzanlam, yananlam), çalışma kapsamında ele alınmakta ve alt kavramlar üzerinden sorgulanmaktadır.

1.4.4.3.1. Mimarlıkta Anlamlama/Anlamlandırma

Bir göstergede, gösterilenle gösteren arasındaki ilişkinin kurulmasına anlamlama denilmektedir. Gerek kentsel mekanlar (konut alanları, yollar, yeşil alanlar) gerekse bu kentsel mekanları oluşturan öğelerden binalar, bir bildiri sunma isteği içermezler. Ama bu tür mekansal düzenleniş ve dağılım bireylerde çeşitli anlamlar (üzüntü, sevinç, sükunet, tedirginlik gibi), izlenimler uyandırır. Burada irade dışı, ama gerçek bir anlamlama söz konusudur (Gödeli, 1984). Örneğin barınma işlevi, evin düzanlamı; aile, güven gibi kavramlar da onun yan anlamıdır.

Mimarlıkta anlamlama birbiriyle karşılıklı ilişki içinde olan iki özelliğe dayanılarak tanımlanabilir; birinci özellik binanın bileşenlerini, alt-bileşenlerini, sistemlerini ve alt-sistemlerini yapılandıran olasılıklar takımını barındırır; ikinci özellik bir mimari birikimden kaynaklanan düşünceler, imgeler ve kavramlar repertuarını barındırır.

Kullanıcının anlamlamada söz konusu özelliklerden en çok hangisine başvurduğu verilen kavramın niteliğine bağlıdır. Çalışmada yer alan kavramlar düşünüldüğünde, saydamlık ve opaklığa ait alt kavramların sıfat olmaları nedeniyle kullanıcı tarafından daha çok ikinci özellik bağlamında ifade edilmeleri beklenmektedir.

1.4.4.3.2. Düzanlam

Konuşma dilinde bir sözcüğü duyduğumuz anda uzlaşımaya dayalı olarak zihnimizde oluşan ilk kavram, o sözcüğün düzanlamıdır. Yananlam ise düzanlamdan kopuk olmamak şartıyla, bireyin yorumunun ön planda olduğu, sözcüklerin ikinci anlamıdır.

Düzanlam bir gösterenin gösterilenini oluşturan kavramın kapsamı, gösterenin belirttiği nesnel sınıfları ya da yanarlama karşıt bir birimin mantıksal, değışmez, nesnel anlamı olarak tanımlanabilir (Gödeli, 1984).

Eco'ya göre bir gösterenin düzanlamı, o kavramın belirlenmiş bir alanda taşıdığı anlamsal değerdir. Kavram nasıl bir yaşam deneyimiyle oluşmuş olursa olsun, aynı ve tek bir dizgede kalındığı sürece, bir gösterenle karşılaşıldığında, tartışmasız olarak ilk akla gelen kavram, o gösterenin düzanlamıdır. Kavramlar bireysel değil, bir topluluğun ortak işlem birimleridir. Dolayısıyla aynı toplulukta yaşayan tüm bireylerin zihinlerinde (sınırları hemen hemen aynı noktalardan geçen) aynı kavramlar bulunur. (Kuşkusuz eğitim düzeyi ve alanı, ilgi alanı bu kavram dağarcığında değışiklikler yaratır.) İletişim göstergelerinde bu kavramlara gönderme yapıldığı sürece ve her birey hangi gösterenin (biçim) hangi gösterilene (kavram) karşılık geldiğini bildiği sürece, iletişim başarıya ulaşır, gösterenin düzanlamı, kuşkuyla yer vermeyecek şekilde aktarılmış olur (Eco, 1987; Erkman, 1987).

Güçlük bu sözcükleri bir dilden öbürüne çevirmeye kalktığımızda ortaya çıkar. O zaman iki dilin anlam dizgesinin farklı olduğu görülür. Tek ve aynı dil içinde kalındığı sürece düzanlamlar tartışmasızdır, oysa bir dilden ötekine geçişte kavram alan ve sınırları yani düzanlamları değışir (Erkman, 1987). Çünkü her dil doğayı, nesnelere, eylemleri kendi görüşüyle, kendi yorumuyla dile getirir. Bu nedenle bir dildeki bir gösterge, bir başka dildekiyle eşdeğerli olamaz; genellikle onu tam olarak karşılayamaz; örneğin İngilizcedeki "home" sözcüğünün değışik kullanımları Türkçede yerine göre "ev, yuva, yurt, vatan..." sözcükleriyle karşılanabilir, eşdeğerlisi bir Türkçe sözcük yoktur (Aksan, 1999).

İletişim kuramsal bakımdan her anlam için bir tek gösteren, her gösteren için bir tek anlam gerektirir. Oysa gerçekte aynı gösterenin birçok anlama gelmesi (çokanlamlılık) ya da başlangıçta ayrı olup da sonra, değışim sonucu aynı biçime bürünme (eşadlılık-eşanlamlılık) vb. olguların varoluşu göstergeyi anlambilim açısından incelemeyi gerektirir (Gödeli, 1984).

Bilimsel dilde gerçek olguyla kavram, kavramla (gösterilen) bunun anlatım biçimi (gösteren) arasındaki kaymalar en aza indirgenmek zorundadır. Her bilimsel gösterenin tek

ve belirli bir düzanlamı olmalıdır. Bilimden gündelik dil üstünden geçerek sanata doğru gidildiğinde, düzanlamla göstereni arasındaki örtüşme yavaş yavaş keskinliğini yitirir. Düzanlam keskinliğini yitirdikçe aynı gösterene bağlı anlamların sayısı artabilir. Bu aşamada ortaya çıkan değişik anlamlara yananlam denir. Bu artışın en çok olduğu alanlar sanat dallarıdır. Sanat bu anlam bolluğu nedeniyle yoruma açıktır. Düzanlamın karmaşık olma özelliği, onun yananlamlar kazanmasına neden olur (Erkman, 1987).

1.4.4.3.3. Yananlam

Anlamlama sürecinin ikinci önemli uzantısı da yananlam düzlemidir. Yananlam bir gösterenin sürekli anlamsal öğelerine ya da düzanlamına kullanım sırasında katılan ve bildirişenlerin tümünce algılanmayan, ikincil kavramlara, imgelere, öznel izlenimlere vb. ilişkin duygusal, coşkusal ikincil anlam, çağrışımsal değer olarak tanımlanabilir. Bireysel yönler içerdiği gibi toplumsal, tarihsel, kültürel vb. özellikler de içerir (Göldeli, 1984).

Yananlam da belli bir dizge içinde yer alır. Yalnız düzanlam dizgesinde ortak paydalar ağır basarken, yananlam dizgelerinde bireysel şifreler ağır basar. Bireysel yoruma açık olma ve bireysel seçimden kaynaklanma nitelikleri tüm yananlam dizgelerinde aynı yoğunlukta değildir. Reklamlar, TV'deki eğlencelik diziler gibi yapıtlarda, yananlam dizgeleri oldukça kalıplaşmıştır. Bunların bir bakıma özgün sanat yapıtı sayılmamaları da bu kalıplaşmış dizgeleri yinelemelerinden gelir (Erkman, 1987).

Özellikle sanat yapıtlarında yananlam şifrelerinin çözülmesi ilginç durumlar yaratabilir. Giderek, değişik kişiler aynı romana değişik yananlam şifreleri yani yorumlar getirebilirler. Bir yapıtın yorumu, yapıtın kendisi kadar, yorumlandığı çağın anlayışına da bağlıdır (Erkman, 1987).

Bir gösterenin birçok anlamı olabilir, ama bunlar potansiyel anlamlardır; belli bir bağlamda (context) anlamlardan biri gerçekleşebilir. Her gösterenin bir temel anlamı, bir de bağlamsal anlamı vardır. Her kullanımda anlamı bağlam belirginleştirir ve her durumda gösteren kesin bir kavramı canlandırır. Temel anlamla bağlamsal anlam birbirini örtmez. Belli bir durumda yalnızca bir tek anlam vardır: bağlamsal anlam. Bağlamı içindeki gösterenin karşılığı bir tek kavramsal imgedir. Aynı zamanda bağlamsal anlamı bozmadan (bozan, saptıran, örten durumlar da olasıdır) renklendiren, zenginleştiren yananlamlar da oluşabilir, oluşturulabilir (Göldeli, 1984).

Temel anlam ya da mantıksal anlam olarak da adlandırabileceğimiz düzanlam dışında gösterenin/göstergeler dizisinin çağrışımsal bağıntılarla kimi kavramları uyandırması, anlam dışı çağrışım adını verebileceğimiz göndericiden kaynaklanan anlatımsal ve alıcıdan kaynaklanan toplumsal bağlamlı değer çağrışımlarıyla olasıdır (Göldeli, 1984). Aynı gösterge ya da sözcük, içinde birden çok yananlam katını barındırabilir. Bunun anlaşılması için, o sözcüğü bağlamı içindeki ipuçlarına göre değerlendirmek gerekir. Tek bir sözcük bir yananlam özelliği taşıyabileceği gibi, tam bir metin de bir yananlam katı oluşturabilir.

Özetle, gösterge dört tür çağrışım alabilir: temel anlam, bağlamsal anlam, anlatımsal değer, toplumsal bağlamlı değer. Birey ve bağlama bağlı olarak bu çağrışım kümeleri arasında alışveriş olabilir. İkincil düzlemdeki üç çağrışım kümesinin işlevi temel anlamı belirginleştirmek, renklendirmektir. Bunlar gelişerek temel anlamı çarpıtabilir, örtebilir, giderek onun yerini alabilir (Göldeli, 1984):

1. Birincil çağrışım kümesi/birincil düzlem: Temel anlam
2. İkincil çağrışım kümesi/ikincil düzlem: Bağlamsal anlam
Anlatımsal değer
Toplumsal bağlamlı değer

Yapıları ve fiziksel çevreyi tasarlama ve inşa etme sanat ve bilimi olarak tanımlanan mimarlık, sanat ve bilim arakesitinde yer alan disiplinler arası bir alanı kapsar. Mimarlığın bu özelliği, düzanlamla göstereni arasındaki örtüşmenin her zaman bilimdeki kadar net olmadığı ve tıpkı sanat dallarında olduğu gibi düzanlam dışındaki anlamların sayısında artış olduğu anlamına gelir. Bu açıdan, mimarlıkta anlamlamada, düzanlamın yanı sıra engin bir yananlam boyutunun da yer almasının kaçınılmaz olduğu varsayımından yola çıkılarak çalışma bu yönde kurgulanmıştır.

1.4.4.3.4. Mimarlıkta Düzanlam ve Yananlam

Mimari olsun ya da olmasın her nesnenin bildirişim olasılığı vardır. Örneğin, kapı bir mekana geçerken “açmak” ve “kapatmak” için kullanılan hareketli bir engeldir: bu işleve olanak tanıyan kapı aynı zamanda işlevin uyarandır. Bir araç-nesnenin bir işlev uyardığını söylemek o aracın bildirişim işlevini gerçekleştirdiğini ya da araç-nesnenin kendisinin kendi işlevini bildiriştirdiğini söylemektir. Mimari bildiride, birincil anlam alanları kullanıma;

ikincil anlam alanları ise gönderici, alıcı ve koda bağlı olarak beliren anlam alanlarıdır (Göldeli, 1984).

Başka bir ifadeyle mimari göstergeler belli işlevlere gönderme yaparlar ve bir mimarlık göstergesinin gösterilen bileşenini yani anlamını, mimarlık nesnesinin birincil işlevleri (düzanlamsal anlam) ile ikincil işlevleri (yananlamsal/çağrışımsal anlam) oluşturur (Göldeli, 1984, Erkman, 1987).

“Toplumsal yaşamda bir kullanım nesnesinin simgesel yananlamaları işlevsel düzanlamlarından daha az yararlı olmadıkça, işlev terimi, nesnenin tüm işlevsel amaçlarını kapsar. Simgesel yananlamalar, bir nesnenin toplumsal kullanım değerini iletlediği süreç, işlevsel anlamlar olarak ortaya çıkarlar.” Burada simgesel yananlamın bir işlev yerine getirmediği anlaşılabilir. Bu nedenle Eco, düzanlam düzlemine gönderme yapan “birinci işlev”den ve yananlam düzlemine gönderme yapan “ikinci işlev”den söz etmektedir (Eco, 1987).

Özek de, mimari göstergenin işlevlerini ikiye ayırır (Özek, 1980):

1. Birincil işlevler, işlev geleneğini esas anlamda işlevler olarak nitelerler. Örneğin mimari yapının, kullanıcının yaşamına ilişkin gereksinmelerini karşılama, toplu yaşayış içinde biçimleniş olgusu gibi.

2. İkincil işlevler, sanat ve biçimsel anlatımın mimarlığın simgesel değerlerini ortaya koyduğu sınıftır.

Bu ikincil işlevler, birincilerin düzanlamaları üzerine kurulur. Birincil ve ikincil işlev arasındaki bağlantı mimarlık tarihi yoluyla anlaşılabilir. Örneğin bir Gotik katedrali birincil işlev olarak bir toplanma olayını yansıtırken, mistik uyum, ışık dağılımında tanrının varlığının simgesini arama, gökyüzüne doğru atılımı gibi toplumsal ve ideolojik değerleri anlatması ikincil bir işlevdir. Çünkü katedralde yer alan tonozların taşıma işlevinin ötesinde simgesel bir değeri vardır. Tonoz ve vitraylarla dolu duvarlar gibi göstergeler birçok ikincil işleve gönderme yapar. Bu yananlamalar belli bir dönemin kültürel uzlaşmaları ve bilgi birikimi üstüne kuruludur. Romantizm dönemi yorumuna göre Gotik katedral, Kelt ormanlarının tepelerini, dolayısıyla Roman öncesi barbar ilkel Kelt dinini temsil eder. Bazıları için ise, Gotik katedralde pencerelerden karanlık iç mekanlara demetler halinde akan ışık, tanrısal yaratıcı gücün akışını ve dağılımını temsil etmektedir (Özek, 1980; Eco, 1987).

Toplum hizmetleri birincil işlevleri tanımlarken, kurucu kişinin haşmetini, gücünü yansıtan görkemli binalar ikincil işlevi amaçlarlar. Örneğin kubbe ve minare, caminin

simgesel öğelerini oluştururlar. Caminin merkezsel planı toplayıcı özelliktedir. Kubbe örtüsü, gökyüzünü simgeler ve iç mekanı sanki gökyüzüne doğru çeker ve büyütür. Camide kullanıcı ile iç mekan arasındaki boyut uyumsuzluğu tanrı önünde insan varlığının küçüklüğünü vurgulamayı amaçlar (Özek, 1980).

Mimari mekanlar üzerine yapılan yorumlar, farklı zamanlarda farklı anlamlara gönderme yapabilmektedir. Bu nedenle tarihin akışı içinde birinci ve ikinci işlevler kayıplara uğrayabilir, yeniden duruma egemen olabilir ya da yerlerini başka işlevlere bırakabilirler (Özek, 1980; Eco, 1987):

1. “Birincil işlev anlamını yitirmekte, ikincil işlevler mantıklı ölçülerde kalmaktadırlar”. Örneğin, Osmanlı saraylarından herhangi biri, devletin yönetildiği bir yönetim çekirdeği olma görevini bugün artık taşımamakta, ancak devirlerinin mimarlık ve sanat anlayışını, toplumsal değerlerini yansıtan simge yapılar olarak izlenmektedir.

2. “Birincil işlevler sürmekte, ikincil işlevler yok olmaktadır”. Örneğin, bir antik lamba, kaynaklandığı ortamdan alınıp bir başka stil ortamına konduğunda, bir donatı düzeninin oluşturduğu yeni bir bağlam içinde rüstik bir lamba vb. olacaktır. İkincil işlevleri durmuş olmasına karşın birincil işlev olan aydınlatma amacı ile değerlendirilmesi sürecidir.

3. “Birincil işlev yok olmakta, ikincil işlevlerin yerini güçlendirici alt düzgüler almaktadır”. Örneğin, eski Mısır piramitleri, geliştirildikleri toplum içinde çağrışımsal etkiyi oluşturan, simgesel, astrolojik-geometrik düzgüsünü yitirirken, bugünkü toplumlar için bir yığın görsel değerler çağrışımları önem kazanmaktadır.

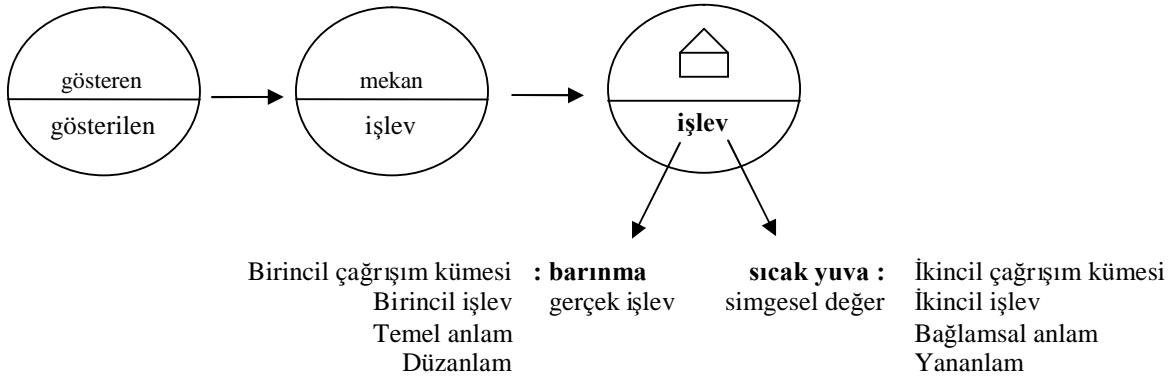
4. “Birincil işlev ikincil işlev durumuna geçmektedir”. Örneğin bir giyim eşyasının tarihsel ve kültürel bir ürün örneği olarak müzede sergilenmesi olayı.

5. “Birincil işlev yok olmakta, yerine bir başka birincil işlev gelmekte, ikincil işlevlerle güçlendirici düzgüler birbiri içine karışmaktadır”. Örneğin, bir çocuk beşiğinin, ahşap eliş oyma ve boya süslemeleriyle asıl kullanıcıya çağrıştırdığı değerler, eşyanın birincil işlevini terk ederek bir gazete, dergi sehпасı olarak kullanılması ile başka çağrışımlar getirmektedir.

6. “Birincil işlevler başlangıçtan beri belirsizdir; ikincil işlevler kesin olmayıp, değişebilir özellik göstermektedir”. Örneğin, Brasilia kenti binalarının hepsi çalışma programlarının genişliği ne olursa olsun birbirinin aynı büyüklüktedir. İkincil işlevleri yansıtan biçimlenmeler de farklı yorumlarla karşılanmaktadır.

7. “Birincil işlev henüz geçerlidir. İkincil işlevler, birincillerden daha çabuk tüketilirler”. Belli düşünsel durumlarda belli alt düzgüler, temel düzgülerden daha çabuk yok olurlar. Dönemi içinde biçimiyle prestij, rahatlık ve hız anlatan eskimiş bir otomobilin bugün hareket edebilme işlevinin dışında bir özelliğinin kalmaması özellikle günümüz görüngüleri için ilginç bir örnektir.

Kısaca özetlemek gerekirse, mimarlık göstergesinin göstereni mekan, gösterileni ise işlevdir. Mimarlık göstergesi kullanıcıya iki tür çağrışım yapmaktadır. Gösterge kullanıcıya birincil çağrışım kümesi düzleminde düzenlamını yani gerçek işlevini, ikincil çağrışım kümesi düzleminde ise yananlamını yani simgesel değerini ifade eder. Birincil ve ikincil işlevler olarak da tanımlanan bu düzlemlerden bazen birincisi, bazen ikincisi bazen de her ikisi birden öne çıkabilir (Şekil 34).

Şekil 34. Mimarlık göstergesi ve mimarlıkta anlamlandırma

Öte yandan mimarlık göstergesi kullanıcıya düzenlamının yanı sıra çok sayıda yananlamlar çağrıştırmaktadır. Bu durum, yapı sanatı olan mimarlığın bilim ve sanat ara kesitinde yer almasından kaynaklanmaktadır. Buradan yola çıkılarak yapılan çalışmada, kullanıcılardan kendilerine verilen kavramları (saydamlık ve opaklıkla ilgili alt kavramlar) mimarlık bağlamında değerlendirmeleri istenmiştir. Bu nedenle kullanıcıların kavramlar için temel anlamlarından daha çok bağlamsal anlam olarak da ifade edilen yananlamlar üretmeleri beklenmiştir.

2. YAPILAN ÇALIŞMALAR

2.1. Anket Formunun Oluşturulmasına Yönelik Çalışmalar

Anket araştırmalarında kullanılan soru tipleri, demografik, olgusal ve yargısal olmak üzere üç temel başlık altında incelenebilir. Demografik sorular, deneklerin özellikleri ve geçmişleriyle ilgili bilgi toplamak amacıyla kullanılır. En yaygın demografik sorular yaş, cinsiyet, ırk, din, etnik köken, sosyal statü ve eğitim düzeyi ile ilgilidir. Olgusal sorular ile deneklerin davranış ya da tecrübeleri (örn. “Geçen yıl kaç gün izin kullandınız?”, “Son on yılda kaç iş değiştirdiniz?” vb.) ile ilgili bilgi istenir. Yargısal sorular ise deneklerin herhangi bir konudaki tutumları, algıları, inançları ve fikirleri (örn. “İşletmenizin performans değerlendirme sisteminin adil olduğunu düşünüyor musunuz?” vb.) ile ilgilidir (Baş, 2006).

Bu bilgiler doğrultusunda hazırlanan anket formu, demografik ve olgusal soruların yer aldığı kişisel bilgiler ve yargısal soruların yer aldığı kavramlara (sıfatlara) ilişkin olmak üzere iki soru grubundan oluşmaktadır (Ek 4). I. kısımda yer alan demografik sorular yaş, cinsiyet, eğitim durumu, gelir düzeyi, şu anda çalıştığı kurum, ana bilim dalı, akademik unvanı gibi kapalı uçlu sorular olup denek profilini belirlemeye yöneliktir. Bu soruların yanı sıra denğin diploma aldığı okullar, üyelik durumu (TMMOB, dernek/vakıf vb.), akademisyenlik dışı yürüttüğü faaliyetleri (danışmanlık, organizasyon görevleri, sanatsal vb.), yurt dışı deneyimi ve meslek pratiği ile ilgili sorular yine kapalı uçlu olup bireyin algısını etkileyebileceği düşünülerek ankete konmuştur. Son olarak deneklere yöneltilen saydamlık ve/veya opaklıkla ilgili akademik çalışma yapıp yapmadıkları ve uygulamacılık yönü olanların tasarladıkları yapıların işlev türü ve cephe niteliğine ilişkin sorular, denğin saydamlık ve opaklık kavramlarına bakış açısını belirlemeye yönelik açık uçlu, olgusal sorulardır.

II. kısımda yer alan yargısal sorular, saydamlık ve opaklığın aydınlık-karanlık, mahremiyetsiz-mahremiyeti olan, açık-kapalı, hafif-ağır ve yumuşak-sert alt kavramlarını ifade ettiği düşünülen kavramlara (sıfat çiftlerine) ilişkin sorulardır. Bu sorular deneklerin kavramları nasıl algıladıklarını belirlemek amacıyla açık uçlu olarak düzenlenmiştir. Detaylı bir çalışma ile saptanan 15 adet sıfat çiftinin deneklere mimarlık bağlamında neler

çağrıştırdığını belirlemek üzere deneklerden her bir sıfatla ilgili akıllarına gelen ilk 3 kavramı yazmaları istenmiştir.

2.1.1. Kavramların (Sıfat Çiftlerinin) Belirlenmesi

Anket formunun II. kısmında yer alan sıfat çiftleri iki aşamalı bir anket çalışması sonucunda belirlenmiştir. Bunun için Bechtel'in mimari çevreleri tanımlamada kullanmak için mükemmel bir Sıfat Kontrol Listesi olarak tanımladığı Kasmar'ın (1970) sıfat çiftleri temel veri tabanı olarak kullanılmıştır (Bechtel, 1975).

Araştırma görevlisi-mimar (I. Grup) ve öğretim üyesi-mimardan (II. Grup) oluşan, 10'ar kişilik iki akademisyen-uzman gruba iki aşamalı anket uygulaması yapılmıştır. Bu uygulama ile asıl ankete veri oluşturacak sıfat çiftlerinin özetlenmesi amaçlanmıştır. Söz konusu sıfat çiftleri orijinali (İngilizce) ve Türkçe karşılıkları ile birlikte deneklere sunulmuştur (Ek 5). Anket I. ve II. denek gruplarına süreç gereği ard-zamanlı olarak uygulandığı için anket sonuçları ayrı ayrı verilmiştir. Anket iki aşamalı olarak tasarlanmıştır. Birinci aşama tamamlandıktan sonra formda gerekli düzenlemeler yapıp ikinci aşamaya geçilmiştir. Birinci ve ikinci aşamada soru aynı olup, deneklerden tez kapsamında ele alınan kavram çiftleri (aydınlık-karanlık, mahremiyetsiz-mahremiyeti olan, açık-kapalı, hafif-ağır ve yumuşak-sert) ile ilgili olduğunu düşündükleri sıfat çiftlerini kodlamaları istenmiştir.

Birinci aşama sonucunda 197 adet olan sıfat çifti sayısı her iki grupta da deneklerin en az %60'ının onayı dikkate alınarak I. Grup'ta 45, II. Grup'ta ise 70'e düşürülmüştür. İkinci aşamada 45 ve 70 sıfat çifti olmak üzere özetlenen verilerden iki ayrı anket formu düzenlenmiş ve tekrar kendi denek gruplarına gönderilerek uygulama tekrarlanmıştır (Ek 6 ve 7). Bu aşama sonucunda sıfat çiftlerinin ikinci kez gözden geçirilmesi sağlanmıştır. Buna göre deneklerin yine en az %60'ının onayı dikkate alınarak sıfat çifti sayısı, I. Grupta 45'ten 30'a, II. Grupta ise 70'ten 54'e düşürülmüştür.

Her iki gruptan elde edilen veriler bir tabloda birleştirilerek iki grubun da üzerinde hemfikir olduğu, örtüşen sıfat çiftleri belirlenmiştir. Buna göre denek gruplarının en az %60 oranında onayladığı sıfat çiftleri (26 adet) belirlenmiştir. Ancak anketin uygulanabilirliği ve sağlıklı sonuçlar elde etmek açısından soru sayısını azaltmak amacıyla denekler tarafından %70 ve üzeri onay alan sıfat çiftleri (20 adet) alınmıştır. Orijinali

İngilizce olan sıfatların Türkçe karşılıklarında çakışma olanlar için eleme yapılmıştır. Bu şekilde özetlenen verilerle tezde kullanılacak 15 adet sıfat çifti belirlenmiştir (Ek Tablo 1).

2.2. Örneklem Grubunu Belirlemeye Yönelik Çalışmalar

Çalışmanın bu kısmında saydamlık ve opaklığa ait alt kavramların araştırılmasında kullanılması düşünülen anket formunun uygulanabilirliğine yönelik uygulamalar yapılmıştır. Anketin hangi deneklere, ne şekilde uygulanacağı elde edilecek verilerin sağlıklı olabilmesi açısından önemlidir. Bu nedenle çalışmanın geleceğini doğrudan etkileyecek anket sorularının denekler tarafından doğru anlaşılıp yanıtlanması gerekmektedir.

Bu amaçla biri normal, biri denetleme grubu olmak üzere 10'ar kişilik iki grup seçilmiştir. Uzman (mimar) ve uzman olmayan (halk) kişilerden oluşan deneklere araştırmada uygulanması düşünülen ankete benzer içerikte sorular sorulmuştur. Çalışmada yer alan uzman grup akademisyen olup araştırma görevlilerinden oluşmaktadır. Halk grubu ise ev hanımı, emekli ve serbest meslek sahibi çoğunluğu kadın olan bir gruptur. Formda yer alan sorularla saydamlık ve opaklığa ait kavramların kullanıcı üzerinde nasıl bir etki yarattığı ve zihinde ne gibi çağrışımlar yaptığını belirlemeye çalışılmıştır (Ek 8). Anketler uzman gruba e-posta yoluyla, halk grubuna ise elden dağıtılmıştır. Birebir uygulama yapılmamış olup, deneklerden belli bir süre sonra geri alınmıştır.

Deneklerden gelen yanıtlar değerlendirildiğinde genel olarak soruların anlaşıldığı ve beklenen şekilde yanıtlar verildiği görülmüştür. Deneklerin, kavramların zihinlerinde yaptığı çağrışımları özgürce yazdıkları gözlenmiştir. Uzman grubun %50'si sorular için doldurulması istenen toplam 300 şıktan %5,3'ünü boş bırakmıştır. Halk grubunun %80'i şıkların %18'ini boş bırakmıştır. Uzman grup her kavramla ilgili çağrışımlar üretirken, halk grubunun mahremiyetsiz ve mahremiyet sağlanmış kavramları ile ilgili fazla çağrışım yapamadığı ve şıkların çoğunu boş bıraktığı gözlenmiştir.

Sorular açık uçlu olduğu ve pozitif bilimlerin aksine mimarlıkta “iki kere ikinin her zaman dört etmediği” ya da “yalnızca bir doğru olmadığı” için gelen yanıtların da denek profiline uygun olarak çeşitlilik göstermesi kaçınılmazdır. Ancak, uzman grubun aldığı eğitim ve bundan kaynaklı olarak sahip olduğu farklı bakış açısı nedeniyle uzman olmayan gruptan farklılaşması söz konusudur. Anket sonuçları bu bağlamda değerlendirildiğinde uzman grubun ürettiği çağrışımlar mimarlıkla daha kolay ilişkilendirilebilirken, halk

grubunun ürettiği çağrışımların daha geniş bir yelpaze içerdiği gözlenmiştir. Tez çalışmasında deneklerden daha çok yanıt alabilmek ve analiz aşamasında daha tutarlı sonuçlar elde edebilmek açısından anketin uygulanacağı hedef kitlenin halk grubu yerine uzman grup olması daha uygun bulunmuştur.

2.2.1. Örneklem Hesaplanması

Anketin uygulanacağı hedef kitle olarak Türkiye genelindeki mimarlık okullarında tam zamanlı ya da yarı zamanlı olarak görev yapmakta olan mimar kökenli öğretim üye ve elemanları belirlenmiştir. Bu amaçla Nisan 2009 itibari ile yapılan tarama sonucunda Türkiye genelinde toplam 35 adet Mimarlık Bölümü'nün hizmet vermekte olduğu saptanmıştır. Daha sonra öncelikle mimarlık okullarının web sayfaları taranmış, burada bilgisine ulaşılamayan okullar için telefon aracılığıyla gerekli bilgilere ulaşılarak tüm okullardaki akademisyen kadrosu ve e-posta adresleri elde edilmiştir. Son olarak elde edilen listeden lisans eğitimi inşaat mühendisliği, şehir-bölge planlama, sanat tarihi, arkeoloji, hukuk vb. olan akademisyenler ile 35. madde ile ya da ders saati ücreti karşılığı birden fazla üniversite kadrosunda adı geçen akademisyenler elenmiştir. Sonuç olarak 35 adet mimarlık bölümünde mimar kökenli akademisyen sayısı 1157 olarak tespit edilmiştir.

Büyük bir bütün içinden o bütünü temsil edebilecek bir parçanın seçilmesi işlemi olan örneklem büyüklüğünü belirlemek için hedef kitleye bağlı olarak iki formül kullanılır (Baş, 2006):

* Hedef kitledeki birey sayısı bilinmiyorsa	N: hedef kitledeki birey sayısı n: örneklem alınacak birey sayısı p: incelenen olayın görülüş sıklığı (gerçekleşme olasılığı) q: incelenen olayın görülmeşiş sıklığı (gerçekleşmeme olasılığı)
$n = t^2 pq / d^2$	t: belirli bir anlamlılık düzeyinde, t tablosuna göre bulunan teorik değer (%95 için 1,96; %99 için 2,58)
* Hedef kitledeki birey sayısı biliniyorsa	d: olayın görülüş sıklığına göre kabul edilen ± örneklem hatası pq = (0.5)x(0.5)=0.25 maksimum örneklem büyüklüğü için örneklem yüzdesi
$n = N t^2 pq / [d^2 (N-1) + t^2 pq]$	

Tez çalışması kapsamında belirlenen hedef kitleyi (N = 1157) temsil etmek üzere %99 güvenilirlik düzeyi (t = 2,58) ve %10 hata payı (d = 0,1) ile örneklem büyüklüğü; 146 kişi olarak hesaplanmıştır. Okulların mevcut akademisyen sayısına göre her bir okul için hesaplanan örneklem sayısı ile uygulama yapıldıktan sonra ulaşılan örneklem sayısı tablo ile sunulmuştur (Tablo 1).

Tablo 1. Üniversitelere göre hesaplanan örneklem sayısı ve ulaşılan örneklem sayısı

kod	Üniversite adı	Toplam akademisyen sayısı	Örneklem s. %99 güven. %10 hata payı	Ulaşılan örneklem sayısı
1	ABANT İZZET BAYSAL ÜNİ.	4	1	1
2	ANADOLU ÜNİ.	18	2	2
3	BAHÇEŞEHİR ÜNİ.	25	3	5
4	BALIKESİR ÜNİ.	10	1	2
5	BEYKENT ÜNİ.	15	2	2
6	BOZOK ÜNİ.	15	2	2
7	ÇUKUROVA ÜNİ.	11	1	4
8	DİCLE ÜNİ.	25	3	6
9	DOĞUŞ ÜNİ.	4	1	-
10	DOKUZ EYLÜL ÜNİ.	46	6	7
11	ERCİYES ÜNİ.	27	3	8
12	ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİ	33	4	2
13	GAZİ ÜNİ.	50	6	5
14	GEBZE YÜKSEK TEKN. ENS.	10	1	2
15	HALIÇ ÜNİ.	26	3	1
16	İSTANBUL AYDIN ÜNİ.	8	1	1
17	İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİ.	36	5	7
18	İSTANBUL TEKNİK ÜNİ.	137	17	15
19	İZMİR EKONOMİ ÜNİ.	18	2	3
20	İZMİR YÜKSEK TEKN. ENS.	39	5	6
21	KARABÜK ÜNİ.	9	1	2
22	KARADENİZ TEKNİK ÜNİ.	40	5	5
23	KOCAELİ ÜNİ.	12	2	4
24	MALTEPE ÜNİ.	28	4	5
25	MERSİN ÜNİ.	9	1	1
26	MİMAR SİNAN GÜZEL SAN.ÜNİ.	105	13	8
27	ORTADOĞU TEKNİK ÜNİ.	100	13	6
28	SELÇUK ÜNİ.	37	5	8
29	SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİ.	14	2	3
30	TRAKYA ÜNİ.	33	4	4
31	ULUDAĞ ÜNİ.	26	3	4
32	YAŞAR ÜNİ.	8	1	1
33	YEDİTEPE ÜNİ.	30	4	3
34	YILDIZ TEKNİK ÜNİ.	142	18	16
35	YÜZÜNCÜYIL ÜNİ.	7	1	1
	Σ	1157	146	152

2.3. Anketin Uygulanması

Oluşturulan anket formunun uygulanması için yapılan araştırmalar sonucunda avantajları ve dezavantajları değerlendirilerek posta ve internet anketi yöntemlerinin çalışma için uygun olduğu tespit edilmiştir.

Posta Anketleri: Hazırlanan soru formlarının posta yoluyla cevaplayıcılara ulaştırılmasını öngören bir veri toplama yöntemidir. Cevaplayıcılardan soru formlarını kendi başlarına doldurmaları ve posta yoluyla araştırmacıya ulaştırmaları istenir. Özellikle bilimsel araştırmalarda çok yaygın kullanılan bu yöntemin avantaj ve dezavantajları aşağıda sıralanmıştır (Tablo 2) (Baş, 2006).

Tablo 2. Posta anketlerinin avantaj ve dezavantajları

AVANTAJLAR	DEZAVANTAJLAR
<ul style="list-style-type: none"> • En az miktarda kaynak gerektiren yöntemdir. Diğer anket yöntemlerinden farklı olarak, bu yöntemde eğitilmiş anketörlere ihtiyaç duyulmaz. Ayrıca cevaplayıcılara posta yoluyla ulaşım, uzun telefon görüşmeleri ya da her bir cevaplayıcının tek tek ziyaret edilmesinden daha az maliyetlidir. • Uzman bir danışman yardımı almaksızın yapılabilecek en kolay anket türüdür. • Karşılıklı görüşme ve posta anketlerinden farklı olarak araştırmacının ani ve baskı altında karar verme ya da inisiyatif kullanma ihtiyacı söz konusu değildir. • Sorular tüm cevaplayıcılara aynı formda ulaştırıldığından, soruların yanlış ya da vurgulu okunması gibi uygulamadan kaynaklanan hatalar en alt düzeydedir. • Örneklem hatası, diğer yöntemlere göre daha az harcama yapılarak en aza indirilebilir. • Gelir düzeyi, politik tercihi vb. konulara ilişkin bilgiler, cevaplayıcının anketörden etkilenmesi söz konusu olmadığından posta anketi yardımıyla daha doğru elde edilebilir. • Cevaplanma oranının artırılması mektupları ve teşviklerle artırılması mümkündür. • Soruları cevaplayan kişinin anketörün doğru olarak kabul ettiğini düşündüğü soruya eğilim göstermesinden kaynaklı hatalara en az duyarlı yöntemdir. • Soruların cevaplanması için sıkı bir zaman tahdidi söz konusu değildir. Cevaplayıcı anketi zihninin başka şeylerle meşgul olmadığı bir zaman da doldurabilir ya da ihtiyaç duyduğunda kişisel notlarına göz atabilir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Uygulama başladıktan sonra ortaya çıkan problemlerin çözümü mümkün değildir. Problemin büyüklüğüne göre tüm çabalar dahi boşa gidebilir. • Eğitim düzeyi düşük kitlelere uygulanan anketlerin cevaplanma oranı düşüktür. Bu tür kişiler görüşlerini daha çok sözlü olarak belirtmek eğilimindedirler. Ayrıca bu kişilerin ankete cevap vermemeleri anket konusuna bağlı olarak cevaplanmama hatasına yol açabilir. • En uzun zaman alan anket yöntemidir. Anket formlarının gönderilmesi ve cevapların alınması arasındaki süre ortalama 1,5-2 ay arasında değişir. • Araştırmacının soruların cevaplanma süreci üzerinde kontrolü yoktur. Araştırmacı soruların doğru kişi tarafından cevaplandığından ya da cevaplayan kişinin başkalarının etkisi altında kalıp kalmadığından emin olamaz. • Posta anketlerinin eksiksiz doldurulmasını sağlamak oldukça güçtür. Anketi cevaplamayan kişiler bilinçli olarak bazı soruları okumayabilirler ya da bilinçsiz olarak bazı soruları atlayabilirler. • Kapsam hatasına son derece açıktır. Bu anket yönteminde kullanılan adreslerin hedef kitlenin tümünü içeren listelerden seçilmiş olması ender rastlanan bir durumdur. • Cevaplanma oranı en düşük anket yöntemidir. İstenilen cevaplanma oranına ulaşabilmek için, genellikle çok sayıda hatırlatma mektubunun gönderilmesi gerekmektedir. • Açık uçlu sorular için uygun değildir.

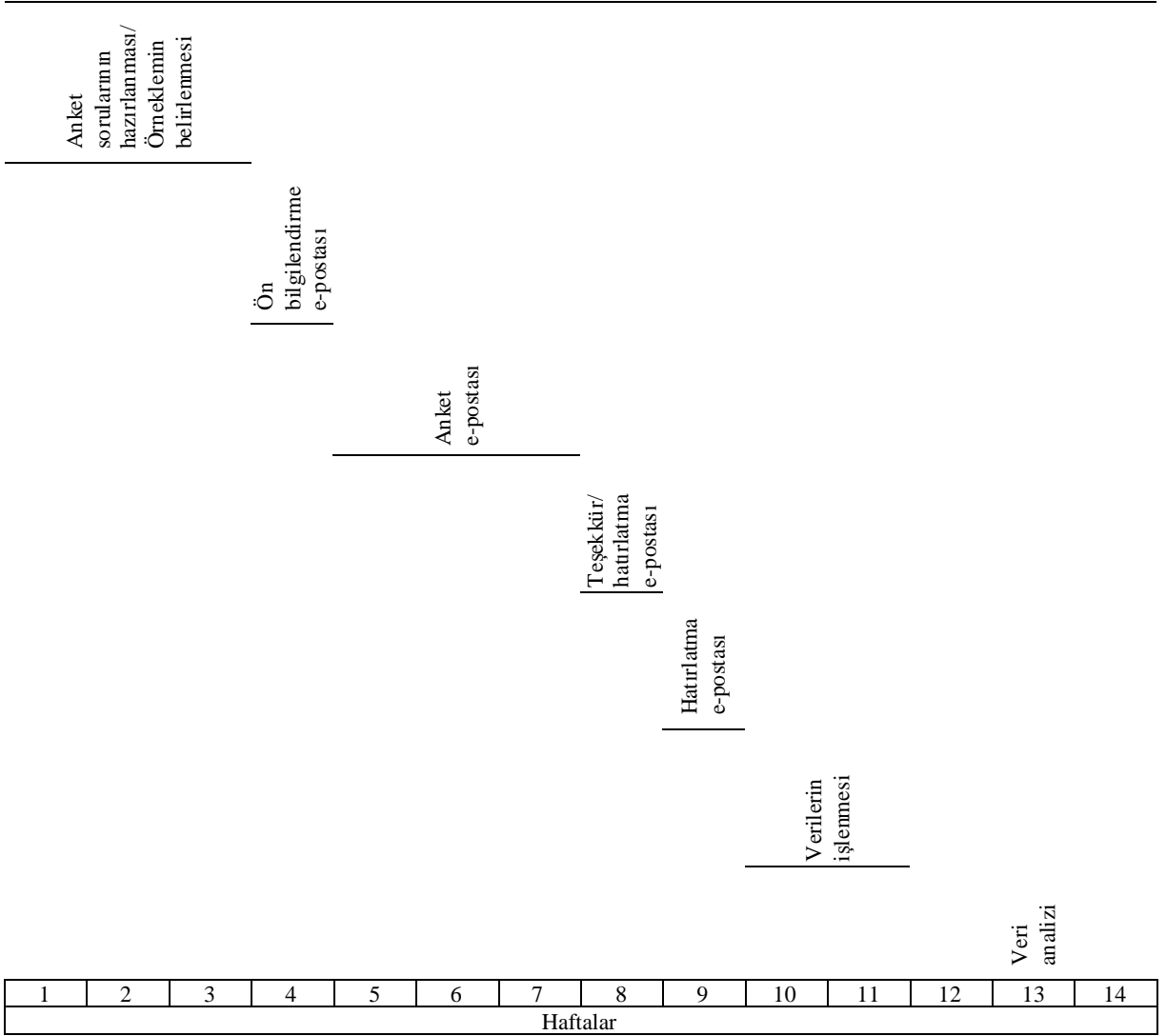
İnternet Anketleri: Posta anketlerinin internet ortamındaki şeklidir. Tek farkı cevaplayıcılarla iletişimin posta yerine elektronik posta kullanılarak kurulmasıdır. Bu yöntemde soru formu ya da bu formun yer aldığı internet adresinin linki cevaplayıcılara e-posta ile gönderilir ve cevaplayıcılardan bu formu doldurmaları istenir. Özellikle cevaplayıcıların tümüne internet üzerinden ulaşmanın mümkün olduğu durumlarda çok sağlıklı sonuçlar veren bu yöntemin avantaj ve dezavantajları tablo ile sunulmuştur (Tablo 3) (Baş, 2006):

Tablo 3. İnternet anketlerinin avantaj ve dezavantajları

AVANTAJLAR	DEZAVANTAJLAR
<ul style="list-style-type: none"> • Anket sorularına verilen cevaplar doğrudan veri tabanına yazıldığından verilerin ayrıca bilgisayara girilmeleri gerekmemektedir. Ayrıca analizlerin yapılıp sonuçların grafik ve tablolarla sunulması için veri toplama sürecinin sonunu beklemek gerekmez. Önceden hazırlanan analiz programlarıyla cevaplar alındıkça sonuçların güncellenmesi sağlanabilir. • İnternet sayfalarına 7 gün 24 saat kesintisiz olarak erişmek mümkündür. Dolayısıyla cevaplayıcı soruları cevaplamak için kendine en uygun zamanı seçebilir. Bu durum zaman sınırlaması nedeniyle oluşan ölçüm hatalarının etkilerini azaltır. • İnternet anketlerinde, soru formları gönderildikten sonra eğer teknik bir problem olmazsa bir hafta içerisinde sonuç raporu hazırlanabilir. Bu sürenin klasik posta anketleri için 1,5-2 ay olduğu düşünüldüğünde, internet anketleri önemli bir zaman avantajı sağlamaktadır. • İnternet anketleri için diğer anketlerde söz konusu olan baskı, çoğaltma, posta, telefon, ulaşım, anketör giderleri gibi maliyet kalemleri söz konusu değildir. • Bu yöntemin klasik posta anketlerine göre sağladığı diğer bir avantaj ise kayıp verilerin oluşmasının önlenmesidir. Eğer cevaplayıcı bazı seçenekleri işaretlemeyi unutursa sistem uyarıda bulunmakta ve tüm sorular cevaplanmadan anketin tamamlanmasına izin vermemektedir. • Sayılan bu avantajlara ek olarak, uzman bir danışman olmaksızın yapılabilme, ani ve baskı altında karar verme ihtiyacının olmaması, anketörden kaynaklı hataların bulunmaması, uygulamadan kaynaklanan hataların en alt düzeyde olması, cevaplanma oranının hatırlatma mesajları ile arttırılabilmesi gibi klasik posta anketleri için söz konusu olan avantajlar internet anketleri için de aynı derecede geçerlidir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Eğer hedef kitlenin tümünün internet erişimi yoksa anketin uygulanacağı örneklemin temsil gücü olmaz ve elde edilecek sonuçların geçerliliği azalır. Bu eksiklik internet ile ulaşamayan cevaplayıcılara normal posta yöntemi uygulanarak giderilebilir. • Cevaplayıcılar verilerin elektronik ortamda aktarılmasını güvenli olarak görmeyebilir ve bu durum cevaplanma oranını olumsuz etkileyebilir. • Hedef kitlenin eğitim düzeyi düşük ve internet teknolojisine yabancı kişilerden oluştuğu durumlarda bu yöntem kullanılamaz. • Sayılan bu dezavantajlara ek olarak, araştırmacının cevaplanma süreci üzerinde kontrolünün olmaması, kapsam hatasına açık olması, açık uçlu sorular için olmama gibi klasik posta anketleri için söz konusu olan dezavantajlar internet anketleri için de aynı derecede geçerlidir.

Çalışma için her iki yöntemin özellikleri bir arada kullanılarak karma bir yöntem olan e-posta yoluyla anket yapılmasına karar verilmiştir. Bu amaçla bir iş programı hazırlanarak uygulamaya geçilmiştir (Tablo 4).

Tablo 4. E-posta anketi iş programı

İş programındaki ilk aşama daha önce tamamlandığı için çalışmaya ikinci aşamadan devam edilmiştir. Anketin uygulanması aşamasında öncelikle ilgilileri bir anket formu gönderileceğine dair bilgilendirmek üzere bir ön bilgilendirme mesajı hazırlanmış ve örneklem sayısına göre listelerden tesadüfî olarak belirlenen akademisyenlere e-posta olarak gönderilmiştir (Ek 9). Ön bilgilendirme mesajından yaklaşık 1 hafta sonra çalışmanın amacı ve kapsamı hakkında bilgilendirme içeren bir bilgilendirme mesajı

hazırlanarak anket formu ile birlikte belirlenen akademisyenlere e-posta olarak gönderilmiştir (Ek 4 ve 10). 3 haftalık süre içinde bir yandan anket formları gönderilirken öte yandan gelen sorular yanıtlanmış, mazeret belirten ve formu dolduran akademisyenlere hazırlanan kısa teşekkür mesajı gönderilmiştir (Ek 11). 3 haftanın sonunda beklenen sayıda anket formuna ulaşılmadığı için yanıt vermeyen akademisyenlere hazırlanan hatırlatma mesajı gönderilmiş (Ek 12), anketi dolduranlara ise teşekkür mesajı gönderilmeye devam edilmiştir.

Posta ve internet anketlerinin yukarıda belirtilen dezavantajları nedeniyle anket formu, belirlenen örneklem büyüklüğünün (146 kişi) yaklaşık 3 katı daha fazla sayıda kişiye (566 kişi) 15/05/2009 tarihinden itibaren gönderilmiştir. Buna karşılık 05/07/2009 itibari ile 152 adet olumlu yanıt alınmıştır. Ancak alınan yanıtlar üniversitelere göre hesaplanan örneklem sayısı ile birebir uyuşmamasına rağmen yeterli örneklem büyüklüğüne ulaşıldığı için çalışma sonlandırılmıştır (Tablo 1).

2.4. Anketlerin Değerlendirilmesi ve Verilerin Çözülmesi

E-posta yöntemiyle elde edilen anketlerden 2'si eksik yanıtlar içermesi nedeniyle değerlendirme dışında tutulmuş ve analizler 150 anket üzerinden yapılmıştır.

Değerlendirmenin ilk aşamasında kavramlara (sıfatlara) ilişkin açık uçlu sorulara verilen yanıtlar kategorize edilerek toplam 9 başlık altında toplanmış ve SPSS'e uygun veriler haline getirilmiştir. Bu başlıklar ve içerikleri aşağıdaki gibidir:

1. Malzeme ile ilgili kavramlar: Taş, kum, kireç, ağaç; cam, ahşap, betonarme, kaplama, boya vb. ham ve işlenmiş tüm yapı malzemeleri bu başlık altında toplanmıştır.
2. Yapı-yapı elemanı/bileşeni ve yapısal özellikler ile ilgili kavramlar: Kütle, yapı; duvar, pencere, kapı; yüzey, döşeme, tavan; strüktür, yığma, prefabrik gibi yapı, yapı bileşenleri ve yapısal özellikleri ifade eden tüm kavramlar bu başlık altında toplanmıştır.
3. Mekan ve mekan kurgusu ile ilgili kavramlar: insanı çevreden belli bir ölçüde ayıran ve içinde eylemlerini sürdürmesine elverişli olan boşluk olarak tanımlanan (Hasol, 1995) ve doğal ve yapay olabilen mekan başlığı altında insan eliyle yapay olarak oluşturulmuş tüm iç ve dış mekanlar ile bu mekanlara yüklenen işlevler toplanmıştır.

4. İç mekan öğeleri ile ilgili kavramlar: Yatak, dolap, koltuk gibi tefriş elemanları ile tül, perde, yün, kadife gibi mefruşat ve dekoratif elemanlar bu başlık altında toplanmıştır.
5. Tasar öğeleri ile ilgili kavramlar: Çizgi, yön, biçim, ölçü, aralık, doku, renk, değer (ton), hareket ve ışık-gölge gibi tasar öğelerini (Güngör, 2005) ifade eden tüm kavramlar bu başlık altında toplanmıştır.
6. Tasarım-tasarım stili-tasarımcı-tasarlanan yapı ile ilgili kavramlar: Analogik tasarım, kanonik tasarım gibi tasarıma ilişkin kavramlar; Modernizm, Dekonstrüktivizm, Art Nouveau gibi akım ve stiller; mimar, Frank Gehry, Mimar Sinan gibi tasarımcılar ve Glass House, Selimiye Camii gibi tasarlanmış yapıların tümü bu başlık altında toplanmıştır.
7. Doğa-doğa bileşenleri ve yapısı ile ilgili kavramlar: Arazi, deniz, orman, vadi, kır vb. insan eliyle büyük değişikliğe uğramamış, doğal yapısını koruyan çevreler ile onları etkileyen hava, rüzgar, güneş, iklim gibi kavramlar bu başlık altında ele alınmıştır.
8. Sıfatlarla ilgili kavramlar: Bir adı nitelik, nicelik, yer, sayı vb. bakımından niteleyen ve belirten tüm kavramlar bu başlık altında toplanmıştır.
9. Diğer kavramlar: Yukarıda sayılan 8 başlıktan hiçbiri ile örtüşmeyen kavramlar ile 8 başlıktan birine ait olan ancak toplamda en fazla iki tane olan kavramlar bu başlık altında toplanmıştır. Bunun nedeni “diğer kavramlar” başlığı dışındaki her bir başlığın geçerli sayılması için o başlığa ait min. 3 adet kavram yazılması şartı aranmasıdır. (Örneğin, kırmızı ve ışık tasar öğeleri ile ilgili kavramların altına yazılması gerekirken, toplamda 2 adet oldukları için diğer kavramlara ilave edilmiştir.)

Açık uçlu sorulara verilen yanıtlar belirlenen kategorilere göre kodlanarak diğer yanıtlarla birlikte bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Verilerin frekans ve yüzde dağılımları, Bulgular bölümünde grafik ve tablolarla sunulmuştur (Şekil 47-76, Tablo 6-35).

Değerlendirmenin II. aşamasında, yine anket formunda yer alan aydınlık-karanlık, mahremiyeti olan-mahremiyetsiz, açık-kapalı, ağır-hafif ve yumuşak-sert alt kavramlarına verilen yanıtlar, bu aşamada düzanlam ve yananlam olarak ifade edilmelerine göre gruplandırılmıştır. Bu amaçla öncelikle kavramların anlamları için Türk Dil Kurumu Sözlüğü başta olmak üzere 5 adet Türkçe Sözlük taranmıştır (Tuğlacı, 1980; Doğan, 2001; Anonim, 2004; Püsküllüoğlu, 2004; Anonim, 2005). Kavramların sözlük anlamları, her bir

kavram için düzanlam ve yananlam başlıkları altında gruplandırılarak tablolaştırılmış ve ekte sunulmuştur. Bu gruplandırmada “bir göstergenin/kelimenin akla ilk gelen anlamı, onun düzanlamıdır” mantığından hareketle; tüm sözlüklerde yer alıp, ağırlıklı olarak ilk üç sırada açıklanan ve tanımlanması için yanında sıfat, isim vb. kelime gerektirmeyen anlamlar düzanlam, geri kalan anlamlar ise yananlam başlığı altına yazılmıştır. Tablolarda her bir anlamın sonunda hangi sözlükte yer aldığı ve sözlükteki sıra numarası kodlanarak belirtilmiştir (Ek Tablo 2-10).

Daha sonra alt kavramlara ait yanıtlar; hazırlanan sözlüğe göre düzanlam/temel anlam/birincil çağrışım kümesi ve yananlam/bağlamsal anlam/ikincil çağrışım kümesi başlıkları altında sözlük anlamı karşılığı olarak tasnif edilmiştir. Kavramların sözlük anlamları ile örtüşmeyen yanıtlar ise mimarlık bağlamında üretilen yananlamlar oldukları için yine yananlam/bağlamsal anlam başlığı altında diğer anlamlar/çağrışımlar olarak gruplanmıştır. Verilerin frekans ve yüzde dağılımları, grafik ve tablolarla sunulmuştur (Şekil 77-81, Tablo 36-45).

Değerlendirmenin III. aşamasında ise “cinsiyet * tasarlanan cephenin niteliği”, “cinsiyet * saydamlık/opaklıkla ilgili akademik çalışma” gibi aralarında ilişki olabileceği düşünülen değişkenlere Kikare Bağımsızlık Testi uygulanmıştır.

2.4.1. Kikare Bağımsızlık Testi

Parametrik olmayan testler içinde en yaygın kullanıma sahip olan Kikare Analizi’nde 3 tür test yapılmaktadır. Bunlardan Uygunluk Testi örneklem grubundaki değerlerin dağılımının (normal dağılım vb.) hipotezde ileri sürülen ana kitle dağılımıyla uyumlu olup olmadığını; Bağımsızlık Testi iki veya daha fazla değişken grubu arasında ilişki bulunup bulunmadığını; Homojenlik Testi ise birbirinden bağımsız olarak seçilen iki veya daha fazla örneklemin aynı anakütleden çekilip çekilmediğini belirlemeye yönelik testlerdir (Kalaycı vd., 2005). Araştırmada iki değişken arasında ilişki sorgulandığı için burada Kikare Bağımsızlık Testi ele alınmıştır.

Değişkenler arasında ilişki bulunup bulunmadığını araştıran Kikare Bağımsızlık Testi, 2*2 ya da r*c tipindeki çapraz tablolarda gözlenen frekansların, marjinal olasılıklar yaklaşımına göre hesaplanan teorik frekanslara benzerliğini test etmeyi amaçlar (Özdamar, 2002). Bağımsızlık testinde hipotezler aşağıdaki gibi kurulur:

H₀: “Değişkenler birbirinden bağımsızdır.”

H₁: “Değişkenler birbirinden bağımsız değildir.”

Yukarıda da belirtildiği üzere Kikare Bağımsızlık Testi'nin uygulanabilmesi için gözlem sonuçlarının sınıflandırılmış ya da gruplandırılmış bileşik seriler şeklinde gösterilmesi gerekir. Satır ve sütunların yer aldığı bu gösterim şekline kontenjans tablosu denir. Bu tablo herhangi bir sıradaki elemanla, sütundaki eleman arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılır. Bunun için her sıra veya sütundaki elemanlara ait beklenen (expected) frekansların, gözlenen (observed) frekanslarla karşılaştırılması gerekir (Kalaycı vd., 2005).

Kikare Bağımsızlık Testi'nde uygulanacak test modelleri bu karşılaştırmanın sonucuna göre farklılıklar gösterir. Ayrıca uygulanacak modeller tablonun sıra ve sütun sayısına göre yani 2×2 ya da $r \times c$ ($r > 2$, $c > 2$) olmasına göre de farklılıklar gösterir.

• 2×2 Tablolarında Kikare Bağımsızlık Testi: Eğer tablo 2×2 tipinde ise, teorik değerlerin büyüklüğüne göre Pearson Kikare, Yates Kikare ve Fisher Kikare testlerinden uygun olan birisi kullanılır (Özdamar, 2002):

* “Pearson Kikare Testi”, gözlerdeki teorik değerlerin tümü 25'ten büyük olduğunda uygulanır.

* “Yates Kikare Testi (Corrected Chisquare, Düzeltilmiş Kikare)”, gözlerdeki teorik frekanslardan herhangi biri 5 ile 25 arasında ise uygulanır.

* “Fisher Kikare Testi (Exact Chisquare, Kesin Kikare)” ise gözlerdeki teorik frekanslardan herhangi biri 5'ten küçük ise uygulanır.

• $R \times C$ Tablolarında Kikare Bağımsızlık Testi: Eğer tablo $r \times c$ tipinde ise ($r > 2$, $c > 2$), bağımsızlık analizi olarak Pearson Kikare Testi uygulanır. Ancak gözlerdeki 5'ten küçük teorik değerlerin sayısı tablodaki toplam göz sayısının %20'sini geçmemelidir. Eğer bu kural bozulur ise $r \times c$ tablosunda uygun sıra ya da sütun birleştirme yapılarak tablo boyutu azaltılır ve yeni oluşan indirgenmiş tablo veri sayfasına yeniden girilir. Oluşturulan yeni tablonun tipi $r > 2$, $c > 2$ konumunda ise Pearson Kikare Analizi, eğer 2×2 durumunda ise gözlerdeki teorik değerlerin özelliğine uygun analizlerden biri uygulanır. Bu koşullar sağlanmadığı takdirde Kikare Testi güvenilir değildir (Özdamar, 2002).

Çapraz tablolara uygulanan Kikare Bağımsızlık Testi sonucunda hesaplanan χ^2 değeri belli bir önem düzeyi ($\alpha=0,001$; 0,01; 0,05) ve serbestlik derecesi (sd) için tablodan bulunacak χ^2 değeri ile karşılaştırılarak H₀ hipotezi test edilir.

$\chi^2 < \chi^2_{\alpha, sd}$ ise $P > \alpha$, H_0 kabul : “İki değişken birbirinden bağımsızdır.”

$\chi^2 \geq \chi^2_{\alpha, sd}$ ise $P < \alpha$, H_0 ret: “İki değişken birbirinden bağımsız değildir.”

Hesaplanan χ^2 değeri, tablo χ^2 değerinden büyük ise H_0 reddedilir ve iki değişken arasında ilişki vardır denir (Özdamar, 2002). Ancak hesaplanan χ^2 değeri, tablo χ^2 değerinden küçük ise H_0 kabul edilir ve iki değişken arasında ilişki yoktur denir. İki değişken arasında ilişki olmaması demek, birinin dağılımının hiçbir şekilde diğerinin dağılımına bağımlı olmadığı anlamına gelir. İki değişken arasında ilişki yoksa belirli bir değişkenin değerini bilmek, diğer değişkenin değerini tespiti imkanı sağlamaz (Başar ve Oktay, 2000).

χ^2 'nin çok büyük çıkması, bağımsızlık hipotezinin daha büyük güvenle reddedilmesini sağlar. Ancak χ^2 'nin büyük olması ilişkinin de aynı oranda yüksek olduğu anlamına gelmez. Sadece iki değişken arasında ilişkinin var olup olmadığını söyler. İlişkinin derecesinin öğrenilmesi için birliktelik ölçülerinden yararlanır (Bayram, 2004).

Değişkenler sınıflayıcı ve sıralayıcı ölçme düzeyine sahip değişkenler olabilir. Bu çalışmadaki gibi sınıflayıcı ölçek ile ölçülmüş değişkenler arasındaki ilişkinin derecesinin ölçümünde Kontenjans Katsayısı (Contingency Coefficient), Phi ve Cramer's V, Lambda ve Belirsizlik Katsayısı (Uncertainty Coefficient)'ndan yararlanır. “Phi” değeri 0 ile 1 arasında yer alır. 0 değeri ilişki olmadığı, 1 değeri ise mükemmel ilişki olduğu anlamına gelir. Ancak aynı amaçla kullanılan “Kontenjans Katsayısı”nda olduğu gibi Phi değeri sadece 2*2'lik tablolar için hesaplanır. Daha büyük tablolarda Phi değeri 1'den büyük değer üretebilir. Bu nedenle 2*2'lik tabloları aşan durumlarda ilişkinin ölçümü için “Cramer's V” kullanılır. Alternatif ölçü birimi “Lambda”dır. Bu değer hatadaki kısmi azalmayı temel alan ölçümlerden biridir. Diğer bir ifadeyle, bağımsız değişken değerleri bilindiğinde bağımlı değişken değerini tahmin eden dereceyi hesaplar veya gözlem birimlerinin yanlış sınıflanması sonucunda hatayı tanımlar. Eğer değişkenlerden hangisinin bağımlı hangisinin bağımsız olduğuna karar verilemezse veya değişkenler arasında karşılıklı bir ilişki varsa, SPSS'de hesaplanan asimetric ve simetric Lambda değerleri içinden simetric değere bakılarak yorum yapılır. “Belirsizlik Katsayısı (Theil's U)” ise bağımlı değişkendeki belirsizliğin ne kadarının bağımsız değişken tarafından azaltıldığını vermektedir (Bayram, 2004).

Değerlendirmenin IV. aşamasında; Çapraz Tablo Analizleri yapılarak bireylerin cephe tasarımı ve akademik çalışmada saydamlık-opaklık kavramlarına eğilimleri, saydamlık ve opaklıkla ilgili alt kavramları nasıl algıladıkları ve anlamlandırdıkları

(düzanlam/yananlam) ve kavramların algılanmasında bireysel özelliklerin etkili olup olmadığı irdelenmiş ve böylece çalışmanın başlangıcında ortaya konan varsayımlar test edilmiştir.

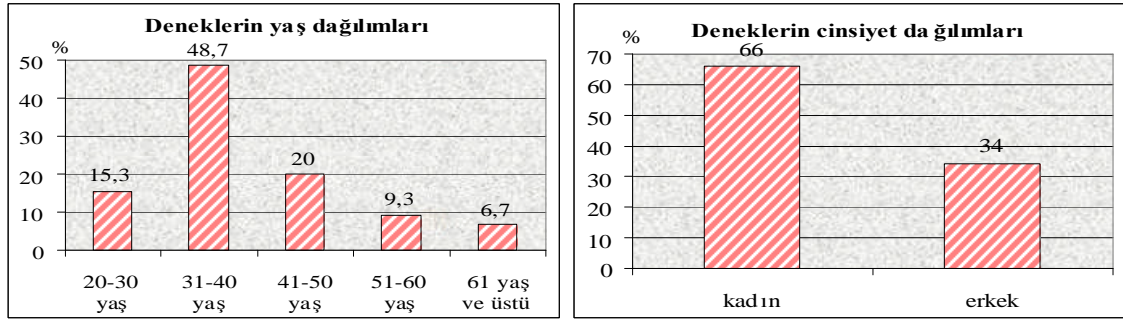
Bir sonraki bölümde anket çalışmasının bulguları tablo ve grafiklerle sunulmuştur. İrdeme bölümünde ise bulgular, Kikare ve Çapraz Tablo Analizleri yardımıyla aşama aşama yorumlanmış ve irdelenmiştir.

3. BULGULAR

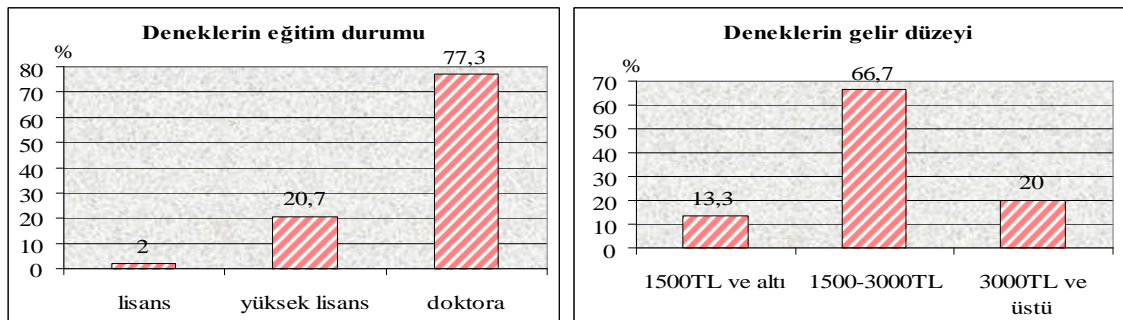
Bu bölümdeki bulgular, Kişisel Bilgilere ait Bulgular, Verilen Kavramlara (Sıfatlara) ait Bulgular ve Alt Kavramların Düzenlam ve Yananamlarına ait Bulgular başlıkları altında gruplandırılarak ortaya konmuştur.

3.1. Kişisel Bilgilere Ait Bulgular

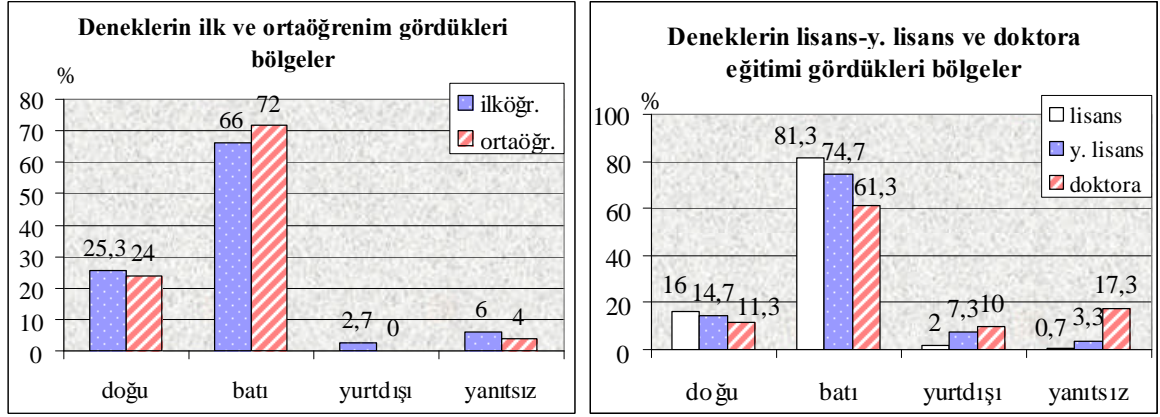
Tamamı, hedef kitle olarak belirlenen Türkiye genelindeki mimarlık eğitimi veren 35 bölümde görev yapmakta olan akademisyenler arasından rasgele yöntemle seçilen deneklerin, kişisel bilgilerine ilişkin verdikleri yanıtların frekans dağılımlarına bakıldığında; %66'sının kadın, %34'ünün erkek ve %48,7'sinin 31-40 yaş aralığında olduğu; eğitim durumu ve gelir düzeyi açısından, %77,3'ünün doktorasını tamamlamış ve %66,7'sinin 1500-3000 TL gelir seviyesine sahip bireyler olduğu görülmüştür (Şekil 35 ve 36).

Şekil 35. Deneklerin yaş ve cinsiyet dağılımı

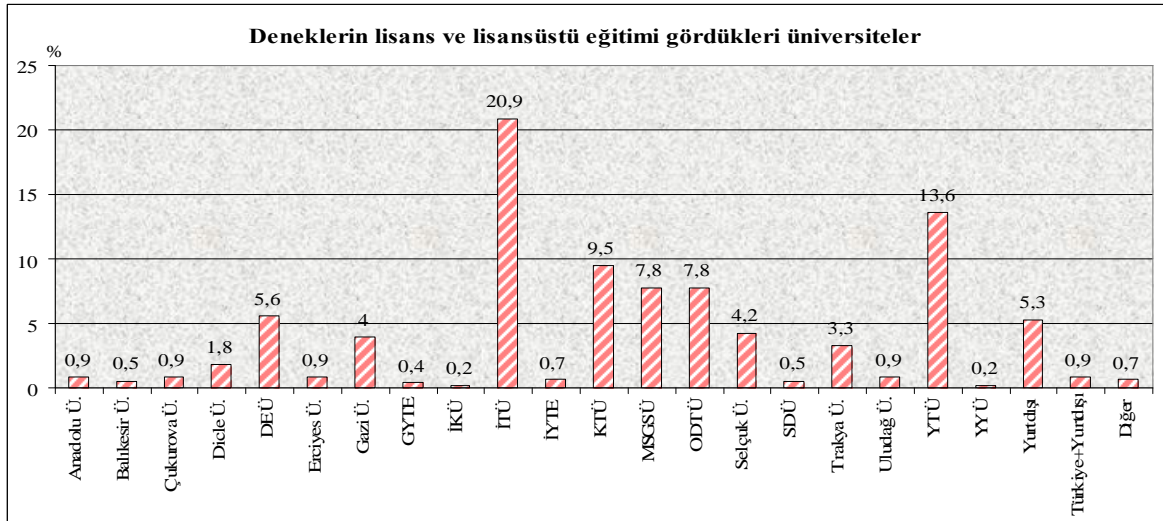

Şekil 36. Deneklerin eğitim durumu ve gelir düzeyi

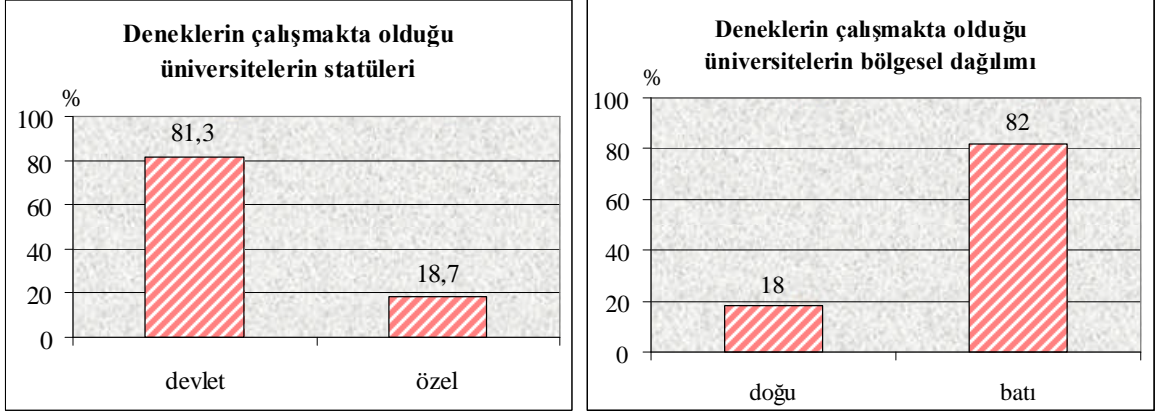

Şekil 37. Deneklerin lisans öncesi ve sonrası eğitim gördükleri bölgeler

Deneklerin büyük çoğunluğunun ilk (%66) ve orta öğrenimini (%72) batıda gördüğü saptanmıştır (Şekil 37). Deneklerin eğitim gördükleri üniversitelere dağılımları bakıldığında en çok İTÜ’de (%20,9) lisans ve lisansüstü eğitim gördükleri, bunu sırasıyla YTÜ (%13,6), KTÜ (%9,5), MSGSÜ (%7,8), ODTÜ (%7,8) ve DEÜ’nin (%5,6) takip ettiği görülmüştür. Buna göre, seçilen deneklerin lisans öncesi öğreniminin yanı sıra lisans ve lisansüstü eğitimini de çoğunlukla batıda gördükleri tespit edilmiştir (Şekil 37 ve 38). Ayrıca deneklerin büyük çoğunluğunun batıda yer alan (%82) ve devlet üniversitesi statüsünde (%81,3) bulunan üniversitelerde çalışmakta olduğu belirlenmiştir (Şekil 39). Bunda mimarlık eğitimi veren eski, köklü ve geniş akademik kadroya sahip üniversitelerin batıda yer almasının önemli bir etken olduğu düşünülmektedir.

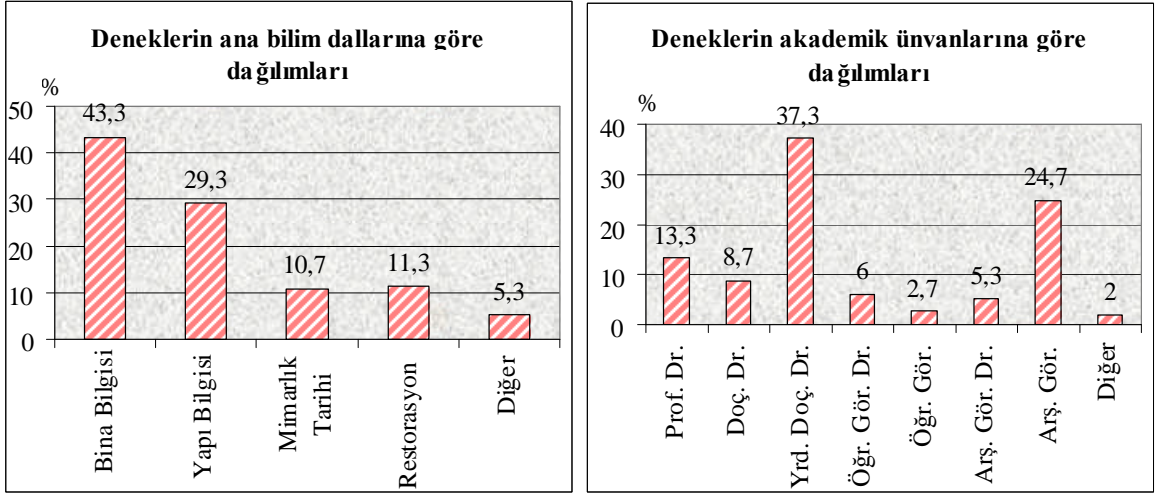

Şekil 38. Deneklerin lisans ve lisansüstü eğitim gördükleri üniversiteler

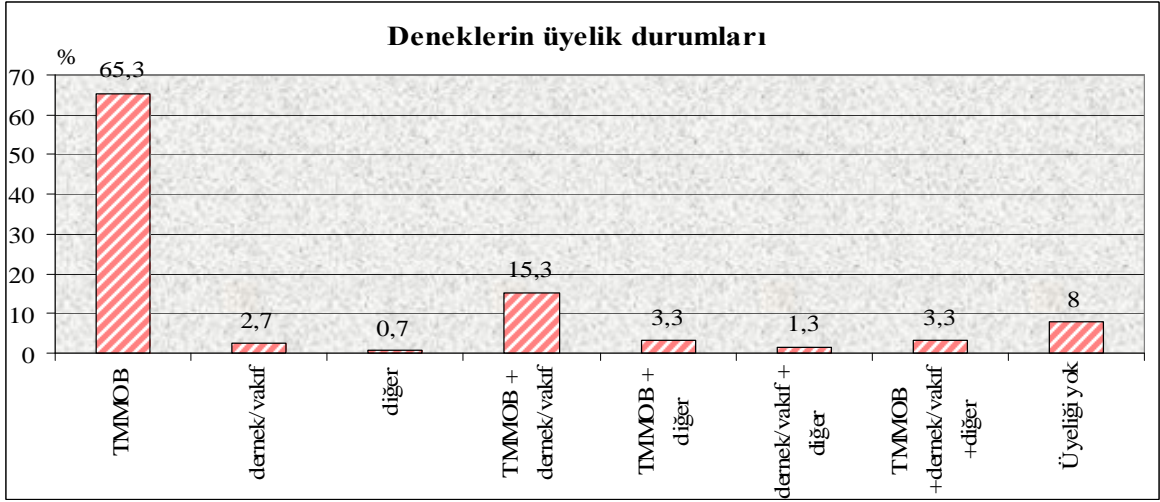

Şekil 39. Deneklerin çalışmakta olduğu üniversitelerin statüleri ve bulunduğu bölgeler

%98,7'si tam zamanlı olarak çalışan deneklerin hemen hemen yarısı Bina Bilgisi (%43,3'ü) anabilim dalında görev yapmakta ve büyük çoğunluğu Yrd. Doç. Dr. (%37,3) ve Arş. Gör. (%24,7) unvanına sahiptirler (Şekil 40).

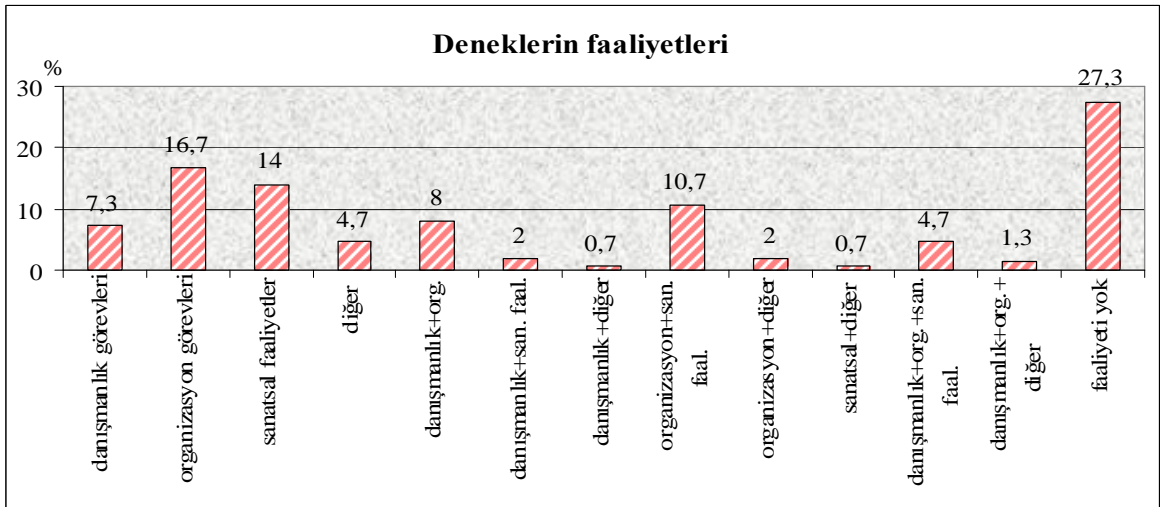

Şekil 40. Deneklerin anabilim dalı ve akademik unvanı

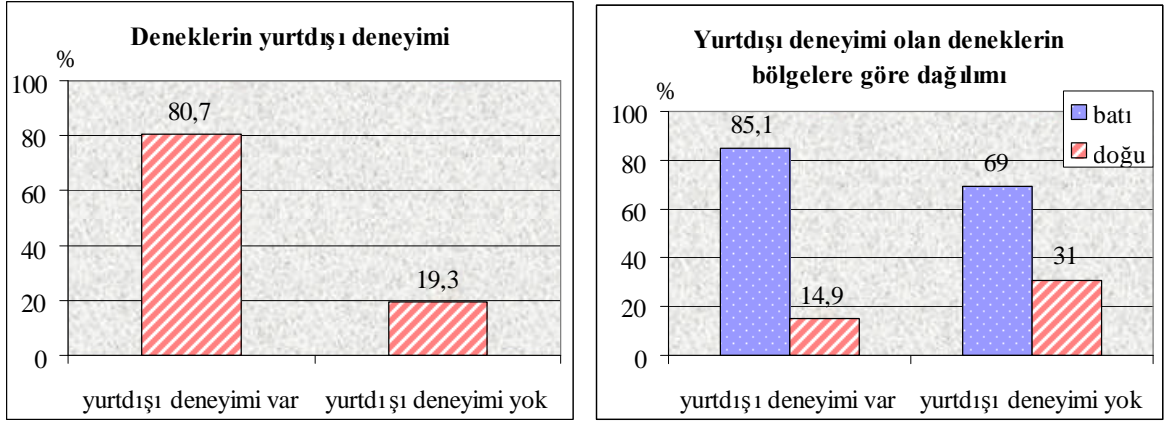

Şekil 41. Deneklerin üyelik durumları

Deneklerin %92'sinin TMMOB, dernek/vakıf vb. kuruluşlara üye olduğu, %72,7'sinin danışmanlık ve organizasyon görevleri ile sanatsal faaliyetler gibi görev ve faaliyetlerde bulunduğu belirlenmiştir. Deneklerin yarısından fazlasının (%65,3) TMMOB üyesi olduğu gözlenmiştir. %16,7'si bilimsel toplantı ve mesleki organizasyon gibi organizasyon görevleri üstlenen deneklerin, %14'ü resim, müzik, fotoğraf, edebiyat gibi sanatsal faaliyetlerde bulunmakta, % 7,3'ü valilik, belediye ve özel kurumlara danışmanlık yapmakta ve %4 ise gezi, yemek gibi diğer faaliyetlerle ilgilenmektedir. Birden fazla faaliyette bulunan deneklerin oranı ise % 30,1'dir (Şekil 41 ve 42).

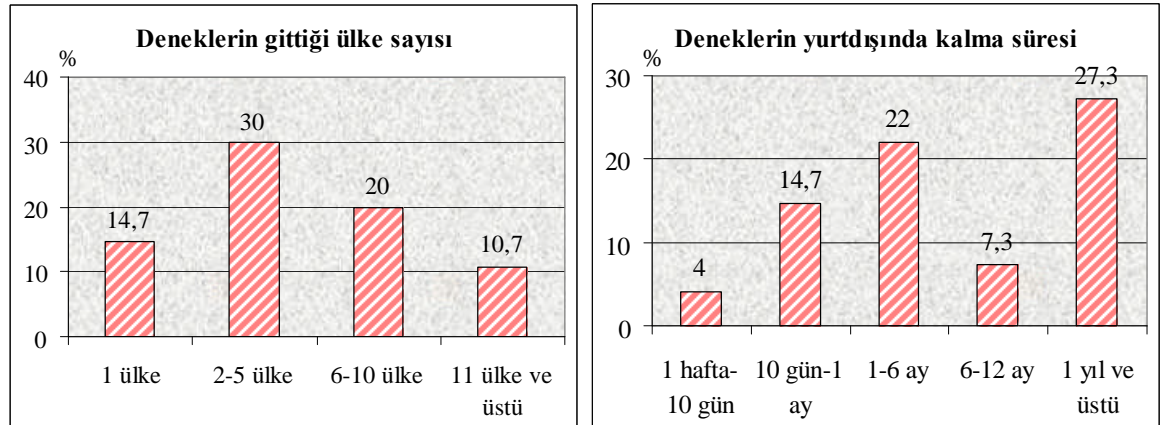

Şekil 42. Deneklerin faaliyetleri

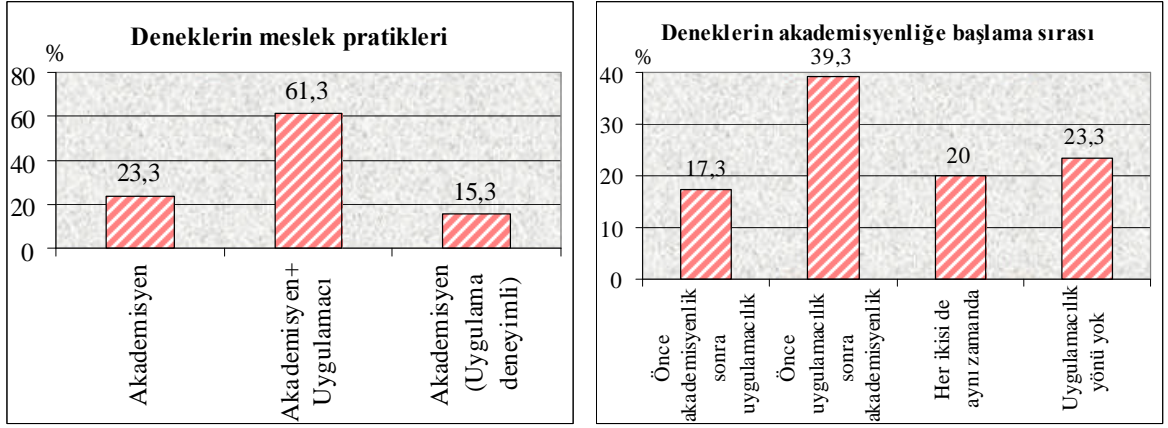

Şekil 43. Deneklerin yurt dışı deneyimleri ve bölgelere göre dağılımları

Deneklerin büyük çoğunluğunun (%80,7) öğrenme, eğitim verme, bilimsel etkinliğe katılma, gezme vb. amaçlarla en az bir kez yurt dışında bulunduğu belirlenmiştir. Yurt dışına gidenlerin % 85,1'ini, gitmeyenlerin de %69'unu batıdaki üniversitelerde çalışan akademisyenler oluşturmaktadır. Bu oranların yüksek olmasında deneklerin çoğunun batıda çalışması etkili olmuştur. Yurtdışı deneyimine sahip olan deneklerin %25'i yurtdışında gittikleri ülke ve kalma süreleri ile ilgili soruyu yanıtlamamışlardır. Soruyu yanıtlayanların %60,7'si yani yarıdan fazlası 2 ve daha fazla sayıda ülkede bulduklarını, %27,3'ü ise 1 yıl ve üstü sürede yurtdışında kaldıklarını ifade etmişlerdir (Şekil 43 ve 44).

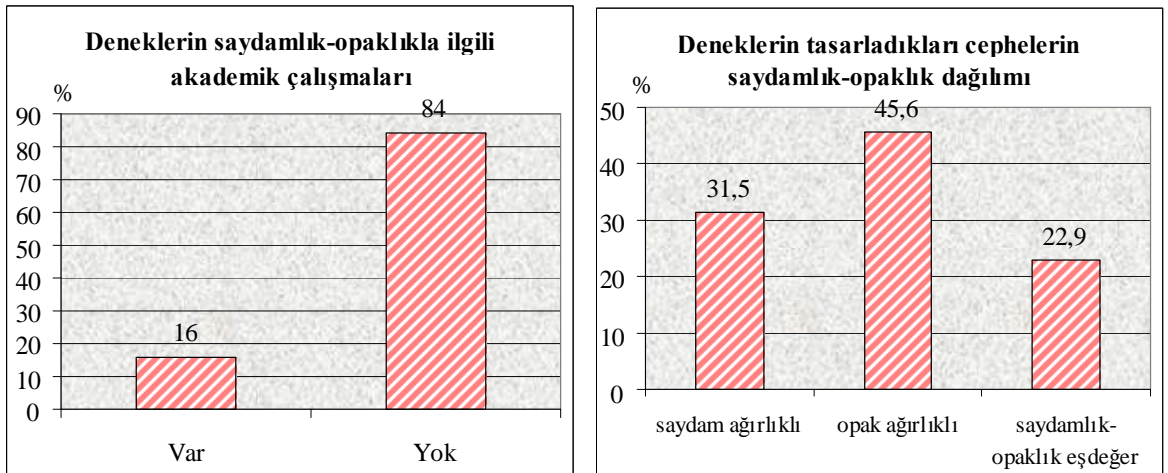

Şekil 44. Deneklerin yurt dışında gittiği ülke sayısı ve kalma süresi

Şekil 45. Deneklerin meslek pratikleri ve akademisyenliğe başlama sırası

Deneklerin %61,3'nün akademik ve pratik çalışmalarını birlikte yürütürken, %23'ünün sadece akademik faaliyetlerde bulunduğu ve %15,3'ünün ise geçmişte uygulama deneyimine sahip olduğu tespit edilmiştir. Deneklere sorulan saydamlık ve/veya opaklıkla ilgili akademik çalışmalarının olup olmadığı sorusuna %16'sı var olduğu yönünde cevap vermiştir. Uygulamacılık yönü olan deneklere sorulan tasarladıkları cephelerin niteliği sorusuna ise deneklerin yarısı (%53,3) cevap vermemiştir. Soruyu yanıtlayanların % 45,6'sı opak, % 31,4'ü saydam ağırlıklı cephe tasarlarlarken, % 22,9'u ise saydamlık ve opaklığı eşdeğer cephe tasarladıklarını belirtmişlerdir (Şekil 45 ve 46).

Şekil 46. Deneklerin saydamlık/opaklıkla ilgili akademik çalışmaları ve tasarladıkları cephelerin niteliği

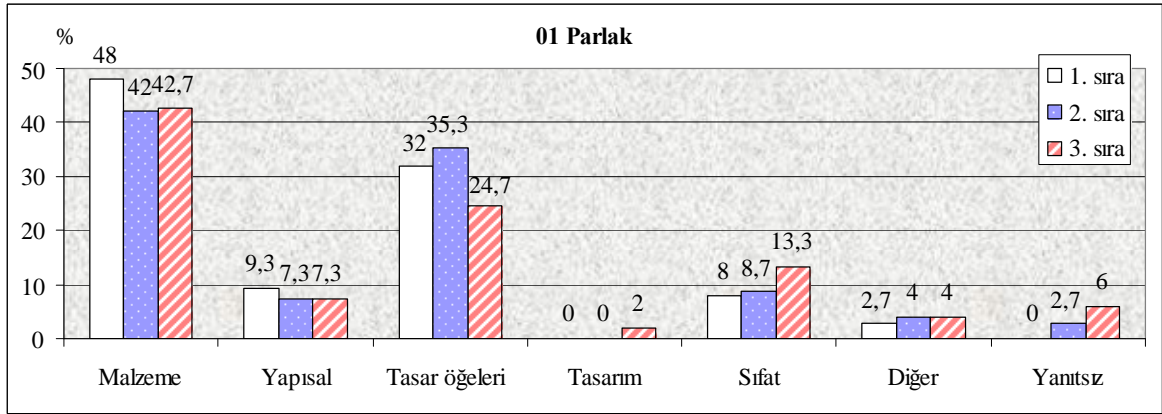
Deneklerin tasarladıkları cephelerin yapı türü ve işlevlerine göre yaklaşık olarak kullandıkları saydamlık-opaklık oranları değerlendirildiğinde saydam ağırlıklı olarak tasarlanan yapılar; ticaret yapıları (işyeri/ofis, alışveriş merkezi, restoran); sosyal yapılar (huzurevi, sosyal tesis); eğitim yapıları (okul, bilimsel araştırma merkezi); spor yapıları (spor salonu) ve kış bahçesi olmuştur. Deneklerin cephelerini opak ağırlıklı olarak tasarladıkları yapılar ise barınma yapıları (konut), kültür yapıları (müze, kültür merkezi); dini yapılar (cami), sağlık yapıları (hastane, poliklinik), endüstri yapıları (fabrika), resmi (kamu hizmet binası) yapılar ile akvaryumdur. Deneklerin cephede saydamlık ve opaklığı birbirine eşdeğer olarak kullandıkları yapı türü ise ticaret yapılarından olan oteldir (Tablo 5).

Tablo 5. Deneklerin tasarladıkları cephelerin işlevlerine göre yaklaşık olarak kullandıkları saydamlık-opaklık oranları

Yapı Türü	İşlev	Cephe niteliği		
		Saydam ağırlıklı (%)	Opak ağırlıklı (%)	Saydamlık-opaklık eşdeğer (%)
Barınma Yapıları	Konut	31,8	52,6	15,6
Ticaret Yapıları	İşyeri/ofis	47,4	23,2	29,5
	Alışveriş Merkezi	55,8	15	29,2
	Restoran	70	25	5
	Otel	25,8	32,5	41,7
Sosyal Yapılar	Huzurevi	55	35	10
	Sosyal Tesis	50	41,7	8,33
Kültür Yapıları	Müze	28,8	46,3	25
	Kültür Merkezi	34,6	43,3	22,1
Eğitim Yapıları	Okul	43	30	27
	Bilimsel Araştırma Merkezi	43,8	37,5	18,8
Dini Yapılar	Cami	20	80	-
Spor Yapıları	Spor Salonu	49	45	6
Sağlık Yapıları	Hastane/poliklinik	18	60	22
Endüstri Yapıları	Fabrika	17,5	57,5	25
Resmi Yapılar	Kamu Binası	32,9	44,6	22,5
Diğer Yapılar	Kış bahçesi	80	20	-
	Akvaryum	20	80	-

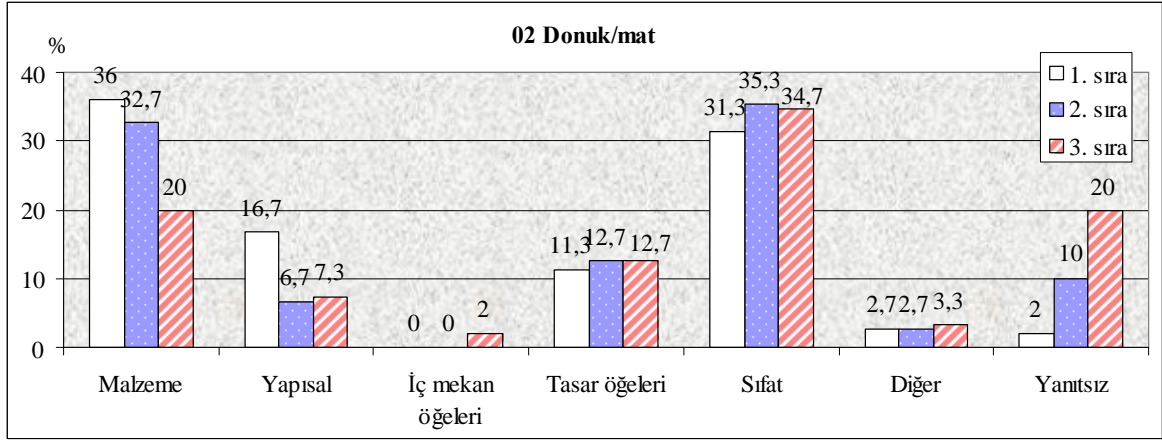
3.2. Verilen Kavramlara (Sıfatlara) Ait Bulgular

“Parlak” kavramı dendiğinde deneklerin akıllarına gelen ilk kavram malzeme (%48; cam, metal, çelik) olup bunu sırasıyla tasar öğeleri (%32; ışık, gün ışığı, beyaz) ve yapısal özelliklerle (%9,3; yüzey, giydirme cephe, cephe) ilgili kavramlar takip etmiştir. Parlak kelimesinin 2. sırada deneklere çağrıştırdığı kavramlar ise sırasıyla malzeme (%42; metal, cam, ayna), tasar öğeleri (%35,3; ışık, sarı/kırmızı/beyaz, gün ışığı) ve sıfatlarla (%8,7; pürüzsüz, kaygan, geçici) ilgili kavramlardır. Deneklere 3. sırada en çok çağrışım yapan kavramlar ise malzeme (%42,7; cam, metal, ayna), tasar öğeleri (%13,3; ışık, beyaz/kırmızı/sarı, gün ışığı) ve sıfatlarla (%13,3; pürüzsüz, göz alıcı, bakımlı) ilgili kavramlar olmuştur (Şekil 47, Tablo 6).

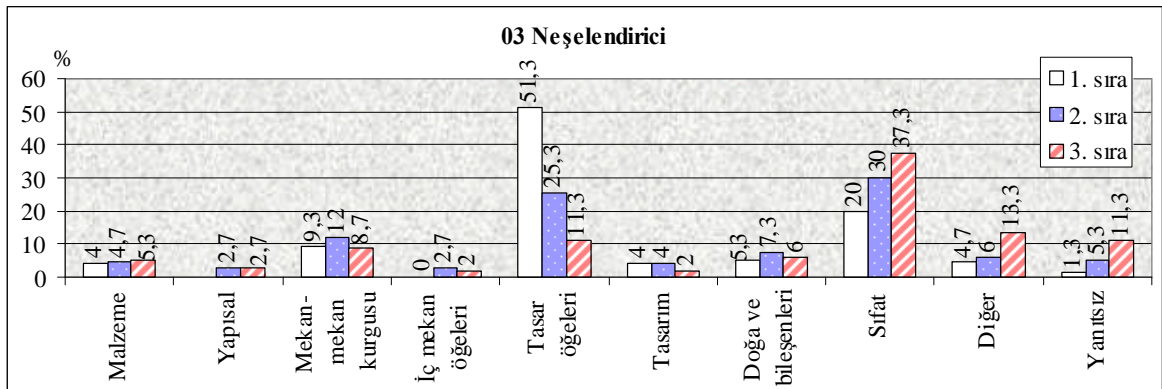
Şekil 47. Parlak kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar

Deneklere “donuk/mat” kavramı dendiğinde akıllarına gelen ilk kavramlar malzeme (%36; beton/brüt beton, cam/kumlu/buzlu cam, boya) ile ilgili kavramlar olup, bunu sırasıyla sıfat (%31,3; opak, sakın, iç karartıcı) ve yapısal özelliklerle (%16,7; yüzey, duvar, cephe) ilgili kavramlar izlemektedir. 2. sırada deneklere en çok çağrışım yapan kavramlar bu kez sıfat (%35,3; yarı saydam, pürüzlü, opak), malzeme (%32,7; malzeme, boya, cam) ve tasar öğeleri (%12,7; gri/beyaz/krem, ara renk, ışık) ile ilgili kavramlar olarak sıralanmaktadır. Donuk/mat kelimesinin deneklere 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar ise yine sırasıyla; sıfat (%34,7; iç karartıcı, renksiz, opak), malzeme (%20; cam/buzlu cam, boya, malzeme) ve tasar öğeleri (%12,7; renk, doku, ışık) ile ilgili kavramlardır (Şekil 48, Tablo 7).

Şekil 48. Donuk/mat kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar

“Neşelendirici” kavramı dendiğinde deneklerin akıllarına gelen ilk kavram tasar öğeleri (%51,3; renk, turuncu/kırmızı/sarı/pembe, ışık) ile ilgili kavramlar olup bunu sırasıyla sıfatlar (%20; dinamik, doğal, sıcak) ve mekan-mekan kurgusu (%9,3; peyzaj/yeşil, oyun/çocuk parkı, anaokulu) ile ilgili kavramlar izlemektedir. Neşelendirici kelimesinin 2. sırada deneklere çağrıştırdığı kavramlar ise sırasıyla sıfat (%30; dinamik, ferah, eğrisel), tasar öğeleri (%25,3; renk, ışık, sarı/kırmızı/turuncu) ve mekan-mekan kurgusu (%12; peyzaj/yeşil/park, sinema/tiyatro, çocuk parkı) ile ilgili kavramlardır. Deneklere 3. sırada en çok çağrışım yapan kavramlar ise sıfatlar (%37,3; dinamik, eğrisel, şeffaf), diğer kavramlar (%13,3; resim, karikatür mimari, akustik) ve tasar öğeleri (%11,3; renk, ışık, kırmızı) ile ilgili kavramlar olmuştur (Şekil 49, Tablo 8).

Şekil 49. Neşelendirici kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar

Tablo 6. Parlak kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar [kavram (kişi sayısı)]

01 PARLAK		
01. Malzeme ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	cam (31), metal (17), paslanmaz çelik/çelik (6), alüminyum (5), ayna (3), boya (2), lake (2), titanyum, granit, malzeme, dış cephe kaplaması, zemin kaplaması, cila	72
2. Sıra:	metal (19), cam/reflekte cam (14), ayna (7), granit (6), paslanmaz çelik/çelik (3), alüminyum (3), titanyum (3), malzeme (2), mermer (2), cila (2), doğal taş, seramik	63
3. Sıra:	cam (15), metal (11), ayna (9), cila (6), fayans/seramik (4), malzeme (4), paslanmaz çelik/çelik (3), boya (2), alüminyum, duvar kaplaması, kaplama, kromaj, granit, vitray, mermer, vernik, epoksi, bakır	64
02. Yapı-yapı elemanı/bileşeni ve yapısal özellikler ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	yüzey (6), giydirme cephe (4), cephe (2), çatı, pencere	14
2. Sıra:	yüzey (4), cephe (4), giydirm cephe (2), çatı	11
3. Sıra:	yüzey (8), döşeme (2), tırabzan korkuluğu	11
03. Mekan ve mekan kurgusu ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
04. İç mekan öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
05. Tasar öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	ışık (36), gün ışığı (7), beyaz (4), renk	48
2. Sıra:	ışık (36), sarı/kırmızı/beyaz (7), gün ışığı (7), renk (3)	53
3. Sıra:	ışık (26), beyaz/kırmızı/sarı (7), gün ışığı (3), açık renkler (3)	37
06. Tasarım-tasarım stili-tasarımcı- tasarlanan yapı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	Frank Gehry (2), genç mimar	3
07. Doğa-doğa bileşenleri ve yapısı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
08. Sıfatlarla ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	dikkat çekici/çekici (3), saydam, ümit vadeden, gösterişli, rüküş, yaratıcı, pürüzsüz, yeni, canlı, abartılı	12
2. Sıra:	pürüzsüz (2), kaygan, geçici, itici, dikkat çekici, oryantalist, net, modern, temiz, kontrast, girişimci, başarılı	13
3. Sıra:	pürüzsüz (3), göz alıcı/dikkat çekici (2), bakımlı (2), cesur (2), şeffaf, hoş, lüks, sıcak, geçirgen olmayan, rahatsız, çarpıcı, gösterişli, etkileyici, hafif, mat	20
09. Diğer kavramlar		Σ
1. Sıra:	su, teknoloji, Frank Gehry, obje	4
2. Sıra:	su (2), buluş, aksesuar, Frank Gehry, star	6
3. Sıra:	ay (2), su, masraf, mobilya, radyasyon	6

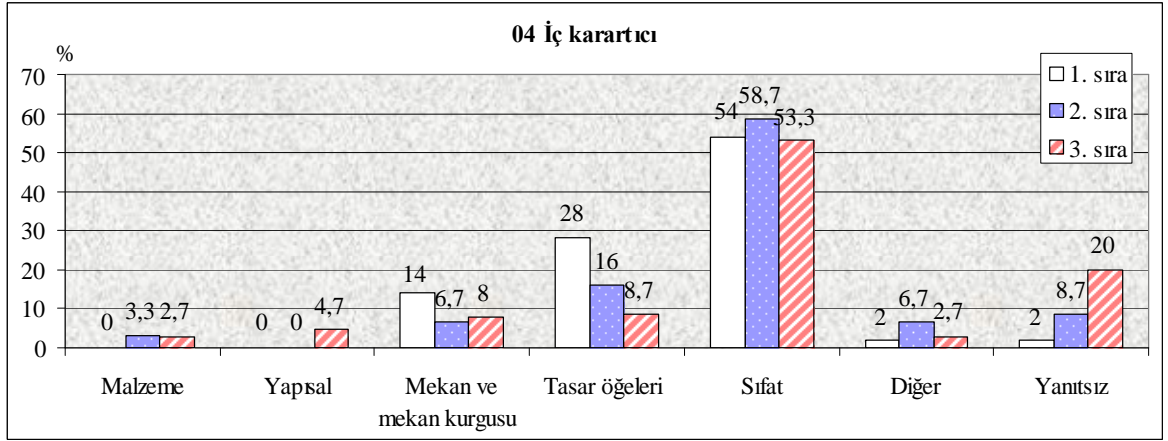
Tablo 7. Donuk/mat kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar [kavram (kişi sayısı)]

02 DONUK/MAT		
01. Malzeme ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	beton/brüt beton (9), cam/kumlu/buzlu cam (9), boya (9), taş (4), ahşap (3), alçı sıva/sıva (3), döşeme/cephe kaplaması (3), seramik (2), malzeme (2), plastik (2), alüminyum (2), metal, pleksiglas, kiremit, sac, tuğla, naylon	54
2. Sıra:	malzeme (8), boya (8), cam (8), beton/brüt beton (6), plastik/PVC (3), sıva (3), duvar kaplaması (3), toprak (2), ahşap (2), taş (2), çamur, tuğla, granit, mozaik	49
3. Sıra:	cam/buzlu cam (6), boya (4), malzeme (3), sıva/ham sıva (3), kaplama (3), metal (2), cila (2), taş, vitray, toprak, tuğla, demir, plastik, asfalt	30
02. Yapı-yapı elemanı/bileşeni ve yapısal özellikler ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	yüzey (18), duvar/sağır duvar (6), cephe	25
2. Sıra:	yüzey (5), cephe (4), tavan	10
3. Sıra:	yüzey (6), zemin (2), cephe (2), bölücü	11
03. Mekan ve mekan kurgusu ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
04. İç mekan öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	koltuk, kumaş, floresan	3
05. Tasar öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	beyaz/mavi/gri (14), ara renk, pastel renk, ışık	17
2. Sıra:	gri/beyaz/krem (8), renk (6), ışık (2), pastel renk, kuzey, kare	19
3. Sıra:	renk (11), doku (3), ışık (3), gri, pastel renk	19
06. Tasarım-tasarım stili-tasarımcı- tasarlanan yapı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
07. Doğa-doğa bileşenleri ve yapısı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
08. Sıfatlarla ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	opak/sağır (7), sakın (6), sıkıcı/kasvetli (5), pütürlü/pürüzlü (3), renksiz (3), yansıtıcı olmayan (3), cansız (3), soğuk (2), parlak olmayan (2), flu/puslu (2), yarı saydam, kaymayan, sınırlı, ışıksız, dinlendirici, duyarsız, sade, heyecansız, soluk, güvenli, yetersiz	47
2. Sıra:	yarı saydam (8), pütürlü/pürüzlü (4), opak (4), kasvetli/sıkıcı/iç karartıcı (3), eski (2), cilasız (2), soğuk (2), katı (2), kaymayan (2), ferah (2), cansız, gösterişsiz, uzak, mütevazı, yapay, soluk, doğal, kapalı, düz, ifadesiz, uyumlu, renksiz, içe dönük, hareketsiz, karanlık, monoton, nötr, kararlı, dolu, yavaş, mutsuz, ışık emici	53
3. Sıra:	iç karartıcı/kasvetli/sıkıcı (6), renksiz (4), opak (4), karanlık (3), yumuşak (3), koyu (2), pürüzlü (2), soğuk (2), sade (2), uyumsuz (2), kapalı (2), parlak değil (2), huzursuz, tedbirli, uyumlu, brüt, eski, cansız, neşesiz, duygusal, loş, serinletici, iletişimsiz, dayatmacı olmayan, gizli, asil, mesafeli, dağtıcı, arada, sisli	52
09. Diğer kavramlar		Σ
1. Sıra:	mekan, izotrop yansıma, kalite, imar yönetmeliği	4
2. Sıra:	tasarım, mimarlık eğitimi, kurgu, kompozisyon	4
3. Sıra:	Türkiye mimarlığı, kişi, etki, yüz, psikoloji	5

Tablo 8. Neşelendirici kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar [kavram (kişi sayısı)]

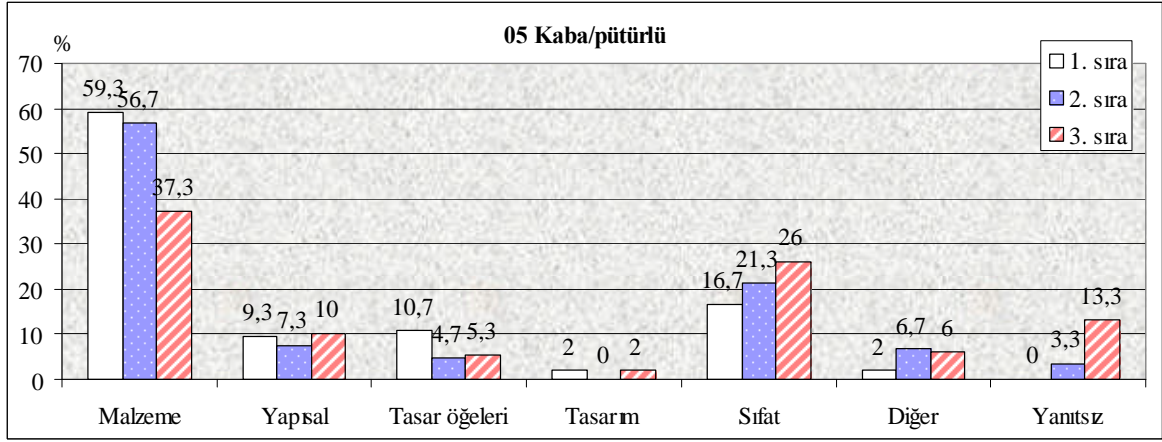
03 NEŞELENDİRİCİ		
01. Malzeme ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	ahşap (2), sıva, duvar kağıdı, boya, kaplama	6
2. Sıra:	taş (2), ahşap (2), boya, seramik, plastik	7
3. Sıra:	doğal malzeme (3), boya (2), ahşap, kaplama, cam	8
02. Yapı-yapı elemanı/bileşeni ve yapısal özellikler ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	cephe (4)	4
3. Sıra:	çatı (2), sütun, kütle	4
03. Mekan ve mekan kurgusu ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	peyzaj/yeşil (7), oyun /çocuk parkı (2), anaokulu, rekreasyon, AVM, tiyatro, kameriye	14
2. Sıra:	yeşil/peyzaj/park (8), sinema/tiyatro (2), çocuk parkı (2), total mekan (2), sirk, gecekondü, iç mekan, balkon	18
3. Sıra:	peyzaj/yeşil/park (5), çocuk mekanları/oyun alanı (2), rekreasyon alanı, sirk, tiyatro, eğlence merkezi, teras, avlu, ortak mekan	13
04. İç mekan öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	çocuk mobilyaları (2), tefriş malzemesi/mobilya (2)	4
3. Sıra:	aydınlatma elemanı (3)	3
05. Tasar öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	renk (60), turuncu/kırmızı/sarı/pembe (10), ışık (7)	77
2. Sıra:	renk (14), ışık (12), sarı/kırmızı/turuncu (7), doku (2), insan ölçeği (2), daire	38
3. Sıra:	renk (9), ışık (7), kırmızı	17
06. Tasarım-tasarım stili-tasarımcı- tasarlanan yapı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	Postmodernizm (2), analogik tasarım, tasarım, Gaudi, Disneyland	6
2. Sıra:	tasarım (2), Barok, Minimalizm, Ronchamp Şapeli, Gehry	6
3. Sıra:	Postmodernizm, analogik tasarım, Park Guell	3
07. Doğa-doğa bileşenleri ve yapısı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	su (5), güneş (3)	8
2. Sıra:	su (5), doğa (2), manzara (2), çiçek, güneş	11
3. Sıra:	su/akarsu (3), güneş (3), kamelya/erguvan (2), hava	9
08. Sıfatlarla ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	dinamik/hareketli (8), doğal (3), sıcak (3), komik (2), estetik, sempatik, güzel, canlı, sevimli, şeffaf, küçük, rahat, ferah, dostane, sürprizli, esprili, yerel, kamusal	30
2. Sıra:	hareketli/dinamik (12), ferah/havadar (6), eğrisel/organik (4), sürprizli (3), değişebilir/değişken (3), uyumlu (2), hayat dolu/canlı (2), kalabalık/insanlı (2), detaylı, işlevsel, enerjik, neşeli, güzel, duru, modern, doğal, demokratik, sıcak, dekoratif	45
3. Sıra:	hareketli/dinamik (10), kıvrımlı/eğrisel (6), şeffaf (3), amorf (3), şaşırtıcı/sürprizli (3), açık (2), çocuksu (2), davet edici (2), esnek (2), farklı/değişik (2), deneyimsel, kalabalık, hoş, estetik, huzurlu, ağır, düşündürücü, canlı, parçalı, gülen, geniş, uygun, rahat, sade, sıra dışı, düzgün, gürültülü, güvenli, parlak, akışkan, çeşitli	56
09. Diğer kavramlar		Σ
1. Sıra:	çevre, yapı, iç dekorasyon, kişi, giriş saçağı, çocuk, bölünme	7
2. Sıra:	çocuk, ritim, eğlence, olay, lego, yuva, müzik, bahar, hayvan	9
3. Sıra:	resim (2), karikatür mimari (2), akustik (2), detay (2), öğrenci projesi, heykel, mimari, demonte, uygulama, restorasyon, labirent, müzik, ortam, denge, görünüş, eskiz	20

Deneklere “iç karartıcı” kavramı dendiğinde akıllarına gelen ilk kavramlar sıfatlarla (%54; karanlık, kasvetli, loş) ilgili kavramlar olup, bunu sırasıyla tasar öğeleri (%28; siyah, koyu renk, ışık) ve mekan-mekan kurgusu (%14; mekan, bodrum, kale) ile ilgili kavramlar izlemektedir. 2. sırada deneklere en çok çağrışım yapan kavramlar ise sıfat (%58,7; karanlık, kapalı, kasvetli), tasar öğeleri (%16; siyah, koyu renk, renk) ve mekan-mekan kurgusuyla ilgili kavramlar ile diğer (%6,7; mekan, bodrum, çıkmaz sokak; %6,7; panjur, granit, brüt beton) kavramlardır. İç karartıcı kelimesinin deneklere 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar ise yine sırasıyla; sıfat (%53,3; karanlık, basık, sıkışık), tasar öğeleri (%8,7; renk, siyah, koyu renk) ve mekan-mekan kurgusu (%8; hastane, morg, depo) ile ilgili kavramlardır (Şekil 50, Tablo 9).

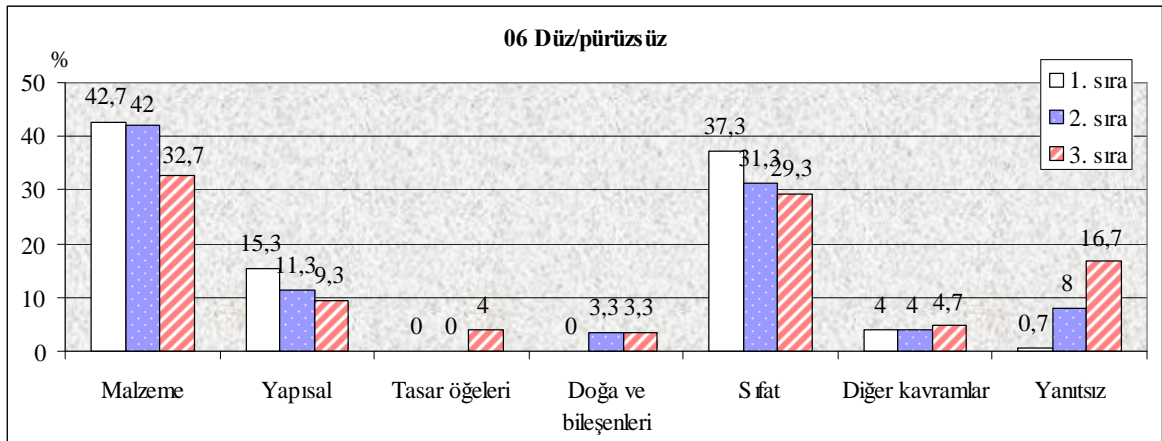
Şekil 50. İç karartıcı kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar

“Kaba/pütürlü” kavramı dendiğinde deneklerin akıllarına gelen ilk kavram malzeme (%59,3; taş/doğal taş/kumtaşı, beton/betonarme, sıva/kaba/fasarit/serpme sıva) olup bunu sırasıyla sıfat (%16,7; doğal, işlenmemiş, mat) ve tasar öğeleri (%10,7; doku, kurşuni/gri) ile ilgili kavramlar takip etmiştir. Kaba/pütürlü sıfatının 2. sırada deneklere çağrıştırdığı kavramlar ise sırasıyla malzeme (%56,7; taş, beton/brüt beton, sıva/fasarit/kaba/serpme sıva), sıfat (%21,3; kalıcı, kirli, eskimiş) ve yapısal özelliklerle (%7,3; duvar, cephe, yüzey) ilgili kavramlardır. Deneklere 3. sırada en çok çağrışım yapan kavramlar da yine malzeme (%37,3; taş/moloz taş/çakıl, sıva, beton/betonarme/brüt beton), sıfat (%26; sert, masif, ağır) ve yapısal özelliklerle (%10; yüzey, duvar, zemin) ilgili kavramlar olmuştur (Şekil 51, Tablo 10).

Şekil 51. Kaba/pütürlü kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar

Deneklere “düz/pürüzsüz” kavramı dendiğinde akıllarına gelen ilk kavramlar malzeme (%42,7; cam, mermer, metal) ile ilgili kavramlar olup, bunu sırasıyla sıfat (%37,3; kaygan, parlak, yumuşak) ve yapısal özellikler (%15,3; yüzey, duvar, döşeme) ile ilgili kavramlar izlemektedir. 2. sırada deneklere en çok çağrışım yapan kavramlar yine malzeme (%42; cam, metal, alçı sıva/sıva), sıfat (%16; yansıtıcı, parlak, kaygan) ve yapısal özellikler (%11,3; yüzey, duvar, döşeme) ile ilgili kavramlardır. Düz/pürüzsüz kelimesinin deneklere 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar ise yine sırasıyla; malzeme (%32,7; cam, seramik, ahşap), sıfat (%29,3; parlak, kaygan, saydam) ve yapısal özellikler (%9,3; yüzey, döşeme, zemin) ile ilgili kavramlardır (Şekil 52, Tablo 11).

Şekil 52. Düz/pürüzsüz kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar

Tablo 9. İç karartıcı kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar [kavram (kişi sayısı)]

04 İÇ KARARTICI		
01. Malzeme ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	sıva, granit, beton, malzeme, plastik	5
3. Sıra:	granit, kaba sıva, beton, malzeme	4
02. Yapı-yapı elemanı/bileşeni ve yapısal özellikler ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	yapı (3), kapı, duvar, baca, yüzey	7
03. Mekan ve mekan kurgusu ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	mekan (10), bodrum (5), kale, hastane, bar, hapisane, gökdelen, katedral	21
2. Sıra:	mekan (5), bodrum (2), çıkmaz sokak, cezaevi, katedral	10
3. Sıra:	hastane, morg, depo, gecekondü, bekleme yeri, mekan, koridor, geçit, sokak, bölge, kent, bodrum	12
04. İç mekan öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
05. Tasar öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	siyah (21), koyu renk (7), ışık (5), renk (5), gri/füme/san/kahverengi (4)	42
2. Sıra:	siyah (8), koyu renk (5), renk (5), kahverengi/mor/gri (4), gölge, ışık	24
3. Sıra:	renk (4), siyah (3), koyu renk (3), gri/bronz/turuncu (3)	13
06. Tasarım-tasarım stili-tasarımcı- tasarlanan yapı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
07. Doğa-doğa bileşenleri ve yapısı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
08. Sıfatlarla ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	karanlık/ışsıksız (39), kasvetli/sıkıcı/karamsar (12), loş (4), dar (3), sağır (3), kapalı (2), eklektik (2), basık (2), yoğun (2), olağan, içe dönük, konforsuz, donuk, karmaşık, anıtsal, bulutlu, uyumsuz, eski, monoton, hüznü, renksiz	81
2. Sıra:	karanlık (24), kapalı (9), sıkıntılı/kasvetli (5), basık (5), sıkışık/dar (3), renksiz (3) küçük (3), rüküş (2), sıradan (2), sınırlı (2), havasız (2), gürültülü (2), opak (2), alçak, yetersiz, düşünülmemiş, saydam, izole, plansız, donuk, bakımsız, kaba, kalabalık, tekdüze, ruhani, ilişkisiz, depresif, klasik, çok yüksek, oransız, kirli, ağır, eski, bulanık, yağma, sığ, uyumsuz	88
3. Sıra:	karanlık (10), basık (8), sıkışık/dar (7), sıkıcı/itici (7), kapalı (4), karışık (3), renksiz (3), loş (2), monoton (2), masif (2), yoğun (2), soğuk (2), ölü (2), donuk (2), opak (2), iletişimsiz (2), uyumsuz, sınırlı, klastrofobik, aralık, kararsız, küçük, belirsiz, yetersiz, kirli, ağır, sınırsız, bulanık, derin, alçak, gizli, kalabalık, aydınlık, uygunsuz, gürültülü, hüznü	80
09. Diğer kavramlar		Σ
1. Sıra:	panjur, granit, brüt beton	3
2. Sıra:	tasarım (2), kurgu, dış görünüş, sonbahar, gece, bina, ortam, duman, iklim	10
3. Sıra:	planlama, ortam, yağmur, Gotik	4

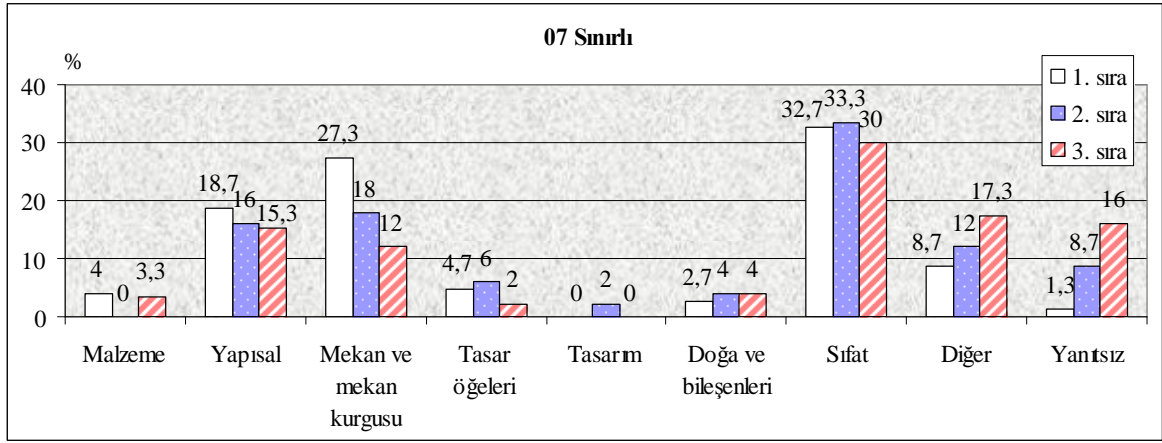
Tablo 10. Kaba/pütürlü kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar [kavram (kişi sayısı)]

05 KABA/PÜTÜRLÜ		
01. Malzeme ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	taş/doğal taş/kumtaşı (28), beton/betonarme (25), sıva/kaba/fasarit/serpme sıva (21), cephe kaplaması (5), boya (2), granit (2), blokağ/agrega (2), karo, kaplama, kaya, ağaç	89
2. Sıra:	taş (27), beton/brüt beton (19), sıva/fasarit/kaba/serpme sıva (15), ahşap/ağaç/kırık tahta (4), malzeme (3), zımpara (3), duvar/cephe kaplaması (3), mozaik (2), döşeme kaplaması (2), şingle çatı/çatı kaplama (2), tuğla, boya, plastik, toprak, kum	85
3. Sıra:	taş/moloz taş/çakıl (13), sıva (8), beton/betonarme/brüt beton (6), cephe/yüzey kaplaması (5), ahşap/tahta/tomruk (5), yer/zemin kaplaması (3), boya (2), malzeme (2), kerpiç (2), kaya (2), mozaik (2), kiremit, tuğla, taş yünü, keçe, tel, asfalt	56
02. Yapı-yapı elemanı/bileşeni ve yapısal özellikler ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	yüzey (7), duvar (4), kütle (2), kolon	14
2. Sıra:	duvar (4), cephe (2), yüzey (2), zemin, su basmanı, yığma	11
3. Sıra:	yüzey (7), duvar (2), zemin, kabuk, merdiven, yapı, prefabrik, geleneksel	15
03. Mekan ve mekan kurgusu ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
04. İç mekan öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
05. Tasar öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	doku (14), kurşuni/gri (2)	16
2. Sıra:	doku (5), gri/pembe (2)	7
3. Sıra:	doku (3), gri (2), gölge, ışık, çizgi	8
06. Tasarım-tasarım stili-tasarımcı- tasarlanan yapı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	Romanesk, Louis Kahn,1950 konut cepheleri	3
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	Brütalizm, Marsilya Konut blokları, Gaudi	3
07. Doğa-doğa bileşenleri ve yapısı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
08. Sıfatlarla ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	doğal (5), işlenmemiş/ham (5), mat (3), masif (3), sert (2), ağır, hantal, iri, kararlı, pürüzlü, eski, kötü işçilik	25
2. Sıra:	kalıcı (2), kirlili (2), eskimiş (2), büyük/iri (2), sert (2), orantısız (2), doğal (2), karanlık (2), deneyimsel (2), rahatsız, su tutucu, fraktal, yarı saydam, yerel, soyut, hantal, soğuk, sakın, mat, yalın, primitif, sağlam, rustik	32
3. Sıra:	sert (6), masif (4), ağır (2), opak (2), mat (2), girintili-çıkıntılı (2), orantısız, heykelsi, ham, eskimiş, toz tutucu, kapalı, doğal, sağlam, özensiz, kabarık, estetik, pratik, renksiz, büyük ölçekli, sevimsiz, ucuz, sınırlayıcı, mütevazı, kalın, estetik değil, paslı	39
09. Diğer kavramlar		Σ
1. Sıra:	balkon, algı, masa	3
2. Sıra:	avlu, dış mekan, Erken Modern, Brütalizm, ay, yansıma, kumaş, sürtünme, el, arazi	10
3. Sıra:	yüz, şantiye, akustik, tektonik, peyzaj, topografya, maket, mala	9

Tablo 11. Düz/pürüzsüz kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar [kavram (kişi sayısı)]

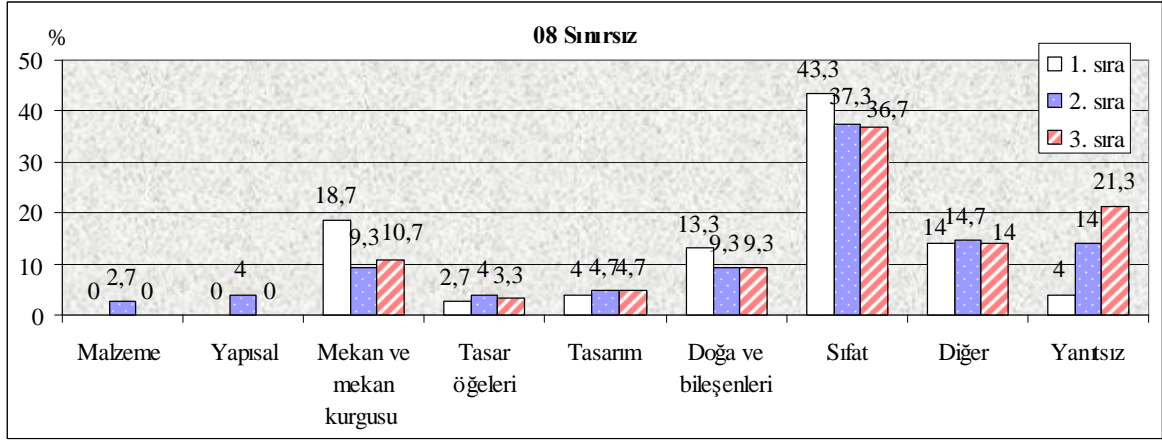
06 DÜZ/PÜRÜZSÜZ		
01. Malzeme ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	cam (31), mermer (5), metal (4), granit (4), alçıpan/alçısıva/sıva (4), kaplama (3), seramik (2), boya (2), brüt beton (2), ayna (2), plastik, policor, traverten, lake, cila	64
2. Sıra:	cam (15), metal (12), alçı sıva/sıva (5), granit (5), cila (5), malzeme (4), mermer (3), alüminyum (2), beton/brüt beton (2), çelik (2), duvar kağıdı, sac, ahşap, kaplama, epoksi, lake, seramik, ayna	63
3. Sıra:	cam (8), seramik (5), ahşap (5), malzeme (4), beton (4), granit (4), mermer (3), mobilya kaplaması (3), metal (2), laminant, şap, cila, membran, sıva, çelik, epoksi, alçı, doğal taş, alüminyum, ayna	49
02. Yapı-yapı elemanı/bileşeni ve yapısal özellikler ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	yüzey (11), duvar (3), döşeme (3), cephe (2), giydirme cephe (2), zemin (2)	23
2. Sıra:	yüzey (8), duvar (4), döşeme, cephe, giydirme cephe, rampa, basamak	17
3. Sıra:	yüzey (4), döşeme (2), zemin (2), duvar (2), giydirme cephe, cephe, kabuk, tavan	14
03. Mekan ve mekan kurgusu ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
04. İç mekan öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
05. Tasar öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	açık renk (2), beyaz (2), çizgi, küp	6
06. Tasarım-tasarım stili-tasarımcı- tasarlanan yapı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
07. Doğa-doğa bileşenleri ve yapısı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	su (3), rüzgar, buz	5
3. Sıra:	durgun su/su/deniz (4), arazi	5
08. Sıfatlarla ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	kaygan (10), parlak (9), yumuşak (6), saydam (4), temiz (4), sade/yalın (3), zahmetli (2), monoton, steril, soğuk, bitmiş, doğrusal, yapay, rafine, kolay temizlenebilir, net, soyut, de ğışken, dokusuz, bakımlı, kişiliksiz, sert, ileri, teknolojik, dinamik	56
2. Sıra:	yansıtıcı (8), parlak (6), kaygan (5), saydam (4), akışkan (3), teknolojik (2), rahatsız (2), yeni, süssüz, keskin, modern, temiz, yalın, kişiliksiz, net, çekici, bakımlı, sürekli, minimal, beyaz, yapay, hijyenik, dokusuz, uyumlu	47
3. Sıra:	parlak (6), kaygan (6), saydam (5), sert (3), teknolojik (3), aydınlık (2), yumuşak (2), basit (2), temiz (2), sade (2), minimal, aşırı, neşeli, yansıtıcı, esnek olmayan, sıkıcı, soğuk, ferah, monoton, net, yapay	44
09. Diğer kavramlar		Σ
1. Sıra:	yol, yansıma, su, uzay, alan, hastane	6
2. Sıra:	ses, uygulama, kalıp, teras, mobilya, okul	6
3. Sıra:	gökdelen, şöhler, tesviye/düzleme, kalıp, temas, laboratuvar, nefes	7

“Sınırlı” kavramı dendiğinde deneklerin akıllarına gelen ilk kavram sıfat (%32,7; kapalı, belirli/tanımlı, çevrili) olup bunu sırasıyla mekan-mekan kurgusu (%27,3; mekan, meydan, peyzaj/bahçe) ve yapısal özellikler (%18,7; duvar) ile ilgili kavramlar izlemiştir. Sınırlı sıfatının 2. sırada deneklere çağrıştırdığı kavramlar ise yine sıfat (%33,3; çevrili, kapalı, opak), mekan-mekan kurgusu (%18; mekan, bahçe/yeşil, oda) ve yapısal özelliklerle (%16; duvar, tavan, bordür) ilgili kavramlardır. Deneklere 3. sırada en çok çağrışım yapan kavramlar sıfatlar (%30; kapalı, kısıtlı/az, güvenli/korunaklı), diğer kavramlar (%17,3; kalıp, imar yasası, tasarım) ve mekan-mekan kurgusu (%12; meydan, avlu, bahçe) ile ilgili kavramlar olmuştur (Şekil 53, Tablo 12).

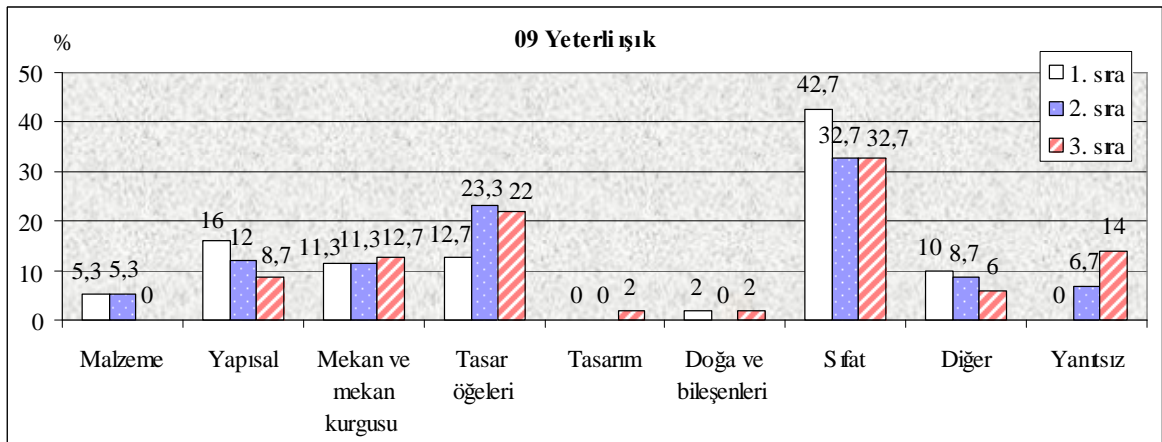
Şekil 53. Sınırlı kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar

Deneklere “sınırsız” kavramı dendiğinde akıllarına gelen ilk kavramlar sıfat (%43,3; açık, uçsuz/sonsuz, geçirgen) ile ilgili kavramlar olup, bunu sırasıyla mekan-mekan kurgusu (%18,7; meydan, boşluk, bahçe/peyzaj) ile ilgili kavramlar ve diğer kavramlar (%14; uzay, ufuk, hayal gücü) izlemektedir. 2. sırada deneklere en çok çağrışım yapan kavramlar ise sıfatlar (%37,3; açık, tanımsız, uçsuz/sonsuz), diğer kavramlar (%14,7; uzay, ufuk, eğitim) ve mekan-mekan kurgusu ile doğa-doğa bileşenleri (%9,3; peyzaj/bahçe/park, mekan, meydan ;%9,3; doğa, manzara, okyanus) ile ilgili kavramlardır. Sınırsız kelimesinin deneklere 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar da sırasıyla; sıfatlar (%36,7; belirsiz, aydınlık, geniş), diğer kavramlar (%14; uzay, evren, ufuk) ve mekan-mekan kurgusu (%10,7; boşluk, mekan, yeşil/peyzaj) ile ilgili kavramlardır (Şekil 54, Tablo 13). Burada diğer kavramlar başlığı altında sınıflanan uzay, ufuk, evren kelimelerinin yoğunluğu dikkat çekmektedir.

Şekil 54. Sınırsız kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar

“Yeterli ışık” kavramı dendiğinde deneklerin akıllarına gelen ilk kavram sıfat (%42,7; aydınlık, konforlu, işlevsel) olup bunu sırasıyla yapısal özellikler (%16; pencere, tepe/çatı penceresi, duvar boşluğu) ve tasar öğeleri (%12,7; gün ışığı/doğal ışık, ışık, beyaz) ile ilgili kavramlar takip etmiştir. Yeterli ışık kelimesinin 2. sırada deneklere çağrıştırdığı kavramlar sırasıyla sıfat (%32,7; saydam, aydınlık, ferahlık), tasar öğeleri (%23,3; gün ışığı/doğal ışık, ışık, renk) ve yapısal özelliklerle (%12; pencere, tepe/çatı penceresi, kapı) ilgili kavramlardır. Deneklere 3. sırada en çok çağrışım yapan kavramlar ise sıfat (%32,7; konforlu, saydam, açık), tasar öğeleri (%22; ışık, gün ışığı, gölge) ve mekan-mekan kurgusu (%12,7; çalışma odası, mekan, galeri) ile ilgili kavramlar olmuştur (Şekil 55, Tablo 14).

Şekil 55. Yeterli ışık kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar

Tablo 12. Sınırlı kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar [kavram (kişi sayısı)]

07 SINIRLI		
01. Malzeme ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	betonarme (2), malzeme (2), ahşap, boya	6
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	malzeme (2), beton, cam, mermer	5
02. Yapı-yapı elemanı/bileşeni ve yapısal özellikler ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	duvar (28)	28
2. Sıra:	duvar (7), tavan (3), bordür (2), kapı (2), yüzey, kabuk, bölücü, döşeme, pencere, kolon, sur, yapı, izolasyon, taşıyıcı sistem	24
3. Sıra:	duvar (8), pencere (3), çatı (3), kapı (2), tavan (2), zemin (2), cephe, asansör, taşıyıcı	23
03. Mekan ve mekan kurgusu ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	mekan (21), meydan (5), peyzaj/bahçe (2), kent (2), avlu (2), koridor, banyo, oda, arkat, ev, stadyum, yaşam alanı, askeri bölge, boşluk	41
2. Sıra:	mekan (16), bahçe/yeşil (3), oda (2), meydan (2), havaalanı, ofis, koridor, otopark	27
3. Sıra:	meydan (4), avlu (2), bahçe (2), site (2), hol, mekan, stadyum, otopark, cezaevi, otel, ev, çıkmaz sokak	18
04. İç mekan öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
05. Tasar öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	ışık (2), küp (2), aks, çizgi, modüller	7
2. Sıra:	çizgi (4), ışık (2), renk, kırmızı, altın oran	9
3. Sıra:	ışık, aks, açı	3
06. Tasarım-tasarım stili-tasarımcı- tasarlanan yapı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	tasarım (3)	3
3. Sıra:	-	-
07. Doğa-doğa bileşenleri ve yapısı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	arazi (4)	4
2. Sıra:	arazi (5), kanyon	6
3. Sıra:	arazi (5), doğa	6
08. Sıfatlarla ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	kapalı (9), belirli/tanımlı (7), çevrili (5), az/minimal (3), kısıtlı (3), engelleyici (2), dar (2), opak (2), masif, yetersiz, modern, durgun, konvansiyonel, sıkıcı, özel, yönlendirici, ulaşılmaz, güvenli, kesin, geometrik, küçük ölçülü, ekonomik, açık	49
2. Sıra:	çevrili (7), kapalı (5), opak (4), belirli (4), dar (3), değişmez/sabit (3), kısıtlı (2), küçük (2), mahrem/özel (2), donuk, açılı, yetersiz, karanlık, sonsuz, sert, izole, doğrusal, yarı kamusal, kartezyen, konkav, ürkek, güvenli, kriterli, yarı açık, yüksek, gizli, yalın	50
3. Sıra:	kapalı (9), kısıtlı/az (8), güvenli/korunaklı (3), çevrili (3), mahrem/özel (3), yarı geçirgen (2), tanımlı (2), vasat, basık, kasvetli, geçirimsiz, açılımsız, küçük, aynı, süreksiz, bütçesiz, kararlı, karanlık, ayrılmış, kati, boğucu, sıkışık	45
09. Diğer kavramlar		Σ
1. Sıra:	yasa (2), yarışma (2), tasarım, proje, boyut, kat, hacim, hücre, zaman, doğal kaynak, algı	13
2. Sıra:	kaynak (4), imar (2), mimarlık eğitimi, hayal gücü, bağlam, teknoloji, kapasite, boyut, düşünce, olanak, zaman, kat yüksekliği, katılım eksikliği, restorasyon	18
3. Sıra:	kalıp (2), imar yasası (2), tasarım (2), aidiyet (2), boyut, algı, düşey eleman, kaynak, ara kesit, plan, veri, bezeme, bağlam, zen view, bölüm, insan, mazı, kural, kot, sürdürülebilirlik, meydan okuma, bitişik nizam	26

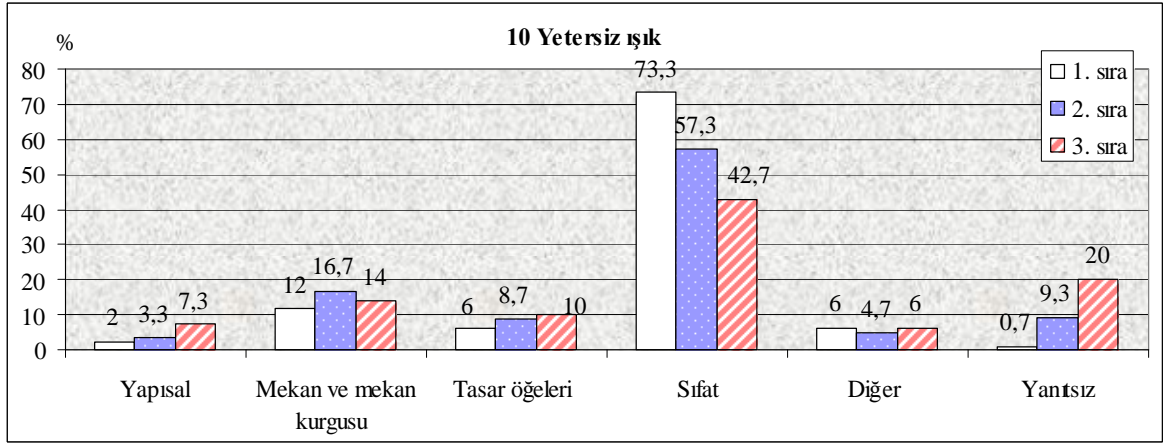
Tablo 13. Sınırsız kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar [kavram (kişi sayısı)]

08 SINIRSIZ		
01. Malzeme ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	malzeme (2), cam (2)	4
3. Sıra:	-	-
02. Yapı-yapı elemanı/bileşeni ve yapısal özellikler ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	duvar (2), yüzey (2), zemin, döşeme	6
3. Sıra:	-	-
03. Mekan ve mekan kurgusu ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	meydan (10), boşluk (7), bahçe/peyzaj (6), mekan, kent, sokak, gökdelen, koridor	28
2. Sıra:	peyzaj/bahçe/park (6), mekan (4), meydan (2), teras, boşluk	14
3. Sıra:	boşluk (3), mekan (3), yeşil alan/peyzaj (2), meydan (2), gökdelen (2), ofis, süper market, koridor, bodrum	16
04. İç mekan öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
05. Tasar öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	beyaz (2), çizgi, daire	4
2. Sıra:	çizgi (4), ölçek, oran	6
3. Sıra:	mavi (3), çizgi (2)	5
06. Tasarım-tasarım stili-tasarımcı- tasarlanan yapı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	tasarım (5), doğrusal tasarım	6
2. Sıra:	tasarım (5), Immaterial Architecture, Dekonstruktivizm	7
3. Sıra:	tasarım (7)	7
07. Doğa-doğa bileşenleri ve yapısı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	deniz (5), doğa (3), bozkır (3), manzara(2), arazi (2), gökyüzü (2), çöl, ova, düzlük	20
2. Sıra:	okyanus/deniz/su (5), gökyüzü (2), manzara/vista (2), vadi, doğa, mezra, arazi, güneş	14
3. Sıra:	doğa (4), manzara (4), okyanus/su (3), gökyüzü (2), orman	14
08. Sfatlarla ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	açık (15), uçsuz/sonsuz (9), geçirgen (7), aydınlık (3), engelsiz (3), akıcı (2), sürekli (2), tanımsız (2), boyutsuz (2), etkileyici, çok, hareketli, organik, önemsiz, büyük, sıkıcı, özgür, esnek, kamusal, sorunlu, havadar, uzun, kaybolmuş, mimarlıksız, yaratıcı, ütöpic, mekansız, yalnız, kontrolsüz	65
2. Sıra:	açık (8), tanımsız (7), uçsuz/sonsuz (5), saydam (4), aydınlık (3), geniş (3), özgür (2), esnek (2), deneyimsel, serbest, karmaşık, ölçüsüz, düzensiz, çekici, geçişli, heyecan verici, derin, kamusal, rahat, ezici, büyük, doğal, dingin, tavansız, estetik, bütünleştirici, sıkıcı, hassas, tasarlanamaz, eklenilebilir	56
3. Sıra:	belirsiz (5), aydınlık (5), geniş (4), geçirgen (4), özgür (3), açık (3), büyük (3), sonsuz (3), esnek (2), bölmesiz (2), güvensiz (2), düşündürücü (2), kolay, kontrolsüz, pratik, yersiz, kapsamlı, parlak, devingen, lineer, mahremiyetsiz, akışkan, ferah, tavansız, zor, heterojen, aidiyetsiz, programlanabilir, çok	55
09. Diğer kavramlar		Σ
1. Sıra:	uzay (6), ufuk (3), hayal gücü (2), evren, sevgi, mimarlık, ürün seçeneği, hacim, vaziyet planı, düşünce, giydirme cephe, iç-dış ilişkisi, teknoloji	21
2. Sıra:	uzay (3), ufuk (2), eğitim (2), dünya, his, yatay, mülkiyet, akustik, dolaşım, yükselme, erişmek, kullanım, perspektif, 3. boyut, kaybolma, esin kaynağı, zaman, ütopya, görsel, iletişim	22
3. Sıra:	uzay (7), evren (2), ufuk (2), görüş, taslak, hayalgücü, insan, kubbe, silüet, olasılık, yetki, eğitim, beton	21

Tablo 14. Yeterli ışık kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar [kavram (kişi sayısı)]

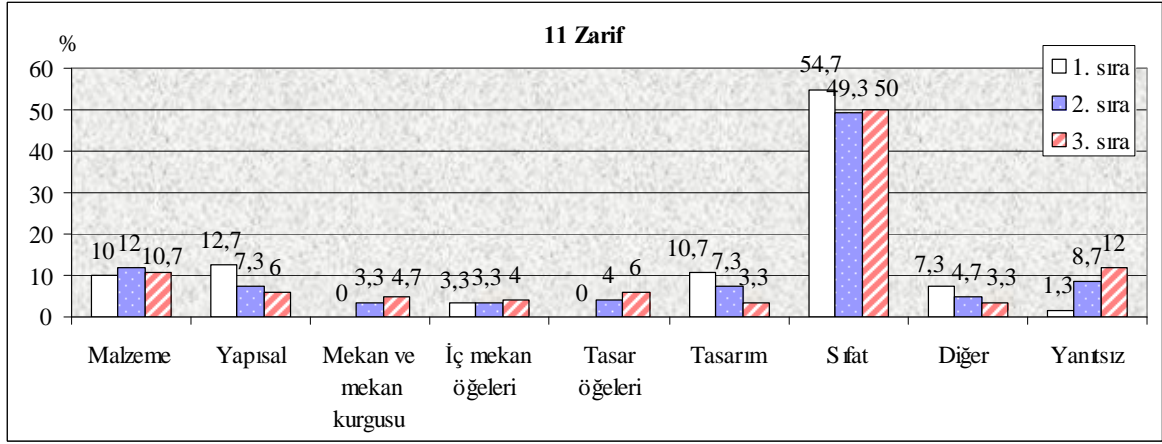
09 YETERLİ IŞIK		
01. Malzeme ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	cam (8)	8
2. Sıra:	cam (7), plastik	8
3. Sıra:	-	-
02. Yapı-yapı elemanı/bileşeni ve yapısal özellikler ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	pencere (18), tepe/çatı penceresi (2), duvar boşluğu (2), cephe, doğrama	24
2. Sıra:	pencere (13), tepe/çatı penceresi (3), kapı, kabuk	18
3. Sıra:	pencere (8), giydirme cephe (2), kapı, pergole, cephe	13
03. Mekan ve mekan kurgusu ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	mekan (3), iç mekan (3), atrium/ışıklık (2), oda (2), sınıf (2), boşluk, konut, atölye, ofis, kitaplık	17
2. Sıra:	galeri/ışıklık (3), boşluk (3), müze (2), mekan, revak, oda, mutfak, sokak, kış bahçesi, atölye, konut, sınıf	17
3. Sıra:	çalışma odası (4), mekan (3), galeri (2), avlu (2), boşluk (2), teras, balkon, banyo, tiyatro, müze, konferans salonu	19
04. İç mekan öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
05. Tasar öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	gün ışığı/doğal ışık (11), ışık (6), beyaz, güneş	19
2. Sıra:	gün ışığı/doğal ışık (13), ışık (13), renk (3), beyaz/yeşil/sarı (3), yön (2), doku	35
3. Sıra:	ışık (15), gün ışığı (8), gölge (4), yön (3), renk (2), doğu	33
06. Tasarım-tasarım stili-tasarımcı- tasarlanan yapı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	Minimalizm, tasarım, Mimar Sinan	3
07. Doğa-doğa bileşenleri ve yapısı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	gökyüzü (2), ağaç	3
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	hava, iklim, doğa	3
08. Sıfatlarla ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	aydınlık (28), konforlu (7), işlevsel (5), ferah (3), saydam (3), doğal (2), huzurlu, modern, homojen, doğa dostu, güven verici, uygun, minimum, serin, dengeli, düşey, verimli, geniş, açık, sağlıklı, orantılı, ekonomik	64
2. Sıra:	saydam (8), aydınlık (7), ferahlık (6), konforlu (4), işlevsel (3), ekonomik (3), huzurlu (3), yumuşak, göreceli, loş, yaşanabilir, enerjik, duyarlı, yırtık, olgusal, hoş, verimli, keyifli, açık, sağlıklı, orantılı, uyumlu, detaylı	49
3. Sıra:	konforlu (9), saydam (9), açık (5), ferah (4), aydınlık (4), işlevsel (2), güzel, opak, kullanışlı, olumlu, parlak, ekonomik, dingin, homojen, çarpıcı, huzurlu, loş, seçici, çalışılabilir, derin, dozunda, dolaylı	49
09. Diğer kavramlar		Σ
1. Sıra:	görme/okuma (3), çalışma masası (2), ihtiyaç (2), görüntü, planlama, sürdürülebilirlik, iş gücü, biyoloji, çevre, amaç, eylem	15
2. Sıra:	okuma/görme (7), ihtiyaç (2), psikoloji, yağmur, perde, çevre kontrolü	13
3. Sıra:	görsel algı (3), ihtiyaç (3), enerji, iş performansı, öğle saati	9

Deneklere “yetersiz ışık” kavramı dendiğinde akıllarına ilk gelenler sıfatla (%73,3; karanlık, loş, konforsuz/rahatsız) ilgili kavramlar olup, bunu sırasıyla mekan-mekan kurgusu (%12; bodrum, WC/banyo, bar) ve tasar öğesi ile ilgili kavramlar ile diğer kavramlar (%6; ışık, siyah; %6; gece, Gotik, eko) izlemektedir. 2. sırada deneklere en çok çağrışım yapan kavramlar ise sıfatlar (%57,3; karanlık, kasvetli/sıkıcı, loş), mekan-mekan kurgusu (%16,7; bodrum, koridor, mekan) ve tasar öğeleri (%8,7; siyah/sarı/gri, ışık, gölge) ile ilgili kavramlardır. Yetersiz ışık kelimesinin deneklere 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar da yine sırasıyla; sıfatlar (%42,7; kasvetli/sıkıcı, karanlık, loş), mekan-mekan kurgusu (%14; bodrum, koridor, mağara) ve tasar öğeleri (%10; ışık, gölge, koyu renk) ile ilgili kavramlardır (Şekil 56, Tablo 15).

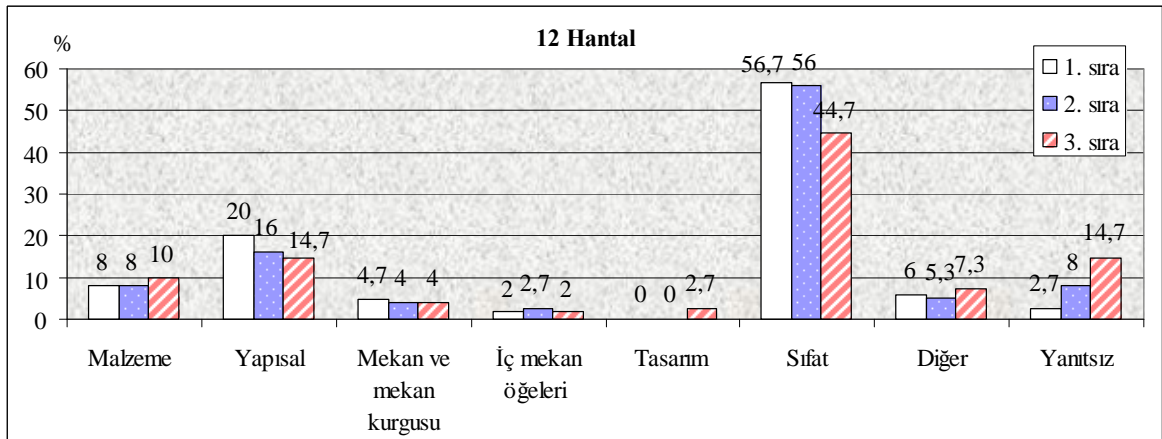
Şekil 56. Yetersiz ışık kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar

“Zarif” kavramı dendiğinde deneklerin akıllarına gelen ilk kavram sıfat (%54,7; ince, estetik, sade/yalın) olup bunu sırasıyla yapısal özellikler (%12,7; kolon/sütun, cephe, merdiven) ve tasarım (%10,7; Minimalizm, tasarım, Art Nouveau) ile ilgili kavramlar takip etmiştir. Zarif sıfatının 2. sırada deneklere çağrıştırdığı kavramlar sırasıyla sıfatlar (%49,3; ince, sade, orantılı), malzeme (%12; ahşap, cam, malzeme) ve yapısal özelliklerle birlikte tasarım (%7,3; cephe, doğrama, kolon; %7,3; Art Nouveau, Gotik, Rokoko) ile ilgili kavramlardır. Deneklere 3. sırada en çok çağrışım yapan kavramlar ise sıfat (%50; ince, narin/kibar, sade/yalın), malzeme (%10,7; cam, malzeme, metal) ve yapısal özellikler (%6; karyatid/iyon, yapı, yapı elemanları) ile ilgili kavramlar olmuştur (Şekil 57, Tablo 16).

Şekil 57. Zarif kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar

Deneklere “hantal” kavramı dendiğinde akıllarına gelen ilk kavramlar sıfatla (%56,7; ağır, kaba, devasa/büyük/iri) ilgili kavramlar olup, bunu sırasıyla yapısal özellikler (%20; kitle, yapı, kiriş/kiriş-kolon) ve malzeme (%8; beton/betonarme, taş, demir) ile ilgili kavramlar izlemektedir. 2. sırada deneklere en çok çağrışım yapan kavramlar da yine sıfatlar (%56; ağır, büyük/iri, kaba), yapısal özellikler (%16; kitle, yapı, kolon) ve malzeme (%8; beton/betonarme, malzeme, kerpiç) ile ilgili kavramlardır. Hantal kelimesinin deneklere 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar ise sırasıyla; sıfatlar (%44,7; ağır, opak, büyük/iri), yapısal özellikler (%14,7; kitle, yapı, yığma) ve malzeme (%10; taş, beton/betonarme, malzeme) ile ilgili kavramlardır (Şekil 58, Tablo 17).

Şekil 58. Hantal kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar

Tablo 15. Yetersiz ışık kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar [kavram (kişi sayısı)]

10 YETERSİZ IŞIK		
01. Malzeme ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
02. Yapı-yapı elemanı/bileşeni ve yapısal özellikler ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	merdiven, hava bacası, duvar	3
2. Sıra:	perde duvar/duvar (2), çatı, yığma, havalandırma	5
3. Sıra:	pencere (5), duvar (5), kuranglez	11
03. Mekan ve mekan kurgusu ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	bodrum (5), WC/banyo (4), bar (2), koridor, mutfak, mekan, sınıf, depo, mağara, eğitim mekanı	18
2. Sıra:	bodrum (6), koridor (3), mekan (3), çalışma od. (3), depo (3), banyo, iç bahçe, ofis, müze, bar, tünel, alt geçit	25
3. Sıra:	bodrum (7), koridor (2), mağara (2), asansör, WC, oda, kahvehane, tapınak, disko, konut, depo, röntgen od., hapishane	21
04. İç mekan öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
05. Tasar öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	ışık (8), siyah	9
2. Sıra:	siyah/sarı/gri (6), ışık (4), gölge, kuzey, koyu renkler	13
3. Sıra:	ışık (5), gölge (3), koyu renk (3), yön (2), kuzey	15
06. Tasarım-tasarım stili-tasarımcı- tasarlanan yapı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
07. Doğa-doğa bileşenleri ve yapısı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
08. Sıfatlarla ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	karanlık (35), loş (19), konforsuz/rahatsız (11), iç karartıcı/kasvetli (8), penceresiz (7), opak/sağır (6), iyi aydınlatılmamış (4), kapalı (4), huzursuz (2), yorucu (2), sağlıksız (2), boğucu, havasız, kullanışsız, sınırlı, belirsiz, koyu, derin, tasarlanmamış, işlevsel olmayan, dengesiz	110
2. Sıra:	karanlık (16), kasvetli/sıkıcı (10), loş (9), kapalı (7), sağlıksız (5), rahatsız/konforsuz (4), yorucu (4), sıkışık (3), penceresiz (3), güvensiz/tekinsiz (3), basık (2), huzursuz (2), gizemli, mahrem, belirsiz, derin göz kamaştırıcı, açılımsız, orantısız, sinir bozucu, soğuk, şeffaf, sıcak, renksiz, kullanışsız, boşluksuz, masif, kötü planlama, verimsiz, dip	86
3. Sıra:	kasvetli/sıkıcı (14), karanlık (6), loş (6), kapalı (4), opak (3), konforsuz/huzursuz (3), renksiz (2), donuk, basık, kirli, aşırı parlak, anlaşılmasız, verimsiz, eski, nemli, flu, başarısız, kullanışsız, sakın, mahrem, aldatıcı, zorlayıcı, soğuk, تنها, müzikli, geniş, mistik, alçak, derin, yanlış, düşük performans, açık, kuytu	64
09. Diğer kavramlar		Σ
1. Sıra:	gece (2), Gotik, eko, uyku, israf, kabartma, granit, vitray	9
2. Sıra:	nem, gece, perde, kuyu, heykel, ekoloji, taş	7
3. Sıra:	uyku (2), uygulama hataları, dekonstrüksiyon, teknolojik eksiklik, algı, gece, psikoloji, cam	9

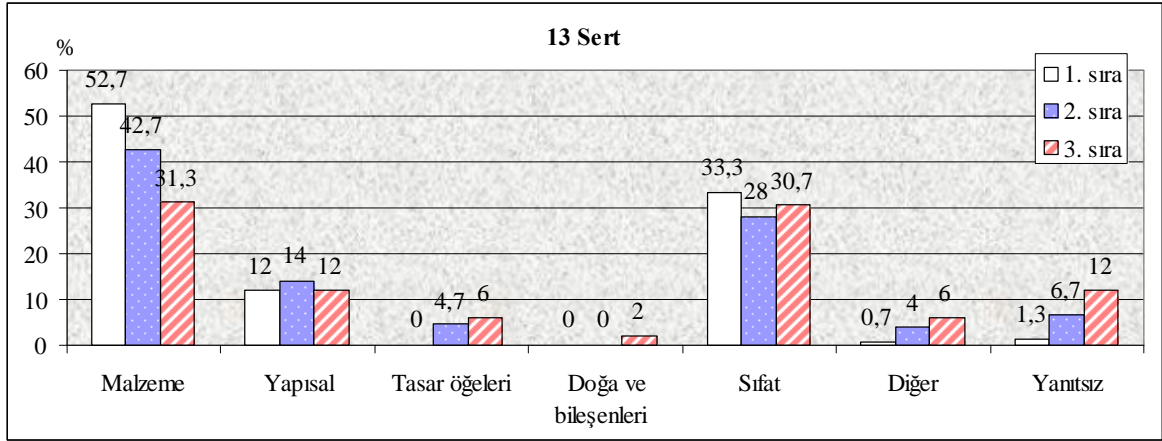
Tablo 16. Zarif kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar [kavram (kişi sayısı)]

11 ZARİF		
01. Malzeme ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	ahşap (6), çelik (4), cam (2), metal, alüminyum, lake	15
2. Sıra:	ahşap (6), cam (5), malzeme (2), cephe kaplaması, çelik, vitray, seramik, plastik	18
3. Sıra:	cam (5), malzeme (4), metal (2), ferforje, seramik, mermer, sentetik, alçı	16
02. Yapı-yapı elemanı/bileşeni ve yapısal özellikler ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	kolon/sütun (7), cephe (3), merdiven (2), strüktür (2), baca, kapı kolu, kemer, yapı, saçak	19
2. Sıra:	cephe (3), doğrama (2), kolon (2), söve, eli böğründe, pencere, kemer	11
3. Sıra:	karyatid/iyon (3), yapı (2), yapı elemanları, uçan payanda, pencere, kütle	9
03. Mekan ve mekan kurgusu ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	boşluk (2), mekan, sofa, balkon	5
3. Sıra:	banyo (2), köprü, mutfak, teras, kule, gökdelen	7
04. İç mekan öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	dekorasyon/bezeme (3), donatı, dolap	5
2. Sıra:	dekorasyon (3), mobilya (2)	5
3. Sıra:	dekorasyon (5), donatı	6
05. Tasar öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	beyaz/mavi (3), çizgi (2), ışık	6
3. Sıra:	beyaz (3), renk (3), çizgi (2), doku	9
06. Tasarım-tasarım stili-tasarımcı- tasarlanan yapı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	Minimalizm (3), tasarım (2), Art Nouveau (2), Zaha Hadid, Mies, Calatrava, Modernizm, Barok, Dışavurumculuk, Florya Köşkü, Aya İrini, Selimiye Camii	16
2. Sıra:	Art Nouveau (2), Gotik, Rokoko, Osmanlı Barok, Sinan-Selimiye, Villa Savoye, Ronchamp Şapeli, Victor Horta, tasarım	11
3. Sıra:	Art Nouveau, Mies, Vernaküler mimari, Şelale Evi, Barok	5
07. Doğa-doğa bileşenleri ve yapısı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
08. Sıfatlarla ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	ince (22), estetik (9), sade/yalın (8), orantılı/dengeli (8), narin (6), detaylı (6), saydam (2), modern (2), aydınlık (2), seçkin, tanınmış, eğrisel, dikey, yatay, dişi, yüksek, lineer, hafif, özenli, sofistike, görgülü, eliptik, albenili, küçük, renkli, yeterli	82
2. Sıra:	ince (13), sade (6), orantılı (5), net (4), narin (4), detaylı/düşünölmüş (4), zevkli (3), uyumlu (3), estetik/güzel (3), hassas (2), hafif (2), kırılmalı (2), eğrisel (2), doğrusal (2), abartısız (2), teknolojik (2), şeffaf (2), özgün, zayıf, olgun, küçük, ağır, işlenmiş, doğal, yumuşak, duyarlı, düşey, görsel, zeminden kopuk, spiral	74
3. Sıra:	ince (8), narin/kibar (7), sade/yalın (7), orantılı (5), detaylı (5), saydam (4), küçük ölçekli/insani (3), kırılmalı/naif (3), ferah/aydınlık/yüksek (3), uyumlu (3), kadınsı (2), açık (2), çekici (2), uzun (2), temiz, şık, değerli, okunaklı, hafif, elegan, eğrisel, teknolojik, doğal, yatay, geleneksel, lineer, görsel, deneyimli	75
09. Diğer kavramlar		Σ
1. Sıra:	mekan, kule, beğeni, geometri, görünüş, apple, düzenleme, kesit, prizma, heykel, meltem	11
2. Sıra:	havuz (2), anıt, kesit, artiküle, presizyon, usta	7
3. Sıra:	eleman, doğa, görünüş, su, işçilik	5

Tablo 17. Hantal kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar [kavram (kişi sayısı)]

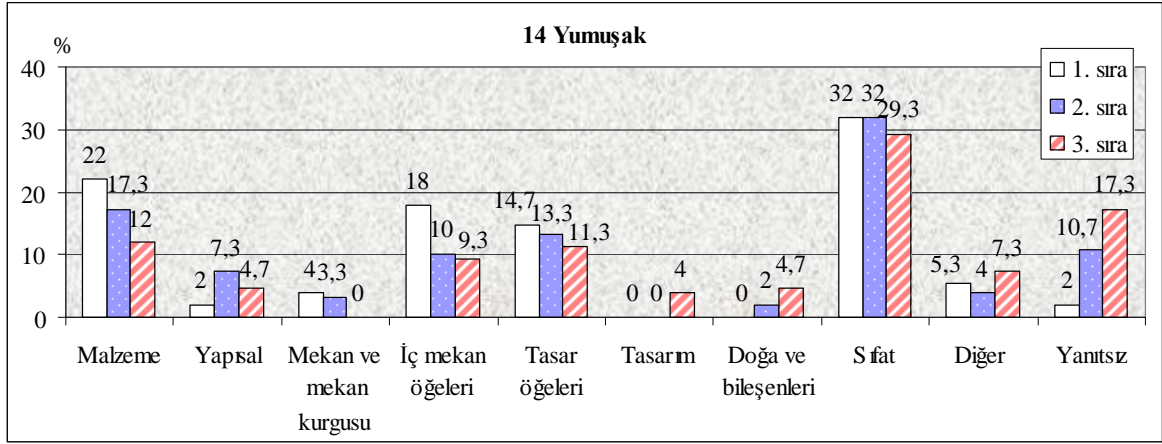
12 HANTAL		
01. Malzeme ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	beton/betonarme (5), taş (5), demir, tuğla	12
2. Sıra:	beton/betonarme (7), malzeme (2), kerpiç, granit, kaya	12
3. Sıra:	taş (6), beton/betonarme (4), malzeme (3), tuğla, moloz	15
02. Yapı-yapı elemanı/bileşeni ve yapısal özellikler ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	kitle/kütle (11), yapı (9), giriş/giriş-kolon (2), yığma (2), yapı elemanları, strüktür, cephe, istinat duvarı, kubbe, blok	30
2. Sıra:	kitle/kütle (7), yapı (5), kolon (3), strüktür (2), kapı (2), duvar, yapı elemanı, döşeme, temel, yığma	24
3. Sıra:	kütle (5), yapı (4), yığma (2), kalıp, kagir, strüktür, zemin, merdiven, kolon, döşeme, yapı elemanı, kapı, kaset döşeme, taç kapı	22
03. Mekan ve mekan kurgusu ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	hangar (2), sahne kulesi, müze, apartman, balkon, üst geçit	7
2. Sıra:	hangar (2), gökdelen, tiyatro, eğitim yapıları, fabrika	6
3. Sıra:	hangar (2), kale, fabrika, adliye, mekan	6
04. İç mekan öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	mobilya/eşya (2), dolap	3
2. Sıra:	mobilya (3), hamak	4
3. Sıra:	donatı (2), demirbaş	3
05. Tasar öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
06. Tasarım-tasarım stili-tasarımcı- tasarlanan yapı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	tasarım (2), Anadolu Selçuklu, Romanesk	4
07. Doğa-doğa bileşenleri ve yapısı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
08. Sıfatlarla ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	ağır (28), kaba (16), devasa/büyük/iri (11), oransız (9), masif (3), zevksiz (2), yatay (2), hareketsiz (2), geniş (2), kötü tasarım (2), klasik/antik (2), kapsamlı, yoğun, sabit, katı, düz, dolu	85
2. Sıra:	ağır (12), büyük/iri (12), kaba (6), orantısız (5), geniş (4), masif (4), görsel estetikten yoksun (4), oturaklı (3), biçimsiz (2), anıtsal (2), kullanışsız (2), opak (2), sert (2), karanlık (2), dengesiz, baskın, neşesiz, esnek, değişmez, eski, donuk, ezici, klasik, gerilimsiz, düz, kalıcı, obez, kapalı, durağan, abartılı, kalın, yavaş, fazla, yoğun, koyu, gelişmemiş	84
3. Sıra:	ağır (9), opak (7), büyük/iri (6), orantısız (4), kaba (4), itici (3), yavaş (2), kapalı (2), sıkıcı (2), anıtsal (2), işlevsiz (2), sabit (2), sert (2), yayılmış (2), yüksek (2), tekdüze (2), renksiz, ekonomik değil, masif, fazla, şekilsiz, baskıcı, kalın, ezici, koyu, homojen, gösterişsiz, zor, küt, demode	67
09. Diğer kavramlar		Σ
1. Sıra:	küp, fil, boyut, ölçek, düzen, yer çekimi, dağ, seçim, maket	9
2. Sıra:	mimari, taks-kaks, küp, peri bacaları, form, uyum, planlama, Romanesk	8
3. Sıra:	piramit, yasalar, işleyiş, engel, etki, kesit, yol, devlet, yıkıntı, su aygır, çuval	11

“Sert” kavramı dendiğinde deneklerin akıllarına gelen ilk kavram malzeme (%52,7; taş, beton, ahşap/tahta/ağaç) olup bunu sırasıyla sıfat (%33,3; keskin/sivri hatlı, sağlam/dayanıklı, katı) ve yapısal özellikler (%12; duvar, yüzey, kolon) ile ilgili kavramlar takip etmiştir. Sert sıfatının 2. sırada deneklere çağrıştırdığı kavramlar sırasıyla malzeme (%42,7; taş, beton/brüt beton, ahşap/ağaç), sıfat (%28; keskin hatlı/köşeli, sağlam/dayanıklı, yoğun) ve yapısal özelliklerle (%14; yüzey, duvar, zemin) ilgili kavramlardır. Deneklere 3. sırada en çok çağrışım yapan kavramlar ise yine malzeme (%31,3; beton/betonarme, taş, metal), sıfat (%30,7; köşeli/geometrik, dayanıklı, soğuk) ve yapısal özellikler (%12; zemin, duvar, döşeme) ile ilgili kavramlar olmuştur (Şekil 59, Tablo 18).

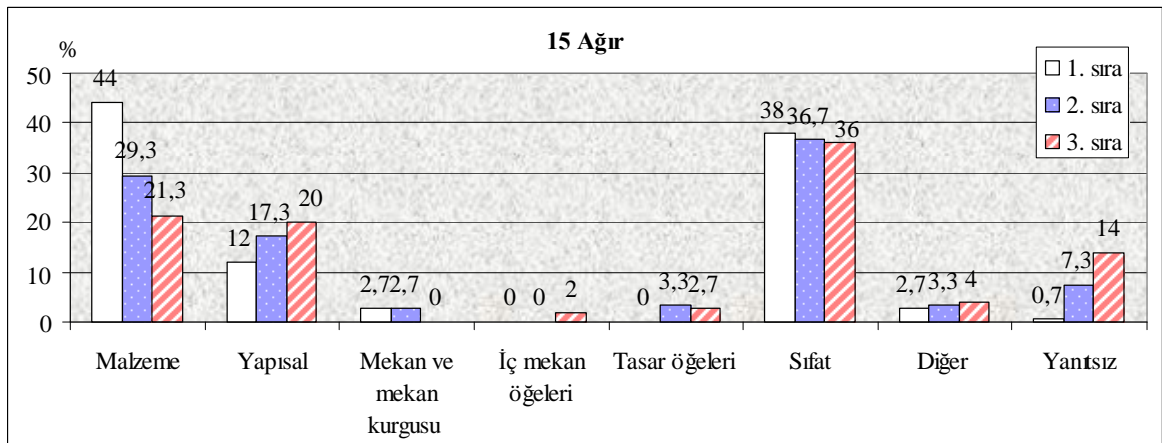
Şekil 59. Sert kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar

Deneklere “yumuşak” kavramı dendiğinde akıllarına gelen ilk kavramlar sıfat (%32; kıvrımlı/eğrisel/organik, esnek/elastik, hafif) ile ilgili kavramlar olup, bunu sırasıyla malzeme (%22; ahşap, malzeme, toprak) ve iç mekan öğeleri (%18; pamuk, koltuk, kumaş) ile ilgili kavramlar izlemektedir. 2. sırada deneklere en çok çağrışım yapan kavramlar ise sıfatlar (%32; eğrisel/organik, uyumlu, esnek), malzeme (%17,3; malzeme, membran, cam) ve tasar öğeleri (%13,3; doku, ışık, pembe/beyaz/mavi) ile ilgili kavramlardır. Yumuşak sıfatının deneklere 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar da yine sırasıyla; sıfatlar (%29,3; eğrisel, esnek, hafif), malzeme (%12; ahşap, malzeme, plastik) ve tasar öğeleri (%11,3; renk/pastel renk, doku, mavi/beyaz) ile ilgili kavramlardır (Şekil 60, Tablo 19).

Şekil 60. Yumuşak kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar

“Ağır” kavramı dendiğinde deneklerin akıllarına gelen ilk kavram malzeme (%44; beton/betonarme, taş, çelik) olup bunu sırasıyla sıfat (%38; büyük/hantal, masif, dolu) ve yapısal özellikler (%29,3; kütle, taşıyıcı/strüktür, yapı) ile ilgili kavramlar izlemiştir. Ağır sıfatının 2. sırada deneklere çağrıştırdığı kavramlar bu kez, sırasıyla sıfat (%36,7; büyü/iri/hantal, dolu, opak), malzeme (%29,3; beton/betonarme, taş, demir) ve yapısal özellikler (%20; kütle, kiriş, taşıyıcı) ile ilgili kavramlardır. Deneklere 3. sırada en çok çağrışım yapan kavramlar da yine sıfat (%36; hantal/büyük/iri, masif, dolu), malzeme (%21,3; beton/betonarme, taş, tuğla) ve yapısal özellikler (%17,3; kütle, yapı, yığma) ile ilgili kavramlar olmuştur (Şekil 61, Tablo 20).

Şekil 61. Ağır kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar

Tablo 18. Sert kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar [kavram (kişi sayısı)]

13 SERT		
01. Malzeme ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	taş (31), beton (22), ahşap/tahta/ağaç/meşe (6), malzeme (4), granit (3), metal (3), demir (2), elmas (2), kaplama (2), bazalt, plastik, tuğla, çelik	79
2. Sıra:	taş (19), beton/brüt beton (10), ahşap/ağaç/kayın (7), cam (5), çelik (4), metal (4), seramik (3), granit (3), malzeme (2), döşeme kaplaması (2), tuğla, kagir, mermer, sıva, çivi	64
3. Sıra:	beton/betonarme (10), taş (6), metal (6), malzeme (5), tuğla (4), çelik (4), cam (3), ahşap/tahta (3), bazalt, granit, seramik, rustik sıva, kompakt laminant, mozaik	47
02. Yapı-yapı elemanı/bileşeni ve yapısal özellikler ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	duvar (7), yüzey (5), kolon (2), kitle (2), zemin, kabuk	18
2. Sıra:	yüzey (8), duvar (5), zemin (4), istinat, çatı, kiriş, cephe	21
3. Sıra:	zemin (6), duvar (5), döşeme (3), kolon, yapı elemanları, yüzey, yapı	18
03. Mekan ve mekan kurgusu ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
04. İç mekan öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
05. Tasar öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	gri/siyah (3), çizgi (2), renk, ışık	7
3. Sıra:	siyah/gri (4), renk/soğuk renk (2), doku (2), ışık-gölge	9
06. Tasarım-tasarım stili-tasarımcı- tasarlanan yapı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
07. Doğa-doğa bileşenleri ve yapısı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	arazi, iklim, buz	3
08. Sıfatlarla ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	keskin/sivri hatlı/köşeli/geometrik (18), sağlam/dayanımlı (4), katı (3), masif (3), kaba/hantal (3), kompakt/yoğun (2), eril, anıtsal, sınırlı, düz, paslanmaz, sıkı, zor şekillenen, tok, uyumsuz, kalıcı, dolu, cesur, güçlü, buyurgan, rasyonel, siyah, brütal	50
2. Sıra:	keskin hatlı/köşeli/geometrik (10), dayanıklı/sağlam (4), yoğun (3), katı (3), ağır (3), opak (3), pütürlü/pürüzlü (2), kaba (2), kaygan, kırılğan, kalın, koyu, sınırlayıcı, dolu, doğal, baskıcı, brütal, çizici, eleştirel, monokrom/tekrenkli	42
3. Sıra:	köşeli/geometrik (8), dayanıklı (3), soğuk (3), parlak (3), kaba (3), güçlü (2), masif (2), berk/sıkı (2), opak (2), kırılğan (2), kütleli (2), karışık, kapalı, aşınmaz, değişmez, acımasız, farklı, katı, kararlı, pahalı, ham, yumuşak, rahatsız edici, net, etkin	46
09. Diğer kavramlar		Σ
1. Sıra:	form	1
2. Sıra:	Modernizm, kenar, imaj, iklim, 3 boyut, etki	6
3. Sıra:	ifade/imaj (3), otopark, kale, belediye mevzuat, masa, hoca, devlet	9

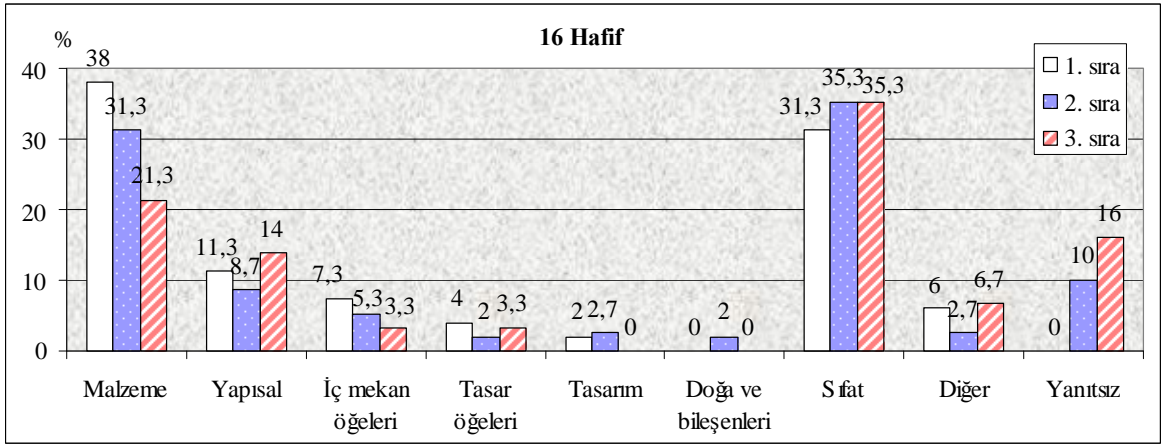
Tablo 19. Yumuşak kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar [kavram (kişi sayısı)]

14 YUMUŞAK		
01. Malzeme ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	ağşap (15), malzeme (5), toprak (3), strafor (2), plastik (2), gazbeton, kaplama, camyünü, beton, ETFE malzemesi, kerpiç	33
2. Sıra:	malzeme (5), membran (4), cam (3), plastik (3), kerpiç (2), ağşap (2), kaplama (2), toprak, alüminyum, aerogel, conta, taş yünü	26
3. Sıra:	ağşap (4), malzeme (3), plastik (2), cam, çinko, yalıtım malzemesi, bitüm, alçı, silikon, toprak, strafor, kaplama	18
02. Yapı-yapı elemanı/bileşeni ve yapısal özellikler ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	ısı/ses yalıtımı (2), yüzey	3
2. Sıra:	yüzey (5), zemin (4), cephe, şömine	11
3. Sıra:	yüzey (3), ısı/ses yalıtım (3), zemin	7
03. Mekan ve mekan kurgusu ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	yeşil/park (3), akıcı mekan (2), balkon	6
2. Sıra:	peyzaj/yeşil (5)	5
3. Sıra:	-	-
04. İç mekan öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	pamuk (6), koltuk (5), kumaş (3), yastık (3), halı (2), dekorasyon (2), tekstil, tüy, mefruşat, yün, sünger, donatı	27
2. Sıra:	kumaş (6), halı (2), yatak (2), koltuk, tül, sünger, donatı, tekstil	15
3. Sıra:	yastık/yatak (3), donatı (3), halı (3), kumaş, saten, tekstil, minder, koltuk	14
05. Tasar öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	doku (13), ışık (4), renk/pastel renk (2), turuncu, çizgi, form	22
2. Sıra:	doku (4), ışık (4), pembe/beyaz/mavi (3), form (3), çizgi (2), pastel renk, aç, gölge, insan ölçeği	20
3. Sıra:	renk/pastel renk (7), doku (4), mavi/beyaz (2), ışık (2), çizgi, form	17
06. Tasarım-tasarım stili-tasarımcı- tasarlanan yapı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	Organik Mimari (4), Zaha Hadid, tasarım	6
07. Doğa-doğa bileşenleri ve yapısı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	bulut, su, esinti	3
3. Sıra:	çim/bitki (4), su (2), iklim	7
08. Sıfatlarla ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	kıvrımlı/eğrisel/organik (14), esnek/elastik (10), hafif (3), zarif (2), hassas (2), hoş, geçirgen, değişken, loş, uyumlu, akışkan, zevksiz, kolay şekillenen, sıcak, yansıtıcı, kararsız, ılımlı, rahat, katı değil, deforme, küçük ölçekli, kıvrımlı	48
2. Sıra:	eğrisel/organik (18), uyumlu (4), esnek (4), akışkan (2), rahat/rahatlatıcı (2), estetik (2), pürüzsüz (2), huzurlu, kısa ömürlü, aydınlık, ipeksi, değişken, zarif, ağır, saydam, kaygan, hafif, yoğun, ince hatlı, ergonomik, eskimiş	48
3. Sıra:	eğrisel (6), esnek (5), hafif (4), saydam (4), uyumlu (3), biçimlendirilebilir (3), amorf (3), orantılı (2), ergonomik, deneyimsel, değişken, derin, demode, sıcak, akıcı, hassas, doğal, aydınlık, düzgün, gezilemeyen, gündelik, sert	44
09. Diğer kavramlar		Σ
1. Sıra:	geçiş (3), su/deniz (2), etki, bağlam, yaylanma	8
2. Sıra:	geçiş (2), yuva, ilişki, degrede/iniş, de Stijl	6
3. Sıra:	etki, mekan, oyun, geçiş, akşamüstü, ifade, şişme bot, duyu, iç mekan atmosferi, rahatlama, melodi	11

Tablo 20. Ağır kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar [kavram (kişi sayısı)]

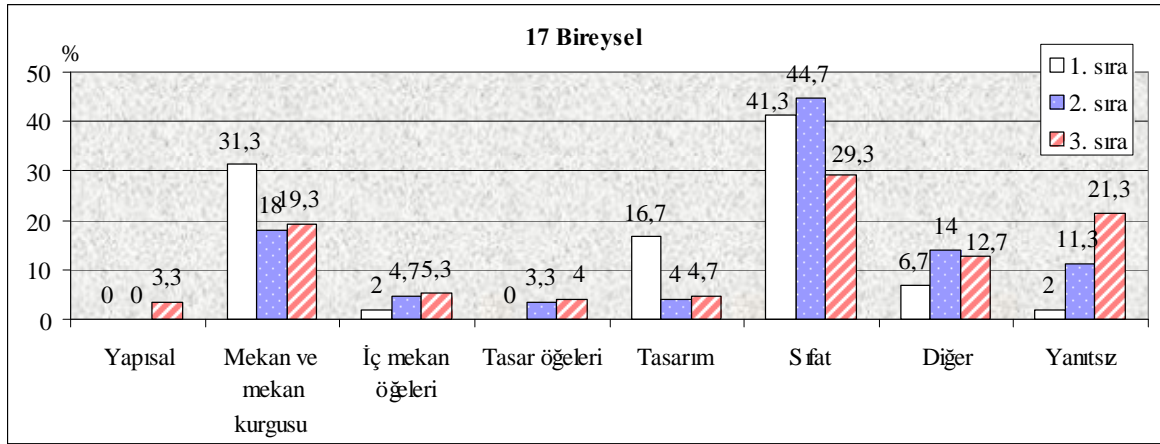
15 AĞIR		
01. Malzeme ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	beton/betonarme (27), taş (21), çelik (4), metal (3), kagir (2), mermer (2), kurşun (2), malzeme (2), demir, cam, granit	66
2. Sıra:	beton/betonarme (16), taş (10), demir (6), tuğla (2), toprak (2), metal (2), çelik (2), kerpiç, seramik, malzeme, kum	44
3. Sıra:	beton/betonarme (9), taş (8), tuğla (3), malzeme (3), demir, toprak, metal, çelik, temperli cam, granit, bazalt, kurşun, mermer	32
02. Yapı-yapı elemanı/bileşeni ve yapısal özellikler ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	kütle (8), taşıyıcı/strüktür (4), yapı (2), yüzey, cephe, kolon, yığma	18
2. Sıra:	kütle (5), giriş (4), taşıyıcı (3), döşeme (2), çatı (2), yapı (2), yığma (2), yüzey, duvar, kemer, prekast panel, rampa, prefabrik	26
3. Sıra:	kütle (8), yapı (6), yığma (5), taşıyıcı (2), kolon (2), cephe, arşitrav, tavan, döşeme, kubbe, duvar, çatı	30
03. Mekan ve mekan kurgusu ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	tapınak (2), kule, adliye	4
2. Sıra:	tapınak (2), gökdelen, kütüphane	4
3. Sıra:	-	-
04. İç mekan öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	perde, donatı, iç dekorasyon	3
05. Tasar öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	koyu renk/siyah (3), renk, küp	5
3. Sıra:	gri/kahverengi (3), koyu renk	4
06. Tasarım-tasarım stili-tasarımcı- tasarlanan yapı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
07. Doğa-doğa bileşenleri ve yapısı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
08. Sıfatlarla ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	büyük/hantal (13), masif (9), dolu (6), kütleli (5), anıtsal (4), yüklü (3), sıkıntılı (2), düz (2), durağan (2), blok/monoblok (2), riskli, kalın, yorucu, eski, havasız, yoğun, suskun, kuvvetli, kaba	57
2. Sıra:	büyük/iri/hantal (8), dolu (5), opak (5), kaba (3), masif (3), yere oturan (3), yoğun (3), yavaş (2), kütleli (2), yüklü (2), karanlık (2), ham (2), basık, dayanıklı, oransız, kapalı, sabit, sert, cool, demode, çok katlı, sıkıcı, belirgin, ciddi, ezici, kalıcı, monoblok	55
3. Sıra:	hantal/büyük/iri (8), masif (5), dolu (5), kaba (4), yoğun (3), iç karartıcı (3), dayanıklı (2), kapalı (2), opak (2), kütleli (2), yüksek (2), mesafeli, klasik, loş, fazla, şişman, sınırlayıcı, güvenli, net, yayvan, yorucu, dingin, kötü, arabesk, tehlikeli, saygılı, yüklü	54
09. Diğer kavramlar		Σ
1. Sıra:	yasal prosedürler, eleman, küre, çuval	4
2. Sıra:	mimarlık eğitimi, hava, yer çekimi, Neo-klasisizm, Postmodernizm	5
3. Sıra:	Gotik (2), eleman, odak, boyut, fabrika	6

Deneklere “hafif” kavramı dendiğinde akıllarına gelen ilk kavramlar malzeme (%38; ahşap, çelik, cam) ile ilgili kavramlar olup, bunu sırasıyla sıfat (%31,3; geçirgen/saydam, ince, boşluklu) ve yapısal özellikler (%11,3; strüktür, yapı/konstrüksiyon, örtü) ile ilgili kavramlar izlemektedir. 2. sırada deneklere en çok çağrışım yapan kavramlar ise sıfatlar (%35,3; geçirgen/saydam, ince, boşluklu), malzeme (%31,3; ahşap, cam, alüminyum) ve yapısal özellikler (%8,7; yapı/konstrüksiyon, kütle, strüktür) ile ilgili kavramlardır. Hafif sıfatının deneklere 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar da yine sırasıyla; sıfatlar (%35,3; boşluklu, saydam, taşınabilir), malzeme (%21,3; cam, ahşap, çelik) ve yapısal özellikler (%14; taşıyıcı/strüktür, kolon/kiriş, çatı) ile ilgili kavramlardır (Şekil 62, Tablo 21).

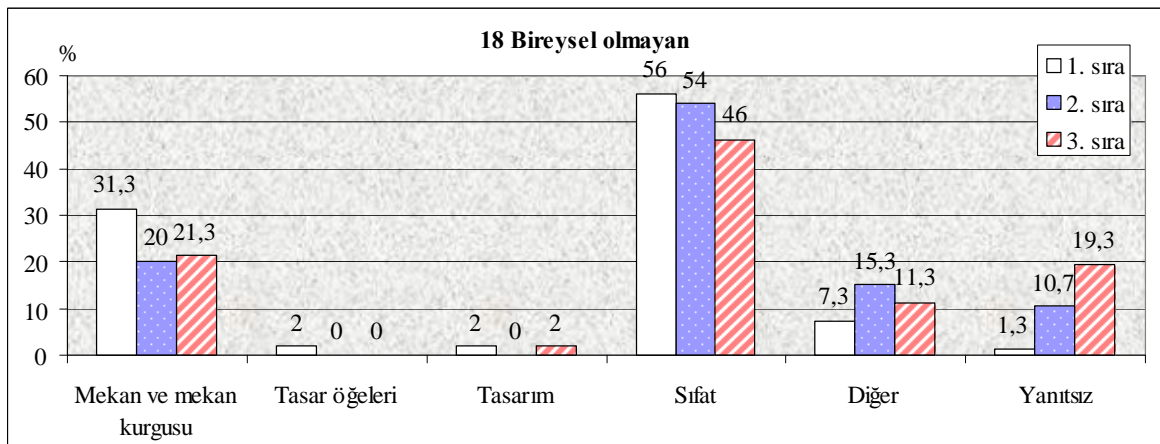
Şekil 62. Hafif kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar

“Bireysel” kavramı dendiğinde deneklerin akıllarına gelen ilk kavram sıfat (%41,3; özel/mahrem, özgün, tekil) olup bunu sırasıyla mekan-mekan kurgusu (%31,3; oda, konut, kişisel mekan/niş) ve tasarım (%16,7; tasarım, Dışavurumculuk, Mendelsohn) ile ilgili kavramlar takip etmiştir. Bireysel kelimesinin 2. sırada deneklere çağrıştırdığı kavramlar sırasıyla sıfat (%44,7; mahrem/özel, kişisel, farklı/özgün), mekan-mekan kurgusu (%18; mekan, çalışma odası, oda) ile ilgili kavramlar ve diğer (%14; kullanım, tercih, üretim) kavramlardır. Deneklere 3. sırada en çok çağrışım yapan kavramlar ise yine sıfat (%29,3; tekil, özel/mahrem, kişisel), mekan-mekan kurgusu (%19,3; oda, mekan, konut) ile ilgili kavramlar ve diğer kavramlar (%12,7; aidiyet, deneyim, algı) olmuştur (Şekil 63, Tablo 22).

Şekil 63. Bireysel kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar

Deneklere “bireysel olmayan” kavramı dendiğinde akıllarına gelen ilk kavramlar sıfatla (%56; kamusal, toplumsal/sosyal, genel) ilgili kavramlar olup, bunu sırasıyla mekan-mekan kurgusu (%31,3; meydan, mekan, okul) ile ilgili kavramlar ve diğer kavramlar (%7,3; topluluk, uygulama, kullanım) izlemektedir. 2. sırada deneklere en çok çağrışım yapan kavramlar ise sıfatlar (%54; kolektif, kamusal, açık/aleni), mekan-mekan kurgusu (%20; meydan, sokak/mahalle, mekan) ile ilgili kavramlar ve diğer (%15,3; ekip, mimarlık, merdiven) kavramlardır. Bireysel olmayan kelimesinin deneklere 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar da yine sırasıyla; sıfatlar (%46; açık, ortak, kamusal), mekan-mekan kurgusu (%21,3; sokak, kent, meydan) ile ilgili kavramlar ve diğer kavramlardır (%11,3; toplum, merdiven, eğitim) (Şekil 64, Tablo 23).

Şekil 64. Bireysel olmayan kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar

Tablo 21. Hafif kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar [kavram (kişi sayısı)]

16 HAFİF		
01. Malzeme ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	ahşap (16), çelik (13), cam (7), malzeme (6), alüminyum (3), strafor/köpük (3), plastik (2), metal (2), gazbeton (2), membran (2), alçı	57
2. Sıra:	ahşap (10), cam (6), alüminyum (6), malzeme (5), çelik (5), membran (4), gazbeton (3), plastik/PVC (3), metal (2), ytong, lamine, alçıpan	47
3. Sıra:	cam (10), ahşap (7), çelik (5), malzeme (2), pvc/plastik (2), cam yünü, ponza, dolgu, plak malzeme, alüminyum, ytong	32
02. Yapı-yapı elemanı/bileşeni ve yapısal özellikler ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	strüktür (6), yapı/konstrüksiyon (3), örtü (2), çerçeve, döşeme, çatı, duvar, kütle, ısı yalıtımı	17
2. Sıra:	yapı/konstrüksiyon (4), kütle (2), strüktür (2), iskelet, doğrama, konsol, cephe, üst örtü	13
3. Sıra:	taşıyıcı/strüktür (6), kolon/kiriş (2), çatı (2), konsol, jeodezik kubbe, asma tavan, cephe, asansör, kapı, pergole, yapı, kütle, asma-germe, şömine	21
03. Mekan ve mekan kurgusu ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
04. İç mekan öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	tül/tekstil (4), pamuk (3), tüy (2), koltuk, mobilya	11
2. Sıra:	tekstil/tül (3),yün, pamuk, bambu, halı, donatı	8
3. Sıra:	-	-
05. Tasar öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	sarı/beyaz/açık renk (4), ışık, doku	6
2. Sıra:	pastel renk (2), çizgi	3
3. Sıra:	beyaz (3), ışık, doku	5
06. Tasarım-tasarım stili-tasarımcı- tasarlanan yapı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	Minimalizm, Kristal Saray, Kengo Kuma	3
2. Sıra:	Minimalizm, Organik Mimari, Shigeru Ban	3
3. Sıra:	-	-
07. Doğa-doğa bileşenleri ve yapısı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	su (2), rüzgar, bulut	4
3. Sıra:	-	-
08. Sıfatlarla ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	geçirgen/saydam (10), ince (7), boşluklu (6), yerden kopuk (4), taşınabilir/mobil (4), geçici (2), açık (2), kullanışlı, sağlam, yumuşak, esnek, dengesiz, modüler, modern, ağır, uçucu, rahatsız etmeyen, masif olmayan, maddesiz	47
2. Sıra:	geçirgen/saydam (11), ince (6), boşluklu (6), aydınlık (4), taşınabilir (4), kırılğan (2), yere oturmayan (2), açık (2), uçucu (2), devrilebilir, küçük, bölücü, rahat, iç açıcı, alçak, taşıyıcı değil, görünmez, yumuşak, ferah, esnek, yalın, düşünceli, uyumlu	53
3. Sıra:	boşluklu (8), saydam (6), taşınabilir (4), rahat (3), yere oturmayan (3), esnek (3), aydınlık (3), zarif (2), açık (2), küçük (2), yumuşak (2), yüksek, deneyimsel, yoğunluğu az, uçucu, yüzeysel, yüzer, ucuz, kolay, eğrisel, bölücü, düz, gelip geçici, sağlıklı, ahenkli, detaylı	53
09. Diğer kavramlar		Σ
1. Sıra:	etki (2), yük, teras, ifade, algı, teleferik, deprem, deniz	9
2. Sıra:	yerçekimi, atektonik, teknoloji, kesit	4
3. Sıra:	yük/ton (2), su, ses, gaz, sistem, köprü, lif, balon, ayar	10

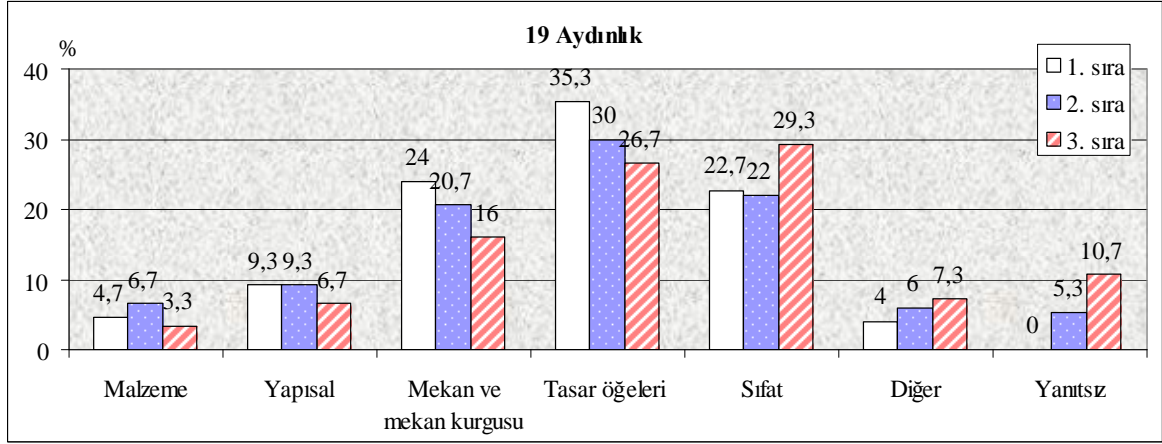
Tablo 22. Bireysel kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar [kavram (kişi sayısı)]

17 BİREYSEL		
01. Malzeme ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
02. Yapı-yapı elemanı/bileşeni ve yapısal özellikler ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	yapı (2), kolon, cephe, kütle	5
03. Mekan ve mekan kurgusu ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	oda (13), konut (8), kişisel mekan/niş (7), mekan (5), açık alan (3), yatak od. (3), çalışma od. (2), villa (2), merdiven kovası, bahçe, ofis, halvet	47
2. Sıra:	mekan (8), çalışma od. (6), oda (3), niş (3), konut (2), avlu, banyo, yatak od., oturma od., ofis	27
3. Sıra:	oda (6), mekan (5), konut (4), ofis (3), çalışma od. (3), niş (2), banyo (2), kent (2), kabin (2)	29
04. İç mekan öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	koltuk (3)	3
2. Sıra:	masa (3), perde, gece lambası, mobilya, dekorasyon	7
3. Sıra:	yatak (3), koltuk/sandalye (2), PC (2), eşya	8
05. Tasar öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	beyaz, doku, çizgi, nokta, insan ölçeği	5
3. Sıra:	renk (2), siyah, çizgi, yön, form	6
06. Tasarım-tasarım stili-tasarımcı- tasarlanan yapı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	tasarım (21), Dışavurumculuk (2), Mendelsohn, stil	25
2. Sıra:	tasarım (4), tasarımcı (2)	6
3. Sıra:	tasarım (7)	7
07. Doğa-doğa bileşenleri ve yapısı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
08. Sıfatlarla ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	özel/mahrem (23), özgün (10), tekil (6), kişisel (6), sınırlı (2), özgür (2), içe dönük (2), deneyimsel, herkese uymayan, parçalı, değişime açık, gerçek, gizli, konforlu, benmerkezli, noktasal, turuncu	62
2. Sıra:	mahrem/özel (19), kişisel (10), farklı/özgün (5), tekil (3), sınırlı (3), bağlamsız (2), düşünsel (2), izole (2), bağımsız (2), değişken, yasak, estetik, yorumlanmış, minimalist, eklenmiş, gizli, geçirimsiz, esnek, sınırsız, imkansız, ihtiyaca uygun, tek kapılı, samimi, kontrollü, korunaklı, çeşitli, kalabalık, katılımcı	67
3. Sıra:	tekil (5), özel/mahrem (5), kişisel (5), kapalı (3), sınırlı (3), izole (2), bağımsız (2), sanatsal (2), ayrıcalıklı, hareketli, farklı, esnek, güvenli, sessiz, yersiz, değişken, kontrollü, anıtsal, uyumsuz, gizli, yaratıcı, eğlenceli, rahat, aykırı, psikolojik	44
09. Diğer kavramlar		Σ
1. Sıra:	algı, iç mimarlık, paylaşım, kullanım, ifade, düşünce, flaneur, eleman, form, birey	10
2. Sıra:	kullanım (2), tercih, üretim, uygulama, kimlik, kara kutu, ilişki, ütopya, çizim, pencere, yapı, yuvalanma, görünüş, iş, anlam, düzen, mimari, beğeni, anlayış, eskiz	21
3. Sıra:	aidiyet (6), deneyim (2), algı, koruma yasası, istek, dolaşım, metafor, yaklaşım, kendi, beğeni, his, çubuk, zevk	19

Tablo 23. Bireysel olmayan kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar [kavram (kişi sayısı)]

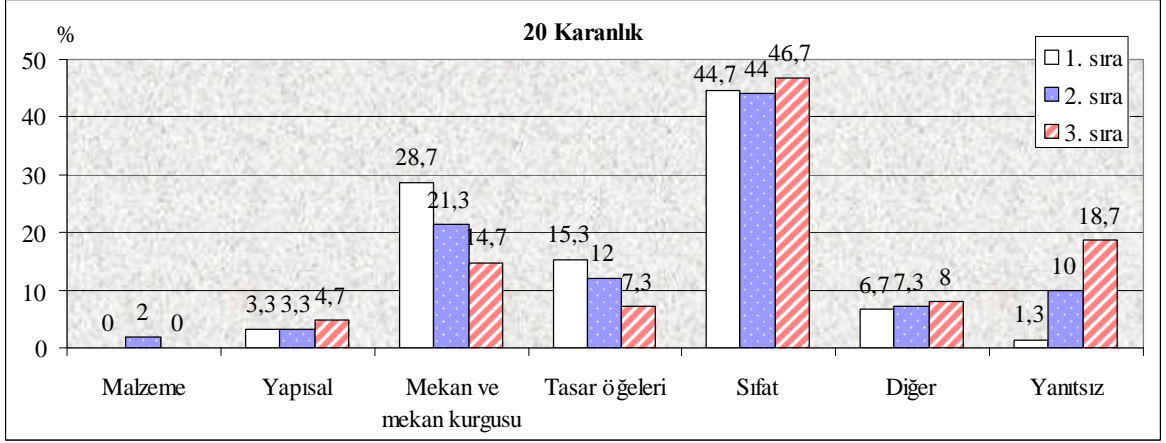
18 BİREYSEL OLMAYAN		
01. Malzeme ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
02. Yapı-yapı elemanı/bileşeni ve yapısal özellikler ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
03. Mekan ve mekan kurgusu ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	meydan (17), mekan (7), okul (4), ofis (3), kültür merkezi (2), toplu konut (2), yeşil/bahçe (2), salon (2), kent, köy, sokak, balkon, sofa, fuaye, otopark, kütüphane	47
2. Sıra:	meydan (5), sokak/mahalle (5), mekan (4), kent (3), derslik (2), WC/banyo (2), park (2), koridor, mutfak, çarşı, fuaye, AVM, kamu binası, kantin	30
3. Sıra:	sokak (4), kent (3), meydan (3), mekan (3), koridor (3), WC (2), avlu (2), peyzaj (2), AVM (2), kafeterya/lokanta (2), şantiye (2), stüdyo, sınıf, bekleme salonu, atölye	32
04. İç mekan öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
05. Tasar öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	çizgi (2), doku	3
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
06. Tasarım-tasarım stili-tasarımcı- tasarlanan yapı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	tasarım (2), Modernizm	3
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	tasarım (2), Uluslararası Üslup	3
07. Doğa-doğa bileşenleri ve yapısı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
08. Sıfatlarla ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	kamusal (46), toplumsal/sosyal (8), genel (4), paylaşılan (3), açık/aleni (3), sıradan (2), kalabalık (2), anonim (2), kolektif (2), kapalı, çok açıklıklı, yaygın, çevreci, karma, geleneksel, resmi, kurumsal, sınırsız, objektif, değişime açık, prefabrik	84
2. Sıra:	kolektif (13), kamusal (10), açık/aleni (8), toplumsal (6), genel (5), saydam (5), çoğulcu (3), paylaşılan (3), çevreci (2), sınırsız (2), katılımcı (2), kalabalık (2), ulaşılabilir (2), serbest (2), kaba, durgun, hafif, rengarenk, kompleks, çoğalan, geniş, basit, kaos, geçici, sıradan, bilinen, belirsiz, bağlama dönük, çok amaçlı, mekansız	81
3. Sıra:	açık (12), ortak (11), kamusal (7), sosyal/toplumsal (5), saydam (4), çoğul (3), paylaşımcı (2), kullanılabilir (2), hantal, güvensiz, dayamklı, geniş, gelenekçi, aydınlık, ulaşılabilir, sıkıcı, mahremiyetsiz, serbest, kirli, örgütsel, tipik, inandırıcı, tanrısal, tekrar eden, yorucu, standart, tarihsel, kaçak, güdültülü, verimli, dış	69
09. Diğer kavramlar		Σ
1. Sıra:	topluluk (2), uygulama, kullanım, toplum ahlakı, iktidar, eğlence, yanışma projesi, ilişki, plastik, taş	11
2. Sıra:	ekip (3), mimarlık (2), merdiven (2), toplum (2), kültür, kurgu, aidiyet, kullanıcı, metro, koltuk, uygulama, çözüm, tasarım, şenlik, toplanma, sohbet, beton, kerpiç	23
3. Sıra:	toplum (2), merdiven, eğitim, etki, hiyerarşi, proje, jenerik, imece, davranış, iş, güdüleme, toplu üretim, uygulama, dostlar, tuğla, cam	17

“Aydınlık” kavramı dendiğinde deneklerin akıllarına gelen ilk kavramlar tasar öğeleri (%35,3; ışık, gün ışığı, beyaz) olup bunu sırasıyla mekan-mekan kurgusu (%24; mekan, atrium/işıklık/galeri, salon) ve sıfat (%22,7; ferah/iç açıcı, saydam, rahat/konforlu) ile ilgili kavramlar takip etmiştir. Aydınlık sıfatının 2. sırada deneklere çağrıştırdığı kavramlar sırasıyla tasar öğeleri (%30; ışık, gün ışığı, beyaz), sıfat (%22; ferah, saydam, konforlu) ve mekan-mekan kurgusu (%20,7; atrium/işıklık/galeri, boşluk, mekan) ile ilgili kavramlardır. Deneklere 3. sırada en çok çağrışım yapan kavramlar ise yine sıfat (%29,3; saydam, ferah, rahat/konforlu), tasar öğeleri (%26,7; ışık, gün ışığı ,beyaz) ve mekan-mekan kurgusu (%16; ışıklık/galeri, avlu, bahçe/kış bahçesi) ile ilgili kavramlar olmuştur (Şekil 65, Tablo 24).

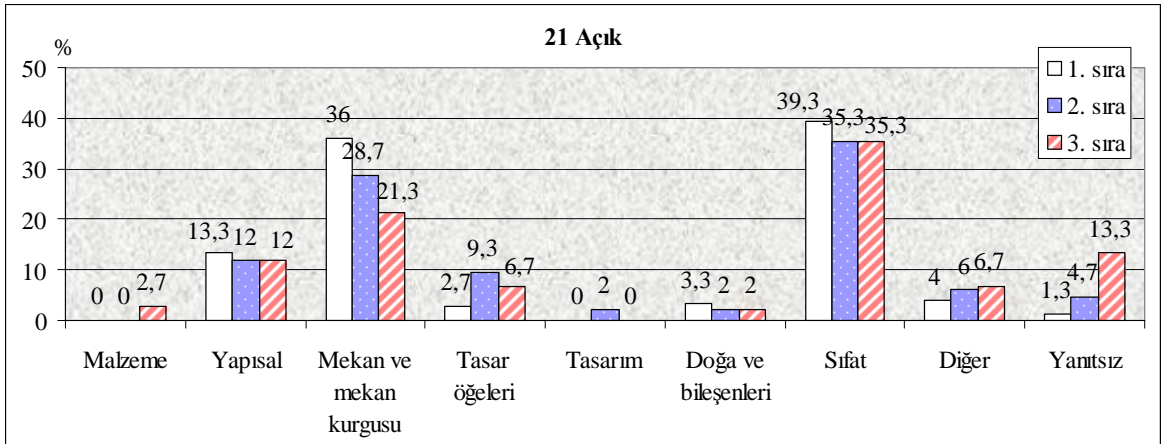
Şekil 65. Aydınlık kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar

Deneklere “karanlık” kavramı dendiğinde akıllarına gelen ilk kavramlar sıfat (%44,7; yetersiz ışık/işıksız, kapalı, iç karartıcı/kasvetli) ile ilgili kavramlar olup, bunu sırasıyla mekan-mekan kurgusu (%28,7; oda, sinema, bodrum) ve tasar öğeleri (%15,3; siyah, ışık, gölge) ile ilgili kavramlar izlemektedir. 2. sırada deneklere en çok çağrışım yapan kavramlar ise yine sıfatlar (%44; ışiksiz/yetersiz ışık, kapalı, güvensiz), mekan-mekan kurgusu (%21,3; bodrum, koridor, oda) ve tasar öğeleri (%12; siyah, ışık) ile ilgili kavramlardır. Karanlık kelimesinin deneklere 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar bu kez sırasıyla; sıfatlar (%46,7; penceresiz, sıkıcı/iç karartıcı/kasvetli, opak), mekan-mekan kurgusu (%14,7; sinema salonu, oda, mekan) ile ilgili kavramlar ve diğer kavramlardır (%8; gece, tasarım, 3. boyut) (Şekil 66, Tablo 25).

Şekil 66. Karanlık kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar

“Açık” kavramı dendiğinde deneklerin akıllarına gelen ilk kavram sıfat (%39,3; boşluklu/delikli, saydam, kamusal) olup bunu sırasıyla mekan-mekan kurgusu (%36; peyzaj/bahçe/park, meydan, mekan) ve yapısal özellikler (%13,3; kapı, pencere, yapı) ile ilgili kavramlar takip etmiştir. Açık sıfatının 2. sırada deneklere çağrıştırdığı kavramlar yine, sırasıyla sıfat (%35,3; saydam, sınırsız, kamusal), mekan-mekan kurgusu (%28,7; bahçe/peyzaj, meydan, mekan) ve yapısal özelliklerle (%12; pencere, kapı, cephe) ilgili kavramlardır. Deneklere 3. sırada en çok çağrışım yapan kavramlar da aynı sıralamayı izleyip, sıfat (%35,3; saydam, sınırsız/engelsiz, kamusal), mekan-mekan kurgusu (%21,3; meydan, bahçe/peyzaj, boşluk) ve yapısal özellikler (%12; kapı, çatı, pencere) ile ilgili kavramlar olmuştur (Şekil 67, Tablo 26).

Şekil 67. Açık kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar

Tablo 24. Aydınlık kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar [kavram (kişi sayısı)]

19 AYDINLIK		
01. Malzeme ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	cam (7)	7
2. Sıra:	cam (9), plastik	10
3. Sıra:	cam (5)	5
02. Yapı-yapı elemanı/bileşeni ve yapısal özellikler ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	pencere (11), yapı kabuğu, cephe, duvar	14
2. Sıra:	pencere (8), cephe (3), çatı (2), havalandırma	14
3. Sıra:	pencere (5), cephe (3), merdiven, giydirme cephe	10
03. Mekan ve mekan kurgusu ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	mekan (9), atriyum/ışıklık/galeri (8), salon (5), bahçe/kış bahçesi/sera (3), iç mekan (2), avlu (2), çalışma od. (2), açık alan, sokak, atölye, AVM, ev	36
2. Sıra:	atrium/ışıklık/galeri (9), boşluk (4), mekan (4), çalışma od. (3), bahçe (2), kütüphane (2), salon, avlu, dış mekan, mutfak, lobi, atölye, Glass House	31
3. Sıra:	ışıklık/galeri (8), avlu (3), bahçe/kış bahçesi (2), teras, dış mekan, giriş, oda, iç mekan, sokak, cami, sınıf, fuaye, sera, boşluk	24
04. İç mekan öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
05. Tasar öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	ışık (32), gün ışığı (13), beyaz (5), renk/açık renk (2), güney	53
2. Sıra:	ışık (17), gün ışığı (14), beyaz (8), açık renk (3), kamaşma, gri, kuzey	45
3. Sıra:	ışık (14), gün ışığı (8), beyaz (8), açık renk (5), yön (2), gölge, sarı, güney	40
06. Tasarım-tasarım stili-tasarımcı- tasarlanan yapı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
07. Doğa-doğa bileşenleri ve yapısı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
08. Sıfatlarla ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	ferah/iç açıcı (12), saydam (8), rahat/konforlu (3), parlak (2), bağ kuran, modern, net, algılanabilir, çekici, hafif, sınırsız, huzurlu, doğal	34
2. Sıra:	ferah (12), saydam (9), konforlu (2), belirgin, kolay, hafif, temiz, güvenli, yatıştırıcı, karanlık, yansıtıcı, parlak, sağlıklı	33
3. Sıra:	saydam (13), ferah (9), rahat/konforlu (4), sıcak (2), yüksek (2), keyifli (2), parlak, net, iletken, pis, büyük, neşeli, sakin, dışa dönük, görsel, verimli, enerjik, geniş görüşlü	44
09. Diğer kavramlar		Σ
1. Sıra:	mimarlık tarihi, planlama, yaşam sevinci, ortam, çözüm, yaz	6
2. Sıra:	ortam (2), Gotik, manzara, iklim, mimari zorlama, gelecek, algı, gece	9
3. Sıra:	Louis Kahn, kurgu, bitişik nizam, fikir, ekoloji, görüş alanı, odak, ihtiyaç, boyut, Akdeniz, deniz	11

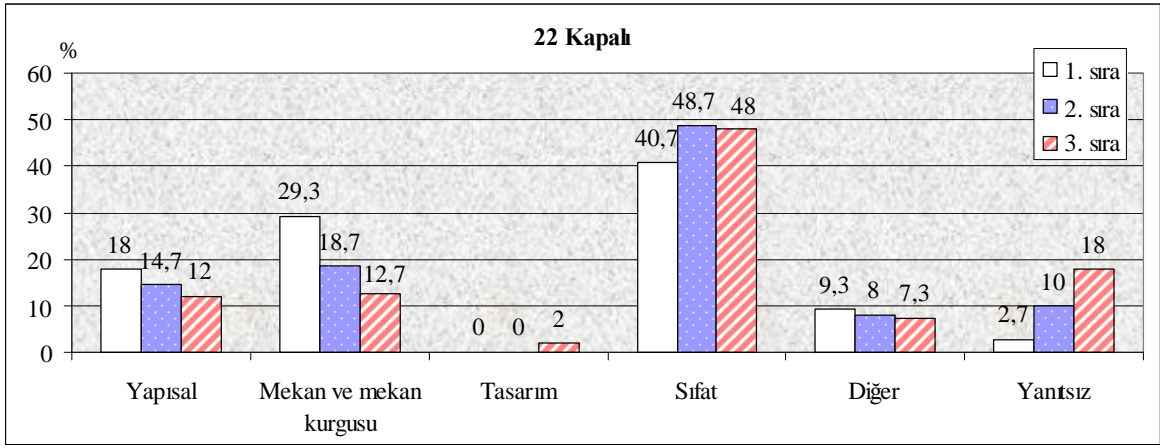
Tablo 25. Karanlık kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar [kavram (kişi sayısı)]

20 KARANLIK		
01. Malzeme ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	beton, taş, kerpiç	3
3. Sıra:	-	-
02. Yapı-yapı elemanı/bileşeni ve yapısal özellikler ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	cephesiz (2), pencere (2), duvar	5
2. Sıra:	yüzey (2), cephe, duvar, yığma yapı	5
3. Sıra:	yapı (2), havalandırma, cephe, yüzey, kanalizasyon, ısıtma	7
03. Mekan ve mekan kurgusu ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	oda (9), sinema (6), bodrum (6), hol/koridor (3), banyo (2), mezar (2), fotoğraf od.(2), mabet (2), depo, mağara, disko, maden ocağı, arşiv, sokak, müze	43
2. Sıra:	bodrum (7), koridor (4), oda (4), mekan (4), tiyatro/gösteri salonu (3), banyo/WC (2), depo (2), tünel (2), servis alanları, mezar, sığınak, çalışma od.	32
3. Sıra:	sinema salonu (3), oda (3), mekan (2), koridor (2), bodrum (2), dehliz (2), yatak od. (2), banyo, depo, sığınak, konser salonu, fotoğraf od., tesisat od.	22
04. İç mekan öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
05. Tasar öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	siyah (21), ışık, gölge	23
2. Sıra:	siyah (13), ışık (5)	18
3. Sıra:	siyah (5), ışık (5), gölge	11
06. Tasarım-tasarım stili-tasarımcı- tasarlanan yapı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
07. Doğa-doğa bileşenleri ve yapısı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
08. Sıfatlarla ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	yetersiz ışık/ışsız (15), kapalı (13), iç karartıcı/kasvetli (9), belirsiz/tanımsız (4), aydınlık (3), opak (3), penceresiz (3), dinlendirici (2), küçük (2), gizemli (2), korkutucu (2), loş, masif, sınırsız, özel, asık yüzlü, mistik, algılanamaz, sessiz, mekansız	67
2. Sıra:	ışsız/yetersiz ışık (13), kapalı (9), güvensiz (4), gizemli/gizli (3), korkutucu (3), penceresiz (2), basık (2), dar (2), zamansız (2), iç karartıcı (2), klastrofobik (2), uçsuz-bucaksız (2), bulanık, huzursuz, riskli, loş, sürprizli, masif, görünmez, eski, kışkırtıcı, kontrast, eylemsiz, oylumsuz, sağlıksız, derin, opak, sınırlı, belirsiz, serin, içe dönük, mahrem	66
3. Sıra:	penceresiz (9), sıkıcı/iç karartıcı/kasvetli (8), opak (6), ışsız/yetersiz ışık (6), kapalı (5), soğuk (4), korkutucu (4), mat (2), renksiz (2), görünmez (2), derin (2), güvensiz (2), ilgi çekici, loş, belirsiz, sınırsız, alçak, başkaldırıcı, durağan, sınırlı, ağır, kullanışsız, yönlendirici, saklı, isteksiz, tehlikeli, sıkışık, yorucu, yoğun, dürüst	70
09. Diğer kavramlar		Σ
1. Sıra:	kuyu (2), kutu (2), kamuya aidiyet, atmosfer, ölüm, ortam, uyku, taş	10
2. Sıra:	gece (6), uyku, etki, düşünce, fotoğraf, hiçlik	11
3. Sıra:	gece (3), tasarım (2), 3. boyut, kültürel varlıkların geleceği, hacim, perdeleme, orman, kutu, tuğla	12

Tablo 26. Açık kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar [kavram (kişi sayısı)]

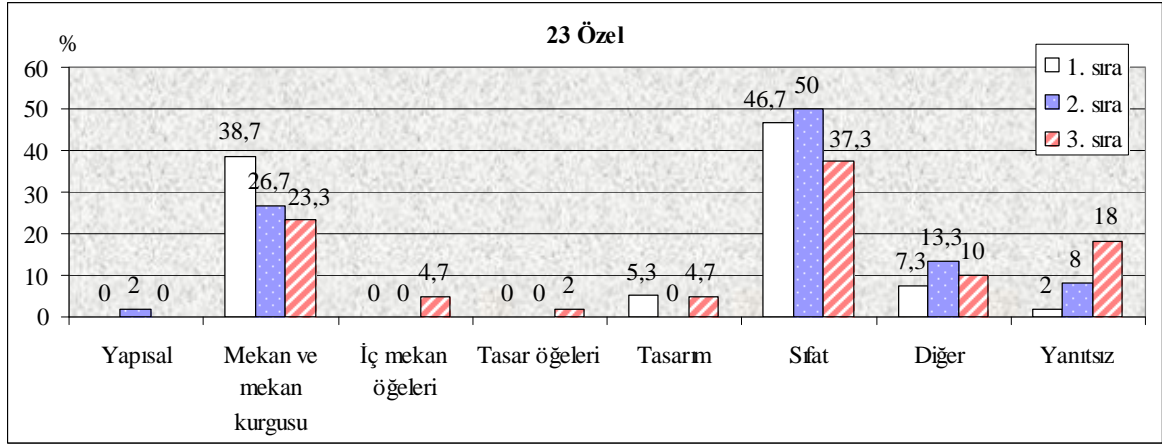
21 AÇIK		
01. Malzeme ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	cam (3), çelik	4
02. Yapı-yapı elemanı/bileşeni ve yapısal özellikler ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	kapı (11), pencere (7), yapı (2)	20
2. Sıra:	pencere (9), kapı (5), cephe (2), kemer, yüzey	18
3. Sıra:	kapı (12), çatı (2), pencere, tavan, duvar, giydirme cephe	18
03. Mekan ve mekan kurgusu ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	peyzaj/bahçe/park (12), meydan (10), mekan (8), teras/balkon (8), avlu (6), dış mekan (4), ofis (2), sokak, mutfak, oditoryum, sergi salonu	54
2. Sıra:	bahçe/peyzaj (9), meydan (8), mekan (5), teras/balkon (5), avlu (3), total mekan (2), stadyum (2), rekreasyon alanı, eyvan, salon, galeri, mutfak, geçit, konferans salonu, çardak, ofis	43
3. Sıra:	meydan (7), bahçe/peyzaj (5), boşluk (5), teras/balkon (5), mekan (3), ofis (2), sokak, dam, avlu, stadyum, kıyı/sahil	32
04. İç mekan öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
05. Tasar öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	renk (3), beyaz	4
2. Sıra:	renk (9), ışık (3), beyaz (2)	14
3. Sıra:	renk (6), beyaz (2), ışık, çizgi	10
06. Tasarım-tasarım stili-tasarımcı- tasarlanan yapı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	tasarım (2), Villa Savoye	3
3. Sıra:	-	-
07. Doğa-doğa bileşenleri ve yapısı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	güneş, hava, kumsal, gök, iklim	5
2. Sıra:	deniz, gökyüzü, ufuk	3
3. Sıra:	rüzgar (2), güneş	3
08. Sıfatlarla ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	boşluklu/delikli (10), saydam (8), kamusal (5), anlaşılır/net (4), ferah (4), engelsiz/sınırsız (4), serbest (3), bağ kuran (2), genel (2), aydınlık (2), kapalı (2), hareketli, yarı açık, üretken, nötr, geniş, yatay, ulaşılabilir, aleni, özgür, sürekli, yalın, köşesiz, intermedial/orta	59
2. Sıra:	saydam (10), sınırsız (7), kamusal (4), geniş (4), ferah (4), boşluklu (3), hafif (2), net/okunabilir (2), rahat (2), geniş görüşlü (2), mahremiyetsiz (2), akışkan, soğuk, uçsuz, erişilebilir, yalın, iç içe, olanaklı, esnek, özgür, paylaşımcı, dışa dönük	53
3. Sıra:	saydam (11), sınırsız/engelsiz (7), kamusal (3), esnek (3), anlaşılır/net (3), mahremiyetsiz (2), aydınlık (2), açık (2), erişilebilir, hareketli, güvenli, özel, genel, temiz, büyük, yakın, ilişkili, kullanışlı, ferah, davet edici, aralık, serbest, katılımcı, imkansız, birleştirici, toplumsal, tanımsız, rahat	53
09. Diğer kavramlar		Σ
1. Sıra:	plan (2), enerji kaybı, TV, atmosfer, kullanıcı	6
2. Sıra:	hacim (2), sistem (2), toplanma, müzik, ifade, plan, dönüştürme	9
3. Sıra:	iletişim (2), fikir, mimarlık, tamamlama, eylem, tasarım, proje, görüntü, yorum	10

Deneklere “kapalı” kavramı dendiğinde akıllarına gelen ilk kavramlar sıfat (%40,7; sınırlı, opak, sıkıcı/kasvetli) ile ilgili kavramlar olup, bunu sırasıyla mekan-mekan kurgusu (%29,3; mekan, özel alan, oda) ve yapısal özellikler (%18; kapı, duvar, pencere) ile ilgili kavramlar izlemektedir. 2. sırada deneklere en çok çağrışım yapan kavramlar yine, sıfatlar (%48,7; opak, sınırlı, karanlık), mekan-mekan kurgusu (%18,7; hapishane, site, mekan) ve yapısal özellikler (%14,7; pencere, kapı, duvar) ile ilgili kavramlardır. Kapalı sıfatının deneklere 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar da sırasıyla; sıfatlar (%48; opak, karanlık, sınırlı), mekan-mekan kurgusu (%12,7; iç mekan, mekan, kale) ve yapısal özellikler (%12; duvar, çatı, çerçeve) ile ilgili kavramlardır (Şekil 68, Tablo 27).

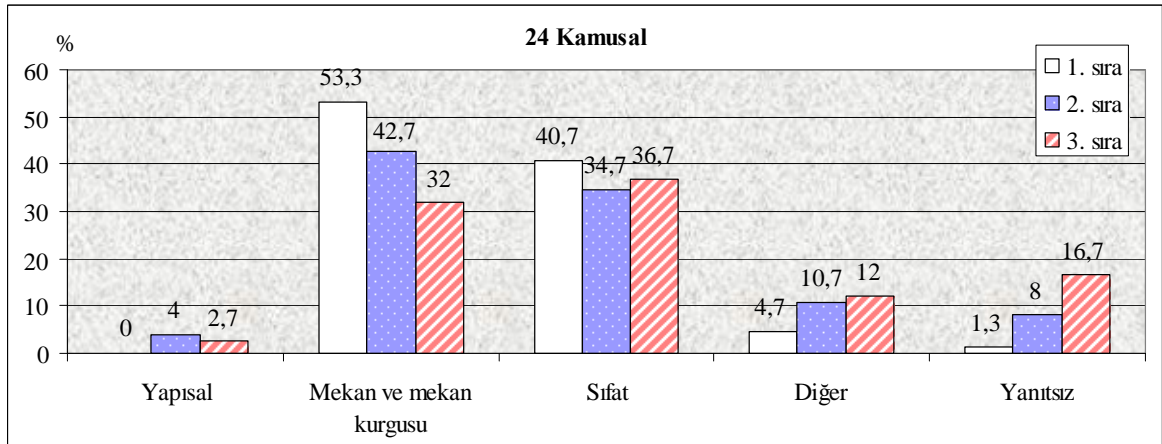
Şekil 68. Kapalı kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar

“Özel” kavramı dendiğinde deneklerin akıllarına gelen ilk kavram sıfat (%46,7; kişisel/bireysel, mahrem, kapalı) olup bunu sırasıyla mekan-mekan kurgusu (%38,7; konut, mekan, oda) ile ilgili kavramlar ve diğer kavramlar (%7,3; renk, kullanıcı, kişi) takip etmiştir. Özel sıfatının 2. sırada deneklere çağrıştırdığı kavramlar sırasıyla sıfat (%50; mahrem, kişisel, kapalı), mekan-mekan kurgusu (%26,7; konut, mekan, oda) ile ilgili kavramlar ve diğer (%13,3; aidiyet, malzeme, eşya) kavramlardır. Deneklere 3. sırada en çok çağrışım yapan kavramlar ise yine sıfat (%37,3; bireysel/kişisel, sınırlı, farklı), mekan-mekan kurgusu (%23,3; konut, oda, banyo/WC) ile ilgili kavramlar ve diğer kavramlar (%10; üretim, eleman, hiyerarşi) olmuştur (Şekil 69, Tablo 28).

Şekil 69. Özel kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar

Deneklere “kamusal” kavramı dendiğinde akıllarına gelen ilk kavramlar mekan-mekan kurgusu (%53,3; alan, meydan, resmi bina) ile ilgili kavramlar olup, bunu sırasıyla sıfat (%40,7; ortak, açık, toplumsal) ile ilgili kavramlar ve diğer kavramlar (%4,7; organizasyon, otobüs insan) izlemektedir. 2. sırada deneklere en çok çağrışım yapan kavramlar ise mekan-mekan kurgusu (%42,7; meydan, park/bahçe, sokak/cadde/mahalle), sıfat (%34,7; ortak, açık, ulaşılabilir) ile ilgili kavramlar ve diğer (%10,7; kültür, Sennett, ilişki) kavramlardır. Kamusal kelimesinin deneklere 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar bu kez sırasıyla; sıfatlar (%36,7; açık, çoğul/toplu, saydam), mekan-mekan kurgusu (%32; park/bahçe, sokak, meydan) ile ilgili kavramlar ve diğer kavramlar (%12; toplum, Atatürk büstü, organizasyon) olmuştur (Şekil 70, Tablo 29).

Şekil 70. Kamusal kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar

Tablo 27. Kapalı kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar [kavram (kişi sayısı)]

22 KAPALI		
01. Malzeme ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
02. Yapı-yapı elemanı/bileşeni ve yapısal özellikler ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	kapı (13), duvar (10), pencere, kabuk, çıkma, örtü	27
2. Sıra:	pencere (6), kapı (5), duvar (2), çatı (2), çerçeve (2), örtü (2), yapı, altyapı, cephe	22
3. Sıra:	duvar (4), çatı (3), çerçeve (2), pencere (2), kapı, kabuk, cumba, kütle, yapı, menfez, zemin	18
03. Mekan ve mekan kurgusu ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	mekan (12), özel alan (9), oda (3), garaj (3), ev/konut (2), hapisane (2), avlu, banyo, alt geçit, sokak, meydan, bölge, okul, sığınak, müze, spor salonu, ofis, site, kümes	44
2. Sıra:	hapisane (4), site (3), mekan (3), garaj (2), depo (2), oda (2), avlu (2), banyo/WC (2), sergi salonu, müze, AVM, ahır, bahçe, koridor, iç mekan, çadır	28
3. Sıra:	iç mekan (2), mekan (2), kale (2), kapalı site (2), sofa, oda, salon, hastane, yüzme havuzu, garaj, konferans salonu, otel, otopark, gökdelen, depo	19
04. İç mekan öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
05. Tasar öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
06. Tasarım-tasarım stili-tasarımcı- tasarlanan yapı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	tasarım (3)	3
07. Doğa-doğa bileşenleri ve yapısı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
08. Sıfatlarla ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	sınırlı (11), opak (9), sıkıcı/kasvetli (6), ulaşılmaz/iletişimsiz (4), mahrem (4), açık (3), kilitli (2), içe dönük (2), karanlık (2), havasız (2), gizemli (2), bireysel (2), yetersiz, koyu, okunamayan, izole, masif, örtük, dışlayıcı, dar, simetrik, kontrollü, uzak, rijit	61
2. Sıra:	opak (14), sınırlı (9), karanlık (8), erişilmez/ulaşılmaz (5), içe dönük (4), tanımlı/belirli (4), sıkıcı/iç karartıcı (4), bireysel (3), gizemli/gizli (3), kapısız (2), masif (2), izole (2), özel (2), huzursuz, denetimli, düşey, açılmayan, havasız, potansiyel, dar, korunaklı, anlaşılmaz, çıkmaz, güvenli	73
3. Sıra:	opak (10), karanlık (9), sınırlı (8), korunaklı/güvenli (6), gizli/gizemli (5), sıkıcı/itici (4), özel (3), ulaşılmaz (2), içe dönük (2), rahatsız edici, yatay, bireysel, kilitli, durağan, seçeneksiz, küçük, kompakt, uzak, heyecan verici, mesafeli, güvensiz, havasız, uyumsuz, koyu, sessiz, bitmiş, açık, masif, dar, yasak, kontrollü, aydınlık	72
09. Diğer kavramlar		Σ
1. Sıra:	kutu (4), kare, Seyfi Arkan, ilişki, form, plan, labirent, iklim, hacim, anahtar, taş	14
2. Sıra:	planlama, hacim, topluluk, fobi, iskelet, havuz, atmosfer, kutu, ses, kasa, dolap, kerpiç	12
3. Sıra:	kutu (4), form, etki, imar, yerleşme, çalışma saati, gökyüzü, tuğla	11

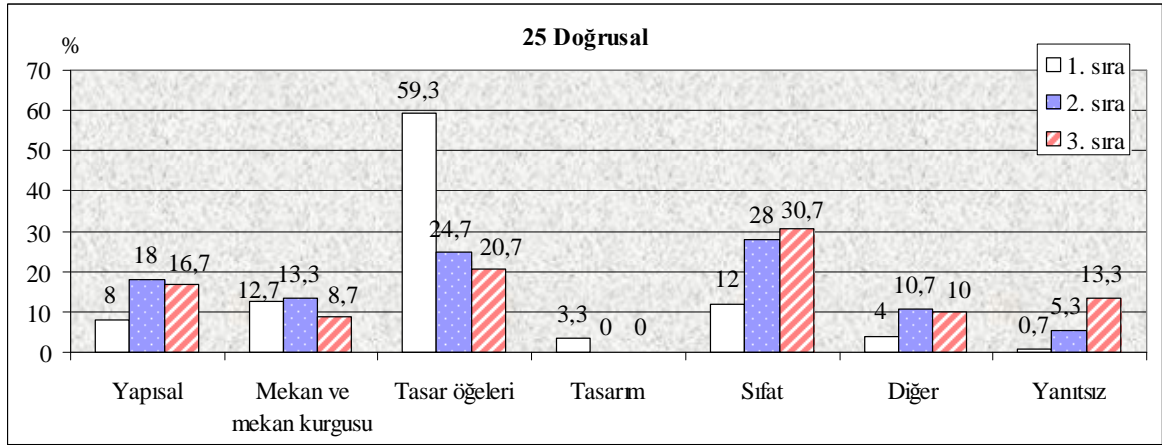
Tablo 28. Özel kavramın in deneklere çağrıştırdığı kavramlar [kavram (kişi sayısı)]

23 ÖZEL		
01. Malzeme ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
02. Yapı-yapı elemanı/bileşeni ve yapısal özellikler ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	yapı, profil, kapı	3
3. Sıra:	-	-
03. Mekan ve mekan kurgusu ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	konut (17), mekan (13), oda (12), yatak od. (5), konak/villa (2), çalışma od. (2), açık alan (2), WC/banyo (2), ofis, bahçe, avlu	58
2. Sıra:	konut (9), mekan (8), oda (7), banyo/WC (5), çalışma od. (3), bahçe (3), mutfak (2), avlu, açık alan, yatak od.	40
3. Sıra:	konut (7), oda (7), banyo/WC (6), mekan (4), açık alan (4), çalışma od. (2), hobi od., yatak od., avlu, bahçe, kabin	35
04. İç mekan öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	dekorasyon (3), eşya (2), yatak, PC	7
05. Tasar öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	ışık (2), kırmızı	3
06. Tasarım-tasarım stili-tasarımcı- tasarlanan yapı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	tasarım (7), Modern Mimari	8
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	tasarım (4), Seyfi Arkan, stil, Ekspresyonizm	7
07. Doğa-doğa bileşenleri ve yapısı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
08. Sıfatlarla ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	kişisel/bireysel (24), mahrem (14), kapalı (6), sınırlı (5), farklı (3), gizli (3), korunaklı (2), dışa kapalı (2), detaylı (2), özelleşmiş, ayrılmış, işlevsel, müstakil, ince, kişilikli, tanımlı, karanlık, nadir	70
2. Sıra:	mahrem (13), kişisel (13), kapalı (9), sınırlı (8), farklı (8), detaylı (3), özenli (2), korunaklı (2), tanımlı (2), opak (2), dolu, ayrıcalıklı, tasarlanmış, spesifik/özelliikli, seçilmiş, gizli, kullanışlı, maliyetli, içe dönük, küçük, tekil, kamusal, derin	75
3. Sıra:	bireysel/kişisel (7), sınırlı (7), farklı (5), içe dönük (3), güvenli (3), gizli (3), kontrollü (2), opak (2), sessiz (2), tekil, olağanüstü, değişken, değerli, tanımlı, kamusal olmayan, nesnel, ayrıcalıklı, mahrem, yasaklı, katı, deneyimlenmiş, önemli, genel, kapalı, kişilikli, özelliikli, işlevsel, detaylı, konforlu, kilitli, prestijli	56
09. Diğer kavramlar		Σ
1. Sıra:	renk, kullanıcı, kişi, cephe kaplaması, yaşam, araba, duvar, ben, form, dolap, eskiz	11
2. Sıra:	aidiyet (4), malzeme, eşya, ilişki, halk dışlanmışlığı, araba, uygulama, sekreter, masa, o, tasarım, imalat, sipariş, tarz, cep, maket	20
3. Sıra:	üretim (3), eleman, hiyerarşi, tapu, yaşam, kullanıcı isteği, düşünce, ödül, tercih, duygu, doğa, zevk, araştırma	15

Tablo 29. Kamusal kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar [kavram (kişi sayısı)]

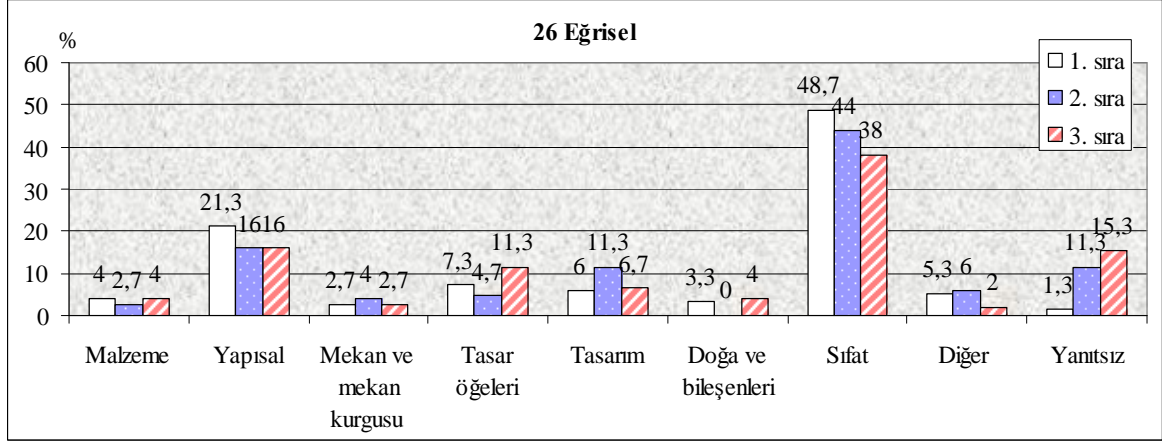
24 KAMUSAL		
01. Malzeme ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
02. Yapı-yapı elemanı/bileşeni ve yapısal özellikler ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	yapı (4), merdiven, zemin	6
3. Sıra:	yapı (3), cephe	4
03. Mekan ve mekan kurgusu ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	alan (19), meydan (15), resmi bina (10), okul/üniversite (7), bahçe/park (7), mekan (6), sokak/cadde (5), kent (4), sosyal yapılar (2), sahil, hastane, müze, tiyatro, rekreasyon	80
2. Sıra:	meydan (11), park/bahçe (10), sokak/cadde/mahalle (10), resmi bina (8), alan (7), mekan (4), okul (4), müze/sergi (3), sahil (2), kent, avlu, pazar, hastane, rekreasyon	64
3. Sıra:	park/bahçe (9), sokak (7), meydan (6), kent (4), resmi bina (4), mekan (3), okul/üniversite (3), hastane (2), AVM (2), tiyatro/fuaye (2), halkevi, kışla, cami, otopark, koridor, mağaza	48
04. İç mekan öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
05. Tasar öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
06. Tasarım-tasarım stili-tasarımcı- tasarlanan yapı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
07. Doğa-doğa bileşenleri ve yapısı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
08. Sıfatlarla ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	ortak (15), açık (13), toplumsal (8), genel (4), devlete ait (2), çoğulcu (2), şeffaf (2), sınırlı (2), ömürlü, kapalı, nötr, aydınlık, paylaşılan, serbest, eğlenceli, sahipsiz, gri, anıtsal, kalabalık, girilebilir, geometrik	61
2. Sıra:	ortak (11), açık (6), ulaşılabilir (5), sosyal/toplumsal (5), kalabalık (4), mahremiyetsiz (3), toplayıcı (2), yatay, dayanıklı, donuk, geniş, monoton, çoğalan, eşitlikçi, genel, esnek, bakımsız, zorlaştırıcı, ayırışık, kasvetli, yaygın, güvenli, paylaşımcı	52
3. Sıra:	açık (6), çoğul/toplu (5), saydam (5), ortak (5), kullanılabilir (2), kalabalık (2), sınırsız (2), katılımcı (2), sorumlu (2), etkileşimli (2), paylaşımcı (2), eğlenceli (2), sahipsiz, ağır, serbest, genel, kişilsiz, aydınlık, davetkar, çeşitli, demode, sosyal, yöresel, karışık, mahremiyetsiz, belirsiz, dışa dönük, insancıl, tekrar eden, orantılı	55
09. Diğer kavramlar		Σ
1. Sıra:	organizasyon, otobüs, insan, interconnection, tip proje, yönetim, zaman	7
2. Sıra:	kültür (2), Sennett, ilişki, mimari program belirginliği, eylem, anlaşma, iletişim, imar, karşılaşma, burjuva, toplum, kural, işleyiş, muhabbet	16
3. Sıra:	toplum (2), Atatürk büstü, organizasyon, hiyerarşi, proje, deprem, kültür, tüzük, uygulama, hizmet, eylem, kullanım, karşılaşma, zihniyet, servis, düzen, çerçeve	18

“Doğrusal” kavramı dendiğinde deneklerin akıllarına gelen ilk kavramlar tasar öğeleri (%59,3; çizgi/hat, aks, yön) ile ilgili kavramlar olup bunu sırasıyla mekan-mekan kurgusu (%12,7; koridor, mekan, avlu) ve sıfat (%12; dar-uzun, işlevsel, düz) ile ilgili kavramlar takip etmiştir. Doğrusal kelimesinin 2. sırada deneklere çağrıştırdığı kavramlar sırasıyla sıfat (%28; düz, tek boyutlu, sınırlı/kısıtlı), tasar öğeleri (%24,7; çizgi/hat, aks, yön) ve yapısal özelliklerle (%18; giriş/kolon, duvar, cephe) ilgili kavramlardır. Deneklere 3. sırada en çok çağrışım yapan kavramlar ise yine sırasıyla; sıfat (%30,7; yatay, düz, belirgin), tasar öğeleri (%20,7; çizgi/hat, aks, yön) ve yapısal özellikler (%16,7; kolon/giriş, cephe, asansör/merdiven) ile ilgili kavramlar olmuştur (Şekil 71, Tablo 30).

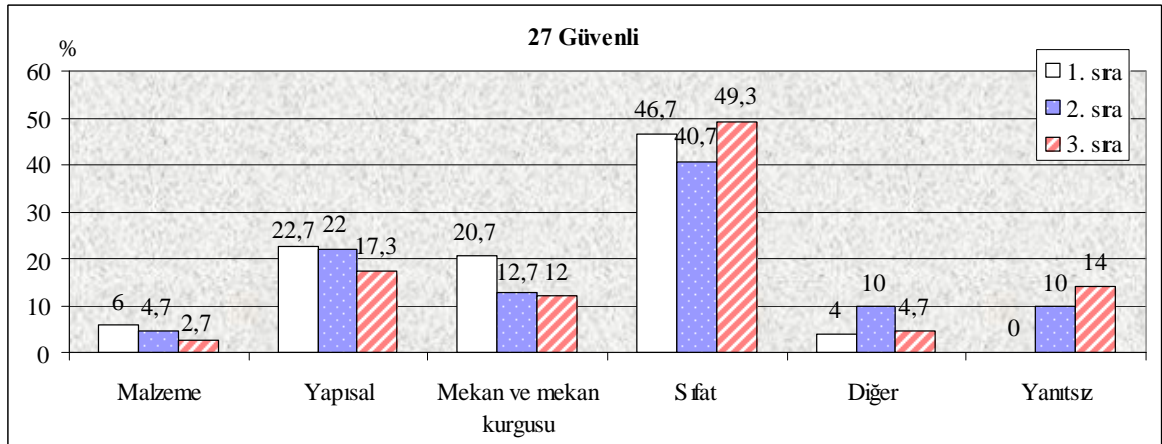
Şekil 71. Doğrusal kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar

Deneklere “eğrisel” kavramı dendiğinde akıllarına gelen ilk kavramlar sıfat (%48,7; kıvrımlı/organik, yumuşak, formal) ile ilgili kavramlar olup, bunu sırasıyla yapısal özellikler (%21,3; yüzey, tonoz/kubbe/kemer, kabuk) ve tasar öğeleri (%7,3; çizgi, yön, oran) ile ilgili kavramlar izlemektedir. 2. sırada deneklere en çok çağrışım yapan kavramlar, sıfatlar (%44; kıvrımlı/organik, yumuşak, doğal), yapısal özellikler (%16; kemer/kubbe/tonoz, yüzey, merdiven) ve tasarım (%11,3; tasarım, Barok, Frank Gehry) ile ilgili kavramlardır. Eğrisel sıfatının deneklere 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar ise sırasıyla; sıfatlar (%38; kıvrımlı/organik, akışkan, esnek), yapısal özellikler (%16; kemer/kubbe/tonoz, yüzey, duvar) ve tasar öğeleri (%11,3; çizgi, yön, doku) ile ilgili kavramlardır (Şekil 72, Tablo 31).

Şekil 72. Eğrisel kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar

“Güvenli” kavramı dendiğinde deneklerin akıllarına gelen ilk kavram sıfat (%46,7; kapalı, dayanıklı/sağlam, korunaklı) olup bunu sırasıyla yapısal özellikler (%22,7; strüktür/taşıyıcı, kapı, merdiven) ve mekan-mekan kurgusu (%20,7; konut/ev, mekan, kapalı site) ile ilgili kavramlar takip etmiştir. Güvenli kavramının 2. sırada deneklere çağrıştırdığı kavramlar yine, sırasıyla sıfat (%40,7; korunaklı, sınırlı, sağlam/dayanıklı), yapısal özellikler (%22; kapı, duvar, korkuluk) ve mekan-mekan kurgusu (%12,7; konut/ev, site, mekan) ile ilgili kavramlardır. Deneklere 3. sırada en çok çağrışım yapan kavramlar da aynı sıralamayı takip eden sıfat (%49,3; sınırlı, sağlam/dayanıklı, kapalı), yapısal özellikler (%17,3; yapı, duvar, kapı) ve mekan-mekan kurgusu (%12; site, güvenlik kulübesi, mekan) ile ilgili kavramlar olmuştur (Şekil 73, Tablo 32).

Şekil 73. Güvenli kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar

Tablo 30. Doğrusal kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar [kavram (kişi sayısı)]

25 DOĞRUSAL		
01. Malzeme ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
02. Yapı-yapı elemanı/bileşeni ve yapısal özellikler ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	duvar (5), kolon/kiriş (5), merdiven, yüzey	12
2. Sıra:	kiriş/kolon (7), duvar (4), cephe (4), yüzey (3), merdiven (2), yapı (2), doğrama, döşeme, strüktür, iskelet sistem, blok	27
3. Sıra:	kolon/kiriş (7), cephe (4), asansör/merdiven (3), kütle (3), pencere (2), döşeme, yüzey, rampa, taşıyıcı, korkuluk, duvar	25
03. Mekan ve mekan kurgusu ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	koridor (14), mekan (2), avlu, kent, gökdelen	19
2. Sıra:	koridor (10), sokak (3), gökdelen (2), köprü (2), mekan, toplu konut, peyzaj	20
3. Sıra:	koridor (5), mekan (3), alle, giriş, tren garı, köprü, kent	13
04. İç mekan öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
05. Tasar öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	çizgi/hat (61), aks (18), yön (7), ışık (2), hareket	89
2. Sıra:	çizgi/hat (21), aks (9), yön (4), ışık (2), hareket	37
3. Sıra:	çizgi/hat (13), aks (9), yön (7), ışık (2)	31
06. Tasarım-tasarım stili-tasarımcı- tasarlanan yapı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	tasarım (3), Boğaziçi Köprüsü, TOKİ konutları	5
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
07. Doğa-doğa bileşenleri ve yapısı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
08. Sıfatlarla ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	dar-uzun (4), işlevsel (3), düz (2), ince, statik, yatay, modern, saplantılı, kesin, düzenli, sürekli, rasyonel	18
2. Sıra:	düz (10), tek boyutlu (3), sınırlı/kısıtlı (3), sade (3), ince (3), net (2), sıralı, dengeli, masif, belirli, segmentli, eğrisel, rijit, yeterli, sonlu, uçsuz, kentsel, kuvvetli, esnek, düzenli, yüklü, güçlü	42
3. Sıra:	yatay (5), düz (5), belirgin (2), uzun (2), rasyonel (2), sınırlı (2), eğrisel (2), direkt (2), modern, kademelenmiş, sonsuz, net, köşeli, alışılmış, dönemsel, emin, imkan oluşturmayan, dinamik, sıradan, yalın, kolay, yorucu, tekdüze, kesin, tek yönlü, kapalı, sürekli, törensel, bağlantılı, düzenli	46
09. Diğer kavramlar		Σ
1. Sıra:	yaklaşım, T cetveli, ulaşım, geometri, dizi, grafik	6
2. Sıra:	dizilme (2), zaman, cetvel, tarih, matris, kurgu, hedef, proje, gönye, planlama, birebir ilişki (istatistik), etki, hiyerarşi, unit habitat, yerleşim düzeni	16
3. Sıra:	mimarlık, ulaşım, sıra, bileşen, erişim, ilerleme, perspektif, etki, çubuk, grafik, teleferik, eleman, anti-blob, düzlem, konumlanma	15

Tablo 31. Eğrisel kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar [kavram (kişi sayısı)]

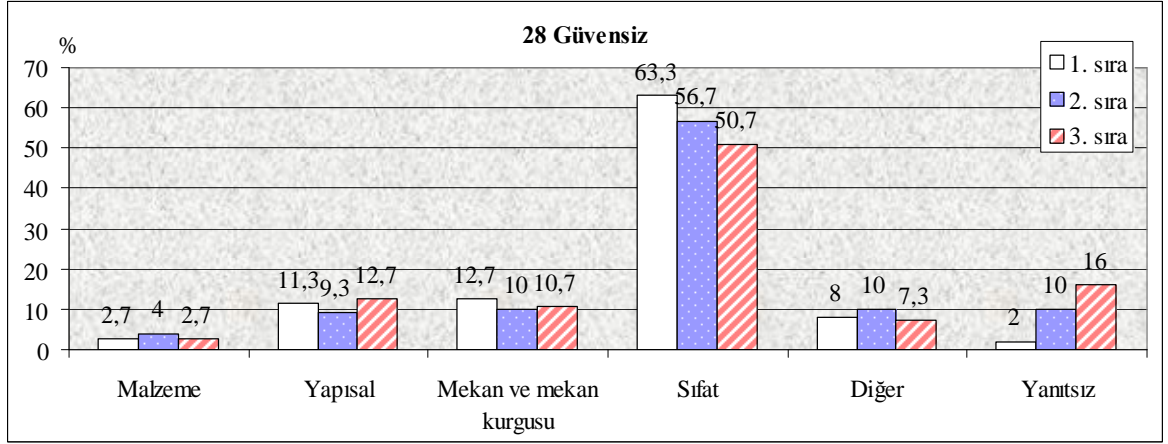
26 EĞRİSEL		
01. Malzeme ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	cam (2), çelik, membran, ahşap, beton	6
2. Sıra:	çelik (2), ağaç, kablo	4
3. Sıra:	malzeme, cam, titanyum, metal, plastik, membran	6
02. Yapı-yapı elemanı/bileşeni ve yapısal özellikler ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	yüzeysel (13), tonoz/kubbe/kemer (6), kabuk (3), cephe (3), çatı (2), örtü (2), kiriş, duvar, merdiven	32
2. Sıra:	kemer/kubbe/tonoz (9), yüzeysel (7), merdiven (4), çatı (2), duvar, yapı	24
3. Sıra:	kubbe/tonoz/kemer (8), yüzeysel (3), duvar (3), cephe (3), kabuk, kolon, çatı, istinat duvarı, kütle, yapı, örtü	24
03. Mekan ve mekan kurgusu ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	park (2), meydan (2)	4
2. Sıra:	park, boşluk, köprü, köprülü kavşak, kent, cami	6
3. Sıra:	çocuk parkı, aquapark, mekan, sirkülasyon	4
04. İç mekan öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
05. Tasar öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	çizgi (8), yön (2), oran	11
2. Sıra:	çizgi (3), yön, aks, küre, oran	7
3. Sıra:	çizgi (14), yön, doku, kırmızı	17
06. Tasarım-tasarım stili-tasarımcı- tasarlanan yapı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	tasarım (2), Zaha Hadid (2), Gehry, Gaudi, Sidney Opera Binası, Casa Mila, stil	9
2. Sıra:	tasarım (6), Barok (3), Gehry (2), Art Nouveau, Gaudi, Zaha Hadid, Kurokawa, Yunan tiyatrosu, Ronchamp Şapeli	17
3. Sıra:	tasarım (2), Gaudi (2), Gehry (2), Zaha Hadid, Shuhei Endo, Oscar Niemeyer, Barok	10
07. Doğa-doğa bileşenleri ve yapısı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	doğa (3), manzara, su	5
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	tabiat (2), arazi (2), nehir/su (2)	6
08. Sıfatlarla ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	kıvrımlı/organik (25), yumuşak (11), formal (9), hareketli/dinamik (4), düz olmayan (4), amorf (2), sürprizli (2), modern (2), esnek, anlaşılır, değişken, rastlantısal, işlevsel, doğrusal, duygusal, neşeli, eğlenceli, perspektifsiz, irrasyonel, ilişkisel, düzensiz, sürekli	73
2. Sıra:	kıvrımlı/organik (15), yumuşak (12), doğal (6), formal (5), neşeli (3), heyecan verici (2), açık (2), uyumlu (2), kararsız, merkezi, merak uyandırıcı, estetik, amorf, sınırları kolay algılanamayan, romantik, hareketli, dönüşlü, sanatsal, özel, hafif, akıcı, sıkıcı, aydınlık, tekrarlanır, insancıl, dolaylı, teknoloji	66
3. Sıra:	kıvrımlı/organik (9), akışkan (4), esnek (4), formal (3), yumuşak (3), hafif (2), güncel (2), zarif (2), şaşırtıcı, dayamlı kararsız, farklı, hassas, sevimli, asimmetrik, estetik, net değil, şeffaf, kontrolü güç, sınırsız, romantik, takip edilen, geniş, bağdaşık, iç içe, pahalı, canlı, doğal, dinamik, değişken, yansıtıcı, gölgeli, güzel zorlu form, aerodinamik, mimarca	57
09. Diğer kavramlar		Σ
1. Sıra:	etki, tiyatro, İstanbul, turnike, viraj, imar, hayat, masa	8
2. Sıra:	kurgu, olasılık, CAD, nehir, CNC, görünüş, NURBS, moda, grafik	9
3. Sıra:	CAD/CAM, sehim, imalat	3

Tablo 32. Güvenli kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar [kavram (kişi sayısı)]

27 GÜVENLİ

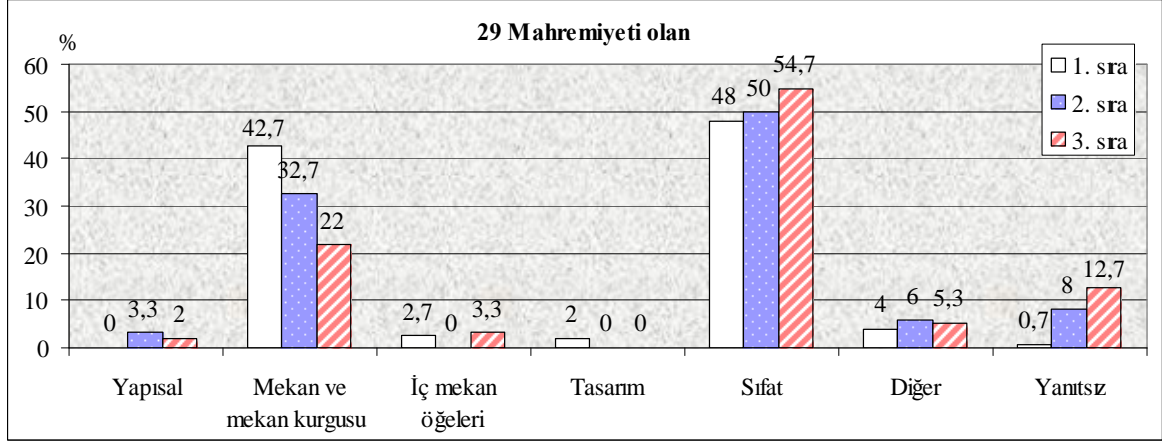
01. Malzeme ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	çelik (4), beton (2), taş, cam, demir	9
2. Sıra:	beton (2), çelik (2), malzeme, metal, taş	7
3. Sıra:	taş (2), çelik, cam	4
02. Yapı-yapı elemanı/bileşeni ve yapısal özellikler ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	strüktür/taşıyıcı (7), kapı (6), merdiven (5), yapı (4), duvar (3), korkuluk/parapet (3), akıllı sistem (2), kolon, yapı statifi, kepenk, zemin	34
2. Sıra:	kapı (7), duvar (6), korkuluk (4), yapı (3), alarm sistemi (3), merdiven/yangın merdiveni (2), saçak, kubbe, giriş, döşeme, payanda, temel, taşıyıcı, zemin	33
3. Sıra:	yapı (7), duvar (5), kapı (4), parapet/korkuluk (3), pencere, strüktür, bahçe duvarı, çıkma, asansör, istinat duvarı, çatı	26
03. Mekan ve mekan kurgusu ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	konut/ev (15), mekan (6), kapalı site (3), avlu, bahçe, açık alan, hastane, bekleme kulübesi, banka, barınak	31
2. Sıra:	konut/ev (3), site (2), mekan (2), peyzaj/bahçe (2), meydan (2), kent (2), sığınak, lojman, müze, çalışma od., iç mekan, bölge	19
3. Sıra:	site (4), güvenlik kulübesi (2), mekan, iç mekan, teras, avlu, açık alan, galeri, ofis, banka, konut, AVM, yatak od., niş	18
04. İç mekan öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
05. Tasar öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
06. Tasarım-tasarım stili-tasarımcı- tasarlanan yapı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
07. Doğa-doğa bileşenleri ve yapısı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
08. Sıfatlarla ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	kapalı (13), dayanıklı/sağlam (11), korunaklı (9), kontrollü/denetimli (7), sınırlı (6), çevrili (3), açık (2), tanıdık (2), opak (2), aydınlık (2), tanımlı, göreceli, mantıklı, samimi, masif, standart, mahrem, tedbirli, huzurlu, bordo, düzenli, kilitli, kuytu	70
2. Sıra:	korunaklı (6), sınırlı (5), sağlam/dayanıklı (5), kilitli (4), mahrem/özel (4), aydınlık (3), tanımlı (3), kontrollü (3), saydam (3), sabit/değişmez (2), rahat (2), açık (2), kapalı (2), opak (2), minimalist (2), düşünülmüş (2), tehlikesiz (2), bildik, izole, neşesiz, duyarlı, dengeli, standart, huzurlu, ölçekli, gizli	61
3. Sıra:	sınırlı (12), sağlam/dayanıklı (8), kapalı (6), kontrollü (5), özel/mahrem (4), aydınlık (3), teknolojik (3), konforlu (3), dengeli (2), sıcak (2), statik (2), rahat (2), algılanabilir (2), şeffaf, düşey, belirgin, taşınabilir, bireysel, zahiri, huzurlu, opak, dürüst, sıradan, uygun, tedbirli, ferah, izole, korunaklı, masif, sınırsız, tanıdık, kamusal, steril	74
09. Diğer kavramlar		Σ
1. Sıra:	atmosfer, ortam, mimari, benim, hiçbirer, yönetmelik	6
2. Sıra:	insan ölçüğü (2), duygu, yer, yaşam, çocuk, airbag, otomasyon, donatı, x-ray, mimar, kural, baret, konum, doğa	15
3. Sıra:	teslimiyet, mimar, destek, düşme, bakım, çevre, maymuncuk	7

Deneklere “güvensiz” kavramı dendiğinde akıllarına gelen ilk kavramlar sıfat (%63,3; açık, yüksek, karanlık) ile ilgili kavramlar olup, bunu sırasıyla mekan-mekan kurgusu (%12,7; mekan, sokak, giriş) ve yapısal özellikler (%11,3; strüktür, yapı, korkuluk) ile ilgili kavramlar izlemektedir. 2. sırada deneklere en çok çağrışım yapan kavramlar ise sıfatlar (%56,7; sınırsız, karanlık, dayanıksız), mekan-mekan kurgusu ile ilgili kavramlarla birlikte diğer kavramlar (%10; sokak, kent, mekan; %10; yangın, gece, teknoloji) ve yapısal özellikler (%9,3; strüktür, konsol, yapı) ile ilgili kavramlardır. Güvensiz sıfatının deneklere 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar sırasıyla; sıfatlar (%50,7; açık, belirsiz, sınırsız), yapısal özellikler (%12,7; strüktür, yapı, çatı) ve mekan-mekan kurgusu (%10,7; mekan, meydan, kavşak) ile ilgili kavramlardır (Şekil 74, Tablo 33).

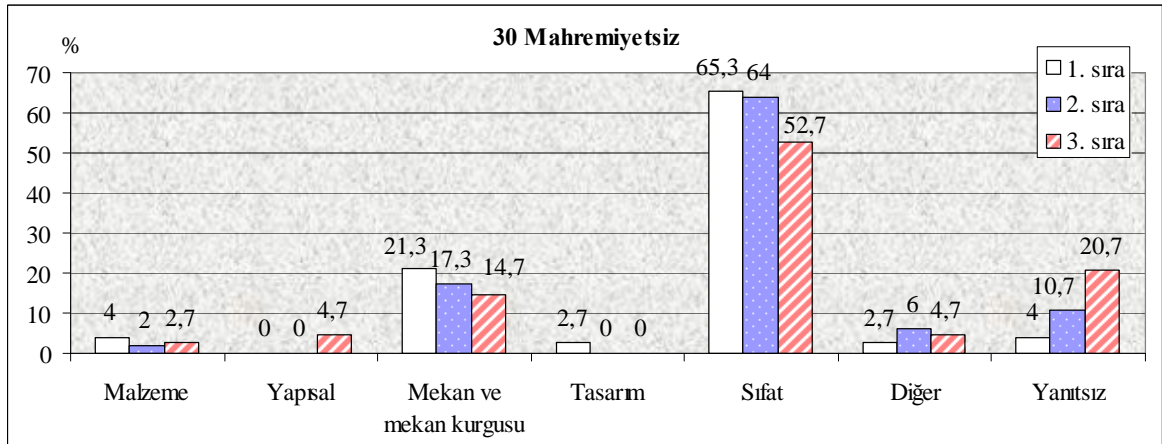
Şekil 74. Güvensiz kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar

“Mahremiyeti olan” kavramı dendiğinde deneklerin akıllarına gelen ilk kavram sıfat (%48; özel, kapalı, gizli/saklı) olup bunu sırasıyla mekan-mekan kurgusu (%42,7; konut/ev, yatak odası, mekan) ile ilgili kavramlar ve diğer kavramlar (%4; duvar, kadın, havuz) izlemiştir. Mahremiyeti olan kelimesinin 2. sırada deneklere çağrıştırdığı kavramlar ise yine sıfatlar (%50; kapalı, özel, sınırlı), mekan-mekan kurgusu (%32,7; banyo/WC/duş, konut/ev, oda) ile ilgili kavramlar ve diğer (%6; tasarım, ilişki, beden) kavramlardır. Deneklere 3. sırada en çok çağrışım yapan kavramlar da aynı sıralamayı takip eden, sıfat (%54,7; kapalı, özel, sınırlı), mekan-mekan kurgusu (%22; banyo/WC, konut/ev, ofis) ile ilgili kavramlar ve diğer kavramlar (%5,3; tarz, hiyerarşi, kullanıcı) olmuştur (Şekil 75, Tablo 34).

Şekil 75. Mahremiyeti olan kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar

Deneklere “mahremiyetsiz” kavramı dendiğinde akıllarına gelen ilk kavramlar sıfat (%65,3; açık/aleni, saydam, kamusal) ile ilgili kavramlar olup, bunu sırasıyla mekan-mekan kurgusu (%21,3; meydan, kamusal mekan, mekan) ve malzeme (%4; cam) ile ilgili kavramlar izlemektedir. 2. sırada deneklere en çok çağrışım yapan kavramlar ise sıfatlar (%64; saydam, açık/aleni, kamusal), mekan-mekan kurgusu (%17,3; meydan, lokanta/kafe, park) ile ilgili kavramlar ve diğer (%6; yaklaşım, ilişki, havuz) kavramlardır. Mahremiyetsiz sıfatının deneklere 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar da sırasıyla; sıfatlar (%52,7; kamusal, açık/aleni, saydam), mekan-mekan kurgusu (%14,7; sokak, meydan, park/bahçe) ve yapısal özelliklerle ilgili kavramlar ile diğer kavramlardır (%4,7; pencere, cephe, asansör; %4,7; uygulama maliyeti, yıkıntı, hiyerarşi) (Şekil 76, Tablo 35).

Şekil 76. Mahremiyetsiz kavramının deneklere 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlar

Tablo 33. Güvensiz kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar [kavram (kişi sayısı)]

28 GÜVENSİZ		
01. Malzeme ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	cam (4)	4
2. Sıra:	geleneksel malzeme, cam, grobeton, malzeme, dış kaplama, korozyonlu donatı	6
3. Sıra:	malzeme, cam, betonarme, seramik	4
02. Yapı-yapı elemanı/bileşeni ve yapısal özellikler ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	strüktür (4), yapı (4), korkuluk (3), asansör (2), çatı, merdiven, çıkma, konsol	17
2. Sıra:	strüktür (3), konsol (2), yapı (2), çıkma, kapı, baca, merdiven, döşeme, yığma, cephe	14
3. Sıra:	strüktür (5), yapı (4), çatı (3), korkuluk(2), konsol, doğrama, merdiven, asansör, tesisat	19
03. Mekan ve mekan kurgusu ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	mekan (5), sokak (3), giriş (2), bahçe (2), balkon, kamu alanları, alt geçit, kent, apartman, bekçi kulübesi, köprü	19
2. Sıra:	sokak (4), kent (2), mekan, balkon, birden çok giriş, çöküntü alanı, meydan, toplu konut, çarşı, ev, dağ evi	15
3. Sıra:	mekan (4), meydan (2), kavşak (2), ev (2), sokak (2), avlu, garaj, gecekondü, site	16
04. İç mekan öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
05. Tasar öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
06. Tasarım-tasarım stili-tasarımcı- tasarlanan yapı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
07. Doğa-doğa bileşenleri ve yapısı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
08. Sıfatlarla ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	açık (17), yüksek (10), karanlık (10), sınırsız (6), kontrolsüz (5), belirsiz (5), dayanıksız (5), tehlikeli (5), saydam (3), korunaksız (3), endişe verici (3), kapalı (2), geleneksel (2), karışık (2), metruk/ıssız (2), zayıf (2), riskli, sağlıksız, kararsız, sağır, duyarsız, bitmemiş, düzensiz, standart dışı, soğuk, tedbirsiz, içe dönük, ölçeksiz, eğri	95
2. Sıra:	sınırsız (6), karanlık (6), dayanıksız (6), açık (5), kontrolsüz (5), tekinsiz (4), belirsiz (4), korunmasız (4), saydam (3), kırılğan (3), korkuluksuz (3), mahremiyetsiz (3), harap (3), sıkışık (2), değişken (2), kapalı, düşey, kamusal, rahatsız edici, hafif, serbest, dengesiz, gölgeli, kalitesiz, kaygan, referanssız, ürkütücü, silik, baskıcı, obsesif, büyük, uygunsuz, sağlıksız, dik, mor, ince, itici, statik, kayıp, kuytu, titrek	85
3. Sıra:	açık (9), belirsiz (8), sınırsız (6), karanlık (4), eğreti (4), terkedilmiş (4), kapısız (2), kararsız (2), zayıf (2), kırılğan (2), yüksek (2), tekinsiz (2), eskimiş (2), korunaksız (2), mahremiyetsiz, endişe verici, anlaşılmaz, sağlıksız, kapalı, yaşamsal olmayan, kamusal, teknik, devrik, sallantılı, yalnız, deneyimsiz, huzursuz, büyük, dengesiz, opak, yararsız, genel, alçak, orta, kalabalık, maceralı, kuytu, sahte, çatlak	76
09. Diğer kavramlar		Σ
1. Sıra:	ortam (2), internet, paranoya, depresyon, atmosfer, her yer, paraşüt, şartname, hayat, inşaat iskelesi, işveren	12
2. Sıra:	yangın (2), gece (2), teknoloji, uygulama, suç, güvenlik sistemleri, insan, tasarım, labirent, afet, yüksek gerilim hattı, depresyon, kendiliğinden	15
3. Sıra:	depresyon (2), toplum, müteahhit, kullanıcı, güçlendirme, suç, gece, alarm, ifade, trafik	11

Tablo 34. Mahremiyeti olan kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar [kavram (kişi sayısı)]

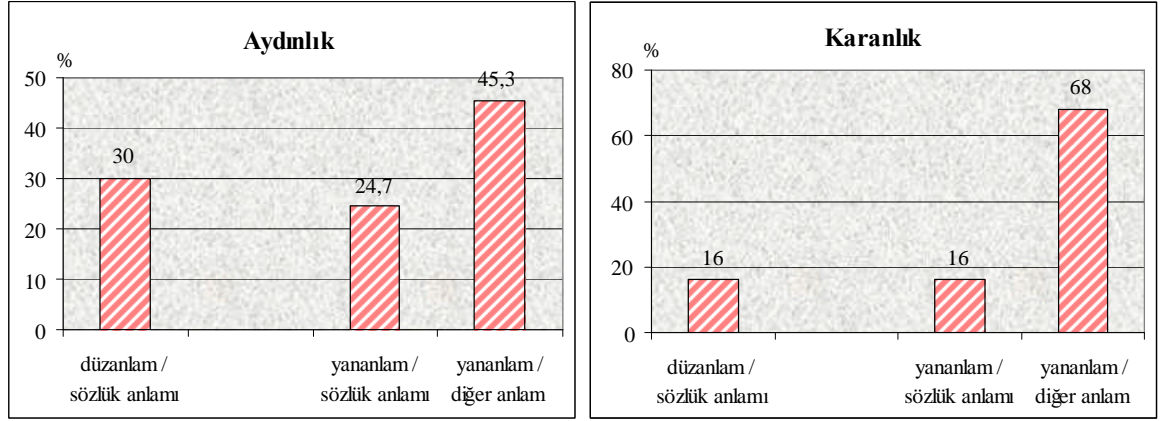
29 MAHREMİYETİ OLAN		
01. Malzeme ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
02. Yapı-yapı elemanı/bileşeni ve yapısal özellikler ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	duvar (4), kepenk	5
3. Sıra:	kapı, duvar, yapı	3
03. Mekan ve mekan kurgusu ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	konut/ev (20), yatak od. (14), mekan (8), oda (7), WC/banyo (5), avlu (4), kapalı site, dini mekan, harem, iç mekan, bahçe, kafes	64
2. Sıra:	banyo/WC/duş (13), konut/ev (9), oda (8), yatak od. (5), mekan (4), peyzaj/bahçe (2), özel mekan (2), ofis, çalışma od., giriş, avlu, yaşama alanı, kabin	49
3. Sıra:	banyo/WC (10), konut/ev (4), ofis (4), oda (4), mekan (3), yatak od. (2), çalışma od., muayenehane, doğumhane, kadın mahfili, sofa, bölünmüş alan	33
04. İç mekan öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	perde (4)	4
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	perde (4), örtü	5
05. Tasar öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
06. Tasarım-tasarım stili-tasarımcı- tasarlanan yapı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	tasarım (3)	3
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
07. Doğa-doğa bileşenleri ve yapısı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
08. Sıfatlarla ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	özel (17), kapalı (15), gizli/saklı (11), sınırlı (7), bireysel/kişisel (5), dışa kapalı (4), izole (3), korunaklı/güvenli (3), görünmez (2), saygılı, girilmez, kompakt, kültürel, saçma	72
2. Sıra:	kapalı (14), özel (11), sınırlı (7), bireysel/kişisel (6), gizli/saklı (5), korunaklı/güvenli (5), tanımlı (3), opak (3), erişilmez (2), içe dönük (2), kontrollü (2), sessiz (2), yan saydam (2), dolaylı, uzak, bölücü, kilitli, yeterli ışık, iyi tasarlanmış, filtreli, tenha, çıplak, yüksek, törensel	75
3. Sıra:	kapalı (15), özel (12), sınırlı (9), kişisel/bireysel (6), opak (5), kontrollü (4), korunaklı/güvenli (3), gizli (2), loş (2), içe dönük (2), izole (2), girilmez (2), sessiz (2), düşey, kararlı, az, eski, mat, dikkatli, eşiği olan, kompakt, çeşitli, mikro, sürdürülebilir, bağımsız, derin, karanlık, yalnız, arka	82
09. Diğer kavramlar		Σ
1. Sıra:	duvar, kadın, havuz, yaşam, servis, toplum	6
2. Sıra:	tasarım, ilişki, beden, para, ortam, insan, perde, komşuluk, eşya	9
3. Sıra:	tarz, hiyerarşi, kullanıcı, zihin, inanç, ihtiyaç, soru, aile	8

Tablo 35. Mahremiyetsiz kavramının deneklere çağrıştırdığı kavramlar [kavram (kişi sayısı)]

30 MAHREMİYETSİZ		
01. Malzeme ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	cam (6)	6
2. Sıra:	cam (2), pleksi	3
3. Sıra:	cam (3), yalıtım malzemesi	4
02. Yapı-yapı elemanı/bileşeni ve yapısal özellikler ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	pencere (3), cephe (2), asansör (2)	7
03. Mekan ve mekan kurgusu ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	meydan (9), kamusal mekan (5), mekan (4), park/bahçe (3), mahalle (2), balkon (2), açık ofis (2), spor salonu, havaalanı, galeri, giriş, salon	32
2. Sıra:	meydan (7), lokanta/kafe (3), park (2), mekan (2), teras (2), köy, WC, giriş, ofis, otel, yatak od.	26
3. Sıra:	sokak (4), meydan (3), park/bahçe (2), mekan (2), balkon/teras (2), kent, plaj, bölge, toplantı salonu, arena, apartman, ev, açık ofis, AVM	22
04. İç mekan öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
05. Tasar öğeleri ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
06. Tasarım-tasarım stili-tasarımcı- tasarlanan yapı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	Dekonstrüktivizm, tasarım, Mies-Barcelona pavyonu, Glass House	4
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
07. Doğa-doğa bileşenleri ve yapısı ile ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	-	-
2. Sıra:	-	-
3. Sıra:	-	-
08. Sıfatlarla ilgili kavramlar		Σ
1. Sıra:	açık/aleni (36), saydam (21), kamusal (12), sınırsız (6), kontrolsüz (2), rahatsız (2), genel (2), ortak (2), perdesiz, sıkı denetlenen, tanımsız, sıkıntılı, çıplak, sürprizli, özgür, kültürel olmayan, kalabalık, sığ bilinen, güvensiz, gürültülü, ahlak dışı, geleneksel	98
2. Sıra:	saydam (30), açık/aleni (19), kamusal (8), sınırsız (8), genel (6), boşluklu (5), kalabalık (2), kontrolsüz (2), tanımsız, yatay, otoriter, serbest, paylaşılan, huzursuz, korumasız, yorumlanabilir, bölücüsüz, tasarlanmamış, dışa dönük, güvensiz, aydınlık, iç içe, bilinen, gürültülü	96
3. Sıra:	kamusal (14), açık/aleni (14), saydam (11), sınırsız (9), güvensiz (5), genel (3), tanımsız (2), kontrolsüz (2), özgür (2), perdesiz (2), aydınlık (2), hareketli, renksiz, deneyimsiz, akışkan, eksik, esnek, çıplak, konforsuz, geniş, dışa dönük, saygısız, kuralsız, duyarsız	79
09. Diğer kavramlar		Σ
1. Sıra:	ses, yalan, özel yat, sanal ortam	4
2. Sıra:	yaklaşım, ilişki, havuz, kademelenme, ortam, paradigma, komşuluk, ezber, merdiven	9
3. Sıra:	uygulama maliyeti, yıkıntı, hiyerarşi, herkes, kamera, oyun, dikiz	7

3.3. Alt Kavramların Düzanlam ve Yananlamlarına Ait Bulgular

“Aydınlık” kavramı için deneklerin %30’u kelimenin düzanlamı (ışık), %70’i ise yananlamı ile ilgili çağrışımlar belirtmişlerdir. Yananlam üretenlerin %24,7’si kelimenin sözlük anlamını (ferah, ışıklık vb.), % 45,3’ü de sözlük dışı anlamlarını (cam, pencere, mekan, renk, rahat, mimarlık tarihi vb.) ifade etmişlerdir (Şekil 77, Tablo 36).

Şekil 77. Aydınlik ve karanlık kavramlarının düzanlam ve yananlam dağılımları

“Karanlık” kavramı için deneklerin %16’sı kelimenin düzanlamı (ışıksız, belirsiz, loş), %84’ü ise yananlamı ile ilgili çağrışımlarda bulunmuşlardır. Yananlam üretenlerin %16’sı kelimenin sözlük anlamını (koyu, gizli), % 68’i de sözlük dışı anlamlarını (cephe, oda, ışık, kapalı, kuyu vb.) belirtmişlerdir (Şekil 77, Tablo 37).

Tablo 36. Aydınlik kavramının deneklere çağrıştırdığı anlamlar [anlam (kişi sayısı)]

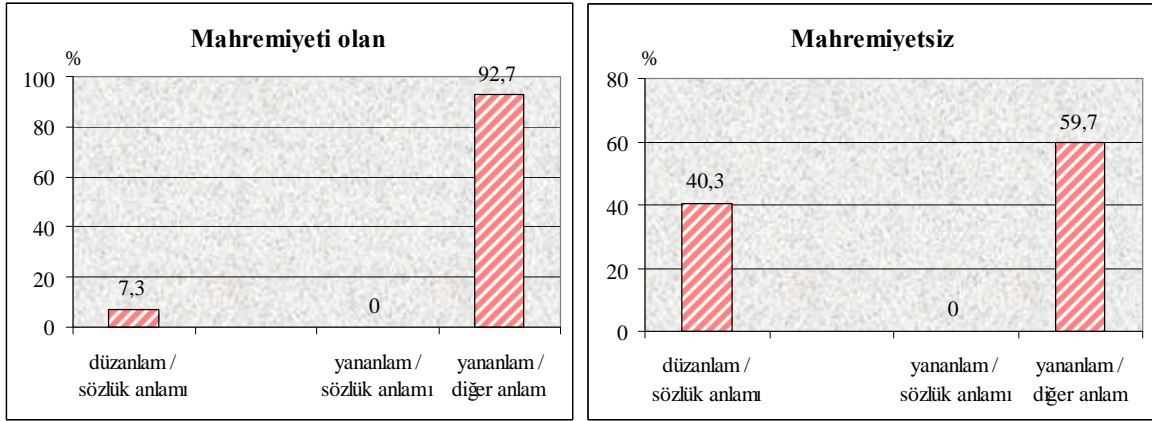
AYDINLIK

Düzanlam / Temel anlam / Birincil çağrışım kümesi		Σ
Sözlük anlamı:	ışık (32), gün ışığı (13)	45
Yananlam / Bağlamsal anlam / İkincil çağrışım kümesi		Σ
Sözlük anlamı:	ferah (12), ışıklık (8), saydam (8), beyazlık (5), parlak (2), net, algılanabilir	37
Diğer anlamlar/ çağrışımlar:	cam (7); pencere (11), yapı kabuğu, cephe, duvar; mekan (9), salon (5), bahçe/kış bahçesi/sera (3), iç mekan (2), avlu (2), çalışma od. (2), açık alan, sokak, atölye, AVM, ev; renk/açık renk (2), güney; rahat/konforlu (3), bağ kuran, modern, çekici, hafif, sınırsız, huzurlu, doğal; mimarlık tarihi, planlama, yaşam sevinci, ortam, çözüm, yaz	68

Tablo 37. Karanlık kavramının deneklere çağrıştırdığı anlamlar [anlam (kişi sayısı)]

KARANLIK		
Düzanlam / Temel anlam / Birincil çağrışım kümesi		Σ
Sözlük anlamı:	yetersiz ışık/ışsız (18), belirsiz/tanımsız (4), loş	23
Yananlam / Bağlamsal anlam / İkincil çağrışım kümesi		Σ
Sözlük anlamı:	koyu (21), gizli (2)	23
Diğer anlamlar/ çağrışımlar:	cephe (2), pencere (2), duvar; oda (9), sinema (6), bodrum (6), hol/koridor (3), banyo (2), mezar (2), fotoğraf od.(2), mabet (2), depo, mağara, disko, maden ocağı, arşiv, sokak, müze; ışık, gölge; kapalı (13), iç karartıcı/kasvetli (9), aydınlık (3), opak (3), dinlendirici (2), küçük (2), korkutucu (2), masif, sınırsız, özel, asık yüzlü, mistik, algılanamaz, sessiz, mekansız; kuyu (2), kutu (2), kamuya aidiyet, atmosfer, ölüm, ortam, uyku, taş	101

“Mahremiyeti olan” kavramı için deneklerin %7,3’ü kelimenin düzanlamı (gizli), %92,7’si ise yananlamı ile ilgili çağrışımlar belirtmişlerdir. Yananlam üretenlerin tamamı, kelimenin sözlük dışı anlamlarını (konut, perde, tasarım, özel, duvar vb.) ifade etmişlerdir (Şekil 78, Tablo 38).

Şekil 78. Mahremiyeti olan ve mahremiyetsiz kavramlarının düzanlam ve yananlam dağılımları

“Mahremiyetsiz” kavramı için deneklerin %40,3’ü kelimenin düzanlamı (aleni, bilinen), %59,7’si ise yananlamı ile ilgili çağrışımlarda bulunmuşlardır. Yananlam üretenlerin tamamı, kelimenin sözlük dışı anlamlarını (cam, dekonstrüktivizm, kamusal, ses vb.) belirtmişlerdir. Bu kavramdaki düzanlam ve yananlam oranlarının birbirine yakın olması dikkat çekmektedir (Şekil 78, Tablo 39).

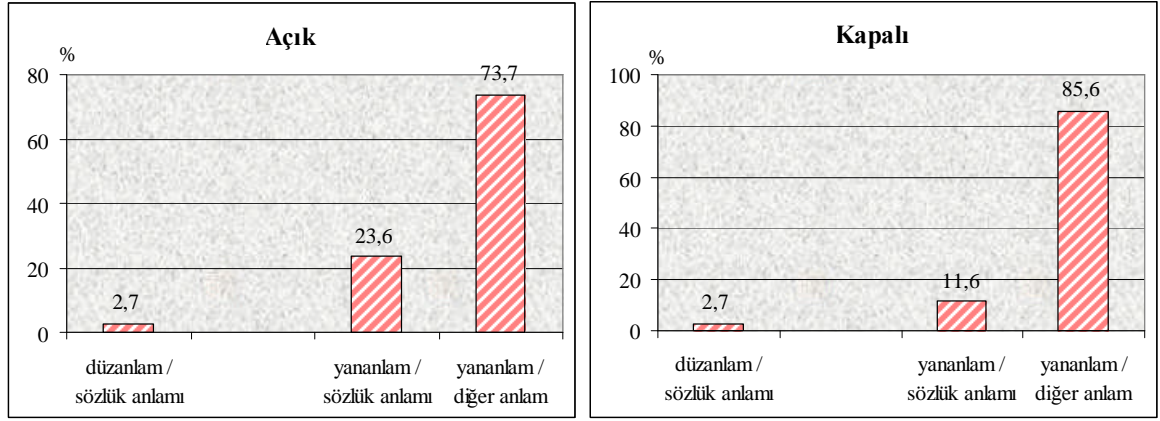
Tablo 38. Mahremiyeti olan kavramının deneklere çağrıştırdığı anlamlar [anlam (kişi sayısı)]

MAHREM/MAHREMİYETİ OLAN		
Düzanlam / Temel anlam / Birincil çağrışım kümesi		Σ
Sözlük anlamı:	gizli/saklı (11)	11
Yananlam / Bağlamsal anlam / İkincil çağrışım kümesi		Σ
Sözlük anlamı:	-	-
Diğer anlamlar/ çağrışımlar:	konut/ev (20), yatak od. (14), mekan (8), oda (7), WC/banyo (5), avlu (4), kapalı site, dini mekan, harem, iç mekan, bahçe, kafes; perde (4); tasarım (3); özel (17), kapalı (15), sınırlı (7), bireysel/kişisel (5), dışı kapalı (4), izole (3), korunaklı/güvenli (3), görünmez (2), saygılı, girilmez, kompakt, kültürel, saçma; duvar, kadın, havuz, yaşam, servis, toplum	138

Tablo 39. Mahremiyetsiz kavramının deneklere çağrıştırdığı anlamlar [anlam (kişi sayısı)]

MAHREMİYETSİZ		
Düzanlam / Temel anlam / Birincil çağrışım kümesi		Σ
Sözlük anlamı:	açık/aleni (36), saydam (21), bilinen	58
Yananlam / Bağlamsal anlam / İkincil çağrışım kümesi		Σ
Sözlük anlamı:	-	-
Diğer anlamlar/ çağrışımlar:	cam (6); meydan (9), kamusal mekan (5), mekan (4), park/bahçe (3), mahalle (2), balkon (2), açık ofis (2), spor salonu, havaalanı, galeri, giriş, salon; Dekonstrüktivistizm, tasarım, Mies-Barcelona pavyonu, Glass House; kamusal (12), sınırsız (6), kontrolsüz (2), rahatsız (2), genel (2), ortak (2), perdesiz, sıkı denetlenen, tanımsız, sıkıntılı, çıplak, sürprizli, özgür, kültürel olmayan, kalabalık, sığ, güvensiz, gürültülü, ahlak dışı, geleneksel; ses, yalan, özel yat, sanal ortam	138

“Açık” kavramı için deneklerin %2,7’si kelimenin düzanlamı (engelsiz), %97,3’ü ise yananlamı ile ilgili çağrışımlar belirtmişlerdir. Yananlam üretenlerin %23,6’sı kelimenin sözlük anlamını (aralıklı, anlaşılır vb.), % 73,7’si de sözlük dışı anlamlarını (kapı, hava, kamusal, plan vb.) ifade etmişlerdir (Şekil 79, Tablo 40).

Şekil 79. Açık ve kapalı kavramlarının düzenlam ve yanaml dağılımları

“Kapalı” kavramı için ise deneklerin, yine %2,7’si kelimenin düzenlamı (örtülü, kilitli), %97,3’ü yanamlı ile ilgili çağrışımlarda bulunmuşlardır. Yanamlı üretenlerin %11,6’sı kelimenin sözlük anlamını (gizli, ulaşılmaz vb.), % 85,6’sı da sözlük dışı anlamlarını (mekan, sınırlı, kutu vb.) belirtmişlerdir (Şekil 79, Tablo 41).

Tablo 40. Açık kavramının deneklere çağrıştırdığı anlamlar [anlam (kişi sayısı)]

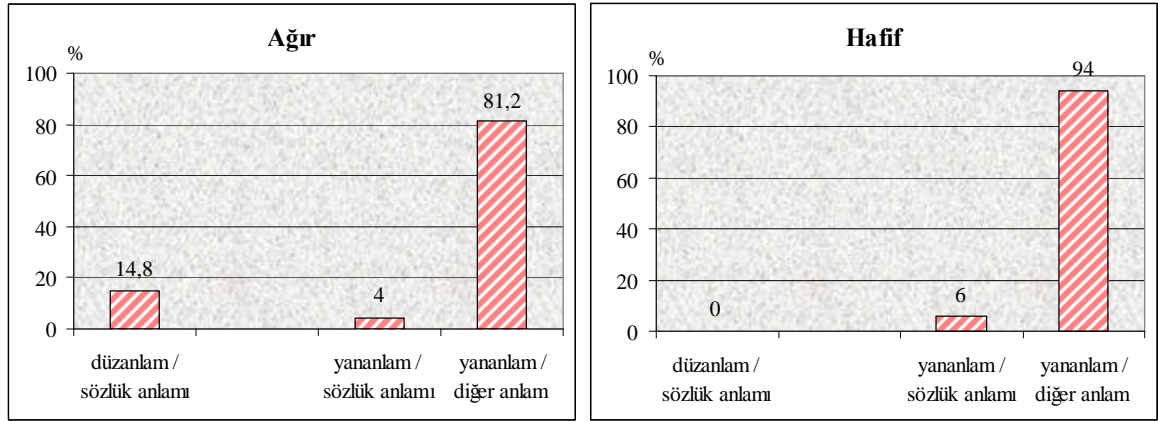
AÇIK

Düzenlam / Temel anlam / Birincil çağrışım kümesi		Σ
Sözlük anlamı:	engelsiz/sınırsız (4)	4
Yanamlı / Bağlamsal anlam / İkincil çağrışım kümesi		Σ
Sözlük anlamı:	aralıklı/boşluklu/delikli (10), anlaşılır/net (4), saydam (8), serbest (3), açık renk (3), aydınlık (2), aleni, beyaz, güneşli, ulaşılabilir, özgür	35
Diğer anlamlar/ çağrışımlar:	kapı (11), pencere (7), yapı (2); peyzaj/bahçe/park (12), meydan (10), mekan (8), teras/balkon (8), avlu (6), dış mekan (4), ofis (2), sokak, mutfak, oditoryum, sergi salonu; hava, gök, kumsal, iklim; kamusal (5), ferah (4), bağ kuran (2), genel (2), kapalı (2), hareketli, yarı açık, üretken, nötr, geniş, yatay, sürekli, yalın, köşesiz, intermedial/orta; plan (2), enerji kaybı, TV, atmosfer, kullanıcı	109

Tablo 41. Kapalı kavramının deneklere çağrıştırdığı anlamlar [anlam (kişi sayısı)]

KAPALI		
Düzanlam / Temel anlam / Birincil çağrışım kümesi		Σ
Sözlük anlamı:	örtülü (2), kilitli (2)	4
Yananlam / Bağlamsal anlam / İkincil çağrışım kümesi		Σ
Sözlük anlamı:	gizli/mahrem (4), ulaşılmaz/iletişimsiz (4), gizemli (2), içe dönük (2), karanlık (2), okunamayan, izole, dışlayıcı	17
Diğer anlamlar/ çağrışımlar:	mekan (12), özel alan (9), oda (3), garaj (3), ev/konut (2), hapisane (2), avlu, banyo, alt geçit, sokak, meydan, bölge, okul, sığınak, müze, spor salonu, ofis, site, kümes; sınırlı (11), opak (9), sıkıcı/kasvetli (6), açık (3), havasız (2), bireysel (2), yetersiz, koyu, masif, dar, simetrik, kontrollü, uzak, rijit; kutu (4), kare, Seyfi Arkan, ilişki, form, plan, labirent, iklim, hacim, anahtar, taş	125

“Ağır” kavramı için deneklerin %14,8’i kelimenin düzanlamı (büyük, dolu, yüklü), %85,2’si ise yananlamı ile ilgili çağrışımlar belirtmişlerdir. Yananlam üretenlerin %4’ü kelimenin sözlük anlamını (sıkıntılı, yoğun vb.), % 81,2’si de sözlük dışı anlamlarını (beton, kütle, masif, yasal prosedürler vb.) ifade etmişlerdir (Şekil 80, Tablo 42).

Şekil 80. Ağır ve hafif kavramlarının düzanlam ve yananlam dağılımları

“Hafif” kavramı için deneklerin tamamı, kelimenin yananlamı ile ilgili çağrışımlarda bulunmuşlardır. Yananlam üretenlerin %6’sı kelimenin sözlük anlamını (ince, rahatsız etmeyen, yumuşak), % 94’ü ise sözlük dışı anlamlarını (ahşap, strüktür, tül/tekstil, renk, minimalizm, geçirgen, etki vb.) belirtmişlerdir (Şekil 80, Tablo 43).

Tablo 42. Ağır kavramının deneklere çağrıştırdığı anlamlar [anlam (kişi sayısı)]

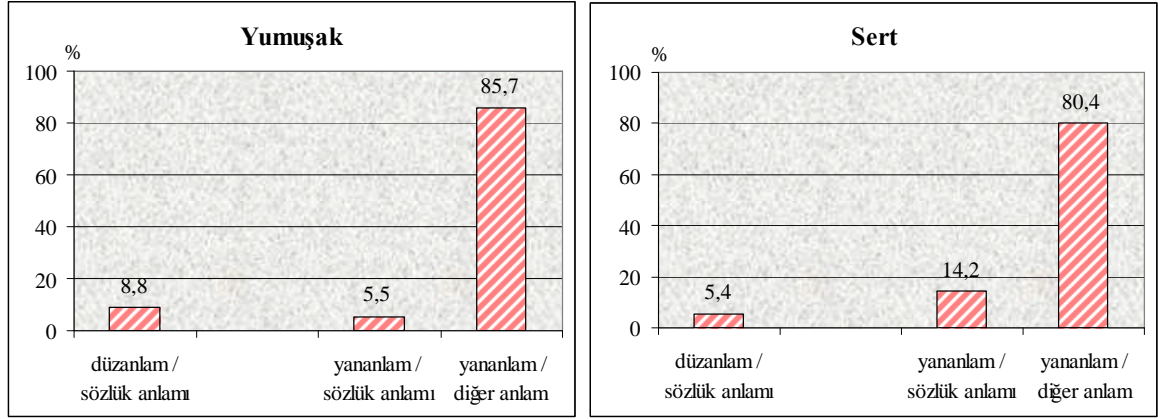
AĞIR		
Düzanlam / Temel anlam / Birincil çağrışım kümesi		Σ
Sözlük anlamı:	büyük (13), dolu (6), yüklü (3)	22
Yananlam / Bağlamsal anlam / İkincil çağrışım kümesi		Σ
Sözlük anlamı:	sıkıntılı (2), yoğun, kalın, riskli/tehlikeli, kuvvetli/şiddetli	6
Diğer anlamlar/ çağrışımlar:	beton/betonarme (27), taş (21), çelik (4), metal (3), kagir (2), mermer (2), kurşun (2), malzeme (2), demir, cam, granit; kütle (8), taşıyıcı/strüktür (4), yapı (2), yüzey, cephe, kolon, yığma; tapınak (2), kule, adliye; masif (9), kütleli (5), anıtsal (4), düz (2), durağan (2), blok/monoblok (2), yorucu, eski, havasız, suskun, kaba; yasal prosedürler, eleman, küre, çuval	121

Tablo 43. Hafif kavramının deneklere çağrıştırdığı anlamlar [anlam (kişi sayısı)]

HAFİF		
Düzanlam / Temel anlam / Birincil çağrışım kümesi		Σ
Sözlük anlamı:	-	-
Yananlam / Bağlamsal anlam / İkincil çağrışım kümesi		Σ
Sözlük anlamı:	ince (7), rahatsız etmeyen, yumuşak	9
Diğer anlamlar/ çağrışımlar:	ahşap (16), çelik (13), cam (7), malzeme (6), alüminyum (3), strafor/köpük (3), plastik (2), metal (2), gazbeton (2), membran (2), alçı; strüktür (6), yapı/konstrüksiyon (3), örtü (2), çerçeve, döşeme, çatı, duvar, kütle, ısı yalıtımı; tül/tekstil (4), pamuk (3), tüy (2), koltuk, mobilya; sarı/beyaz/açık renk (4), ışık, doku; Minimalizm, Kristal Saray, Kengo Kuma; geçirgen/saydam (10), boşluklu (6), yerden kopuk (4), taşınabilir/mobil (4), geçici (2), açık (2), kullanışlı, sağlam, esnek, dengesiz, modüler, modern, ağır, uçucu, masif olmayan, maddesiz; etki (2), yük, teras, ifade, algı, teleferik, deprem, deniz	141

“Yumuşak” kavramı için deneklerin %8,8’i kelimenin düzanlamı (esnek, kolay şekillenen, katı olmayan), %91,2’si ise yananlamı ile ilgili çağrışımlar belirtmişlerdir. Yananlam üretenlerin %5,5’i kelimenin sözlük anlamını (hafif, zarif, uyumlu vb.), %85,7’si de sözlük dışı anlamlarını (ahşap, yüzey, yeşil/park, pamuk, doku, organik, geçiş vb.) ifade etmişlerdir (Şekil 81, Tablo 44).

“Sert” kavramı için deneklerin %5,4’ü kelimenin düzanlamı (zorlu, katı, zor şekillenen), %94,6’sı ise yananlamı ile ilgili çağrışımlarda bulunmuşlardır. Yananlam üretenlerin %14,2’si kelimenin sözlük anlamını (keskin, sıkı vb.), %80,4’ü de sözlük dışı anlamlarını (taş, duvar, masif, form vb.) belirtmişlerdir (Şekil 81, Tablo 45).

Şekil 81. Yumuşak ve sert kavramlarının düzenlam ve yananlam dağılımları

Tablo 44. Yumuşak kavramının deneklere çağrıştırdığı anlamlar [anlam (kişi sayısı)]

YUMUŞAK

Düzenlam / Temel anlam / Birincil çağrışım kümesi		Σ
Sözlük anlamı:	esnek/elastik (10), kolay şekillenen, katı değil, deforme	13
Yananlam / Bağlamsal anlam / İkincil çağrışım kümesi		Σ
Sözlük anlamı:	hafif (3), zarif (2), uyumlu, ılımlı, hoş	8
Diğer anlamlar/ çağrışımlar:	ağaç (15), malzeme (5), toprak (3), strafor (2), plastik (2), gazbeton, kaplama, camyünü, beton, ETFE malzemesi, kerpiç; ısı/ses yalıtımı (2), yüzey; yeşil/park (3), akıcı mekan (2), balkon; pamuk (6), koltuk (5), kumaş (3), yastık (3), halı (2), dekorasyon (2), tekstil, tüy, mefruşat, yün, sünger, donatı; doku (13), ışık (4), renk/pastel renk (2), turuncu, çizgi, form; kıvrımlı/eğrisel/organik (14), hassas (2), geçirgen, değişken, loş, akışkan, zevksiz, sıcak, yansıtıcı, kararsız, rahat, küçük ölçekli, kıvrımlı; geçiş (3), su/deniz (2), etki, bağlam, yaylanma	126

Tablo 45. Sert kavramının deneklere çağrıştırdığı anlamlar [anlam (kişi sayısı)]

SERT

Düzenlam / Temel anlam / Birincil çağrışım kümesi		Σ
Sözlük anlamı:	dayanıklı/zorlu (4), katı (3), zor şekillenen	8
Yananlam / Bağlamsal anlam / İkincil çağrışım kümesi		Σ
Sözlük anlamı:	keskin (18), sıkı, buyurgan, güçlü	21
Diğer anlamlar/ çağrışımlar:	taş (31), beton (22), ağaç/tahta/ağaç/meşe (6), malzeme (4), granit (3), metal (3), demir (2), elmas (2), kaplama (2), bazalt, plastik, tuğla, çelik; duvar (7), yüzey (5), kolon (2), kitle (2), zemin, kabuk; masif (3), kaba/hantal (3), kompakt/yoğun (2), eril, anıtsal, sınırlı, düz, paslanmaz, tok, uyumsuz, kalıcı, dolu, cesur, rasyonel, siyah, brütal; form	119

4. İRDELEME

4.1. Kikare Bağımsızlık Testi Sonuçlarının İrdelenmesi

Tez çalışması kapsamında ortaya konan varsayımlar doğrultusunda aralarında ilişki olması beklenen değişkenlere, Kikare Bağımsızlık Testi uygulanmıştır. Uygulanan Kikare Analizi sonucunda bazı değişkenler arasındaki ilişki yorumlanamaz olduğu için gerekli görülen satır/sütunlarda birleştirmeler yapılarak yeniden analiz uygulanmış ve yorumlanabilir sonuçlar tablo ile sunulmuştur. Bu bağlamda öncelikle deneklerin “tasarladığı cephe niteliği ve saydamlık ve opaklıkla ilgili akademik çalışması olup olmamasını etkileyebileceği düşünülen cinsiyet, gelir düzeyi, lisans öncesi ve sonrası eğitim ve öğretim görülen bölgeler, anabilim dalı, akademisyenlik dışı faaliyeti olup olmaması, üyelik durumu, yurtdışı deneyiminin olup olmaması, varsa gidilen ülke sayısı ve kalma süresi, meslek pratiği, çalıştığı kurumun statüsü ve bulunduğu bölge değişkenleri ile cephe niteliği ve saydamlık-opaklıkla ilgili akademik çalışma” değişkenleri arasında ilişki sorgulanmıştır. Analiz sonucunda, söz edilen değişkenler ile cephe niteliği ve saydamlık-opaklıkla ilgili akademik çalışma arasında, $\alpha = 0,05$ anlamlılık düzeyine göre hiçbir anlamlı ilişki bulunamamış olup sadece yurtdışı deneyimi ile saydamlık-opaklıkla ilgili akademik çalışma arasında ($\chi^2=4,214^a$, $sd=1$, $P=,040$) anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. İlişkinin derecesi ise mükemmel ilişkiyi tanımlayan 1 değerinin altındadır ($\Phi=,168$; $\text{sig}=,040$) (Tablo 46).

Tablo 46. Aralarında ilişki aranan değişkenlerin Kikare Bağımsızlık Testi sonuçları

Aralarında ilişki aranan değişkenler	χ^2	sd	sig.
Cinsiyet * Cephe niteliği	,272 ^a	2	,873
Cinsiyet * Saydamlık-opaklıkla ilgili akademik çalışma	,096	1	,756
Gelir düzeyi * Saydamlık-opaklıkla ilgili akademik çalışma	2,009 ^a	2	,366
İlköğrenim görülen bölge * Saydamlık-opaklıkla ilgili akademik çalışma	2,795 ^a	2	,247
Ortaöğrenim görülen bölge * Cephe niteliği	2,160 ^a	2	,340
Ortaöğrenim görülen bölge * Saydamlık-opaklıkla ilgili akademik çalışma	1,397	1	,237
Y.lisans eğitimi alınan bölge * Saydamlık-opaklıkla ilgili akademik çalışma	,130 ^a	2	,937
Doktora eğitimi alınan bölge * Saydamlık-opaklıkla ilgili akademik çalışma	3,504 ^a	2	,173
Anabilim dalı * Cephe niteliği	2,374 ^a	4	,667
Anabilim dalı * Saydamlık-opaklıkla ilgili akademik çalışma	2,591 ^a	4	,628
Faaliyet durumu * Cephe niteliği	4,585 ^a	2	,101
Üyelik durumu * Saydamlık-opaklıkla ilgili akademik çalışma	-	-	,692; (.396)
Yurtdışı deneyimi * Cephe niteliği	2,638 ^a	2	,267
Yurtdışı deneyimi * Saydamlık-opaklıkla ilgili akademik çalışma	-	-	,047; (.028)
Yurtdışında gidilen ülke sayısı * Cephe niteliği	2,224 ^a	2	,329
Yurtdışında gidilen ülke sayısı * Saydamlık-opaklıkla ilgili akademik çalışma	1,235 ^a	3	,745
Yurtdışında bulunma süresi * Saydamlık-opaklıkla ilgili akademik çalışma	,313 ^a	2	,855
Meslek pratiği * Cephe niteliği	1,770 ^a	2	,413
Meslek pratiği * Saydamlık-opaklıkla ilgili akademik çalışma	3,739 ^a	2	,154
Çalıştığı kurumun statüsü * Cephe niteliği	3,232 ^a	2	,199
Çalıştığı kurumun statüsü * Saydamlık-opaklıkla ilgili akademik çalışma	-	-	,251; (.126)
Çalıştığı kurumun bulunduğu bölge * Cephe niteliği	1,300 ^a	2	,522
Çalıştığı kurumun bulunduğu bölge * Saydamlık-opaklıkla ilgili akademik çalışma	-	-	,570; (.330)
Cephe niteliği * Saydamlık-opaklıkla ilgili akademik çalışma	3,917 ^a	2	,141

4.2. Çapraz Tablo Analizi Sonuçlarının İrdelenmesi

4.2.1. Bireylerin Cephe Tasarımında ve Akademik Çalışmada Saydamlık-Opaklık Kavramlarına Eğilimlerinin İrdelenmesi

Çalışma kapsamında ortaya konan varsayımlar doğrultusunda deneklerin; cinsiyet, yetiştiği bölge, akademisyenlik dışı faaliyet, yurtdışı deneyimi, meslek pratiği gibi özellikleri açısından saydamlık ya da opaklık kavramlarından birine daha pozitif yaklaştıkları ve bu eğilimlerini tasarladıkları cephelerin niteliğine ya da yaptıkları akademik çalışmalara yansıtıkları düşünülmüştür. Yapılan Kikare Testi sonuçlarına göre söz konusu özellikler ile tasarlanan cephe niteliği ve saydamlık-opaklıkla ilgili akademik çalışma arasında anlamlı bir ilişki bulunmamasına rağmen; eğilimin olup olmadığını, varsa ne yönde olduğunu belirlemek amacıyla bireysel özellikler ile tasarlanan cephe niteliği ve saydamlık-opaklıkla ilgili akademik çalışma sorularına verilen yanıtların Çapraz Tablo Analizleri yapılmıştır (Tablo 47-50).

Deneklerin tasarladıkları cephelerin niteliğine bakıldığında; lisans öncesi öğrenimini yurtdışında görenlerin (%100); herhangi bir kuruluşa üye olmayanların (%60); akademisyenlik dışı herhangi bir faaliyette bulunmayanların (%47,1); yurtdışında 2-5 ülkeye gidenlerin (%45) ve 1hafta-10 gün (%100), 10 gün-1ay (%50) ve 6-12 ay (%71,4) süre ile yurtdışında bulunanların saydam ağırlıklı cephe tasarladıkları dolayısıyla bu bireylerin saydam ağırlıklı cephe tasarlamaya daha eğilimli oldukları, diğer bireysel özelliklere sahip deneklerin ise daha çok opak ağırlıklı cephe tasarladıkları görülmüştür (Tablo 47). Bu bağlamda saydam ağırlıklı cephe tasarlamaya eğilimli olması beklenen kadınların, batıda yetişenlerin, yurtdışı deneyimine sahip olanların, çok sayıda ülkeye gidenlerin ve uzun süre yurtdışında kalanların bu yönde bir eğilimleri olmadığı söylenebilir. Bunun yanı sıra uygulama yapan tasarımcıların beklendiği gibi opak ağırlıklı cephe tasarlamaya eğilimli oldukları saptanmıştır.

Tablo 47. Deneklerin bireysel özelliklerine göre tasarladıkları cephe niteliği oranları

Bireysel Özellikler		Tasarlanan cephe niteliği		
		Saydam ağırlıklı (%)	Opak Ağırlıklı (%)	Saydamlık -opaklık eşdeğer (%)
Cinsiyet	Kadın	33,3	42,4	24,2
	Erkek	29,7	48,6	21,6
Lisans öncesi öğreniminin gerçekleştiği bölge	Doğu	33,3	52,8	13,9
	Batı	31,0	42,0	27,0
	Yurtdışı	100,0	-	-
Lisans-lisansüstü eğitimin gerçekleştiği bölge	Doğu	33,4	57,0	9,5
	Batı	31,0	42,7	26,3
	Yurtdışı	19,6	64,9	33,5
Üyelik durumu	Üyeliği var	29,2	47,7	23,1
	Üyeliği yok	60,0	20,0	20,0
Faaliyet durumu	Faaliyeti var	26,4	52,8	20,8
	Faaliyeti yok	47,1	23,5	29,4
Yurtdışı deneyimi	Deneyimi var	34,5	41,4	24,1
	Deneyimi yok	16,7	66,7	16,7
Yurtdışında gittiği ülke sayısı	1 ülke	36,4	36,4	27,3
	2-5 ülke	45,0	35,0	20,0
	6-10 ülke	31,3	56,3	12,5
	11 ülke ve üstü	12,5	50,0	37,5
Yurtdışında bulunma süresi	1 hafta-10 gün	100,0	-	-
	10 gün-1 ay	50,0	40,0	10,0
	1-6 ay	30,8	46,2	23,1
	6-12 ay	71,4	14,3	14,3
	1 yıl ve üstü	13,0	56,5	30,4
Meslek pratiği	Akademisyen	-	-	-
	Akademisyen+uygulamacı	33,9	42,4	23,7
	Akademisyen (uyg. dene.)	18,2	63,6	18,2

Deneklerin geneli opak ağırlıklı cephe tasarlamaya eğilimli olsalar da, başta ortaya konan varsayımları denetlemek amacıyla saydam ağırlıklı cephe tasarlayanların bireysel özelliklerine göre oranları değerlendirildiğinde;

- Saydam ağırlıklı cephe tasarlayan kadın ve erkeklerin (%50; %50) aynı oranlara sahip olduğu; dolayısıyla saydam ağırlıklı cephe tasarlama açısından kadın ve erkek tasarımcılar arasında bir fark olmadığı belirlenmiştir (Tablo 48).

- Saydam ağırlıklı cephe tasarlayanların %70,5'i lisans öncesi öğrenimini, %76,6'sı ise lisans ve lisansüstü eğitimini batıda görmüştür. Dolayısıyla batıda yetişenlerin doğuda

yetişenlere oranla saydam ağırlıklı cephe tasarlamada daha baskın oldukları sonucuna varılabilir (Tablo 48).

- Saydam ağırlıklı cephe tasarlayanların %86,4'ünün TMMOB, dernek/vakıf üyesi olduğu ve %77,3'ünün sanatsal faaliyetlerde bulunmadığı saptanmıştır. Beklenenin aksine sanatsal faaliyetlerde bulunmayanların saydam ağırlıklı cephe tasarlamada daha yoğunlukta oldukları söylenebilir (Tablo 48).

- Saydam ağırlıklı cephe tasarlayanların %90,9'u yurtdışı deneyimine sahip, %47,4'ü 2-5 ülke ziyaret etmiş ve %26,3'ü 1hafta-10 gün ve 6-12 ay süre ile yurtdışında bulunmuştur. Dolayısıyla yurtdışı deneyimine sahip olanların saydam ağırlık cephe tasarlamada etkin oldukları; beklenenin aksine, çok sayıda ülkeye gidenlerin ve uzun süre yurt dışında kalanların diğerlerine göre daha az etkin oldukları saptanmıştır (Tablo 48).

Tablo 48. Deneklerin tasarladıkları cephe niteliğine göre bireysel özelliklerinin oranı

Bireysel Özellikler		Tasarlanan cephe niteliği		
		Saydam ağırlıklı	Opak Ağırlıklı	Saydamlık -opaklık eşdeğer
Cinsiyet (%)	Kadın	50,0	43,8	50,0
	Erkek	50,0	56,3	50,0
Lisans öncesi öğreniminin gerçekleştiği bölge (%)	Doğu	27,3	31,2	15,6
	Batı	70,5	68,8	84,4
	Yurtdışı	2,2	-	-
Lisans-lisansüstü eğitimin gerçekleştiği bölge (%)	Doğu	17,9	20,1	6,4
	Batı	76,6	69,8	82,8
	Yurtdışı	5,5	10,1	10,8
Üyelik durumu (%)	Üyeliği var	86,4	96,9	93,8
	Üyeliği yok	13,6	3,1	6,3
Sanatsal faaliyetleri (%)	Faaliyeti var	22,7	37,5	43,7
	Faaliyeti yok	77,3	52,5	56,3
Yurtdışı deneyimi (%)	Deneyimi var	90,9	75	87,5
	Deneyimi yok	9,1	25	12,5
Yurtdışında gittiği ülke sayısı (%)	1 ülke	21,1	16,7	25
	2-5 ülke	47,4	29,2	33,3
	6-10 ülke	26,3	37,5	16,7
	11 ülke ve üstü	5,3	16,7	25
Yurtdışında bulunma süresi (%)	1 hafta-10 gün	10,5	-	-
	10 gün-1 ay	26,3	16,7	8,3
	1-6 ay	21,1	25	25
	6-12 ay	26,3	4,2	8,3
	1 yıl ve üstü	15,8	54,2	58,3

Deneklerin %84'ünün saydamlık ve opaklıkla ilgili akademik çalışması olmamasına rağmen (Tablo 49), bu yönde akademik çalışması olanların bireysel özelliklerine göre oranları değerlendirildiğinde;

- Saydamlık-opaklıkla ilgili akademik çalışması olanların %70,8'i kadın, %29,2'si erkektir, bu bağlamda kadınların bu yönde çalışma yapmada daha etkin oldukları sonucuna varılabilir (Tablo 50).

- Saydamlık-opaklıkla ilgili akademik çalışma yapanların %84,8'i lisans öncesi öğrenimini, %84'ü ise lisans ve lisansüstü eğitimini batıda görmüştür. Dolayısıyla batıda yetişenlerin doğuda yetişenlere göre bu konuda akademik çalışma yapmada daha baskın oldukları söylenebilir (Tablo 50).

- Saydamlık-opaklıkla ilgili akademik çalışma yapanların %95,8'i yurtdışı deneyimine sahip, %45'i 2-5 sayıda ülke ziyaret etmiş ve %35'i 1 yıl ve üstü sürede yurtdışında bulunmuştur. Bu bağlamda yurtdışı deneyimine sahip olan ve uzun süre yurtdışında bulunanların diğerlerine göre bu konuda akademik çalışma yapmada daha etkin oldukları düşünülmektedir (Tablo 50).

- Saydamlık-opaklıkla ilgili akademik çalışma yapanların %70,8'i teorik ve pratik çalışmalarını yürüten akademisyenlerdir, dolayısıyla akademisyenlik ve uygulamacılığı birlikte yürütenlerin bu konuda akademik çalışma yapmada diğerlerine göre daha yoğunlukta oldukları sonucu ortaya konabilir (Tablo 50).

Tablo 49. Deneklerin bireysel özelliklerine göre saydamlık-opaklıkla ilgili akademik çalışma oranları

		Saydamlık-opaklıkla ilgili akademik çalışma	
Bireysel Özellikler		Var (%)	Yok (%)
Cinsiyet	Kadın	17,2	82,8
	Erkek	13,7	86,3
Lisans öncesi öğreniminin gerçekleştiği bölge	Doğu	8,1	91,9
	Batı	18,9	81,1
	Yurtdışı	25,0	75,0
Lisans-lisansüstü eğitimin gerçekleştiği bölge	Doğu	10,7	89,3
	Batı	17,7	82,3
	Yurtdışı	19,4	80,6
Üyelik durumu	Üyeliği var	16,7	83,3
	Üyeliği yok	8,3	91,7
Faaliyet durumu	Faaliyeti var	17,4	82,6
	Faaliyeti yok	12,2	87,8
Yurtdışı deneyimi	Deneyimi var	19,0	81,0
	Deneyimi yok	3,4	96,6
Yurtdışında gittiği ülke sayısı	1 ülke	22,7	77,3
	2-5 ülke	20,0	80,0
	6-10 ülke	13,3	86,7
	11 ülke ve üstü	12,5	87,5
Yurtdışında bulunma süresi	1 hafta-10 gün	16,7	83,3
	10 gün-1 ay	13,6	86,4
	1-6 ay	18,2	81,8
	6-12 ay	27,3	72,7
	1 yıl ve üstü	17,1	82,9
Meslek pratiği	Akademisyen	5,7	94,3
	Akademisyen+uygulamacı	18,5	81,5
	Akademisyen (uyg. dene.)	21,7	78,3

Tablo 50. Deneklerin saydamlık ve opaklıkla ilgili akademik çalışması olup olmasına göre bireysel özelliklerinin oranı

		Saydamlık-opaklıkla ilgili akademik çalışma	
Bireysel Özellikler		Var (%)	Yok (%)
Cinsiyet (%)	Kadın	70,8	65,1
	Erkek	29,2	34,9
Lisans öncesi öğreniminin gerçekleştiği bölge (%)	Doğu	13,0	28,5
	Batı	84,8	70,2
	Yurtdışı	2,2	1,3
Lisans-lisansüstü eğitimin gerçekleştiği bölge (%)	Doğu	10,1	15,9
	Batı	84,0	76,6
	Yurtdışı	5,9	7,5
Üyelik durumu (%)	Üyeliği var	99,8	91,3
	Üyeliği yok	4,2	8,7
Sanatsal faaliyetleri (%)	Faaliyeti var	79,2	71,4
	Faaliyeti yok	20,8	28,6
Yurtdışı deneyimi (%)	Deneyimi var	95,8	77,8
	Deneyimi yok	4,2	22,2
Yurtdışında gittiği ülke sayısı (%)	1 ülke	25	18,3
	2-5 ülke	45	38,7
	6-10 ülke	20,0	28,0
	11 ülke ve üstü	10,0	15,1
Yurtdışında bulunma süresi (%)	1 hafta-10 gün	5	5,4
	10 gün-1 ay	15	20,4
	1-6 ay	30,0	29,0
	6-12 ay	15,0	8,6
	1 yıl ve üstü	35,0	36,6
Meslek pratiği	Akademisyen	8,3	26,2
	Akademisyen+uygulamacı	70,8	59,5
	Akademisyen (uyg. dene.)	20,8	14,3

4.2.2. Bireylerin Saydamlık ve Opaklıkla İlgili Alt Kavramları Nasıl Algıladıklarının İrdelenmesi

Çalışmanın varsayımları ortaya konurken; aydınlık-karanlık, mahremiyeti olan-mahremiyetsiz, açık-kapalı, ağır-hafif ve yumuşak-sert alt kavramlarının mimari bağlamda algılanmasına ilişkin bir takım beklentiler açıklanmıştı. Bu beklentilerin gerçekleşip gerçekleşmediğini belirlemek için alt kavramlar ile bu kavramların 1., 2. ve 3. sırada çağrıştırdığı kavramlara ait Çapraz Tablo Analizi yapılmış ve ekte sunulmuştur (Ek Tablo 11). Alt kavramların en çok ne yönde algılandıkları incelendiğinde;

- “Aydınlık-karanlık” sıfat çiftinin mimari açıdan daha çok tasar öğeleri ve mekan-mekan kurgusu ile ilgili kavramlar olarak algılanması beklenirken; “aydınlık” kelimesi ilk iki sırada tasar öğesi (%35,3; %30), 3. sırada sıfat ve tasar öğesi (%29,3; %26,7) olarak algılanmış, “karanlık” ise üç sırada da sıfat (%44,7; %44; %46,7) olarak ifade edilmiştir.

- “Mahremiyeti olan-mahremiyetsiz” sıfat çiftinin mimari açıdan daha çok mekan-mekan kurgusu ile ilgili kavramlar olarak algılanması beklenirken; “mahremiyeti olan” kavramı ilk sırada sıfat (%48) ve mekan-mekan kurgusu (%42,7) ile ilgili kavram olarak algılanmış, 2 ve 3. sırada ise sıfat (%50; %50) olarak belirtilmiştir. “Mahremiyetsiz” ise üç sırada da sıfat (%65,3; %64; %52,7) olarak algılanmıştır.

- “Açık-kapalı” sıfat çiftinin mimari açıdan daha çok mekan ve mekan kurgusu ile ilgili kavramlar olarak algılanması beklenirken; “açık” kavramı ilk olarak sıfat (%39,3) ve mekan-mekan kurgusu (%36) ile ilgili kavram olarak algılanmış; 2. ve 3. sırada ise sıfat (%35,3; %35,3) olarak ifade edilmiştir. “Kapalı” ise üç sırada da sıfat (%40,7; %48,7; %48) olarak belirtilmiştir.

- “Ağır-hafif” sıfat çiftinin mimari açıdan daha çok malzeme ve strüktürle ilgili kavramlar olarak algılanması beklenirken; “ağır” sıfatı öncelikli olarak malzeme (%44), 2. ve 3. sırada sıfat (%36,7; %36) olarak belirtilmiştir. “Hafif” sıfatı da aynı şekilde ilk olarak malzeme (%38), 2. ve 3. sırada ise sıfat (%35,3; %35,3) olarak algılanmıştır.

- “Yumuşak-sert” sıfat çiftinin mimari açıdan daha çok malzeme ve tasar öğesi ile ilgili kavramlar olarak algılanması beklenirken; “yumuşak” kelimesi üç sırada da sıfat (%32; %32; %29,3) olarak ifade edilmiştir. “Sert” ise ilk iki sırada malzeme (%52,7; %42,7), 3. sırada ise malzeme ve sıfat (%31,3; %30,7) olarak algılanmıştır.

Elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde; sıfat çiftlerinden en az bir tanesinin (aydınlık, mahremiyeti olan, açık, ağır-hafif, sert) beklentiyi karşıladığı ancak söz konusu alt kavramların mimarlıkla ilişkili kavramların yanı sıra sıfatlarla da algılandığı saptanmıştır.

Genel olarak deneklerin kavramlara verdikleri yanıtlar, çağrışım sırasına göre incelendiğinde; denekler 1. sırada 30 kavramın 19’u için en çok sıfat, 7’si için malzeme, 3’ü için tasar öğesi ve 1’i için mekan-mekan kurgusu ile ilgili çağrışımlar üretirken; 2. sırada 30 kavramın 24’ü için en çok sıfat, 4’ü için malzeme, 1’i için tasar öğeleri ve 1’i için mekan-mekan kurgusu ile ilgili çağrışımlar ifade etmişlerdir. 3. sırada ise 30 kavramın bu kez 26’sı için en çok sıfat ve 4’ü için malzeme ile ilgili çağrışımlarda bulunmuşlardır. Buna göre deneklerin aklına ilk ve ikinci sırada gelen kavramlar sırasıyla; sıfat, malzeme,

tasar öğeleri ve mekan-mekan kurgusu ile ilgili kavramlar olurken; 3. sırada en çok ürettikleri kavramlar sıfatlar ve malzemeler olmuştur. Burada deneklerin kavramları, mimarlık bağlamında öncelikli olarak hem soyut hem de somut kavramlarla algıladıkları, 2. ve 3. sırada ise algılamanın giderek soyut kavramlarda yoğunlaştığı gözlenmiştir (Ek Tablo 11).

Sonuç olarak, deneklerin her ne kadar aldıkları eğitim nedeniyle kavramları, mimari kavramlarla ilişkilendirmeleri beklense de; denekler eldeki bulgulara göre verilen kavramları mimari kavramların yanı sıra ve daha yoğun bir biçimde sıfatlarla ifade etmişlerdir. Bu sonucun elde edilmesinde, tasarımcıların soyut çalışmalara ağırlık vermelerinin etkili olduğu düşünülmektedir.

4.2.3. Bireylerin Saydamlık ve Opaklıkla İlgili Alt Kavramları Nasıl Anlamlandırdıklarının (Düzanlam/Yananlam) İrdelenmesi

Kavramlar, anlamlandırmada salt ve mutlak birimler değildirler. Her kavramın değeri onu tanımlayan ve anlamlandıran bireyin geçmişine, bireysel özelliklerine ve kültürel birikimine bağlıdır. Her kavram, her bir bireyin kendi bakış açısıyla yeniden tanımlanır ve anlamlandırılır. Bu üretilen yeni tanımlar, o kavramın yananlamlarıdır. Tüm bireylerin üzerinde hemfikir olduğu ve akıllarına gelen ilk tanım ise kavramın düzanlamıdır.

Göstergebilimde her bilimsel gösterenin tek ve belirli bir düzanlamı olmalıdır. Ancak, mimarlık gibi bilim ve sanat arakesitini kapsayan disiplinler arası bir alanda, gösteren ile düzanlamı arasında bu denli keskin ve net bir örtüşme her zaman mümkün değildir. Düzanlam keskinliğini yitirdikçe aynı gösterene bağlı yananlamların sayısı artar. Bu nedenle çalışmada kullanılan alt kavramların, kullanıcı tarafından mimarlık bağlamında anlamlandırılmasında daha çok yananlamla ifade edilmesi beklenmektedir.

Bu bağlamda alt kavramların en çok ne yönde anlamlandırıldıkları incelendiğinde; hafif kavramı dışında tüm kavramların düzanlam ve yananlamları ile ifade edildiği saptanmıştır. “Hafif” kavramı için deneklerin hiçbiri düzanlamlı çağrışım ortaya koymamıştır. Tüm kavramlar için yananlamlar üretilmiş olup yananlamların hepsi kavramların sözlük anlamı dışındaki çağrışımları olan diğer anlamlar üzerinde yoğunlaşmıştır. “Mahremiyeti olan” ve “mahremiyetsiz” kavramları için üretilen yananlamların, tamamen kavramların sözlük anlamı dışındaki yananlamlar olması dikkat

çekicidir. Buna ilaveten sadece “mahremiyetsiz” kavramı için birbirine yakın oranlarda düzanlam (%40,3) ve yananlam (%59,7) belirtilmiştir (Tablo 51).

Tablo 51. Deneklerin alt kavramları anlamlandırma (düzanlam/yananlam) oranları

Alt Kavramlar	Düzanlam		Yananlam
	Sözlük anlamı (%)	Sözlük anlamı (%)	Diğer anlamlar (%)
Aydınlık	30	24,7	45,3
Karanlık	16	16	68
Mahremiyeti olan	7,3	-	92,7
Mahremiyetsiz	40,3	-	59,7
Açık	2,7	23,6	73,7
Kapalı	2,7	11,6	85,6
Ağır	14,8	4,0	81,2
Hafif	-	6,0	94,0
Yumuşak	8,8	5,5	85,7
Sert	5,4	14,2	80,4

Eldeki bulgulara göre deneklerin verilen alt kavramları anlamlandırmada düzanlam ve yananlamı birlikte kullandığı belirlenmiştir. Ancak kavramları anlamlandırmada yoğunluğun yananlam yönünde olduğu ve bunun yanı sıra kavramların sözlük anlamı yerine daha çok diğer anlamlarla ifade edildiği saptanmıştır. Bu sonucun elde edilmesinde; deneklere soyut kavramlar verilmesinin yanı sıra kavramların anlamlamada salt ve mutlak birimler olmamasının ve mimarlığın yananlam üretmeye yatkın bir sanat ve bilim dalı olmasının etkili olduğu düşünülmektedir.

4.2.4. Kavramların Algılanmasında Bireysel Özelliklerin Etkisinin İrdelenmesi

Kullanıcının çevreyi algılaması ve anlamlandırması sahip olduğu bir takım niteliklere göre değişiklik göstermektedir. Bu bağlamda kullanıcının yaş, cinsiyet, eğitim, meslek, yaşadığı bölge, deneyimleri gibi değişkenlere bağlı olarak alt kavramları nasıl algıladığı, algılamada söz konusu değişkenlerin kullanıcıyı ne derecede etkilediği çalışmanın amaçlarından biridir. Çalışma kapsamında deneklerin saydamlık ve opaklıkla ilgili alt kavramları algılamasında ve anlamlandırmasında yaş, cinsiyet, anabilim dalı, üyelik durumu ve yurtdışında bulunma süresi gibi değişkenlerin etkili olabileceği düşünülmüştü.

Bu amaçla deneklerin yaş, cinsiyet, anabilim dalı, üyelik durumu ve yurtdışında bulunma süresi değişkenleri ile kavramlara verdikleri yanıtların Çapraz Tablo Analizleri yapılmış ve ekte sunulmuştur (Ek Tablo 12-17).

- “Yaş” değişkeni ele alındığında; “20-30 yaş grubu”ndaki denekler kendilerine verilen 30 kavramın 16’sı için en çok sıfat, 7’si için malzeme, 4’ü için mekan-mekan kurgusu ve tasar öğeleri ile ilgili çağrışımlar üretmişlerdir. “31-40 yaş grubu”nda ise sıralama değişmeyip 30 kavramın 22’si için en çok sıfat, 5’i için malzeme, 3’ü için tasar öğeleri ve 1’i için mekan-mekan kurgusu ile ilgili çağrışımlar ortaya konmuştur. “41-50 yaş grubu” denekler; 30 kavramın 14’ü için sıfat, 7’si için malzeme, 7’si için mekan-mekan kurgusu ve 4’ü için tasar öğeleri ile ilgili çağrışımlarda bulunmuşlardır. “51-60 yaş grubu” denekler de yine 30 kavramın 16’sı için sıfat, 7’si için malzeme, 6’sı için mekan-mekan kurgusu ve 4’ü için tasar öğeleri ile ilgili çağrışımlar ifade etmişlerdir. Son olarak “60 yaş ve üstü” denekler, 30 kavramın bu kez 28’i için sıfat, 2’si için malzeme ve tasar öğeleri ile ilgili çağrışımlar belirtmişlerdir. Tüm yaş gruplarının kavramları genelde soyut olarak algıladıkları ancak 60 yaş ve üstü deneklerde bu eğilimin diğer yaş gruplarına göre daha fazla olduğu belirlenmiştir. Bunun yanı sıra 60 yaş ve üstü dışındaki denekler, kavramlar için birbirine yakın oranlarda soyut ve somut çağrışımlar üretirken, 60 yaş ve üstü deneklerin soyut çağrışımlarda yoğunlaştığı gözlenmiştir. Sonuç olarak 60 yaş ve üstü denekler kavramları soyut olarak algılamakta ve anlamlandırmaktadır ve bu bağlamda yaş değişkeni algılamada etkili olmaktadır denebilir (Ek Tablo 12).

- “Cinsiyet” değişkeni değerlendirildiğinde; “kadınlar”, 30 kavramın 16’sı için sıfat, 7’si için malzeme, 4’ü için mekan-mekan kurgusu ve 3’ü için tasar öğeleri ile ilgili kavramlar üretmişlerdir. Buna karşılık “erkekler” ise kavramların 23’ü için sıfat, 4’ü için malzeme, 3’ü için tasar öğeleri ve 1’i için mekan-mekan kurgusu ile ilgili kavramlar belirtmişlerdir. Her iki grubun da kavramları daha çok soyut olarak algıladıkları ancak bunun yanı sıra somut kavramlar da ürettikleri gözlenmiştir. Erkekler daha fazla soyut kavram üretmeye eğilimli olsalar da kadınlara yakın oranlarda somut kavramlar da ortaya koydukları için cinsiyetin kavramları algılamada önemli bir etkisi olmadığı düşünülebilir (Ek Tablo 13).

- “Anabilim dalları” değişkeni ele alındığında; “bina bilgisi anabilim dalı” üyesi denekler, 30 kavramın 22’si için sıfat, 5’i için malzeme ve 3’ü için tasar öğeleri ile ilgili çağrışımlarda bulunmuşlardır. “Yapı Bilgisi anabilim dalı” üyeleri ise 30 kavramın 16’sı için sıfat, 6’sı için malzeme, 4’ü için mekan-mekan kurgusu, 3’ü için yapısal özellikler ve

3'ü için de tasar öğeleri ile ilgili kavramlar üretmişlerdir. “Mimarlık tarihi anabilim dalı” üyeleri, 30 kavramın 21'i için sıfat, 4'ü için malzeme, 4'ü için mekan-mekan kurgusu, 4'ü için tasar öğeleri ve 1'i için yapısal özelliklerle ilgili çağrışımlar ifade etmişlerdir. “Restorasyon anabilim dalı” üyesi denekler ise 30 kavramın 11'i için sıfat, 11'i için mekan-mekan kurgusu, 8'i için malzeme ve 2'si için tasar öğeleri ile ilgili kavramlar belirtmişlerdir. Son olarak “diğer anabilim dalı” başlığı altında yer alan denekler, 30 kavramın 23'ü için sıfat, 4'ü için malzeme, 3'ü için tasar öğeleri ve 2'si için mekan-mekan kurgusu ile ilgili kavramlar ifade etmişlerdir. Restorasyon ve yapı bilgisi anabilim dalı dışındaki anabilim dallarında görev yapan akademisyenler soyut kavram üretmeye daha eğilimli iken; yapı bilgisi anabilim dalı üyesi akademisyenlerin soyut ve somut kavramları eşdeğer düzeyde ürettikleri gözlenmiştir. Buna karşılık restorasyon anabilim dalı üyesi akademisyenlerin, diğerlerine göre, daha az soyut kavram ürettikleri dikkat çekmektedir. Sonuç olarak; restorasyon anabilim dalı üyesi akademisyenler kavramları somut olarak algıladıkları, yapı bilgisi anabilim dalı üyesi akademisyenler hem soyut hem somut, diğer anabilim dallarında görev yapan akademisyenler ise daha çok soyut kavramlar üzerinde yoğunlaşmışlardır. Bu bağlamda anabilim dalı değişkeninin, kavramları algılamada ve anlamlandırmada etkili bir değişken olduğu sonucuna varılabilir (Ek Tablo 14).

- “Üyelik durumu” değişkeni değerlendirildiğinde; TMMOB, dernek/vakıf gibi herhangi bir kuruluşa “üyeliği bulunan” denekler, 30 kavramın 20'si için sıfat, 6'sı için malzeme, 3'ü için tasar öğeleri ve 1'i için mekan-mekan kurgusu ile ilgili kavramlar üretmişlerdir. Buna karşılık herhangi bir kuruluşa “üyeliği bulunmayan” denekler ise 30 kavramın 11'i için mekan-mekan kurgusu, 7'si için malzeme, 7'si için yapısal özellikler, 5'i için sıfat, 4'ü için tasar öğeleri ve 1'i için iç mekan öğeleri ile ilgili kavramlar ifade etmişlerdir. Bu verilere göre üyeliği olanlar soyut kavramlar üretmeye daha eğilimli iken, üyeliği olmayanların soyut kavramlar yerine mekan-mekan kurgusu ile ilgili kavramlar üzerine yoğunlaştığı dikkat çekmektedir. Dolayısıyla üyelik durumu değişkeninin kavramları algılamada etkili bir değişken olduğu düşünülebilir (Ek Tablo 15).

- “Yurtdışı deneyimi” değişkeni ele alındığında; “yurtdışı deneyimi olan” denekler 30 kavramın 20'si için sıfat, 7'si için malzeme, 3'ü için tasar öğesi ve 1'i için mekan-mekan kurgusu ile ilgili kavramlar belirtmişlerdir. “Yurtdışı deneyimi olmayan” denekler ise 30 kavramın 17'si için sıfat, 8'i için malzeme, 3'ü için tasar öğesi ve 2'si için mekan-mekan kurgusu ile ilgili kavramlar üretmişlerdir. Her iki grubun da kavramları daha çok soyut olarak algıladıkları ancak bunun yanı sıra somut kavramlar da ürettikleri

gözlenmiştir. Yurtdışı deneyimi olanlar, daha fazla soyut kavram üretmeye eğilimli olsalar da, yurtdışı deneyimi olmayanlarla hemen hemen aynı oranlarda somut kavramlar da ortaya koydukları için yurtdışı deneyiminin kavramları algılamada önemli bir etkisinin olmadığı söylenebilir (Ek Tablo 16).

- Son olarak denekler arası algısal farklılığa yol açabileceği düşünülen diğer bir değişken olan “yurtdışında bulunma süresi” ele alındığında; “1 hafta-10 gün” süre ile yurtdışında bulunan denekler, 30 kavramın 15’i için mekan-mekan kurgusu, 8’i için sıfat, 7’si için malzeme, 4’ü için tasar öğeleri, 2’si için yapısal özellikler ile ilgili çağrışımlarda bulunmuşlardır. “10 gün-1 ay” süre ile yurtdışında bulunan denekler, 30 kavramın 14’ü için sıfat, 7’si için malzeme, 6’sı için mekan-mekan kurgusu, 4’ü için tasar öğeleri ile ilgili çağrışımlar üretmişlerdir. “1-6 ay” süre ile yurtdışında bulunanlar ise 30 kavramın 19’u için sıfat, 6’sı için malzeme, 3’ü için tasar öğeleri ve 2’si için mekan-mekan kurgusu ile ilgili kavramlar ifade etmişlerdir. “6-12 ay” süre ile yurtdışında bulunan denekler, 30 kavramın 18’i için sıfat, 7’si için mekan-mekan kurgusu, 5’i için tasar öğeleri, 2’si için malzeme, 2’si için yapısal özellikler ve 2’si için tasarımla ilgili çağrışımlar üretirken; “1 yıl ve üstü” sürede yurtdışında bulunanlar, 30 kavramın 23’ü için sıfat, 4’ü için tasar öğeleri ve 3’ü için malzeme ile ilgili çağrışımlar ortaya koymuşlardır. Sonuç olarak, yurtdışında bulunma süresi uzadıkça deneklerin kavramları daha soyut algıladıkları ve anlamlandırdıkları dikkat çekmektedir. Bu bağlamda yurtdışında bulunma süresi değişkeninin, kavramları algılamada etkili bir değişken olduğu ifade edilebilir (Ek Tablo 17).

Özetlemek gerekirse, cinsiyet ve yurtdışı deneyimi dışındaki tüm değişkenler (yaş, anabilim dalı, üyelik durumu, yurtdışında bulunma süresi) kavramları algılamada ve anlamlandırmada etkili değişkenler olarak karşımıza çıkmaktadır. Deneklerin yaşı ilerledikçe ya da farklı anabilim dallarında uzmanlaştıkça farklı nitelikler kazanabileceği ya da bakış açılarına sahip olabileceği bunun da algısal farklılıklara yol açabileceği düşünülmektedir. Ancak, tüm deneklerin mimar olması ve dolayısıyla aynı temel eğitime sahip olması nedeniyle mimarlar açısından cinsiyetin tek başına algıyı etkileyen bir özellik olmadığı düşünülmektedir. Bunun yanı sıra yurtdışı deneyiminin de tek başına algıyı etkilemediği; yurtdışı deneyiminden ziyade yurtdışında kalınan sürenin algı üzerinde etkili bir özellik olduğu söylenebilir.

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Toplumsal ve bireysel faaliyetin temelinde bilgi aktarımı ve bildirişme yani iletişim eylemi vardır. İletişim ise, kullanılan göstergelerin ilişki kuranlar tarafından algılanması ve yorumlanabilmesi yani anlamlandırılması ile mümkündür.

Çevreden duyuşal bilginin alınması ve işlenmesini kapsayan algı psikolojisi, insan-çevre ilişkilerinin incelenmesinde önemli bir yer tutar. Çevreden bilgi alma yoluyla kendiliğinden oluşun algı, bireyin bu bilgileri uygun ve doğru bir şekilde eyleme dönüştürmesinde, onların yorumlanmasına ve değerlendirilmesine yardımcı olur. Algı ve algılama, yapılı çevrenin kullanıcı üzerindeki etkilerini ve kullanıcının çevreye tepkilerini anlamakta kullanılması nedeniyle mimarlık açısından önemli bir konudur.

Mimarlık açısından önemli olan diğeri bir konu ise mimarlık nesnesinin iletişimde ne ifade ettiğini araştıran ve yorumlayan anlamlandırmadır. Mimarlık nesnesi olarak tanımlanan mimari yapı; üretildiği dönemin iş ve çalışma yaşamının örgütlenişi, inaniş ve ekonomisi gibi toplumsal yapısı ile birlikte yapı, malzeme, yapım teknikleri gibi kendi fiziksel yapısı ile simgesel anlamları hakkında somut ve soyut veriler sağlayan göstergeleri taşıy ve iletir. Dolayısıyla çevresi ile algılayarak ilişki kuran kullanıcı, onu değerlendirip, anlamlandırarak tepki verir. Bu şekilde çevre ile kullanıcı arasında iletişim sağlanmış olur.

Bu bağlamda çalışma, mimarlıkta algılama ve anlamlandırma konularının, mimari yapıların biçimlenmesinde oldukça etkili olan ve mimariye daha çok cephesel bir özellik olarak yansıyan saydamlık ve opaklık kavramları üzerinden sorgulanması üzerine kurgulanmıştır. Saydamlık ve opaklık kavramlarının kullanıcıda çağrıştırdığı düzenlamaların yanı sıra yananamlar da mimari çevrelerin dolayısıyla da yapıların hem yorumlanmasında hem de kullanıcı tarafından algılanmasında önemli bir faktör olarak dikkat çekmektedir. Dolayısıyla yananamlar dediğimiz alt kavramların, kullanıcıları bilinçli ya da bilinçsiz olarak etkilemesi söz konusudur.

Daha önce de belirtildiği üzere, çalışmada ele alınan alt kavramların, aynı zamanda kullanıcı da olan tasarımcı zihninde ne gibi duygular uyandırdığı, ne tür imgelere sahip olduğu, hangi anlam ve kavramları çağrıştırdığı diğeri bir ifadeyle alt kavramların kullanıcı tarafından nasıl algılandığı ve anlamlandırıldığı (düzenlam/yananlam), çalışmanın temel amacıdır. Kullanıcının çevreyi algılaması ve anlamlandırması sahip olduğu bir takım niteliklere göre değışiklik göstermektedir. Bu bağlamda kullanıcının yaş, cinsiyet, eğitim,

meslek, yaşadığı bölge, deneyimleri gibi değişkenlere bağlı olarak alt kavramları nasıl algıladığı, algılamada söz konusu değişkenlerin kullanıcıyı ne derecede etkilediği ise çalışmanın diğer bir amacıdır.

Çalışma başlangıcında ortaya konan varsayımlardan yola çıkılarak yapılan irdeleme ve değerlendirmelere göre elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

Bireysel özellikler ile tasarlanan cephe niteliği ve saydamlık-opaklıkla ilgili akademik çalışma ilişkisi:

- Yurtdışı deneyimi ile saydamlık-opaklıkla ilgili akademik çalışma arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Yurtdışı deneyimi dışında geri kalan cinsiyet, gelir düzeyi, lisans öncesi ve sonrası eğitim ve öğretim görülen bölgeler vb. bireysel özellikler ile tasarlanan cephe niteliği ve saydamlık-opaklıkla ilgili akademik çalışma arasında doğrudan bir ilişki bulunmamıştır.

Kullanıcıların bireysel özelliklerine göre saydamlık-opaklık kavramlarına eğilimleri:

- Lisans öncesi öğrenimini yurtdışında gören; herhangi bir kuruluşa üye olmayan; akademisyenlik dışı herhangi bir faaliyette bulunmayan; yurtdışında 2-5 ülkeye giden; 1hafta-10 gün, 10 gün-1ay ve 6-12 ay süre ile yurtdışında bulunan tasarımcılar daha çok saydam ağırlıklı cephe tasarlamışlardır. Uygulama yapan tasarımcılar da dahil olmak üzere geri kalan tüm tasarımcılar ise opak ağırlıklı cephe tasarlamışlardır. Bu bağlamda, saydam ağırlıklı cephe tasarlayanların saydamlık kavramına daha pozitif yaklaştıkları söylenebilir.

- Saydam ağırlıklı cephe tasarlamaya eğilimli olması beklenen kadınların, batıda yetişenlerin, yurtdışı deneyimine sahip olanların, çok sayıda ülkeye gidenlerin ve uzun süre yurtdışında kalanların, özellikle bu yönde bir eğilimleri olmadığı saptanmıştır. Öte yandan saydam ağırlıklı cephe tasarlamaya eğilimli olmadıkları halde lisans öncesi ve sonrası eğitim ve öğretimini batıda görenlerin, doğuda yetişenlere göre; yurtdışı deneyimine sahip olanların, 2-5 ülke ziyaret edenlerin, 10 gün-1 ay ve 6-12 ay süre ile yurtdışında kalanların diğerlerine göre saydam ağırlıklı cephe tasarlamada sayıca daha fazla/baskın oldukları belirlenmiştir.

- Görüşme yapılan araştırmacıların çoğunun saydamlık-opaklıkla ilgili akademik çalışması olmamasına rağmen; saydamlık-opaklıkla ilgili akademik çalışma yapanların büyük bir çoğunluğunu kadınlar, lisans öncesi ve sonrası öğrenimini batıda görenler, herhangi bir kuruluşa üyeliği bulunanlar, sanatsal faaliyetleri olanlar, yurtdışı deneyimi olanlar, yurtdışında 2-5 ülke ziyaret edenler ve 1 yıl ve üstü süre yurtdışında kalanlar ile akademik ve uygulama çalışmalarını birlikte yürüten araştırmacılar oluşturmaktadır.

Kullanıcıların alt kavramları nasıl algıladıkları:

- Aydınlık kavramının tasar ögesi ve sıfat; sert, hafif ve ağır kavramlarının ise malzeme ve sıfatla ilgili kavramlar olarak algılandığı, bunun yanı sıra mahremiyeti olan ve açık kavramlarının da sıfat ve mekan-mekan kurgusu ile ilgili kavramlar olarak algılandığı belirlenmiştir. Geri kalan karanlık, mahremiyetsiz, kapalı ve yumuşak kavramlarının ise sıfatla ilgili kavramlar olarak algılandığı saptanmıştır.

- Elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde; sıfat çiftlerinden en az bir tanesinin (aydınlık, mahremiyeti olan, açık, ağır-hafif, sert) varsayımlarda ortaya konan beklentileri karşıladığı ancak söz konusu alt kavramların mimarlıkla ilişkili kavramların yanı sıra sıfatlarla da algılandığı belirlenmiştir.

- Anket çalışmasında yer alan tüm kavramlar değerlendirildiğinde, kullanıcıların aklına ilk ve ikinci sırada gelen kavramlar sırasıyla; sıfat, malzeme, tasar öğeleri ve mekan-mekan kurgusu ile ilgili kavramlar olurken; 3. sırada en çok ürettikleri kavramlar sıfatlar ve malzemeler olmuştur. Burada kullanıcıların kavramları, mimarlık bağlamında öncelikli olarak hem soyut hem de somut kavramlarla algıladıkları, 2. ve 3. sırada ise algılamanın giderek soyut kavramlarda yoğunlaştığı saptanmıştır.

- Genel olarak kullanıcılar, gerek alt kavramları (aydınlık-karanlık, mahremiyeti olan-mahremiyetsiz, açık-kapalı, hafif-ağır, yumuşak-sert) gerekse diğer kavramları (parlak-donuk/mat, neşelendirici-iç karartıcı vb.) mimari kavramlarla ilişkilendirmelerinin yanı sıra ve daha yoğun bir biçimde sıfatla ilgili kavramlar olarak ifade etmişlerdir. Diğer bir ifadeyle, kullanıcıların her ne kadar aldıkları eğitim nedeniyle kavramları, mimari kavramlar olarak algılamaları beklense de; kullanıcılar verilen kavramları mimari kavramlardan daha çok soyut kavramlar olarak algılamaktadırlar.

Kullanıcıların alt kavramları nasıl anlamlandırdıkları (düzanlam/yananlam):

- Hafif kavramı dışında tüm kavramlar, düzanlam ve yananlamı ile ifade edilmiştir. Hafif kavramı için hiçbir düzanlamlı çağrışım ortaya konmamıştır. Tüm kavramlar için yananlamlar üretilmiş olup yananlamların hepsi kavramların sözlük anlamı dışındaki çağrışımları olan diğer anlamlar üzerinde yoğunlaşmıştır. Mahremiyeti olan ve mahremiyetsiz kavramları için üretilen yananlamların, tamamen kavramların sözlük anlamı dışındaki yananlamlar olması dikkat çekicidir. Ayrıca, sadece mahremiyetsiz kavramı için birbirine yakın oranlarda düzanlam ve yananlam belirtilmiştir.

- Genel olarak kullanıcıların, verilen alt kavramları anlamlandırmada düzanlam ve yananlamı birlikte kullandığı belirlenmiştir. Ancak kavramları anlamlandırmada

yoğunluğun yananlamlar yönünde olduğu ve bunun yanı sıra kavramların sözlük anlamı yerine daha çok diğer anlamlarla ifade edildiği saptanmıştır.

Kullanıcıların kavramları algılamasında bireysel özelliklerinin etkisi:

- Tüm yaş gruplarının, kavramları genelde soyut olarak algıladıkları bununla birlikte 60 yaş ve üstü grubunda bu eğilimin diğerlerine göre daha fazla olduğu saptanmıştır. Dolayısıyla yaş, algılamada etkili bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır.

- Kadın ve erkek olmak üzere her iki cinsiyet grubu da kavramları daha çok soyut olarak algılamaktadırlar ve aralarında dikkat çekici bir farklılık saptanmamıştır. Bu nedenle cinsiyet, kavramları algılamada etkili bir özellik olarak görülmemiştir.

- Anabilim dalları arasında bina bilgisi, mimarlık tarihi ve diğer anabilim dallarında görev yapan üyelerin kavramları, yapı bilgisi ve restorasyon anabilim dalı üyelerine göre daha soyut olarak algıladıkları saptanmıştır. Buna karşılık yapı bilgisi anabilim dalı üyelerinin beklenenin aksine kavramları hem somut hem soyut olarak algılama eğiliminde oldukları belirlenmiştir. Ayrıca, restorasyon anabilim dalı üyelerinin kavramları, diğerlerine göre daha somut değerlendirme eğiliminde oldukları saptanmıştır. Bu açıdan değerlendirildiğinde anabilim dalı, kavramları algılamada etkili bir özellik olarak dikkat çekmektedir.

- TMMOB, dernek/vakıf gibi herhangi bir kuruluşa üye olanlar kavramları daha çok soyut kavramlar olarak algılamakta, üye olmayanlar mekan-mekan kurgusu ile ilgili kavramlar olarak algılamaktadırlar. Bu nedenle üyelik durumu, algılamada etkili bir özellik olarak görülmüştür.

- Yurtdışı deneyimi olan ve olmayanlardan oluşan her iki grup da kavramları daha çok soyut olarak algılamaya eğilimli olup gruplar arasında kavramları algılama açısından bir fark saptanmamıştır. Bu nedenle yurtdışı deneyiminin algılamada etkili olmadığı düşünülebilir.

- Yurtdışında bulunma süresi ele alındığında 1 hafta-10 gün süre ile yurtdışında bulunanlar, kavramları mekan-mekan kurgusu ile ilgili kavramlar olarak algılamakta, diğerlerinin kavramları daha çok soyut olarak algıladıkları saptanmıştır. Özellikle yurtdışında bulunma süresi uzadıkça kavramları soyut olarak algılama eğiliminin daha da artması dikkat çekicidir. Bu bağlamda yurtdışında bulunma süresi, kavramları algılamada etkili bir özellik olarak değerlendirilmektedir.

- Cinsiyet ve yurtdışı deneyimi dışındaki tüm bireysel özellikler (yaş, anabilim dalı, üyelik durumu, yurtdışında bulunma süresi) kavramları algılamada ve anlamlandırmada

etkili özellikler olarak karşımıza çıkmaktadır. Deneklerin yaşı ilerledikçe ya da farklı anabilim dallarında uzmanlaştıkça farklı nitelikler kazanabileceği ya da bakış açılarına sahip olabileceği, bunun da algısal farklılıklara yol açabileceği düşünülmektedir. Ancak, tüm deneklerin mimar olması ve dolayısıyla aynı temel eğitime sahip olması nedeniyle mimarlar açısından cinsiyetin tek başına algıyı etkileyen bir özellik olmadığı düşünülmektedir. Bunun yanı sıra yurtdışı deneyiminin de tek başına algıyı etkilemediği; yurtdışı deneyiminden ziyade yurtdışında kalınan sürenin algı üzerinde etkili bir özellik olduğu söylenebilir.

Elde edilen sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde; mimarlık alanında çalışan akademisyen ve uygulamacı mimarlar, opak ağırlıklı cephe tasarlamaya daha eğilimli olup, saydamlık-opaklıkla ilgili akademik çalışma yapanların sayısı oldukça azdır. Bunun yanı sıra tümü akademisyen-mimar olmaları nedeniyle uzman grup olarak nitelenen kullanıcılar, kavramları soyut olarak algılamakta ve yananlam olarak anlamlandırmaktadırlar. Bu sonucun elde edilmesinde; kullanıcılara mimarlık bağlamında değerlendirmeleri için soyut kavramlar verilmesinin yanı sıra kavramların anlamlamada salt ve mutlak birimler olmaması ve mimarlığın yananlam üretmeye yatkın bir sanat ve bilim dalı olması etkilidir. Ayrıca, tasarımcıların soyut çalışmalara ağırlık vermelerinin de bu sonuca varılmasında etkili olduğu düşünülmektedir.

Mimarlıkta algılama ve anlamlandırma bağlamında saydamlık ve opaklık kavramlarının analizini kapsayan bu tez çalışması; uygulama, eğitim ve bundan sonraki araştırmalara veri oluşturmak açısından değerlendirilmiş ve öneriler aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

- Bu çalışmada mimarlıkta algılama ve anlamlama olguları, saydamlık ve opaklık kavramları üzerinden sorgulanmıştır. Ancak, bu olguların sorgulanıp incelenebileceği birçok kavram vardır. Aynı çalışma, mimarlık açısından önem arz eden daha başka kavramlar ele alınarak da kurgulanabilir.

- Anket çalışmasında deneklere değerlendirmeleri için soyut kavramlar verilmiş olup çağrışım üretmede denekleri özgür bırakmak amacıyla herhangi bir görsel malzeme kullanılmamıştır. Çalışma daha somut kavramlar kullanılarak ve görsel malzeme ile desteklenerek yeniden kurgulanabilir. Böylece algılama ve anlamlama açısından somut ve soyut kavramlar arasında fark olup olmadığı araştırılabilir.

- Anket çalışması, tümü akademisyen-mimar olan uzman deneklere uygulanmıştır. Denekler arasında bu açıdan bir karşılaştırma yapılamamıştır. Aynı çalışma, serbest mimar

ya da mimarlık öğrencisi denek gruplarına uygulanarak uzman grup arasında karşılaştırma yapılabilir.

- Aynı şekilde uzman grup dışında farklı meslek grupları seçilerek algılama açısından meslekler arası farklılıklar araştırılabilir.

- Böyle bir çalışmanın yukarıda söz edildiği gibi uzman olmayan bir grupta yapılması düşünüldüğü takdirde, deneklerin kavramlarla mimarlık arasında daha kolay ilişki kurabilmeleri amacıyla anket çalışmasının görsel malzeme ile desteklenmesi önerilir. Aksi takdirde elde edilecek verilerin az sayıda ve anlamlı başlıklar altında gruplanması dolayısıyla da anlamlı sonuçlar elde edilmesi güç olacaktır.

- Açık uçlu sorulardan elde edilen ve tündengelim yöntemiyle anlamlı başlıklar altında gruplanan veriler bir sonraki çalışmada veri tabanı olarak kullanılabilir. Elde hazır bulunan kavram altlığı ile yapılacak bir çalışma sonucunda elde edilecek verilere Faktör Analizi uygulanarak, kavramları mimarlık bağlamında en iyi açıklayan faktörler tespit edilebilir.

- Çalışmada kullanılan alt kavramlar mimarlıkla ilgili kavramların yanı sıra sıfat olarak da ifade edilmiştir. Dolayısıyla her bir alt kavram için uzman grup tarafından o kavramı en iyi ifade ettiği düşünülen sıfatlar belirlenmiştir. Çalışmada yer alan aydınlık-karanlık, açık-kapalı gibi kavramların başka çalışmalarda Anlamsal Derecelendirme Ölçeği ile değerlendirilebilmesi için söz konusu sıfatlar, veri tabanı olarak kullanılabilir.

6. KAYNAKLAR

- Akcan, E., 2000. Cam: Cinsel Kimlik: Makine-Maison de Verre - Camın Simgeleri ve Deneysel Saydamlık, Domus m Dergisi, 4, 78-82.
- Akdemir, B., 2006. 6-12 Yaş Arası Zihinsel Engelli Çocukların Görsel Algı Becerilerinin Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Aksan, D., 1999. Anlambilim, Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi, Engin Yayınevi, Ankara.
- Aksoy, E., 1975. Mimarlıkta Tasarım, İletim ve Denetim: Mimari Tasarım Teorileri, KTÜ Yayınları, İstanbul.
- Aksoy, Ö., 1979. Deneme/ Hata Yapma/ Düzeltme, Tasarım ve İnsan Bilimleri, der. Z. Ertürk, KTÜ İnşaat-Mimarlık Fakültesi Yayını, Trabzon, 70-74.
- Aksugür, N. ve Aksugür, E., 1979. Mekan Algılamasında Ses Etkeni, Tasarım ve İnsan Bilimleri, der. Z. Ertürk, KTÜ İnşaat-Mimarlık Fakültesi Yayını, Trabzon, 141-155.
- Alptekin, G.Ö., 1996. Açık Konutta Açıklık Kriterleri Üzerine Bir Çalışma Uygulama: Halkalı Toplu Konutları, Yüksek Lisans Tezi, İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Altan, İ., 1983. Mimaride Işık Gölge İlişkilerinin Psikolojik Etkileri Üzerine Bir Araştırma, Doktora Tezi, YTÜ, Mimarlık Fakültesi, İstanbul.
- Andiç, Z., 1999. Türkiye’de Açık Ev Uygulaması Olanaklarının İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Anonim, 2004. Türkçe Sözlük, 2. Baskı, Dil Derneği Yayınları, Ankara.
- Anonim, 2005. Türkçe Sözlük, den. R. Toparlı, 10. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Anonim, 2006. Mahremiyet, Röntgencilik Dünyasında Gözetlemenin Sınırı Nereden Geçer?, Mahremiyet Dosya, Arredamento Mimarlık, 4, 52-63.
- Anonymous, 2001. Concrete Abstraction, Architectural Review, 1249, 84-87.
- Arkonaç, S.A., 2005. Psikoloji Zihin Süreçleri Bilimi, Alfa Yayınları, 4. Basım, İstanbul, 65-107.

- Atkinson, R.L., Atkinson, R.C., Smith, E.E., Bem, D.J. ve Nolen-Hoeksema, S., 1999. Psikolojiye Giriş, çev. Y. Alogan, 12. Baskı, Arkadaş Yayınevi, Ankara.
- Aydınlı, S., 1986. Mekansal Değerlendirmede Algısal Yargılara Dayalı Bir Model, Doktora Tezi, İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Aydınlı, S., 1993. Mimarlıkta Estetik Değerler, 1. Baskı, İTÜ Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul.
- Aydıntan, E. ve Sağsöz, A., 2009. Grafik Tasarım ve İç Mekan, Mimarlar Odası Trabzon Şubesi Yayınları, Trabzon.
- Aydıntan, E., 2005. İç Mekan Yüzeylerinden Duvarlarda Grafik Tasarım: Yararsal ve Dizimsel Açından Bir Analiz Çalışması, Doktora Tezi, KTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Aytem, N. M., 2005. Mimari Mekanda Renk, Form ve Doku Değişkenlerinin Algılanması, Yüksek Lisans Tezi, İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Aytuğ, A., 1987. Mimaride Doku Kullanımının Psikolojik Etkileri Üzerine Bir Araştırma, Doktora Tezi, Y.Ü, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Barthes, R., 1979. Göstergebilim İlkeleri, çev. B. Vardar ve M. Rifat, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Barthes, R., 1993. Göstergebilimsel Serüven, çev. M. Rifat ve S. Rifat, Yapı Kredi Yayınları, 2. Baskı, İstanbul.
- Baş, T., 2006. Anket, Anket Nasıl Hazırlanır? Nasıl Uygulanır? Nasıl Değerlendirilir?, Seçkin Yayınları, Ankara.
- Başar, A. ve Oktay, E., 2000. Uygulamalı İstatistik 2, Bakanlar Matbaacılık, Erzurum.
- Baymur, F., 1994. Genel Psikoloji, İnkılap Kitabevi, 13. Baskı, İstanbul, 123-146.
- Bayram, N., 2004. Sosyal Bilimlerde SPSS ile Veri Analizi, Ezgi Kitabevi, Bursa, 85-99.
- Bechtel, R. B., 1975. The Semantic Differential and Other Paper-and-Pencil Tests, ed. W. Michelson, Behavioural Research Methods in Environmental Design, Halsted Press, Pennsylvania, 51-53.
- Ching, F. D. K., 1996. Mimarlık Biçim, Mekan ve Düzen, YEM Yayınları, 2. baskı, İstanbul.
- Conrads, U., 1991. 20. yy. Mimarisinde Program ve Manifestolar, Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Curtis, W.J., 2005. Modern Architecture Since 1900, Phaidon Press, Hong Kong, 275-278.

- Cüceloğlu, D., 1991. İnsan ve Davranışı Psikolojinin Temel Kavramları, 3. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Çağlayan, G., 1997. Brütalizm, Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, Cilt 1, YEM Yayınları, İstanbul, 292-293.
- Çinici, B., 1995. TBMM Camii, Tasarım Dergisi, 57, 97-113.
- Davey, P., 2003. Light on Matter, Architectural Review, 1272, 36-37.
- Davey, P., 2004. Light and Dark: the Manipulation of Light, Architectural Review, 1286, 46-47.
- Doğan, D. M., 2001. Doğan Büyük Türkçe Sözlük, Vadi Yayınları, Ankara.
- Eco, U., 1987. İşlev ve Gösterge - Göstergebilim Açısından Mimari, çev. F. Erkman, Göstergebilime Giriş, Alan Yayıncılık, İstanbul, 87-106.
- Elmalı, D., 2005. Mimaride Saydamlık-Opaklık Kavramları ve Cephelerin Algılanmasına Etkileri, Yüksek Lisans Tezi, K.T.Ü, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Elmalı, D., Midilli Sarı, R., Candaş Kahya, N., Özgen, S. ve Sağsöz, A., 2007. “Gelenek, Görenek ve İnanışların Biçimlenmeye Etkisi: Geleneksel Konuttan Günümüze Yansımalar”, XIX. Uluslararası Yapı ve Yaşam Kongresi “Mimarlığın Geleceği-Gelecek İçin Mimarlık”, Bursa, Bildiriler Kitabı: 199-212.
- Erdem, S., 1968. Psikoloji, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 38-57.
- Erenler, E., 1997. Organik Mimarlık, Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, Cilt 3, YEM Yayınları, İstanbul, 1382.
- Erkman, F., 1987. Göstergebilime Giriş, Alan Yayıncılık, İstanbul.
- Erkman, U., 1973. Mimaride Etki ve Görsel İdrak İlişkileri, İTÜ, Doktora Tezi, Mimarlık Fakültesi, İstanbul.
- Ertürk, S., 1984. Mimari Mekanın Algılanması Üzerine Deneysel Bir Çalışma, Karadeniz Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınları, KÜ Basımevi, Trabzon.
- Fiske, J., 1996. İletişim Çalışmalarına Giriş, çev. S. İrvan, Ark Bilim Sanat Yayınları, Ankara.
- Gezer, H., 2008. Mekan ve Mekanın Algılanması, Mimarlıkta Malzeme, 7, 33-42.
- Göker, K. M., 2006. Mimari Yapılarda Saydamlık ve Mekan Tasarımında Işık Kontrolü, Sanatta Yeterlik Tezi, MSGSÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Göldeli, İ., 1984. Mimarlık Göstergesi, Mimarlık Göstergesinde Düzenlam (Denotation) ve Yananlam (Connotation), KÜ, Doktora Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

- Günay, R., 1998. Türk Ev Geleneği ve Safranbolu Evleri, YEM Yayınları, İstanbul.
- Güngör, İ. H., 2005. Görsel Sanatlar ve Mimarlık İçin Temel Tasar, 3. Baskı, Esen Ofset, İstanbul.
- Gür, Ş.Ö., 1996. Mekan Örgütlenmesi, Gür Yayıncılık, Trabzon, 95-100.
- Gür, Ş.Ö., 2000. Doğu Karadeniz Örneğinde Konut Kültürü, YEM Yayınları, İstanbul, 75-76
- Hançerlioğlu, O., 2005. Felsefe Ansiklopedisi, Kavramlar ve Akımlar, Cilt 1, Remzi Kitabevi, İstanbul, 42.
- Hasol, D., 1995. Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, 2. Baskı, YEM Yayınevi, İstanbul.
- Holberton, P., 1997. The World of Architecture, 2. Edition, Chancellor Press, China.
- İmamoğlu, V., 1979. Psikoloji-Mimarlık İlişkisi Üzerine, Tasarım ve İnsan Bilimleri, der. Z. Ertürk, KTÜ İnşaat-Mimarlık Fakültesi Yayını, Trabzon, 34-38.
- İmamoğlu, V., 2001. Kayseri Bağ Evleri, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- İzgi, U., 1999. Mimarlıkta Süreç Kavramlar-İlişkiler, YEM Yayınları, İstanbul.
- Kalaycı, Ş., Albayrak, A.S., Eroğlu, A. vd., 2005. SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri, 1. Baskı, Asil Yayınları, Ankara, 85-97.
- Karasözen, R.S., 1993. Kültürel Değişim Süreci İçinde Türk Konutlarının Mahremiyet Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, AÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Kortan, E., 1986. XX. Yüzyıl Mimarlığına Estetik Açından Bakış, Yaprak Yayınevi, İstanbul.
- Köksal, A., 1995. Cam ve Anlamın Dönüşümü, Arredamento Dekorasyon, 85-89.
- Manav, B., 2005. Ofislerde Aydınlik Düzeyi, Parlıtlı Farkı ve Renk Sıcaklığının Görsel Konfor Koşullarına Etkisi: Bir Model Çalışması, Doktora Tezi, İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Morgan, C.T., 1991. Psikolojiye Giriş, ed. S. Karakaş, 9. Baskı, Hacettepe Üni. Psikoloji Böl. Yayınları 1, Ankara, 254-281.
- Mutlu, B., 1996. Mimarlık Tarihi Ders Notları 1, 1. Basım, Mengitan Matbaacılık.
- Özaslan, N., 2000. Reichstag-Toplumsal Bellek-Mimarlık-Toplumsal İmge, Arredamento Mimarlık, 58-62.
- Özcan, İ., 2003. İki Cam Damlası, Yapı Dergisi, YEM Yayınevi, 256, 23.

- Özdamar, K., 2002. Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi, Cilt 1, 4. Baskı, Kaan Kitabevi, Eskişehir, 481-501.
- Özek, V., 1980. Mimarlıkta Gösterge ve Simge –Eşik Aşamasının Belirlenmesi, Doktora Tezi, K.T.Ü, İnşaat ve Mimarlık Fakültesi, Trabzon.
- Özer, B., 1993. Yorumlar Mimarlık Kültür Sanat, 2. Baskı, YEM Yayınları, İstanbul.
- Özgen, S., 2001. Erzurum Kenti Üç Kümbetler ve Yakın Çevresinde Geleneksel Konutlar-Sokaklar Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, KTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Peel, L., Powell, P. ve Garrett, A., 1996. An Introduction to 20th Century Architecture, Shooting Star Press, USA.
- Püsküllüoğlu, A., 2004. Türkçe Sözlük, 7. Baskı, Arkadaş Yayınevi, Ankara.
- Rasmussen, S.E., 1994. Yaşanan Mimari, çev. Ö. Erduran, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Rifat, M., 2000a. XX. Yüzyılda Dilbilim ve Göstergebilim Kuramları - Tarihçe ve Eleştirel Düşünceler, Cilt 1, 2. Baskı, Om Yayınevi, İstanbul.
- Rifat, M., 2000b. XX. Yüzyılda Dilbilim ve Göstergebilim Kuramları – Temel Metinler, Cilt 2, 2. Baskı, Om Yayınevi, İstanbul.
- Rogers, R., 2000. Şeffaf Adaletin Tasviri, Domus m Dergisi, 4, 122-127.
- Roth, L. M., 2000. Mimarlığın Öyküsü, Öğeleri, Tarihi ve Anlamı, Kabalcı Yayınevi, 1. Basım, İstanbul.
- Salman, Y., 1997. High-Tech, Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, Cilt 2, YEM Yayınları, İstanbul, 783.
- Sayan, Y., 1997. Uşak Evleri, Kültür Bakanlığı Yayınları/ 1987, Sanat Eserleri Dizisi/ 149, Ankara.
- Silah, M., 2005. Sosyal Psikoloji Davranış Bilimi, Seçkin Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 45-55.
- Slessor, C., 1998. Glass Evolution, Architectural Review, 1215, 54-55.
- Slessor, C., 2000a. Revealed in the Light, Architectural Review, 1237, 36.
- Slessor, C., 2000b. Galician Abstraction, Architectural Review, 1245, 46-51.
- Taşkıran, H.İ., 1997. Yazı ve Mimari, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Tokyay, V., 2003. Işık: Mimarlığın Dayanılmaz Hafifliği, Yapı Dergisi, 258, 56-65.

- Tuğlacı, P., 1980. Okyanus Ansiklopedik Sözlük, Cilt 1, 4. Baskı, Cem Yayınevi, İstanbul.
- Turani, A., 1995. Dünya Sanat Tarihi, 5. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Tümer, G., 2006. Harem'den Cam Ev'e, Mahremiyet Dosya, Arredamento Mimarlık, 4, 52-63.
- Türkseven, İ., 1999. Mimarlıkta Camın Tarihsel Gelişim Serüveni, Ege Mimarlık, 29, 18-22.
- URL-1, Aydınlık, karanlık, mahremiyet, açık, kapalı, ağır, hafif, sert, yumuşak, doku, <http://www.tdk.gov.tr>, 21 Şubat 2007.
- URL-2, Ronchamp Chapel, <http://www.movemodern.com>, 12 Eylül 2009.
- URL-3, Kimbell Museum, <http://www.ajany.org>, 12 Eylül 2009.
- URL-4, Church of Light, <http://www.japanese-arts.com>, 12 Eylül 2009.
- URL-5, Saint Chapelle, http://www.bc.edu/bc_org/avp/cas/fnart/arch/chapelle.html, 10 Ekim 2007.
- URL-6, Köln Cathedral, <http://redbutton.net>, 15 Şubat 2009.
- URL-7, Pantheon, <http://farm3.static.flickr.com>, 12 Eylül 2009.
- URL-8, Pantheon, <http://www.encarta.msn.com>, 12 Eylül 2009.
- URL-9, Ayasofya, <http://www.kaliteliresimler.com>, 12 Eylül 2009.
- URL-10, Crystal Palace, <http://www.greatbuildings.com>, 5 Aralık 2007.
- URL-11, Glass Pavillion, <http://www.kisbee.co.uk>, 10 Kasım 2007.
- URL-12, W. Harrison ve M. Abowitz, http://www.bc.edu/bc_org/avp/cas/fnart/fa267/20_sky3.html, 15 Aralık 2007.
- URL-13, Mies van der Rohe, http://www.bc.edu/bc_org/avp/cas/fnart/fa267/20_sky3.html, 15 Aralık 2007.
- URL-14, Queen Elizabeth; Dorte Mandrup; Rose Center; Akron Art Museum, <http://www.arcspace.com>, 15 Şubat 2009.
- URL-15, Mahremiyet, <http://sozluk.sourtimes.org>, 18 Ekim 2007.
- URL-16, <http://arsiv.zaman.com.tr/.../yazarlar/hilmiyavuz.htm>, 18 Ekim 2007.
- URL-17, Farnsworth House, <http://www.columbia.edu/cu/gsap/BT/GATEWAY/FARNSWTH/farnsworth.html>, 29 Kasım 2007.

- URL-18, Glass House, <http://www.architecture.about.com>, 2 Aralık 2007.
- URL-19, Chatsworth, <http://www.structurae.net/en/persons/data/c1000260/index.cfm>, 5 Aralık 2007.
- URL-20, Fagus Factory, <http://archimagazine.com/bgropius.htm>, 10 Aralık 2007.
- URL-21, Bauhaus, <http://www.bc.edu>, 10 Kasım 2007.
- URL-22, Tugendhat House, http://www.greatbuildings.com/cgi-bingbi.cgiTugendhat_House.html, 13 Ekim 2007.
- URL-23, Pompidou Center, <http://www.galinsky.com/buildings/pompidou/+pompidou+center>, 10 Aralık 2007.
- URL-24, Honkong and Shangai Bank, http://www.greatbuildings.com/cgi-bin/gbi.cgi/Hongkong_and_Shanghai_Ban.html, 15 Kasım 2007.
- URL-25, Lloyds, http://www.greatbuildings.com/buildings/Lloyds_Building.html, 15 Kasım 2007.
- URL-26, Pulitzer Foundation for the Arts, <http://www.arkitera.com>, 12 Eylül 2009.
- URL-27, Mısır Piramitleri, <http://www.gurayim.com/harika/keops.htm>, 27 Ekim 2007.
- URL-28, Farnese Palace, <http://www.bluffton.edu/sullivanm/farnese/farnese.htm>, 6 Aralık 2007.
- URL-29, Ara Pacis Museum, <http://www.ara-pacis-museum>, 15 Şubat 2009.
- URL-30, Rose Center for Earth and Space American Museum of Natural History New York, <http://www.arcspace.com/architects/polshepartner/features.htm>, 18 Aralık 2007.
- URL-31, Sendai Mediateque, <http://www.floornature.com/worldaround/articolo.php/art102/3/en+toyo+ito>, 23 Kasım 2007.
- URL-32, BBC Channel 4, <http://www.richardrogers.co.uk>, 27 Kasım 2007.
- URL-33, Doku, <http://www.cesurturk.org/phpBB2/ic-mekanda-renk-ve-doku-secimi-mimarlik-vt13818.html>, 16 Aralık 2007.
- URL-34, 2007. Doku, http://www.yapi.com.tr/turkce/Haber_Detay.asp?NewsID=3658, 16 Aralık 2007.
- URL-35, Bensberg, <http://www.ptutt.de>, 12 Aralık 2007.
- URL-36, Gökhan Avcıoğlu, <http://amv.arkitera.com/people.php>, 11 Aralık 2007.

URL-37, Divriği Ulu Camii, <http://www.sivascity.com>, 12 Eylül 2009.

URL-38, Mukarnas, <http://www.asdahsap.com>, 12 Eylül 2009.

URL-39, Bilbao Guggenheim Museum, http://www.greatbuildings.com/buildings/Guggenheim_Bilbao.html, 7 Aralık 2007.

URL-40, Jubilee Church, <http://www.mimdap.org>, 12 Eylül 2009.

URL-41, Davranış, tutum, www.tdk.gov.tr, 15 Haziran 2009.

URL-42, Gösterge, dizge, <http://www.tdk.gov.tr>, 21 Mart 2008.

Vardar, B., 1988. Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü, ABC Yayınları, İstanbul.

Yücel, T., 2001. Genel Göstergebilim, Göstergebilim Tartışmaları, Multilingual Yayınları, İstanbul.

Yüksel, Y.D., 1995. Konut Mekanı Kavramının Tipolojik Temelleri, İTÜ Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul.

Zevi, B., 1990. Mimariyi Görmeyi Öğrenmek, çev. D. Divanlıoğlu, Birsen Yayınevi, İstanbul.

7. EKLER

Ek 1. “Mimaride Saydamlık-Opaklık Kavramları ve Cephelerin Algılanmasına Etkileri” Adlı Yüksek Lisans Tezinin Amacı, Kapsamı ve Yöntemi

Çalışmanın amacı: Saydamlık ve opaklık kavramlarının cepheler üzerinde anlamsal açıdan incelenmesi hedeflenen çalışmada, yapılarda yer alan saydam ve opak yüzeylerin kullanıcıda bıraktığı etkinin ne olduğu ve algıdaki boyutunun nasıl olduğu, kullanıcının saydam ve opak yüzeylerden işlevsel açıdan beklentilerinin neler olduğu, yine kullanıcının saydamlık ve opaklıkla özdeşleştirdiği yapı türleri olup olmadığı ve varsa bunların neler olduğu, buna karşılık mevcut yapıları çevrede saydam ve opak yüzeylerin özdeşleştirdiği yapı türlerinin olup olmadığı, varsa bunların neler olduğu araştırılmıştır. Bu araştırmalar ve incelemeler sonucunda bu çalışmayla, mevcut uygulamalarda cephe boyutunda yer alan saydamlık ve opaklık kullanımının algısal açıdan kullanıcıyı etkileyip etkilemediğinin ve işlevsel açıdan kullanıcı beklentileriyle örtüşüp örtüşmediğinin saptanması ve ortaya konması amaçlanmıştır.

Çalışmanın kapsamı: Kuramsal ve uygulama olmak üzere iki aşamalı olarak planlanan çalışmanın I. aşamasında ele alınan kavramların sözlük anlamları ve literatürdeki yerleri araştırılmış ve mimarlık açısından analizi yapılmıştır. İncelemenin II. aşamasını oluşturan uygulama kısmında ise öncelikle kavramları yansıtan yapıların belirlenmesi amacıyla yapı türleri sınıflandırılmıştır. Daha sonra yine kavramları yansıtan sıfatlar belirlenerek, kavramları en iyi ifade eden sıfatlar ile yapı türleri arasında ilişki aranmıştır.

Çalışmanın yöntemi: Çalışmanın verilerini elde edebilmek için görsel malzemeye dayalı anket yöntemi kullanılmıştır. Saydamlık ve opaklık kavramlarının çağrıştırdığı anlamların ve yapı türlerinin neler olduğu belirlenmesi amacıyla belli bir denek grubuna uygulanmak üzere anlam ve biçimle ilgili sorulardan oluşan bir anket oluşturulmuştur (Ek 2). Anketin görsel kısmında, ticaret, ibadet, kültür, eğitim ve barınma olarak belirlenen 5 yapı türü; 3'ü saydam, 3'ü opak olmak üzere toplam 6'şar adet yapı örneği ile temsil edilmiştir. Örnekler seçilirken, yapı türlerini saydam ve opak olarak en iyi şekilde temsil edeceği düşünülen ve denekler tarafından çokça bilinmediği tahmin edilen, 1980 sonrası yapılar tercih edilmiştir. Seçilen 30 cephe örneği, fotoğrafları kullanılmak suretiyle 23 adet sıfat çiftine göre denekler tarafından SRS (Anlamsal Derecelendirme Ölçeği) yöntemi ile

Ek 1'in devamı

değerlendirilmiştir. Ayrıca sunulan cephelerin hangi işlevlere sahip oldukları da deneklerce tahmin edilmiştir.

Anket, konuyla yakından ilgili, deneyimli ve daha da önemlisi bilinç düzeyi yüksek olan; akademisyen, lisansüstü öğrenci ve serbest meslek sahibi olmak üzere üç farklı gruptan oluşan toplam 50 mimara uygulanmıştır. Anket formu, deneklere elden ve elektronik posta yoluyla ulaşılarak, tek tek uygulanmıştır.

Bu uygulama sonucunda elde edilen veriler SPSS'te Çapraz Tablo (Crosstab) ve Faktör Analizleri uygulanarak değerlendirilmiş ve mevcut olanla kullanıcı beklentileri karşılaştırılmıştır.

Ek 2. Yüksek Lisans Tezinde Uygulanan Anket Formu

Bu anket, mimari yapılarda yer alan saydam- opak yüzeylemlerden beklentilerin neler olduğu ve uygulanmış örneklerde saydamlık ve opaklık kullanımlarının kullanıcı beklentileri ile örtüşüp örtüşmediği üzerine yapılacak olan çalışmaya temel oluşturacaktır.

Zaman ayırdığınız için teşekkürler.

Anlamla İlgili Sorular

1. Saydamlık denince aklınıza gelen ilk 3 kavramı sıralayınız.

1. 2. 3.

2. Opaklık (saydamsızlık) denince aklınıza gelen ilk 3 kavramı sıralayınız.

1. 2. 3.

Biçimle İlgili Sorular

3. İşlevsel açıdan tam saydam olabileceğini düşündüğünüz ilk 3 yapı türünü sıralayınız.

1. 2. 3.

4. İşlevsel açıdan tam opak olabileceğini düşündüğünüz ilk 3 yapı türünü sıralayınız.

1. 2. 3.

Fotoğraflarla İlgili Sorular

5. Aşağıda size gösterilen örnekleri verilen kriterler açısından değerlendiriniz.

Örnek no:

(+)	3	2	1	0	-1	-2	-3	(-)
Etkili								Etkisiz
Davet edici								İtici
Teşvik edici								Sınırlayıcı
Abartılı								Abartısız
Yalın								Karmaşık
Modern								Modern değil
İddialı								İddiasız
Hafif								Ağır/ masif
Bitmiş								Bitmemiş
Açık								Kapalı
İyi dengelenmiş								Kötü dengelenmiş
Ferah								Sıkışık
Düzenli								Düzensiz
Kendine özgü/ender								Sıradan/alışılmış
Şaşırtıcı								Şaşırtıcı değil
Dinlendirici								Yorucu
İçi dışı bir								İçi dışı bir değil
Yumuşak dokulu								Sert dokulu
Aydınlık								Karanlık
Mahremiyet var								Mahremiyet yok
Huzur verici								Tedirgin edici
Güçlü								Güçsüz
Heyecanlı								Sakin

6. Sizce bu yapı ağırlıklı olarak ----- Saydamdır. ----- Opaktır/ Saydam değildir.

7. Sizce bu yapı hangi işleve hizmet etmektedir/ ne binası olabilir?

Ek 2'nin devamı

Örnek 1 	Örnek 2 	Örnek 3
Örnek 4 	Örnek 5 	Örnek 6
Örnek 7 	Örnek 8 	Örnek 9
Örnek 10 	Örnek 11 	Örnek 12
Örnek 13 	Örnek 14 	Örnek 15
Örnek 16 	Örnek 17 	Örnek 18
Örnek 19 	Örnek 20 	Örnek 21
Örnek 22 	Örnek 23 	Örnek 24
Örnek 25 	Örnek 26 	Örnek 27
Örnek 28 	Örnek 29 	Örnek 30

Ek 3. Yüksek Lisans Tezinin Sonuçları

- Saydamlık ve opaklık kavramlarının kullanıcı üzerindeki etkisi ve zihninde çağrıştırdığı anlam ve kavramlar: Saydamlık kavramı şeffaflık, açıklık, cam, geçirgenlik, aydınlık, su, mahremiyetsizlik, özgürlük, hava, hafiflik, görülebilirlik ve hiçlik olarak çeşitlilik gösterirken; opaklık kavramı kapalılık, (kapalı) duvar, mahremiyet, şeffaf olmama ve betonarme gibi daha az sayıda kavramla daha yoğun ifade edilmiştir. Buna göre saydamlık kullanıcı tarafından kelimenin düz/ temel anlamıyla algılanıp çok çeşitli kavramlarla ifade edilirken, opaklık daha çok mecaz anlamıyla algılanmış ve saydamlığa göre daha az kavramla eşleştirilmiştir.

- Saydam ve opak yüzeylerin kullanıcıda bıraktığı etkiler (Anlamsal Derecelendirme Ölçeği'nde değerlendirilmesiyle elde edilen sıfatlara göre): Saydam yapılar bitmiş, aydınlık, yumuşak dokulu, mahremiyetsiz, güçlü, etkili, içi dışı bir, heyecanlı, açık, dinlendirici, abartılı, dengeli, düzenli, davet edici ve yalın yapılar olarak tanımlanırken; opak yapılar mahremiyet sağlanmış, karanlık, güçlü, içi dışı bir olmayan, sert dokulu, kapalı, yalın, bitmiş, ağır, düzenli ve davet edici yapılar olarak ifade edilmiştir. Buna göre saydam yüzeyler, daha çok sayıda ve olumlu (pozitif) sıfatla tanımlanırken opak yüzeyler daha az sayıda ve olumsuz (negatif) sıfatla nitelendirilmiştir.

- Saydam ve opak yüzeylerden işlevsel açıdan beklentileri ve tam saydam-tam opak olabilecek yapı türleri: Tam saydam yapılar; kültür (müze, kütüphane), yarı kamusal ticaret (büro, kafe/restoran), kamusal ticaret (alışveriş merkezi, oto galeri), endüstri (sera) yapıları olarak ifade edilirken; tam opak yapılar ise kültür (kongre merkezi, müze, sinema, tiyatro, konser salonu), resmi (hapishane, güvenlik yapıları), yarı kamusal ticaret (büro), barınma (konut), endüstri (fabrika), diğer (depo, hangar), kamusal ticaret (alışveriş merkezi) ve ibadet yapıları olarak belirlenmiştir. Kısaca, kullanıcının yapı çeşitliliği açısından opak yapılardan beklentileri saydam yapılara göre daha yoğundur.

- Saydam ve opak yüzeylerle özdeşleştirilen yapı türlerine ilişkin işlev tahminleri: Saydam yapılar; en çok yarı kamusal ticaret (büro), barınma (konut) ve kültür (müze) yapıları olarak algılanırken; opak yapılarda sıralama barınma (konut), kültür (müze), ibadet ve kamusal ticaret (alışveriş merkezi) yapıları şeklindedir.

Ek 3'ün devamı

- Kavramların Zihindeki (teorideki) ve Uygulamadaki (pratikteki) Örtüşmesi

Bu incelemeler sonucunda elde edilen bulgulara göre saydamlık ve opaklık kavramları için kullanıcının zihninde canlanan anlamlar ile saydam ve opak yüzeyleri nitelediği sıfatların ve mevcut uygulamalarda yer alan saydamlık ve opaklık kullanımının işlevsel açıdan kullanıcı beklentileriyle örtüşüp örtüşmediğinin araştırılması çalışmanın diğer bir amacıdır. Bu incelemeye ilişkin sonuçlar aşağıdaki gibidir:

- Saydamlık kavramı için aydınlık, yumuşak dokulu (yumuşaklık), mahremiyetsizlik, içi dışı bir (iç dış bütünlüğü, geçirgenlik, şeffaflık, transparan, görülebilirlik), açık (açıklık), hafif (hafiflik), ferah (ferahlık), heyecanlı (heyecan), yalın (sadelik), ve sert dokulu (sert) kelimeleri kullanıcının zihninde ve mevcutta yer alan kavramlarla örtüşmektedir. Buna karşılık opaklık kavramı ele alındığında ise kullanıcının zihninde ve mevcutta örtüşen kavramlar karanlık, içi dışı bir olmayan (şeffaf olmayan, arkası görünmeyen, ışık geçirmeyen), sert dokulu (sertlik), kapalı (kapalılık), sınırlayıcı (sınırlılık, tutukluluk), itici (sıkıcı), mahremiyet sağlanmış, ağır (ağır/ masif yüzeyler) ve davet edici (gizemli, merak uyandıran) şeklinde sıralanabilir.

- Saydam yapı türleri için kullanıcı beklentileriyle, mevcut saydam yapılar karşılaştırıldığında kültür (müze) ve yarı kamusal ticaret (büro) yapıları olmak üzere toplam iki yapı türü örtüşmektedir. Buna karşılık opak yapılara verilen yanıtlar incelendiğinde ise kullanıcı beklentileriyle mevcut opak yapılar arasında yapılan karşılaştırma sonucuna göre barınma (konut), kültür (müze), ibadet ve kamusal ticaret (alışveriş merkezi) yapıları olmak üzere 4 yapı türü örtüşmektedir.

- Kavramlar için yapılan saptamalara göre; saydamlık kavramı kullanıcı tarafından daha çok pozitif anlamda algılanmakta ve kullanıcıyı olumlu yönde etkilemekte, opaklık kavramı ise daha çok negatif olarak algılanmakta ve kullanıcıyı da bu yönde etkilemektedir. Buna ilaveten, yapı türlerine ilişkin yapılan saptamalara göre kullanıcının saydam yapılarla ilgili beklentileri daha çok müze ve ofis gibi yapılarla sınırlı olup, buna karşılık opak yapılarla ilgili beklentileri ise saydam yapılara göre %100 oranıyla daha fazla çeşitlilik göstermiş ve kullanıcı tercihini daha çok opak yapılardan yana kullanmıştır.

Ek 4. Anket Formu

SAYDAMLIK ve OPAKLIK KAVRAMLARININ KULLANICIYA ÇAĞRIŞTIRDIĞI ANLAMLAR

Bu anket formu doktora tezi kapsamında hazırlanmıştır ve elde edilen bilgiler yalnızca tez çalışmasında kullanılacaktır.

I. Kişisel Bilgiler

(Bu bölümde, seçtiğiniz yanıtların solundaki kutucuğu sol tuş ile çift tıklayarak onaylayınız.)

1. Yaşınız

20-30 31-40 41-50 51-60 61 ve üstü

2. Cinsiyetiniz

Kadın Erkek

3. Eğitim durumunuz

Lisans Yüksek Lisans Doktora

4. Gelir düzeyiniz

1500 TL ve altı 1500-3000 TL 3000 TL ve üstü

5. Diploma aldığınız okullar

	Adı (lisans ve üstü için bölüm ekleyiniz)	il	ülke
İlköğretim			
Ortaöğretim			
Lisans			
Yüksek Lisans			
Doktora			

6. Şu anda çalıştığınız kurum veya kurumlar ve çalışma süreniz (üni./ fak./ bölüm/ il)

.....

7. Daha önce çalıştığınız kurum veya kurumlar ve çalışma süreniz (üni./ fak./ bölüm/il)

.....

8. Anabilim dalınız

Bina Bilgisi Yapı Bilgisi Mimarlık Tarihi
 Restorasyon Şehircilik Diğer (belirtiniz)

9. Akademik ünvanınız

Prof. Dr. Doç. Dr. Yrd. Doç. Dr. Öğr. Gör. Dr.
 Öğr. Gör. Arş. Gör. Dr. Arş. Gör. Diğer (belirtiniz).....

Ek 4'ün devamı

10. Çalışma statünüz

- Tam zamanlı (TZ)
 Yarı zamanlı (YZ)
 Tam zamanlı (TZ) ve Ders saati ücretli (DSÜ)/ Ek görevli (EG)

11. Üyelik durumunuz (Dernek/vakıf üyeliğiniz varsa lütfen üye olduğunuz derneğin/vakfın adını yazınız.)

- TMMOB
 Dernek, Vakıf

12. Diğer faaliyetleriniz

- Danışmanlık görevleri (valilik, belediye, özel kurum)
 Organizasyon görevleri (bilimsel toplantı ve mesleki organizasyonlar)
 Sanatsal faaliyetler (resim, heykel, fotoğraf, müzik)
 Diğer (belirtiniz)

13. Yurt dışı deneyiminiz

- Yurt dışı deneyimim var
 Yurt dışı deneyimim yok

13.a. Yurt dışı deneyiminizin amacı, gittiğiniz ülke ve kalma süreniz (Hafta/ay/yıl olarak belirtiniz.)

	Amaç	Gidilen ülke	Kalma süresi
☐	Öğrenme		
☐	Eğitim verme		
☐	Bilimsel etkinliğe (kongre/sempozyum/proje) katılma		
☐	Gezme		
☐	Diğer (belirtiniz)		

14. Meslek pratiğiniz

- Akademisyen (hiç uygulama yapmamış)
 Akademisyen (uygulama deneyimli)
 Akademisyen+Uygulamacı (akademik ve pratik çalışmalarını birlikte yürüten)
 Diğer (belirtiniz)

15. Akademisyenliğe başlama sıranız (Uygulamacılık yönünüz var ise soruyu yanıtlayınız.)

- Önce akademisyenlik sonra uygulamacılık
 Önce uygulamacılık sonra akademisyenlik
 Her ikisi de aynı zamanda

Ek 4'ün devamı

16. *Tasarladığınız yapı ya da yapıların işlev türü (konut, büro vb.) ve cephe niteliği (Oransal olarak ifade ediniz.)*

İşlev türü	Tasarladığım cepheler saydam ağırlıklı (%)	Tasarladığım cepheler opak ağırlıklı (%)	Saydamlık ve opaklık birbirine eşdeğer (%)

17. *Saydamlık ve/veya opaklık konusunda yaptığınız akademik çalışmalar (araştırma, bildiri, makale, tez vb.) (Yayınlarınız varsa kaynak olarak belirtiniz.)*

.....

II. Kavramlara (Sıfatlara) ilişkin sorular:

Aşağıdaki tabloda yer alan isim ve sıfatların yanına bu kelimelerle ilgili **mimarlık bağlamında** aklınıza gelen ilk üç kelimeyi yazınız.

	Kavram/ sıfat	1	2	3
1	Parlak			
2	Neşelendirici			
3	Kaba / Pütürlü			
4	Sımrılı			
5	Yeterli ışık			
6	Zarif			
7	Sert			
8	Ağır			
9	Bireysel			
10	Aydınlık			
11	Açık			
12	Özel			
13	Doğrusal			
14	Güvenli			
15	Mahremiyeti olan			
16	Donuk / Mat			
17	İç karartıcı			
18	Düz / Pürüzsüz			
19	Sınırsız			
20	Yetersiz ışık			
21	Hantal			
22	Yumuşak			
23	Hafif			
24	Bireysel olmayan			
25	Karanlık			
26	Kapalı			
27	Kamusal			
28	Eğrisel			
29	Güvensiz			
30	Mahremiyetsiz			

Ek 5. Anket formunda kullanılacak kavramların (sıfat çiftlerinin) belirlenmesi için hazırlanan I. anket formu (Bechtel, 1975)

Yandaki kavramlarla ilgili olduğunu düşündüğünüz sıfat çiftlerinin yanındaki boş sütuna kavramları kodlayınız. İlgisiz bulduğunuz sıfatları boş bırakınız. Not: Sıfatlar birden fazla kavramla kodlanabilir.	Aydınlık X Karanlık	A
	Mahremiyetsiz X Mahremiyet sağlanmış	B
	Açık X Kapalı	C
	Hafif X Ağır	D
	Yumuşak X Sert	E

Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

Active Passive	Canlı, enerjik, etkili Etkisiz		Coarse Smooth	Kaba Yumuşak, düzgün	
Adequate size Inadequate size	Uygun büyüklük, yeterli büyüklük Elverişsiz büyüklük, yetersiz büyüklük		Colorful Drab	Renkli, canlı, parlak Sönük, cansız	
Affected Unaffected	Etkilenmiş Etkilenmemiş		Comfortable Uncomfortable	Konforlu, oldukça zengin Rahatsız edici, rahatsız	
Alive Dead	Canlı, hareketli Cansız, hareketsiz		Comfortable temperature Uncomfortable temp.	Konfor sıcaklık derecesi Rahatsız edici sıcaklık derecesi	
Appealing Unappealing	Cazip, çekici, hoş Cazip olmayan		Complete Incomplete	Tam, eksiksiz, bitmiş Tamamlanmamış, eksik, bitmemiş	
Ascending color Receding color	Baskın renk, üstün renk Baskın olmayan renk		Complex Simple	Karmaşık, çok parçalı, anlaşılması güç Yalın, kolay anlaşılır	
Attractive Unattractive	Çekici, göz alıcı, hoş Zevksiz, cazip olmayan		Confused Clear	Şaşırtıcı Net, anlaşılır, belirgin	
Beautiful Ugly	Güzel Çirkin		Consonant Dissonant	Ahenkli, uyumlu Ahenksiz, uyumsuz	
Bright Dull	Parlak Donuk		Contemporary Traditional	Modern, çağdaş Geleneksel	
Bright colors Muted colors	Canlı renkli Pastel renkli		Content Discontent	Hoşnut edici Hoşnut edici değil	
Busy Calm	Hareketli, işlek Durgun, sakin		Convenient Inconvenient	Uygun, elverişli Uygun olmayan, elverişsiz	
Calming Upsetting	Sakinleştirici Huzursuz edici		Coordinated Uncoordinated	Eşgüdümlü Eşgüdümsüz	
Changeable Unchangeable	Değişebilir Değişmez		Cozy Monumental	Sevimli, sıcak Anıtsal	
Cheerful Gloomy	Keyifli, neşeli, neşe saçan İç karartıcı, loş		Cultured Uncultured	Kültürlü, kibar Kültürsüz	

Ek 5'in devamı

Clean	Temiz		Dated	Zamana bağlı	
Dirty	Kirli		Timeless	Zamanı aşan	
Decorated	Süslü, dekore edilmiş		Exciting	Heyecan verici	
Stark	Süssüz, sade		Eunexciting	Sıkıcı	
Deep	Derin		Expensive	Pahalı	
Shallow	Sığ		Cheap	Ucuz	
Defined space	Tanımlanmış mekan		Expressive	İfadeli, anlamlı	
Undefined space	Tanımlanmamış mekan		unexpressive	İfadesiz	
Definite volume	Belirli/kesin/sınırlı hacim		Familiar	Tanıdık, bildik, aşina	
Indefinite volume	Belirsiz hacim		Unfamiliar	Yabancı	
Depressing	İç karartıcı, sıkıcı		Fashionable	Modern, modaaya uygun	
Exhilarating	Keyif verici, neşelendirici, canlandırıcı		Unfashionable	Demode, modası geçmiş	
Diffuse lighting	Yaygın ışık		Fatiguing	Yorucu	
Direct lighting	Dolaysız/direkt ışık		Invigorating	Canlandırıcı, zindelik verici	
Dignified	Seçkin		Feminine	Kadınsı	
Undignified	Sıradan		Masculine	Erkeksi	
Directed	Yönlendirilmiş		Finished	Bitmiş	
Undirected	Yönlendirilmemiş		Unfinished	Bitmemiş	
Distinctive	Özellik belirten, kendine özgü		Flashy colors	Baskın renkler	
Ordinary	Sıradan, alışılmış		Subdued colors	Çekinik renkler	
Downward scale	Küçük ölçek		Flexible	Esnek	
Upward scale	Büyük ölçek		Rigid	Katı	
Drafty	Cereyanlı hava		Formal	Resmi, kişisel olmayan	
Stuffy	Ağır hava, havasız		Informal	Gayri resmi	
Dry	Kuru		Formed	Biçimlendirilmiş	
Humid	Nemli		Formless	Biçimlendirilmemiş	
Dynamic space	Dinamik mekan		Fragile	Kırılgan, nazik, ince	
Static space	Statik mekan		Sturdy	Güçlü, sağlam	
Efficient	Etkili, yeterli, tesirli		Free space	Serbest mekan	
Inefficient	Etkisiz, yetersiz, tesirsiz		Restricted space	Tahditli/sınırlı/çevrelenmiş mekan	
Elegant	Zarif, yalın		Fresh odor	Güzel koku	
Unadorned	Donatılmamış		Stale odor	Kötü koku	
Empty	Boş		Friendly	Dostane	
Full	Dolu, bütün		Unfriendly	Düşmanca	

Ek 5'in devamı

Encouraging	Cesaret verici		Frilly	Bol	
Discouraging	Cesaret kırıcı		Tailored	Üstüne göre	
Euphonious	Armoni, ahenkli		Functional	İşlevsel	
Diseuphonious	Ahenksiz		Nonfunctional	İşlevsel değil	
Even texture	Düzenli, muntazam yüzey		Gay	Canlı, çekici	
Uneven texture	Değişken/ düzensiz yüzey		Dreary	Sıkıcı, kasvetli	
Gentle	Nazik		Heterogeneous	Heterojen, çeşitli	
Brutal	Zorba		Homogeneous	Homojen, aynı türden	
Glaring	Dikkat çekici, göz kamaştırıcı		High	Yüksek	
Unglaring	Dikkat çekmeyen		Low	Alçak	
Good	İyi		Honest	Dürüst	
Bad	Kötü		Unhonest	Dürüst değil	
Good acoustics	İyi akustik		Horizontal volume	Yatay hacim	
Poor acoustics	Zayıf akustik		Vertical volume	Düşey hacim	
Good colors	Güzel renkler		Hospitable	Sıcak, konuksever	
Bad colors	Kötü renkler		Inhospitable	Soğuk, konuksever değil	
Good lighting	Yeterli ışık		Hot	Sıcak	
Poor lighting	Yetersiz ışık		Cold	Soğuk	
Good lines	Güzel desen/ şekil		Huge	Olağanüstü, çok iri	
Bad lines	Kötü desen/ şekil		Tiny	Küçük	
Good odor	Güzel koku		Human scale	İnsan ölçeği	
Bad odor	Kötü koku		Inhuman scale	Ölçeksiz	
Good temperature	İyi ısı		Imaginative	Özgün, yaratıcı	
Bad temperature	Kötü ısı		Unimaginative	Sıradan	
Good ventilation	İyi havalandırma		Personal	Kişisel	
Poor ventilation	Yetersiz havalandırma		Impersonal	Kişisel olmayan	
Graceful	Zarif, hoş, güzel		Impressive	Etkileyici, etkili, muazzam, görkemli	
Clumsy	Hantal		Unimpressive	Etkileyici olmayan, görkemsiz	
Happy	Mutlu		Inner directed	İçe yönelmiş	
Sad	Üzgün		Outer directed	Dışa yönelmiş	
Hard	Sert		Inspiring	İlham verici, ilham veren, esinlendirici	
Soft	Yumuşak		Discouraging	Heves kırıcı	
Hard texture	Sert doku		Interesting	İlginç, merak uyandıran	
Soft texture	Yumuşak doku		Uninteresting	İlginç olmayan, yavan	

Ek 5'in devamı

Harmonious Discordant	Uyumlu Uyumsuz		Inviting Repelling	Davetkar, davet edici İtici	
Healthy Unhealthy	Sağlıklı Sağlıksız		Large Small	Büyük Küçük	
Heavy Light	Ağır Hafif		Lazy Energetic	Uyuşuk Hareketli, enerjik	
Light Dark	Aydınlık, açık Karanlık, belirsiz		Pleasant Unpleasant	Hoş, sevimli Sevimsiz, hoş gitmeyen	
Livable Unlivable	Elverişli, yaşanabilir Elverişsiz yaşanmaz		Pleasant odor Unpleasant odor	Hoş koku Hoş olmayan koku	
Lively Dull	Canlı Sıkıcı		Pleasing Annoying	Memnuniyet verici, hoş Can sıkıcı	
Long Short	Uzun Kısa		Plush Austere	Görkemli, lüks Yalın, gösterişsiz	
Meaningful Meaningless	Anlamlı Anlamsız		Polished Unpolished	Cıvalı Cıvasız	
Mechanical space Nonmechanical space	Mekanik mekan Mekanik olmayan mekan		Popular Unpopular	Halka özgü, sevilen, yaygın Sevilmeyen, rağbet görmeyen	
Modern Old fashioned	Modern, günümüze ait Modası geçmiş		Positive Negative	Pozitif, güven veren, olumlu, yararlı Negatif, olumsuz	
Multiple purpose Single purpose	Çok amaçlı Tek amaçlı		Pretentious Unpretentious	İddialı İddiasız	
Mystic Nonmystic	Mistik, gizemli Gizemli değil		Private Public	Kişisel, özel Kamusal, toplumsal	
Natural Artificial	Doğal Yapay		Progressive Conservative	Modern, çağdaş, ilerici Muhafazakar, tutucu	
Neat Messy	Düzenli, temiz, net Düzensiz, dağınık		Proportional Unproportional	Orantılı Orantısız	
New Old	Yeni, görülmemiş, tanınmayan Eski, geçmişe ait		Noisy Quite	Gürültülü, hareketli, göze batan Sessiz, hareketsiz, durgun, gösterişsiz,	
Nice Awful	Cici Korkunç		Real Phony	Gerçek Sahte	
No odor Strong odor	Kokusuz Keskin kokusu olan		Rectilinear Curvilinear	Düz hatlı Eğrisel hatlı	

Ek 5'in devamı

Open	Açık		Refined	İnce, zarif, kibar	
Closed	Kapalı		Unrefined	Kaba, ham	
Orderly	Düzenli		Refreshing	Heyecan verici, canlandırıcı	
Chaotic	Düzensiz, karmakarışık		Wearying	Yorucu, sıkıcı	
Organized	Örgütlenmiş, organize		Regular	Düzenli	
Disorganized	Karışık, düzensiz		Irregular	Düzensiz	
Ornate	Gösterişli, çok süslü		Related	İlgili	
Plain	Yalın, düz, sade		Unrelated	İlgisiz	
Orthodox	Katı kurallara uyan		Relaxed	Dinlendirici, rahatlatıcı	
Unorthodox	Kurallara uymayan		Tense	Gerilim yapan	
Reputable	Saygıdeğer		Serious	Ciddi, ağırbaşlı	
Disreputable	İtibarsız		Humorous	Komik, nükteli, ilginç	
Reserved	Çekingen, tutuk		Shaped	Biçimli	
Uninhibited	Özgür, özgün		Shapeless	Biçimsiz	
Resonant	Dalgalı, hareketli		Sharp	Keskin	
Flat	Düz, sıkıcı, monoton		Blunt	Keskin değil	
Restful	Dinlendirici, huzur verici		Sincere	Doğal, içten	
Disturbing	Huzur bozucu		Insincere	Sahte, yalancı, içten olmayan	
Restrained	Ölçülü		Sociable	Girgin	
Unrestrained	Ölçüsüz		Unsociable	Çekingen	
Restricted	Sınırlı, kontrollü		Soft lighting	Yumuşak ışıklandırma	
Unrestricted	Serbest, sınırsız		Harsh lighting	Keskin ışıklandırma	
Reverent	Saygılı		Soothing	Sakinleştirici, yumuşatıcı, dinlendirici	
Irreverent	Saygısız		Distracting	Dikkat dağıtıcı	
Rhythmic	Ritmik, uyumlu		Sophisticated	Karmaşık, çok yönlü	
Unrhythmic	Aritmik, uyumsuz		Unsophisticated	Sade, basit, katıksız	
Rich	Zengin, dolgun, parlak, gürlü		Sparkling	Canlı, parlak	
Poor	Fakir, yetersiz		Dingy	Donuk	
Stable	Kararlı, kalıcı, dayamlı		Spiritual	Kutsal, dinsel, ruhani	
Rickety	Kararsız, dayanıksız		Nonspiritual	Kutsal değil	
Romantic	Romantik		Stereotyped	Basmakalıp	
Unromantic	Romantik değil		Unstereotyped	Sıra dışı	
Roomy	Ferah, geniş		Sterile	Steril (soğuk)	
Cramped	Sıkışık, iç içe geçmiş		Filthy	Pis	

Ek 5'in devamı

Scenic	Hoş görünümlü		True	Gerçek, aslına sadık	
Unscenic	Nahoş görünümlü		False	Taklit, yanlış	
Sectionalized space	Bölünmüş mekan		Cluttered	Düzenli	
Undifferentiated space	Farklılaşmamış mekan		Uncluttered	Karmakarışık	
Secure	Güvenli, muhafazalı		Crowded	Kalabalık, sıkışık	
Insecure	Güven vermeyen		Uncrowded	Kalabalık olmayan	
Sedate	Durgun, sakin, ağırbaşlı		Usual	Alışılmış, olağan	
Flamboyant	Neşeli, uçarı		Unusual	Alışılmamış, ender	
Sensitive	Duyarlı, hassas		Urban	Kentsel	
Insensitive	Duyarsız		Rustic	Kırsal	
Sensual	Duyarlı		Useful	Yararlı, kullanışlı	
Prim	Ciddi, soğuk, resmi		Useless	Yararsız, kullanışsız	
Serene	Sessiz, sakin, durgun, rahat		Valuable	Değerli	
Disturbed	Rahatsız edici, tedirgin edici		Worthless	Değersiz	
Stimulating	Canlandırıcı		Varied	Değişik, farklı, çeşitli	
Unstimulating	Canlandırıcı değil		Repetitive	Basmakalıp, tekrarlanmış	
Strong	Güçlü, etkili		Versatile	Değişebilen, çok kullanımlı/ yönlü	
Weak	Güçsüz, etkisiz		No versatile	Değişmeyen, sabit	
Structured	Planlanmış		Warm	Sıcak	
Unstructured	Planlanmamış		Cool	Soğuk	
Stylish	Tarzı olan		Well balanced	İyi dengelenmiş	
Unstylish	Tarzı olmayan		Poorly balanced	Kötü dengelenmiş	
Symmetrical	Simetrik		Well kept	İyi korunmuş	
Asymmetrical	Asimetrik		Run down	Korunmamış	
Tasteful	Zarif, zevkli		Well organized	İyi düzenlenmiş	
Tasteless	Zevksiz		Poorly organized	Kötü düzenlenmiş	
Temporary	Geçici		Well planned	İyi planlanmış	
Permanent	Daimi, kalıcı		Poorly planned	Kötü planlanmış	
Textured	Dokulu		Well scaled	İyi ölçülü/ ölçekli	
Untextured	Dokusuz		Poorly scaled	Kötü ölçülü/ ölçekli	
Threatening	Tehditkar, tehdit edici		Wide	Geniş, alabildiğince açılmış	
Unthreatening	Çekinik, ürkek		Narrow	Dar, sınırlı	
Tidy	Düzenli, derli toplu				
Untidy	Düzensiz, dağınık, özensiz				

Ek 6. Anket formunda kullanılacak kavramların (sıfat çiftlerinin) belirlenmesi için özetlenmiş II. anket formu (I. Grup)

Yandaki kavramlarla en çok ilgili olduğunu düşündüğünüz sıfat çiftlerinin yanındaki boş sütuna kavramları kodlayınız. İlgisiz bulduğunuz sıfatları boş bırakınız. Not: Sıfatlar birden fazla kavramla kodlanabilir.	Aydınlık X Karanlık	A
	Mahremiyetsiz X Mahremiyet sağlanmış	B
	Açık X Kapalı	C
	Hafif X Ağır	D
	Yumuşak X Sert	E

Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

Active	Canlı, enerjik, etkili		Glaring	Dikkat çekici, göz kamaştırıcı	
Passive	Etkisiz		Unglaring	Dikkat çekmeyen	
Appealing	Cazip, çekici, hoş		Good	İyi	
Unappealing	Cazip olmayan		Bad	Kötü	
Bright	Parlak		Good lighting	Yeterli ışık	
Dull	Donuk		Poor lighting	Yetersiz ışık	
Cheerful	Keyifli, neşeli, neşe saçan		Graceful	Zarif, hoş, güzel	
Gloomy	İç karartıcı, loş		Clumsy	Hantal	
Coarse	Kaba		Hard	Sert	
Smooth	Yumuşak, düzgün		Soft	Yumuşak	
Colorful	Renkli, canlı, parlak		Hard texture	Sert doku	
Drab	Sönük, cansız		Soft texture	Yumuşak doku	
Cozy	Sevimli, sıcak		Heavy	Ağır	
Monumental	Anıtsal		Light	Hafif	
Defined space	Tanımlanmış mekan		Hot	Sıcak	
Undefined space	Tanımlanmamış mekan		Cold	Soğuk	
Definite volume	Belirli/kesin/sınırlı hacim		Huge	Olağanüstü, çok iri	
Indefinite volume	Belirsiz hacim		Tiny	Küçük	
Depressing	İç karartıcı, sıkıcı		Human scale	İnsan ölçeği	
Exhilarating	Keyif verici, neşelendirici, canlandırıcı		Inhuman scale	Ölçeksiz	
Diffuse lighting	Yaygın ışık		Personal	Kişisel	
Direct lighting	Dolaysız/direkt ışık		Impersonal	Kişisel olmayan	
Drafty	Cereyanlı hava		Inner directed	İçe yönelmiş	
Stuffy	Ağır hava, havasız		Outer directed	Dışa yönelmiş	
Empty	Boş		Inviting	Davetkar, davet edici	
Full	Dolu, bütün		Repelling	İtici	
Flexible	Esnek		Light	Aydınlık, açık	
Rigid	Katı		Dark	Karanlık, belirsiz	

Ek 6'nın devamı

Fragile	Kırılgan, nazik, ince		Roomy	Ferah, geniş	
Sturdy	Güçlü, sağlam		Cramped	Sıkışık, iç içe geçmiş	
Gay	Canlı, çekici		Secure	Güvenli, muhafazalı	
Dreary	Sıkıcı, kasvetli		Insecure	Güven vermeyen	
Livable	Elverişli, yaşanabilir		Sparkling	Canlı, parlak	
Unlivable	Elverişsiz yaşanmaz		Dingy	Donuk	
Lively	Canlı		Spiritual	Kutsal, dinsel, ruhani	
Dull	Sıkıcı		Nonspiritual	Kutsal değil	
Open	Açık		Strong	Güçlü, etkili	
Closed	Kapalı		Weak	Güçsüz, etkisiz	
Private	Kişisel, özel		Textured	Dokulu	
Public	Kamusal, toplumsal		Untextured	Dokusuz	
Rectilinear	Düz hatlı		Warm	Sıcak	
Curvilinear	Eğrisel hatlı		Cool	Soğuk	
Refined	İnce, zarif, kibar		Wide	Geniş, alabildiğine açılmış	
Unrefined	Kaba, ham		Narrow	Dar, sınırlı	
Restricted	Sınırlı, kontrollü				
Unrestricted	Serbest, sınırsız				

Ek 7. Anket formunda kullanılacak kavramların (sıfat çiftlerinin) belirlenmesi için özetlenmiş II. anket formu (II. Grup)

Yandaki kavramlarla en çok ilgili olduğunu düşündüğünüz sıfat çiftlerinin yanındaki boş sütuna kavramları kodlayınız. İlgisiz bulduğunuz sıfatları boş bırakınız. Not: Sıfatlar birden fazla kavramla kodlanabilir.	Aydınlık X Karanlık	A
	Mahremiyetsiz X Mahremiyet sağlanmış	B
	Açık X Kapalı	C
	Hafif X Ağır	D
	Yumuşak X Sert	E

Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

Active	Canlı, enerjik, etkili		Defined space	Tanımlanmış mekan	
Passive	Etkisiz		Undefined space	Tanımlanmamış mekan	
Alive	Canlı, hareketli		Definite volume	Belirli/kesin/sınırlı hacim	
Dead	Cansız, hareketsiz		Indefinite volume	Belirsiz hacim	
Ascending color	Baskın renk, üstün renk		Depressing	İç karartıcı, sıkıcı	
Receding color	Baskın olmayan renk		Exhilarating	Keyif verici, neşelendirici, canlandırıcı	
Attractive	Çekici, göz alıcı, hoş		Diffuse lighting	Yaygın ışık	
Unattractive	Zevksiz, cazip olmayan		Direct lighting	Dolaysız/direkt ışık	
Bright	Parlak		Dynamic space	Dinamik mekan	
Dull	Donuk		Static space	Statik mekan	
Bright colors	Canlı renkli		Empty	Boş	
Muted colors	Pastel renkli		Full	Dolu, bütün	
Busy	Hareketli, işlek		Feminine	Kadınısı	
Calm	Durgun, sakin		Masculine	Erkeksi	
Calming	Sakinleştirici		Flexible	Esnek	
Upsetting	Huzursuz edici		Rigid	Katı	
Changeable	Değişebilir		Fragile	Kırılgan, nazik, ince	
Unchangeable	Değişmez		Sturdy	Güçlü, sağlam	
Cheerful	Keyifli, neşeli, neşe saçan		Free space	Serbest mekan	
Gloomy	İç karartıcı, loş		Restrictd space	Tahditli/sınırlı/çevrelenmiş mekan	
Clean	Temiz		Friendly	Dostane	
Dirty	Kirli		Unfriendly	Düşmanca	
Coarse	Kaba		Gay	Canlı, çekici	
Smooth	Yumuşak, düzgün		Dreary	Sıkıcı, kasvetli	
Colorful	Renkli, canlı, parlak		Gentle	Nazik	
Drab	Sönük, cansız		Brutal	Zorba	
Contemporary	Modern, çağdaş		Good lighting	Yeterli ışık	
Traditional	Geleneksel		Poor lighting	Yetersiz ışık	

Ek 7'nin devamı

Cozy	Sevimli, sıcak		Graceful	Zarif, hoş, güzel	
Monumental	anıtsal		Clumsy	Hantal	
Decorated	Süslü, dekore edilmiş		Hard	Sert	
Stark	Süssüz, sade		Soft	Yumuşak	
Hard texture	Sert doku		Resonant	Dalgalı, hareketli	
Soft texture	Yumuşak doku		Flat	Düz, sıkıcı, monoton	
Heavy	Ağır		Restful	Dinlendirici, huzur verici	
Light	Hafif		Disturbing	Huzur bozucu	
Hot	Sıcak		Restricted	Sınırlı, kontrollü	
Cold	Soğuk		Unrestricted	Serbest, sınırsız	
Huge	Olağanüstü, çok iri		Romantic	Romantik	
Tiny	Küçük		Unromantic	Romantik değil	
Personal	Kişisel		Roomy	Ferah, geniş	
Impersonal	Kişisel olmayan		Cramped	Sıkışık, iç içe geçmiş	
Impressive	Etkileyici, etkili, muazzam, görkemli		Sectionalized space	Bölünmüş mekan	
Unimpressive	Etkileyici olmayan, görkemsiz		Undifferentiated space	Farklılaşmamış mekan	
Inner directed	İçeriden yönelmiş		Secure	Güvenli, muhafazalı	
Outer directed	Dışarıya yönelmiş		Insecure	Güven vermeyen	
Inviting	Davetkar, davet edici		Sensual	Duyarlı	
Repelling	İtici		Prim	Ciddi, soğuk, resmi	
Large	Büyük		Shaped	Biçimli	
Small	Küçük		Shapeless	Biçimsiz	
Light	Aydınlık, açık		Sharp	Keskin	
Dark	Karanlık, belirsiz		Blunt	Keskin değil	
Mechanical space	Mekanik mekan		Soft lighting	Yumuşak ışıklandırma	
Nonmechanical space	Mekanik olmayan mekan		Harsh lighting	Keskin ışıklandırma	
Mystic	Mistik, gizemli		Soothing	Sakinleştirici, yumuşatıcı, dinlendirici	
Nonmystic	Gizemli değil		Distracting	Dikkat dağıtıcı	
Open	Açık		Sparkling	Canlı, parlak	
Closed	Kapalı		Dingy	Donuk	
Ornate	Gösterişli, çok süslü		Stimulating	Canlandırıcı	
Plain	Yalın, düz, sade		Unstimulating	Canlandırıcı değil	
Orthodox	Katı kurallara uyan		Strong	Güçlü, etkili	
Unorthodox	Kurallara uymayan		Weak	Güçsüz, etkisiz	

Ek 7'nin devamı

Private	Kişisel, özel		Temporary	Geçici	
Public	Kamusal, toplumsal		Permanent	Daimi, kalıcı	
Rectilinear	Düz hatlı		Textured	Dokulu	
Curvilinear	Eğrisel hatlı		Untextured	Dokusuz	
Refined	İnce, zarif, kibar		Urban	Kentsel	
Unrefined	Kaba, ham		Rustic	Kırsal	
Relaxed	Dinlendirici, rahatlatıcı		Warm	Sıcak	
Tense	Gerilim yapan		Cool	Soğuk	

Ek Tablo 1. II. anket sonucuna göre kavram çiftlerine karşılık gelen sıfat çiftleri ve denekler tarafından onaylanma oranları (I. ve II. GRUP)

Aydınlık X Karanlık	%	Mahremiyetsiz X Mahremiyeti olan	%	Açık X Kapalı	%	Hafif X Ağır	%	Yumuşak X Sert	%
Aydınlık, açık Karanlık, belirsiz	95			Açık Kapalı	95	Ağır Hafif	95	Sert Yumuşak	95
Yeterli ışık Yetersiz ışık	95								
Keyifli, neşeli, neşe saçan İç karartıcı, loş	90	Kişisel, özel Kamusal, toplumsal	90					Sert doku Yumuşak doku	90
		Kişisel Kişisel olmayan	90						
Renkli, canlı, parlak Sönük, cansız	85					Zarif, hoş, güzel Hantal	85	Kaba Yumuşak, düzgün	85
Canlı, parlak Donuk	80							Düz hatlı Eğrisel hatlı	80
Parlak Donuk	80								
İç karartıcı, sıkıcı Keyif verici, neşelendirici, canlandırıcı	75	<u>Güvenli, muhafazalı</u> <u>Güven vermeyen</u>	<u>75</u>	Sınırlı, kontrollü Serbest, sınırsız	75				
Canlı, çekici Sıkıcı, kasvetli	70			Belirli/kesin/sınırlı hacim Belirsiz hacim	70				
<i>Canlı, enerjik, etkili</i> <i>Etkisiz</i>	65	<i>Tanımlanmış mekan</i> <i>Tanımlanmamış mekan</i>	65			<i>Sevimli, sıcak</i> <i>Anıtsal</i>	65	<i>Kırılgan, nazik, ince</i> <i>Güçlü, sağlam</i>	<u>65</u>
						<i>İnce, zarif, kibar</i> <i>Kaba, ham</i>	65		
				<u>Güvenli, muhafazalı</u> <u>Güven vermeyen</u>	<u>60</u>	<u>Kırılgan, nazik, ince</u> <u>Güçlü, sağlam</u>	<u>60</u>	<i>Dokulu</i> <i>Dokusuz</i>	60
				Düz ≥ %70	İtalik < %70	Altı çizili: Birden fazla kavram çiftiyle eşleşenler			

Ek 8. Denek profilini belirlemeye yönelik pilot çalışmada uygulanan anket formu

Bu anket, aşağıda yer alan kavramların bina bağlamında kullanıcı üzerinde ne gibi etkiler yarattığı ve zihinde ne gibi çağrışımlar yaptığını belirlemeye yönelik bir çalışmadır.

Zaman Ayırdığınız İçin Teşekkürler...

Aşağıdaki kavramların altına bu kelimelerle ilgili aklınıza gelen ilk üç kelimeyi yazınız.

Aydınlık

1. 2. 3.

Karanlık

1. 2. 3.

Mahrem / Mahremiyet sağlanmış

1. 2. 3.

Mahremiyetsiz

1. 2. 3.

Açık

1. 2. 3.

Kapalı

1. 2. 3.

Ağır

1. 2. 3.

Hafif

1. 2. 3.

Sert / Sert Doku

1. 2. 3.

Yumuşak / Yumuşak Doku

1. 2. 3.

Ek 9. Ön bilgilendirme mesajı

SAYIN

Birkaç gün içerisinde e-posta ile elinize kısa bir anket formu ulaşacaktır. Bu anket “Saydamlık ve Opaklık Kavramlarının Kullanıcıya Çağrıştırdığı Anlamlar” başlıklı doktora tezi kapsamında hazırlanmış olup, elde edilen bilgiler yalnızca tez çalışmasında kullanılacaktır.

Anket, yapılan ön çalışmalar sonucunda saydamlık ve opaklıkla ilgili oldukları tespit edilen ve II. kısımda yer alan bazı sıfatların mimarlık bağlamında tasarımcı üzerinde ne gibi etkiler yarattığı ve zihinde ne gibi çağrışımlar yaptığını belirleme amacı taşımaktadır. Dolayısıyla sizden bu yönde bilgiler istenecektir.

Soru formunu doldurmak için birkaç dakikanızı ayırmanız beni minnettar kılacaktır. Yardımlarınız için şimdiden teşekkür eder, kolaylıklar dilerim.

Saygılarımla,

Arş. Gör. Derya ELMALI ŞEN
KTÜ Mimarlık Fakültesi
Mimarlık Bölümü
61080 Trabzon
Tel: 462 3772045
Fax: 462 3255588
e-posta: deryaelmali@hotmail.com
d_elmali@ktu.edu.tr

Ek 10. Bilgilendirme mesajı

SAYIN

...../05/2009 tarihli e-postada belirtildiği üzere bir anket çalışması için sizin bilgi ve görüşlerinize ihtiyaç duyulmaktadır. Bu anket “Saydamlık ve Opaklık Kavramlarının Kullanıcıya Çağrıştırdığı Anlamlar” başlıklı doktora tezi kapsamında hazırlanmış olup, elde edilen bilgiler yalnızca tez çalışmasında kullanılacaktır.

Anket, kişisel bilgiler ve sıfatlara ilişkin sorular olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Anket, yapılan ön çalışmalar sonucunda saydamlık ve opaklıkla ilgili oldukları tespit edilen ve II. kısımda yer alan bazı sıfatların mimarlık bağlamında tasarımcı üzerinde ne gibi etkiler yarattığı ve zihinde ne gibi çağrışımlar yaptığını belirleme amacı taşımaktadır. Elde edilecek verilerle tasarımcının özellikleri arasında bağlantı kurmak ve bireyler arası algısal farklılıklara neden olan faktörleri belirlemek de çalışmanın ikincil amacıdır. Bu bağlamda yukarıda da belirtildiği üzere sizden bazı bilgiler istenmektedir. Aşağıda, ekte gönderilen ankette yer alan soruların niteliğine ilişkin bilgi edinmeniz açısından bir örnek sunulmuştur:

Örnek: Sıcak kelimesi ile ilgili mimarlık bağlamında aklınıza gelen ilk üç kelimeyi yazınız.

cevap: **1. İklim** **2. Kırmızı** **3. Ahşap**

Sorular kolay ve çabuk doldurulabilecek şekilde hazırlanmıştır. Ayrıca vereceğiniz cevaplarla kişisel bilgileriniz arasında tez kapsamı dışında bir bağ kurmak söz konusu olmadığı gibi cevaplarınızın doğruluğu ya da yanlışlığı da söz konusu değildir. Buradan elde edilecek veriler araştırmanın önemli bir kısmını oluşturacağı için soruların ayrıntılı ve dikkatli bir biçimde cevaplanması son derece önemlidir.

DEĞERLİ HOCAM,

Siz bu konuda görüşüne başvurduğum az sayıda kişiden birisiniz. Adınız ülkemizdeki mimarlık bölümü öğretim üye ve elemanları listesi içinden tesadüfî olarak belirlenmiştir.

Ek 10'un devamı

Anket yalnızca 290 kişiye uygulanmaktadır. Dolayısıyla siz 4 öğretim üyesini temsil etmektesiniz. Bu nedenle ankete katılmanız durumunda vereceğiniz yanıtlar

büyük önem taşımaktadır. İlgı ve isteğimize bağılı olarak anketime zaman ayırabilerseniz ve tezime katkıda bulunursanız çok memnun olacağımı belirtmek isterim. Ancak tercihiniz ankete katılmamak yönünde olursa bu durumdan beni haberdar etmenizi rica ederim. Takdir edersiniz ki sizin yerinize belirlenecek bir öğretim üyesi ile hemen temasa geçebilmek açısından bu bilgiye ihtiyaç duymaktayım.

Çalışma ile ilgili aklınıza gelebilecek tüm soru ve önerileriniz için bana (462) 3772045 no.lu telefon ya da d_elmali@ktu.edu.tr, deryaelmali@hotmail.com, derelmali@yahoo.com adreslerinden ulaşabilirsiniz. Doldurduğunuz anket formlarını da yine bu adreslerden bana ulaştırabilirsiniz.

Yanıtlamayı tercih edeceğiniz ve zevkle yanıtlayacağınız bir anket olması umuduyla yardımlarınız için şimdiden teşekkür eder, kolaylıklar dilerim.

Saygılarımla,

Arş. Gör. Derya ELMALI ŞEN

KTÜ Mimarlık Fakültesi

Mimarlık Bölümü

61080 Trabzon

Tel: 462 3772045

Fax: 462 3255588

Ek 11. Teşekkür mesajları

Sayın

Zaman ayırıp anketimi doldurduğunuz ve tezime katkıda bulunduğunuz için çok teşekkür ederim. Çalışmalarınızda kolaylıklar dilerim.

Arş. Gör. Derya ELMALI ŞEN

KTÜ Mimarlık Fakültesi

Mimarlık Bölümü

61080 Trabzon

Tel: 462 3772045

Fax: 462 3255588

e-posta: deryaelmali@hotmail.com

d_elmali@ktu.edu.tr

Sayın

Beni bilgilendirdiğiniz için teşekkür eder, çalışmalarınızda kolaylıklar dilerim.

Arş. Gör. Derya ELMALI ŞEN

KTÜ Mimarlık Fakültesi

Mimarlık Bölümü

61080 Trabzon

Tel: 462 3772045

Fax: 462 3255588

e-posta: deryaelmali@hotmail.com

d_elmali@ktu.edu.tr

Ek 12. Hatırlatma mesajı

SAYIN

Bu mesaj, yaklaşık bir hafta önce e-posta adresinize gönderilen anket çalışması ile ilgili hatırlatma mesajıdır. Daha önceden de belirtildiği üzere siz bu konuda görüşüne başvurduğum az sayıda kişiden birisiniz. Adınız ülkemizdeki mimarlık bölümü öğretim üye ve elemanları listesi içinden tesadüf olarak belirlenmiştir. Çalışmada yapılan bir değişiklikle anket 290 yerine yalnızca 146 kişiye uygulanmaktadır. Dolayısıyla siz 8 öğretim üyesini temsil etmektesiniz. Bu nedenle ankete katılmanız durumunda vereceğiniz yanıtlar büyük önem taşımaktadır. İlgi ve isteğinize bağlı olarak anketime zaman ayırabilirseniz ve tezime katkıda bulunursanız çok memnun olacağımı belirtmek isterim.

Anketi bugün itibari ile doldurup gönderdiyseniz lütfen teşekkürümü kabul edin. Eğer tercihiniz ankete katılmamak yönünde ise bu durumdan beni haberdar etmenizi rica ederim. Takdir edersiniz ki sizin yerinize belirlenecek bir öğretim üyesi ile hemen temasa geçebilmek açısından bu bilgiye ihtiyaç duymaktayım.

Ankete katılmanız durumunda vereceğiniz yanıtların tez çalışmasına çok değerli bilgiler sağlayacağını inanıyorum. Bu nedenle bilgilendirme mesajını ve anket formunu tekrar gönderiyorum.

DEĞERLİ HOCAM,

Bir anket çalışması için sizin bilgi ve görüşlerinize ihtiyaç duyulmaktadır. Bu anket "Saydamlık ve Opaklık Kavramlarının Kullanıcıya Çağrıştırdığı Anlamlar" başlıklı doktora tezi kapsamında hazırlanmış olup, elde edilen bilgiler yalnızca tez çalışmasında kullanılacaktır.

Anket, kişisel bilgiler ve sıfatlara ilişkin sorular olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Anket, yapılan ön çalışmalar sonucunda saydamlık ve opaklıkla ilgili oldukları tespit edilen ve II. kısımda yer alan bazı sıfatların mimarlık bağlamında tasarımcı üzerinde ne gibi etkiler yarattığı ve zihinde ne gibi çağrışımlar yaptığını belirleme amacı taşımaktadır. Dolayısıyla ankete katılanların sadece mimar ve akademisyen olması (uygulama yapmış ya da yapmamış olabilir) önkoşulu vardır. Elde edilecek verilerle tasarımcının özellikleri arasında bağlantı kurmak ve bireyler arası algısal farklılıklara

Ek 12'nin devamı

neden olan faktörleri belirlemek de çalışmanın ikincil amacıdır. Bu bağlamda yukarıda da belirtildiği üzere sizden bazı bilgiler istenmektedir. Aşağıda, ekte gönderilen ankette yer alan soruların niteliğine ilişkin bilgi edinmeniz açısından bir örnek sunulmuştur:

Örnek: Sıcak kelimesi ile ilgili mimarlık bağlamında aklınıza gelen ilk üç kelimeyi yazınız.

cevap: **1. İklim** **2. Kırmızı** **3. Ahşap**

Sorular kolay ve çabuk doldurulabilecek şekilde hazırlanmıştır. Ayrıca vereceğiniz cevaplarla kişisel bilgileriniz arasında tez kapsamı dışında bir bağ kurmak söz konusu olmadığı gibi cevaplarınızın doğruluğu ya da yanlışlığı da söz konusu değildir. Buradan elde edilecek veriler araştırmanın önemli bir kısmını oluşturacağı için soruların ayrıntılı ve dikkatli bir biçimde cevaplanması son derece önemlidir.

Çalışma ile ilgili aklınıza gelebilecek tüm soru ve önerileriniz için bana (462) 3772045 no.lu telefon ya da d_elmali@ktu.edu.tr, deryaelmali@hotmail.com, derelmali@yahoo.com adreslerinden ulaşabilirsiniz. Doldurduğunuz anket formlarını da yine bu adreslerden bana ulaştırabilirsiniz.

Yanıtlamayı tercih edeceğiniz ve zevkle yanıtlayacağınız bir anket olması umuduyla yardımlarınız için şimdiden teşekkür eder, kolaylıklar dilerim.

Saygılarımla,

Arş. Gör. Derya ELMALI ŞEN

KTÜ Mimarlık Fakültesi

Mimarlık Bölümü

61080 Trabzon

Tel: 462 3772045

Fax: 462 3255588

Ek Tablo 2. Aydınlık kavramının düzanlam ve yanamları (Tuğlacı, 1980; Doğan, 2001; Anonim, 2004; Püsküllüoğlu, 2004; Anonim, 2005)

AYDINLIK

DÜZANLAM

[(sözlük kodu), (sözlük sıra no.)]

YANANLAM

[(sözlük kodu), (sözlük sıra no.)]

• Işıklı olma durumu, ışık: Aydınlıkta, bile tek başına sokağa çıkamıyordu. [Osm. Huzme; Ing. Light, light-beam; Fr. Lumiere]. [(1,2,3,4,5)*, (1,1,1,1,1)]

• s. mec. Çok açık, açık seçik, kolay anlaşılacak derecede açık olan, vazih: Yazarın aydınlık bir anlatımı var. [Osm. Vazih; Ing. Clear; Fr. Claire]. [(1,2,3,4,5), (4,4,4,3,4)]

• s. Aydınlatılmış, ısklandırılmış, ışıklı, aydın, ışık alan: Aydınlik pencere. Aydınlik bir oda. [Ing. Luminous, bright; Fr. Eclairer]. [(1,2,3,4,5), (2,2,2,2,3)]

• a. mim. Bir yapının ortasına gelen oda ve öbür bölümlerin ışık alması için, damın ortasından zemine dek açılan boşluk, ışıklık. [Ing. Light shaft; opening for light]. [(1,2,3,4,5), (5,3,7,8,2)]

• s. mec. Kötülüklerden uzak, saf, temiz. ör. O aydınlık birine benziyordu. [(3,4,5), (5,6,5)]

• a. mec. Mutluluktan doğan pırıltı, neşe: Yüzünüzdeki aydınlık beni sevindiriyor. [Ing. Gaiety, joy; Fr. Gaiete, entrain, belle humeur]. [(1,3,4), (9,6,5)]

• s.mec. Mutlu, iyi: O, aydınlık günlerin geleceğine inanırdı. Yüzünüzdeki aydınlık beni sevindiriyor. [Ing. Gaiety, joy; Fr. Gaiete, entrain, belle humeur]. [(1,4), (10,7)]

• a. Sabahın erken saatleri, gün ışması, ortalığın aydınlanması durumu: Yarın aydınlıkla yola çıkarız. [Ing. light. brightness; clearness; Fr. Clarte, luminosite]. [(1,4), (3,4)]

• astr. Ağarmışlık, beyazlık: yaz aylarında sabahın erken saatlerinde göğü bir aydınlık sarar. [ing. light. brightness; clearness; Fr. Clarte, luminosite]. [(1),(11)]

• a. Güneşli, bulutsuz gündüz ya da ayışığı parlak gece: Aydınlik bir sabah. Aydınlik bir gece. [(3), (3)]

• Ferah [(2), (5)]

• a. mec. Aydın olma durumu: Uzmanlık ile aydınlık aynı şey değildir. [(4), (9)]

* (1) Tuğlacı, 1980; (2) Doğan, 2001; (3) Anonim, 2004; (4) Püsküllüoğlu, 2004; (5) Anonim, 2005

Ek Tablo 3. Karanlık kavramının düzanlam ve yananlamları (Tuğlacı, 1980; Doğan, 2001; Anonim, 2004; Püsküllüoğlu, 2004; Anonim, 2005)

KARANLIK

DÜZANLAM

[(sözlük kodu), (sözlük sıra no.)]

- s. İşığı olmayan, her yeri ya da bir bölümü ışıktan yoksun olan, aydınlık olmayan: Karanlık sokaklarda dolaşmayın. [Ing. Dark; Fr. Sombre, obscur, -e, noir, e] [(1,2,3,4,5)*, (4,1,1,1,1)]

- a. Hiç ışık almama, ışık bulunmama, olmama durumu: Karanlıkta yürümek zordur. [Ing. Darkness, obscurity; Fr. Obscurite] [(1,2,3,4,5), (2,2,2,2,2)]

- ve s. mec. Kuşku verici bir yönü bulunan, gerektiği gibi bilinemeyen, ne olacağı belli olmayan, sonu kestirilemeyen, meçhul, belirsiz (durum, şey): Karanlık bir olayı çözmek güçtür. [Osm. Muzlim; Ing. Obscure; Fr. Obscur, -e] [(1,2,3,4,5), (1,5,3,3,4)]

YANANLAM

[(sözlük kodu), (sözlük sıra no.)]

- s. mec. Ahlaka ve yasalara uygun olmayan, karışık, gizli kapaklı, kötü, esrarengiz: Karanlık işlerden hoşlanmam. [Ing, unknown; Fr. iconnu, -ue] [Ing. mysterious, sinister, deep; Fr. tenebreux, -ause] [(1,3,4,5), (6,5,4,3)]

- koyu: Karanlık renklerin çok olduğu bir tablo [(2), (4)]

- a. mec. Üzüntü, sıkıntı, perişanlık [(5), (6)]

* (1) Tuğlacı, 1980; (2) Doğan, 2001; (3) Anonim, 2004; (4) Püsküllüoğlu, 2004; (5) Anonim, 2005

Ek Tablo 4. Mahrem/mahremiyeti olan kavramının düzanlam ve yananlamları (Tuğlacı, 1980; Doğan, 2001; Anonim, 2004; Püsküllüoğlu, 2004; Anonim, 2005)

MAHREM/MAHREMİYETİ OLAN

DÜZANLAM

[(sözlük kodu), (sözlük sıra no.)]

- Başkalarına söylenmeyen, gizli, sır: Mahrem bir mektup aldım. [Ing. confidential; Fr. secret] [(1,2,3,4,5)*, (1,2,2,2,2)]

- Yakın akrabadan olduğu için nikah düşmeyen, bir evlenmeye konu olmayacağı için eve rahatlıkla girip çıkan [(1,2,3,4,5), (2,1,1,1,1)]

YANANLAM

[(sözlük kodu), (sözlük sıra no.)]

- Sırdaş, gizdeş. [(1,3,4,5), (7,3,3,3)]

- s. Teklifsiz, içli dışlı, [Ing. confident; Fr. intime, confident]. [(1,2), (3,4)]

- esk. Dini kurallarca yasak olan, haram edilen şey [(1), (5)]

- tasav. Tanrı'nın sırlarını öğrenmeye başlayan kişi. [(1), (6)]

* (1) Tuğlacı, 1980; (2) Doğan, 2001; (3) Anonim, 2004; (4) Püsküllüoğlu, 2004; (5) Anonim, 2005

Ek Tablo 5. Açık kavramının düzanlam ve yanamları (Tuğlacı, 1980; Doğan, 2001; Anonim, 2004; Püsküllüoğlu, 2004; Anonim, 2005)

AÇIK

DÜZANLAM [(sözlük kodu), (sözlük sıra no.)]	YANANLAM [(sözlük kodu), (sözlük sıra no.)]
• a. Açılmış, kapalı olmayan, "kapalı" karşıtı: Açık kapı. [Ing. Open; Fr. Ouvert]. [(1,2,3,4,5)*, (1,1,1,1,1)]	• Görevlisi olmayan, görevli atanabilecek durumda olan, boş (görev, iş), münhal: Bakanlık açık kadroları kullanacak. [Ing. Vacancy; Fr. Vacant,-ante]. [(1,2,3,4,5), (4,5,4,4,4)]
• Hiçbir engeli bulunmayan, geçişe uygun. ör. Kar yağmıştı ama yolların açık olduğu bildirildi. [(1,2,3,4,5), (2,3,2,2,2)]	• Aralığı çok, seyrek: Açık adımlarla. Kaşları açık. [(1,2,3,4,5), (6,7,6,5,6)]
• Üzeri örtüsüz olan, çıplak: Kışın açık başla sokağa çıkılmaz. Yazın açık damlarda yatarlarmış. [Ing. Bare; Fr. Decouvert]. [(1,2,3,4,5), (4,4,3,3,3)]	• Kapalı olmayan, çalışır, işler durumda olan: Pazarları açık postane bulmak zor. [Osm. Faal; Ing. Working]. [(1,2,3,4,5), (7,8,7,6,7)]
	• Kolay anlaşılır, şüphe bırakmayan, belirgin, belli, sarıh, vazıh: Açık anlatım. [Osm. Vazıh, sarıh, müsteban, bedihi, muvazzah; Ing. Clear, open, intelligible, plain, distinct; Fr. Precise, -ise, net, -te, distinct,-te]. [(1,2,3,4,5), (8,9,8,12,8)]
	• Gizliliği olmayan, olduğu gibi görünen, saydam; gizli zıddı, aleni: Bu adamın her işi açıktır. [Osm. Aleni, aşikar, ayan, bahir, derkar, zahir, bariz, mütebariz, hüvveyda; Ing. Open. public(ly); Fr. En public, marifeste]. [(1,2,3,4,5), (9,10,9,7,9)]
	• Koyu olmayan (renk): Ressam açık sarıları çok kullanmış. [Ing. Light; Fr. Clair.-e]. [(1,2,3,4,5), (10,11,11,10,11)]
	• Cinselliği örtüsüzce anlatan (kitap, resim, film vb), müstehcen: Roman oldukça açık bulundu. [Osm. Müstehcen; Ing. Obscene, loathsome; Fr. Obscene, impudique].[(1,2,3,4,5), (12,16,12,11,12)]
	• a. Belli bir yerin biraz uzağı: Tren yolu kentin açığından geçer. [(1,2,3,4,5), (2,17,14,13,16)]
	• Denizin kıydan uzakça olan yeri: "Limanda bilinen gemiler, oysa açıklardadır." –B. Necatigil. [Ing. Open sea; Fr. Large]. [(1,2,3,4,5), (3,18,15,14,13)]
	• be. Gizliliğe başvurmadan, doğru olarak, açıkça: Her şeyi açık söyledik. [(2,3,4,5), (21,16,15,14)]
	• a. Bir gereksinmenin karşılanamaması, bir şeyden yeterince bulunmama durumu durumu: Bütçe açığı, Türkiye'nin uzman açığı [(3,4,5), (16,17,15)]

* (1) Tuğlacı, 1980; (2) Doğan, 2001; (3) Anonim, 2004; (4) Püsküllüoğlu, 2004; (5)Anonim, 2005

Ek Tablo 5'in devamı.

AÇIK

DÜZANLAM [(sözlük kodu), (sözlük sıra no.)]	YANANLAM [(sözlük kodu), (sözlük sıra no.)]
	<ul style="list-style-type: none"> a. tic. Bir hesapta meydana gelen eksiklik ya da bir kasada bulunması gerekenden eksik para: Kasa açığı bizi uğraştırdı. [Ing. Deficit; Fr. Deficit] [(1,2,4)*, (5,19,23)]
	<ul style="list-style-type: none"> Her türlü düşünceyi hoşgörüyle karşılayabilen, etkisinde kalabilen: "...her çeşit kafa ve gönül fırtınalarına açık bir adamdı o." -T. Buğra. [(3,4,5), (10,9,10)]
	<ul style="list-style-type: none"> Düşmana karşı berkitilmemiş, mahfuz olmayan, korunaksız: Açık kale. Açık şehir. [(1,2), (13,13)]
	<ul style="list-style-type: none"> Geniş: Açık meydan. [(1,2), (3,2)]
	<ul style="list-style-type: none"> s. Aydınlık, bulutsuz, berrak, güneşli: Bugün hava çok açık. [(2,4), (12,18)]
	<ul style="list-style-type: none"> a. tic. Gelirle gider arasındaki fark: Bütçedeki açığı nasıl kapatacağız? [(2,4), (24,22)]
	<ul style="list-style-type: none"> fels. Şuurun aleme bağlı oluşu hali. (Ing. Open; Fr. Ouvert, -erte). [(1), (14)]
	<ul style="list-style-type: none"> Uygun, elverişli: Talihin açık olsun. (Osm. Müsait). [(1), (11)]
	<ul style="list-style-type: none"> Bozuk, ihtilafli: Araları açık [(2), (14)]
	<ul style="list-style-type: none"> sesli, celi, cehri [(2), (20)]
	<ul style="list-style-type: none"> a. mec. Suç, kusur: Adamın bir açığını yakalaysaydı, tamamdı. [(4), (17)]
	<ul style="list-style-type: none"> Girilmesi, gezilmesi herhangi bir koşula bağlı olmayan. ör. Toplantı herkese açıktı. [(4), (20)]
	<ul style="list-style-type: none"> İsim yeri boş: açık bono [(2), (15)]
	<ul style="list-style-type: none"> Bankacılıkta karşılığı olmayan çek [(2), (25)]

* (1) Tuğlacı, 1980; (2) Doğan, 2001; (3) Anonim, 2004; (4) Püsküllüoğlu, 2004; (5) Anonim, 2005

Ek Tablo 6. Kapalı kavramının düzenlam ve yananlamları (Tuğlacı, 1980; Doğan, 2001; Anonim, 2004; Püsküllüoğlu, 2004; Anonim, 2005)

KAPALI

DÜZANLAM [(sözlük kodu), (sözlük sıra no.)]	YANANLAM [(sözlük kodu), (sözlük sıra no.)]
<ul style="list-style-type: none"> s. Kapanmış halde bulunan, açık olmayan, örtülü, mestur: Kapalı sandık [Osm. Mesdut; Ing. Closed, shut; Fr. Clos,-ose, fermé,-ée]. [(1,2,3,4,5)*, (1,1,1,1,1)] 	<ul style="list-style-type: none"> mec. Açık ve kesin sözcükler kullanılmadan söylenen, açıkça belirtilmeyen, üstü örtülü: O kapalı konuşmayı sever. [Ing. Cryptically (said); Fr. (Mat, terme) Couvert]. [(1,2,3,4,5), (5,7,5,6,5)]
<ul style="list-style-type: none"> İşlemez, tıkanmış, geçilmez durumda, olan: Kapalı yol. [Osm. Muattal; Ing. Barred; Fr. Baré,-ée, obstrué;-ée]. [(1,3,4,5), (4,2,2,2,2)] 	<ul style="list-style-type: none"> Başı örtülü, mestur (kadın) [Ing. Veiled; Fr. Voila]. [(1,2,3,4,5), (7,4,4,4,4)]
<ul style="list-style-type: none"> (daire, kurum; işyeri; vb. hk.) Çalışma halinde bulunmayan, faal olmayan: Bakkal kapalı. [Ing. Closed; Fr. Ferma,-ée] [(1,2,3,4,5), (8,5,3,3,3)] 	<ul style="list-style-type: none"> Açık olmayan, gizli, saklı: Bakan, kapalı toplantılarda söylediklerini açık olanlarda söylemiyor. [Ing. closed; Fr. Clos] [(1,2,3,4,5), (9,8,6,7,6)]
	<ul style="list-style-type: none"> mec. Dışadönük yapıda olmayan: Kapalı ruhlu. [Ing. Introverted; Introvert; Fr. Introvertie]. [(1,3,4,5), (10,7,8,9)]
	<ul style="list-style-type: none"> Üstü örtülü, bir şeyle örtünmüş, kapanmış: Kapalıçarşı. Kapalı yüz. Kapalı kadın. [Osm. Mestur; Ing. Covered; Fr. Couvert,-erte, ferme,-ee] [(1,2,3), (3,3,11)]
	<ul style="list-style-type: none"> Açık ve berrak olmayan, bulutlu, bulanık, karanlık: Kapalı hava. [Ing. Overcast; Fr. Obscure, iebuleux,-euse].* Karş. açık, berrak [(1,2,5), (6,9,8)]
	<ul style="list-style-type: none"> Açık olmayan, vücudun her yerini örten (giyecek): "Damalı bir eteklik, açık mavi kapalı bir yün kazak giymişti". -N. Cumalı. [(3,4,5), (8,5,7)]
	<ul style="list-style-type: none"> Dışarı ile ilişkisi kesilmiş olan, kapatılmış olan: Üç gün evde kapalı kaldı. [Ing. Secluded, reserved; Fr. Enfermé,-ée, raservé, renfermé]. [(1), (2)]
	<ul style="list-style-type: none"> Soyut bir şeye karşı önyargılı olan, onu benimsemeyen: Yeniliklere kapalı bir insan. [(3), (9)]
	<ul style="list-style-type: none"> öna. ve be. Bir topluluğun, grubun katılmasına izin verilmeyen toplantı: Duruşma basına kapalı yapılmış. [(3), (10)]
	<ul style="list-style-type: none"> dilb. ses yolundaki bir daralma ya da kapanına sonucu oluşun (ses). [(4), (9)]
	<ul style="list-style-type: none"> a. mat. Bir topoloji bölgesinde, özellikleri, çizgisel bir cümlelerin kapalı aralığının özelliklerini genelleştiren alt cümle. (Sonlu sayıda kapalıların birleşmesi yine bir kapalıdır; bir kapalıının bütünlüğü ise bir açık'tır), [Fr. Ferme] [(1), (11)]

* (1) Tuğlacı, 1980; (2) Doğan, 2001; (3) Anonim, 2004; (4) Püsküllüoğlu, 2004; (5) Anonim, 2005

Ek Tablo 7. Ağır kavramının düzanlam ve yananlamları (Tuğlacı, 1980; Doğan, 2001; Anonim, 2004; Püsküllüoğlu, 2004; Anonim, 2005)

AĞIR

DÜZANLAM [(sözlük kodu), (sözlük sıra no.)]	YANANLAM [(sözlük kodu), (sözlük sıra no.)]
• s. Tartıda, ölçüde çok gelen, hafif olmayan, taşınması güç olan, yerinden zor kaldırılan, sakil: Ağır taş yerinden oynamaz. [Ing. Heavy; Fr. Pesant, lourd]. [(1,2,3,4,5)*, (1,1,1,1,1)]	• <i>mec.</i> Yerine getirilmesi, yapılması zor, zahmetli, çetin, güç: Bu ağır konuyu işleyebilecek misiniz? [Ing. Severe, serious; Fr. Grave]. [(1,2,3,4,5), (4,2,5,7,4)]
• <i>mec.</i> Değeri çok olan, gösterişli; pahalı: Kız evine ağır armağanlar sunuldu: Ağır hediyeler, ağır bir kumaş. [Ing. Valuable; Fr. De grand prix]. [(1,2,3,4,5), (2,3,3,4,2)]	• <i>mec.</i> Sıkıntı veren, rahatsız edici, bunaltıcı, tahammülü zor: Ağır hava. [Osm. Muz iç; Ing. Dull]. [(1,2,3,4,5), (5,9,7,9,6)]
• Çapı, boyutları büyük: Ağır top, ağır tank. [(1,2,3,4,5), (3,6,4,3,3)]	• <i>mec.</i> Güce giden, gurura dokunan, kırıcı: Ona ağır bir şey söylemedik. [(1,2,3,4,5), (7,10,8,11,7)]
	• <i>mec.</i> Devinimleri, davranışları yavaş olan, az hareketli; telaşsız, aheste: Ağır biri o, bize yaramaz. [Osm. Müteenni; Ing. Slow; Fr. Lent]. [(1,2,3,4,5), (6,4,9,5,15)]
	• <i>mec.</i> Tehlikeli, korkulu, vahim: Ağır hasta. Ağır yaralı. [(2,3,4,5), (15,6,8,5)]
	• <i>mec.</i> Hoşa gitmeyen, boğucu, keskin (koku): Odaya ağır bir koku yayıldı. [(3,4,5), (11,13,9)]
	• <i>mec.</i> Mideye yük olan, sindirilmesi güç, mideye dokunan (yiyecek): Yediği ağır şeyleri kaldıramadı. [(3,4,5), (12,12,10)]
	• Yoğun, kalın (duman, sis vb.): Bolu'da ağır bir sis-bizi karşıladı. [(3,4,5), (13,15,11)]
	• <i>mec.</i> Ağırbaşlı, vakarlı, vakur, ciddi: Gençti ama ağır biriydi. [(3,4,5), (10,17,8)]
	• Uyanılması güç, derin, yoğun, kalın (uyku): Deprem insanları ağır uykularında yakalamıştı. [(3,4,5), (14,16,12)]
	• Çok şiddetli, sarsıcı, yıkıcı: İşinde ağır bir darbe yedi. [(2,4), (8,10)]
	• Hoşgörüsüyle karşılamaya olanak olmayan, fena, çirkin, çok büyük, önemli: İşlediği ağır hatalar onu gözden düşürdü. [(2,4), (14,16)]
	• öna. ve a.. Saygın, önemli (kimse): Ağır misafir. Burada "ağır"lar vardı. [(2,3), (7,18)]
	• Güç işiten, sağır [(2,5), (11,14)]
	• a. sp. Ağırsklet: Yıllarca ağırda güreşti. [(3,5), (15,17)]
	• müz. Yavaş vuruşlu bir tempo, adagio, lento. [(2,3), (17,16)]
	• Sorumluluk yükleyen, mesuliyetli [(2), (13)]

* (1) Tuğlacı, 1980; (2) Doğan, 2001; (3) Anonim, 2004; (4) Püsküllüoğlu, 2004; (5) Anonim, 2005

Ek Tablo 8. Hafif kavramının düzanlam ve yananlamları (Tuğlacı, 1980; Doğan, 2001; Anonim, 2004; Püsküllüoğlu, 2004; Anonim, 2005)

HAFİF

DÜZANLAM

[(sözlük kodu), (sözlük sıra no.)]

• Tartıda ağırlığı az gelen, ağır olmayan, yeğni, sebük: "Rüzgarda uçan tüy bile / Benim kadar hafif değil." -A. H. Tanpınar. [Ing. Light; Fr. Léger,-ere] [(1,2,3,4,5)*, (1,1,1,1,1)]

• Güç ya da yorucu olmayan, kolay: Hafif bir iş. [Ing. Easy, light; Fr. Facile]. [(1,2,3,4,5), (2,5,2,3,2)]

• mec. Ağırbaşlı olmayan, ciddi olmayan; ahlaken zayıf, hoppa (insan veya davranış hk.) Hafif bir davranış, hafif bir kız. [Ing. Flippant; Fr. Lélger,-ére, qui manque de serieux, de profondeur, de constance] [(1,2,3,4,5), (3,6,3,4,3)]

YANANLAM

[(sözlük kodu), (sözlük sıra no.)]

• (yiyecek için) Miktarı az, sindirimi kolay: Hafif bir akşam yemeği. [Ing. Light; Fr. léger,-ére, peu copieux; qui ne pése pas sur l'estomac, facile a digérer]. [(1,2,3,4,5), (4,2,4,5,4)]

• Kalınlığı ya da yoğunluğu az olan, ince. Hafif duman. Yazın hafif kumaşlar giyilir. [Ing. Light; Fr. léger,-ére, qui .est peu épais, fin]. [(1,2,3,4,5), (14,11,5,2,5)]

• Çok dik olmayan, eğimi az olan (sırt, yokuş): Hafif bir eğim. Hafif yokuş. [Fr. Faible]. [(1,2,3,4,5), (9,4,10,10,9)]

• Sıkıntısız, ferah, rahat, tasasız: Bugün çok hafif geçti. Hafif bir hayat [Ing. Easy, ,cheerful; Fr. Aise, allegre]. [(1,2,3,4,5), (12,7,12,11,11)]

• Önemli olmayan: Hafif bir ceza, Hafif bir yara. [Ing. Slight; Fr. Leger,-ere, qui ne pése pas, qui n'est pas pénible, peu important, peu considérable]. [(1,2,3,4,5), (10,10,8,7,7)]

• Gücü az olan, kuvvetsiz, belli belirsiz: Hafif bir ses. [(1,2,3,4,5), (13,3,11,9,10)]

• Etkisi az olan, sert olmayan: Bira hafif içkidir. [Ing. Mild; Fr. Sans argent]. [(1,3,4,5), (8,6,8,6)]

• arg. Parasız, az paralı, züğürt: Hafiftir, yanaşma. (Ing. Moneyless; Fr. Sans argent). [(1,2,4), (7,14,13)]

• Çabuk uyanılan (uyku): Uykusu çok hafiftir. [(3,5), (9,8)]

• müz.Türk musikisinin 32 zamanlı ve 25 darplı büyük usullerinden biri. [(1,2), (6,12)]

• sp. Güreş, boks ve halter gibi sporlarda bir ağırlık kategorisi. [Ing. Light; F. Polds léger]. [(1,2), (15,13)]

• vezin. esk. Aruz bahirlerinden on birincisi. (Bahri hafif de denir). [(1), (16)]

* (1) Tuğlacı, 1980; (2) Doğan, 2001; (3) Anonim, 2004; (4) Püsküllüoğlu, 2004; (5) Anonim, 2005

Ek Tablo 9. Yumuşak kavramının düzanlam ve yananlamları (Tuğlacı, 1980; Doğan, 2001; Anonim, 2004; Püsküllüoğlu, 2004; Anonim, 2005)

YUMUŞAK

DÜZANLAM

[(sözlük kodu), (sözlük sıra no.)]

YANANLAM

[(sözlük kodu), (sözlük sıra no.)]

• s. Dokunulduğunda ya da üzerine basıldığında çukurlaşan, eski biçimini kaybeden, katı ve sert olmayan, naim, latif: Pamuk yumuşaktır. [Ing. soft; Fr.mou. mol]. [(1,2,3,4,5)*, (1,1,1,1,1)]

• Kolaylıkla işlenebilen, kesilmesi, yontulması kolay; kolay çiğnenen: Yumuşak taş. Yumuşak ağaç. Şiş yumuşaksa yiyebiliyorum [Ing. soft; Fr. tendre] [(1,2,3,4,5), (4,4,5,2,4)]

• Kolaylıkla bükülen, buruşmayan, sert karşıtı, esnek: Söğüt dalı yumuşak olur. [Ing. yielding, pliant; Fr. tejdre] [(1,2,3,4,5), (2,3,2,11,2)]

• (iklim, hava, rüzgar vb. için) Sert olmayan, hafif, ılıman: Yumuşak iklim.Yumuşak hava. [Ing, mild; Fr. doux, temperé] [(1,2,3,4,5), (5,9,7,5,6)]

• mec. Kaba, hırçın, sert olmayan, kolay yola gelen, uysal, halim selim, sessiz: "Yumuşak, uysal, temiz, çalışkan bir çocuktü." -A. Nesin. [Ing. mild; Fr. doux, douce] [(1,2,3,4,5), (6,8,8,6,7)]

• mec. (söz, bakış, davranış vb. için) hoş, tatlı, okşayıcı, güzel: Yumuşak sözler. Yumuşak bakışlar. [Ing. mild; Fr. doux, douce]. [(1,3,4,5), (7,9,7,8)]

• Avuçla sıkılıp bırakıldığında buruşmayan: Yumuşak kumaştan bir tayyör yaptırımıştım. [Ing. soft; Fr. mou] [(1,3,4), (3,4,4)]

• Dokununca hoş bir duygu uyandıran: Yumuşak saçlarını öptü. Yumuşak bir teni var. [(3,4,5), (3,8,3)]

• mec. Sessiz, hafif: Yumuşak adımlarla yaklaştı. [(3,4,5), (10,9,9)]

• Uyumlu, tahripkâr olmayan: Yumuşak teknoloji [(2), (10)]

• (ses için) Pürüzsüz, hoş. [(4), (10)]

* (1) Tuğlacı, 1980; (2) Doğan, 2001; (3) Anonim, 2004; (4) Püsküllüoğlu, 2004; (5) Anonim, 2005

Ek Tablo 10. Sert kavramının düzanlam ve yanamları (Tuğlacı, 1980; Doğan, 2001; Anonim, 2004; Püsküllüoğlu, 2004; Anonim, 2005)

SERT

DÜZANLAM [(sözlük kodu), (sözlük sıra no.)]	YANANLAM [(sözlük kodu), (sözlük sıra no.)]
<ul style="list-style-type: none"> s. Kolayca kesilemeyen, kırılmayan, çizilemeyen, çignenemeyen, çetin; pek, katı, yumuşak karşıtı: Sert odun. Sert toprak [Ing. hard, rough; Fr. Dur,-ure] [(1,2,3,4,5)*, (1,1,1,1,1)] 	<ul style="list-style-type: none"> Bağışlaması, hoşgörüsü olmayan, müsamahasız, kırıcı: Sert hareketlerine dayanamayıp ayrıldı: Sert adam. [Ing. tough, savere, stern, harsh, austere; Fr. dur, -dure, rigourcux,-euse, severe] [(1,2,3,4,5), (4,6,8,8,6)]
<ul style="list-style-type: none"> Katı olan, kolay eğilip bükülmeyen, esnekliği az olan: Sert yay. Sert kösele. Sert plastik. [Ing. tough, rigid; Fr. dur, dure] [(1,2,3,4,5), (8,2,2,2,2)] 	<ul style="list-style-type: none"> mec. Titizlikle ve göz açtırmadan uygulanan, sıkı: Sert bir yönetim. [Ing. strict, rigid; Fr. severe] [(1,2,3,4,5), (9,4,5,6,9)]
<ul style="list-style-type: none"> Kolay dayanılmayan, zor katlanılan, etkili, "yumuşak" karşıtı: Sert iklim. Sert hava. Sert cezalar. [Ing. severe; Fr. rigoureux, euse, dur,-dure, rude] <i>mec.</i> [(1,2,3,4,5), (3,3,3,3,3)] 	<ul style="list-style-type: none"> Güçlü, kuvvetli: Sert adımlarla yer gök inlesin. [(1,2,3,4,5), (10,5,6,5,4)]
	<ul style="list-style-type: none"> Etkisi zorlu olan; duyuları şiddetle etkileyen, etkisi pek sarsıcı olan, keskin, hafif karşıtı: Sert şarap. Sert tütün. [Ing. patent, pungent; Fr. acre, mordant,-ante, vert]. [(1,3,4,5), (2,7,7,5)]
	<ul style="list-style-type: none"> Gönül kırıcı, acı, katı, ters. ör. Sert sözler insanı kırar: Sert bir karşılık. [Ing. sharp; Fr. raide; brusque] [(1,3,4,5), (5,9,9,7)]
	<ul style="list-style-type: none"> mec. Hırçım, öfkeli, hiddetli: Sert ses. [(1,3,4,5), (13,4,4,8)]
	<ul style="list-style-type: none"> yerb. Minerallerin çizilmeye karşı gösterdikleri direnç. [Ing. hard; Fr. dur.-dure] [(1,3), (16,10)]
	<ul style="list-style-type: none"> Tatlılığı olmayan: Sert ses. [Ing. harsh sharp; Fr. Aigue, aigre. Dur, dure] [(1), (7)]
	<ul style="list-style-type: none"> Kesin, belirgin: Sert çizgili bir yüz. [Ing. severe, stern; Fr. Severe] [(1), (12)]
	<ul style="list-style-type: none"> san. (a) Fazla kuvvetle belirtilmiş, kuru, karşıt renklerle dolu: Kurallara uygun, fakat sert bir desen. [Ing. stiff, tough; Fr. dur,-dure]; (b) Bu biçim bir resim yapmak için kullanılan araca verilen ad: Sert bir fırçası olmak. [Ing. stiff; Fr. dur,-dure]; (c) Çiğ, yumuşaklıktan yoksun: Sert tonlar. [Ing. sharp; Fr. dur.-dure]; [(1), (15)]
	<ul style="list-style-type: none"> patol. Gergin görünüşlü bazı doku, abse ve yumuşak tümörlere denir; (parmağın baskısına dayanır ve içlerinde sıvı çalkantısı olmadan elastiklik duygusu verirler). [Ing. dard; Fr. dur, -dural] [(1), (17)]
	<ul style="list-style-type: none"> seram. (Hamur hk.) Zor eriyen. (Sert bir hamur, yumuşak hamurdan daha yüksek sıcaklıkta pişirilir). [Ing. hard; Fr. dur,-dure] [(1), (18)]

* (1) Tuğlacı, 1980; (2) Doğan, 2001; (3) Anonim, 2004; (4) Püsküllüoğlu, 2004; (5) Anonim, 2005

Ek Tablo 12. Deneklerin kavramlara verdikleri yanıtların yaş gruplarına göre dağılımları

YAŞ GRUPLARI																																													
Kavramlar	20-30 YAŞ (%)									31-40 YAŞ (%)									41-50 YAŞ (%)									51-60 YAŞ (%)									60 YAŞ ve ÜSTÜ (%)								
	Malzeme	Yapsal	Mekan kurusunu	İç mekan öğeleri	Tasar öğeleri	Tasarım	Doğa	Sıfat	Diğer	Malzeme	Yapsal	Mekan kurusunu	İç mekan öğeleri	Tasar öğeleri	Tasarım	Doğa	Sıfat	Diğer	Malzeme	Yapsal	Mekan kurusunu	İç mekan öğeleri	Tasar öğeleri	Tasarım	Doğa	Sıfat	Diğer	Malzeme	Yapsal	Mekan kurusunu	İç mekan öğeleri	Tasar öğeleri	Tasarım	Doğa	Sıfat	Diğer	Malzeme	Yapsal	Mekan kurusunu	İç mekan öğeleri	Tasar öğeleri	Tasarım	Doğa	Sıfat	Diğer
Parlak	47,8	8,7	-	-	30,4	-	-	8,7	4,3	56,2	8,2	-	-	26	-	-	6,8	2,7	40	13,3	-	-	40	-	-	6,7	-	35,7	14,3	-	-	35,7	-	-	14,3	-	30	-	-	-	50	-	-	10	10
Donuk/mat	50	4,5	-	-	13,6	-	-	27,3	4,5	31	16,9	-	-	14,1	-	-	33,8	4,2	43,3	16,7	-	-	6,7	-	-	33,3	-	35,7	35,7	-	-	7,1	-	-	21,4	-	30	20	-	-	10	-	-	40	-
Neşelendirici	4,3	-	17,4	-	47,8	-	-	26,1	4,3	1,4	-	8,3	-	59,7	5,6	8,3	15,3	1,4	6,7	-	3,3	-	36,7	6,7	3,3	30	13,3	15,7	-	15,4	-	53,8	-	7,7	7,7	-	-	-	10	-	50	-	-	30	10
İç karartıcı	-	-	8,7	-	34,3	-	-	52,2	4,3	-	-	19,4	-	26,4	-	-	54,2	-	-	-	17,2	-	27,6	-	-	51,7	3,4	-	-	-	-	38,5	-	-	53,8	7,7	-	-	-	-	20	-	-	80	-
Kaba/pütürlü	69,6	13	-	-	13	-	-	4,3	-	57,5	8,2	-	-	13,7	4,1	-	12,3	4,1	63,3	6,7	-	-	6,7	-	-	23,3	-	71,4	-	-	-	-	-	28,6	-	20	30	-	-	10	-	-	40	-	
Düz/pürüzsüz	43,5	21,7	-	-	-	-	-	30,4	4,3	44,4	13,9	-	-	-	-	-	36,1	5,6	43,3	20	-	-	-	-	-	33,3	3,3	57,1	7,1	-	-	-	-	35,7	-	10	10	-	-	-	-	-	80	-	
Sımlı	4,3	21,7	30,4	-	13	-	-	21,7	8,7	5,6	25	23,6	-	1,4	-	1,4	31,9	11,1	-	6,7	33,3	-	10	-	6,7	36,7	6,7	-	21,4	35,7	-	-	-	7,1	35,7	-	11,1	-	22,2	-	-	-	55,6	11,1	
Sımsız	-	-	13,6	-	-	4,5	18,2	45,5	18,2	-	-	15,7	-	4,3	4,3	17,1	44,3	14,3	-	-	37,9	-	3,4	6,9	6,9	34,5	10,3	-	-	21,4	-	-	-	14,3	50	14,3	-	-	-	-	-	-	77,8	22,2	
Yeterli ışık	-	17,4	13	-	34,8	-	-	34,8	-	9,6	15,1	9,6	-	8,2	-	1,4	46,6	9,6	3,3	10	13,3	-	10	-	3,3	43,3	16,7	-	28,6	14,3	-	14,3	-	7,1	28,6	7,1	-	20	10	-	-	-	50	20	
Yetersiz ışık	-	4,3	8,7	-	4,3	-	-	78,3	4,3	-	1,4	11,1	-	5,6	-	-	72,2	9,7	-	-	20	-	10	-	-	70	-	-	7,1	14,3	-	-	-	-	71,4	7,1	-	-	-	-	10	-	-	90	-
Zarif	4,3	8,7	-	-	-	21,7	-	56,5	8,7	15,3	8,3	-	4,2	-	11,1	-	56,9	4,2	6,7	26,7	-	3,3	-	-	-	56,7	6,7	-	21,4	-	7,1	-	21,4	-	42,9	7,1	11,1	-	-	-	-	55,6	33,3		
Hantal	13	30,4	8,7	-	-	-	-	47,8	-	11,3	11,3	5,6	-	-	-	-	63,4	8,5	-	37,9	3,4	3,4	-	-	-	51,7	3,4	7,1	21,4	-	14,3	-	-	-	42,9	14,3	-	11,1	-	-	-	-	88,9	-	
Sert	60,9	8,7	-	-	-	-	-	26,1	4,3	50,7	12,7	-	-	-	-	-	36,6	-	50	16,7	-	-	-	-	-	33,3	-	78,6	-	-	-	-	-	21,4	-	30	20	-	-	-	-	-	50	-	
Yumuşak	17,4	8,7	4,3	17,4	4,3	-	-	43,5	4,3	23,6	1,4	4,2	22,2	11,1	-	-	31,9	5,6	27,6	-	3,4	10,3	24,1	-	-	24,1	10,3	21,4	-	7,1	14,3	28,6	-	-	28,6	-	11,1	-	-	22,2	22,2	-	-	44,4	-
Ağır	56,5	13	4,3	-	-	-	-	21,7	4,3	45,8	16,7	1,4	-	-	-	-	40,3	1,4	30	11,1	3,3	-	-	-	-	46,7	6,7	42,9	13,3	7,1	-	-	-	-	28,6	-	50	-	-	-	-	-	50	-	
Hafif	39,1	21,7	-	8,7	4,3	-	-	26,1	-	37	6,8	-	8,2	5,5	4,1	-	32,9	5,5	40	20	-	3,3	-	-	-	30	6,7	35,7	7,1	-	7,1	7,1	-	-	28,6	14,3	40	-	-	10	-	-	-	40	10
Bireysel	-	-	36,4	-	-	27,3	-	31,8	4,5	-	-	28,2	1,4	-	14,1	-	49,3	7	-	-	36,7	3,3	-	16,7	-	36,7	6,7	-	-	50	-	-	14,3	-	35,7	-	-	-	10	10	-	20	-	40	20
Bireysel olm.	-	-	21,7	-	4,3	4,3	-	60,9	8,7	-	-	31	-	2,8	1,4	-	56,3	8,5	-	-	36,7	-	-	-	-	60	3,3	-	-	50	-	-	7,1	-	35,7	7,1	-	-	20	-	-	-	-	70	10
Aydınlık	8,7	4,3	17,4	-	43,5	-	-	21,7	4,3	4,1	8,2	23,3	-	35,6	-	-	35,6	27,4	3,3	6,7	30	-	40	-	-	13,3	6,7	7,1	21,4	35,7	-	21,4	-	-	7,1	7,1	-	20	10	-	10	-	-	40	10
Karanlık	-	-	27,3	-	27,3	-	-	36,4	9,1	-	1,4	27,8	-	13,9	-	-	50	6,9	-	10	33,3	-	10	-	-	43,3	3,3	-	7,1	28,6	-	21,4	-	-	35,7	7,1	-	-	30	-	10	-	-	50	10
Açık	-	18,2	45,5	-	-	-	-	36,4	-	-	13,9	33,3	-	4,2	-	-	44,4	4,2	-	13,3	46,7	-	3,3	-	6,7	30	-	-	14,3	35,7	-	-	-	14,3	28,6	7,1	-	-	10	-	-	-	10	60	20
Kapalı	-	27,3	22,7	-	-	-	-	36,4	13,6	-	20	25,7	-	-	-	-	44,3	10	-	10	46,7	-	-	-	-	33,3	10	-	14,3	35,7	-	-	-	-	50	-	-	20	20	-	-	-	-	50	10
Özel	-	-	38,1	-	-	9,5	-	42,9	9,5	-	-	38,9	-	-	2,8	-	50	8,3	-	-	50	-	-	6,7	-	40	3,3	-	-	35,7	-	-	14,3	-	50	-	-	-	20	-	-	-	-	60	20
Kamusal	-	-	56,5	-	-	-	-	39,1	4,3	-	-	54,2	-	-	-	-	38,9	6,9	-	-	63,3	-	-	-	-	36,7	-	-	-	46,2	-	-	-	-	53,8	-	-	-	30	-	-	-	-	60	10
Doğrusal	-	8,7	13	-	60,9	8,7	-	8,7	-	-	9,7	13,9	-	56,9	2,8	-	11,1	5,6	-	6,7	13,3	-	70	3,3	-	3,3	3,3	-	-	14,3	-	71,4	-	-	14,3	-	-	10	-	-	30	-	-	50	10
Eğrisel	13	26,1	-	-	8,7	4,3	4,3	34,8	8,7	4,2	18,1	2,8	-	5,6	9,7	2,8	55,6	1,4	-	26,7	3,3	-	13,3	-	3,3	43,3	10	-	23,1	7,7	-	7,7	7,7	7,7	30,8	15,4	-	20	-	-	-	-	-	80	-
Güvenli	8,7	13	21,7	-	-	-	-	52,2	4,3	4,1	23,3	17,8	-	-	-	-	50,7	41	10	23,3	30	-	-	-	-	33,3	3,3	7,1	28,6	21,4	-	-	-	-	35,7	7,1	-	30	10	-	-	-	-	60	-
Güvensiz	4,5	4,5	18,2	-	-	-	-	63,6	9,1	2,8	11,1	9,7	-	-	-	-	70,8	5,6	-	24,1	20,7	-	-	-	-	48,3	6,9	7,1	-	14,3	-	-	-	-	57,1	21,4	-	10	-	-	-	-	-	80	10
Mahrem. olan	-	-	43,5	4,3	-	-	-	47,8	4,3	-	-	40,3	2,8	-	2,8	-	50	4,2	-	-	53,3	3,3	-	3,3	-	36,7	3,3	-	-	57,1	-	-	-	-	42,9	-	-	-	10	-	-	-	-	80	10
Mahremiyetsiz	4,3	-	26,1	-	-	4,3	-	65,2	-	4,2	-	21,1	-	-	1,4	-	70,4	2,8	-	-	-	32,1	-	7,1	-	60,7	-	16,7	-	16,7	-	-	-	-	58,3	8,3	-	-	-	-	-	-	90	10	
Σ	7	-	4	-	4	-	-	16	-	5	-	1	-	3	-	-	22	-	7	-	7	-	4	-	-	14	-	7	2	6	-	4	-	-	16	-	2	-	-	-	2	-	-	28	-

Ek Tablo 13. Deneklerin kavramlara verdikleri yanıtların cinsiyete göre dağılımları

		CİNSİYET																	
		KADIN (%)										ERKEK (%)							
Kavramlar		Malzeme	Yapısal	Mekan kurgusu	İç mekan öğeleri	Tasarım öğeleri	Tasarım	Doğa	Sıfat	Diğer	Malzeme	Yapısal	Mekan kurgusu	İç mekan öğeleri	Tasarım öğeleri	Tasarım	Doğa	Sıfat	Diğer
Kavramlar (Sıfatlar)																			
Parlak		49,5	10,1	-	-	31,5	-	-	7,1	2	45,1	7,8	-	-	33,3	-	-	9,8	3,9
Donuk/mat		42,3	18,6	-	-	10,3	-	-	27,8	1	26	14	-	-	4	-	-	40	6
Neşelendirici		3,1	-	5,2	-	54,6	6,2	6,2	17,5	7,2	5,9	-	17,6	-	47,1	-	3,9	25,5	-
İç karartıcı		-	-	14,6	-	33,3	-	-	50	2,1	-	-	13,7	-	19,6	-	-	64,7	2
Kaba/pütürlü		66,7	9,1	-	-	8,1	1	-	13,1	2	45,1	9,8	-	-	15,7	3,9	-	23,5	2
Düz/pürüzsüz		46,9	17,3	-	-	-	-	-	32,7	3,1	35,3	11,8	-	-	-	-	-	47,1	5,9
Sınırlı		4,1	14,3	32,7	-	7,1	-	4,1	30,6	7,1	4	28	18	-	-	-	-	38	12
Sınırsız		-	-	21,9	-	2,1	5,2	15,6	40,6	14,6	-	-	14,6	-	4,2	2,1	10,4	54,2	14,6
Yeterli ışık		7,1	14,1	13,1	-	13,1	-	2	42,4	8,1	2	19,6	7,8	-	11,8	-	2	43,1	13,7
Yetersiz ışık		-	2	10,2	-	6,1	-	-	76,5	5,1	-	2	15,7	-	5,9	-	-	68,6	7,8
Zarif		10,2	15,3	-	5,1	-	12,2	-	49	8,2	10	8	-	-	-	8	-	68	6
Hantal		9,4	26	4,2	3,1	-	-	-	53,1	4,2	6	10	6	-	-	-	-	68	10
Sert		58,8	9,3	-	-	-	-	-	30,9	1	43,1	17,6	-	-	-	-	-	39,2	-
Yumuşak		25	2,1	4,2	17,7	14,6	-	-	31,3	5,2	17,6	2	3,9	19,6	15,7	-	-	35,3	5,9
Ağır		44,9	14,3	3,1	-	-	-	-	33,7	4,1	43,1	7,8	2	-	-	-	-	47,1	-
Hafif		40,4	14,1	-	7,1	2	2	-	30,3	4	33,3	5,9	-	7,8	7,8	2	-	33,3	9,8
Bireysel		-	-	38,1	1	-	14,4	-	39,2	7,2	-	-	20	4	-	22	-	48	6
Bireysel olm.		-	-	35,1	-	3,1	2,1	-	56,7	3,1	-	-	25,5	-	-	2	-	56,9	15,7
Aydınlık		4	9,1	27,3	-	37,4	-	-	19,2	3	5,9	9,8	17,6	-	31,4	-	-	29,4	5,9
Karanlık		-	4	29,3	-	16,2	-	-	45,5	5,1	-	2	28,6	-	14,3	-	-	44,9	10,2
Açık		-	15,3	36,7	-	2	-	4,1	39,8	2	-	10	36	-	4	-	2	40	8
Kapalı		-	17,5	32	-	-	-	-	41,2	9,3	-	20,4	26,5	-	-	-	-	42,9	10,2
Özel		-	-	43,9	-	-	7,1	-	40,8	8,2	-	-	30,6	-	-	2	-	61,2	6,1
Kamusal		-	-	56,1	-	-	-	-	39,8	4,1	-	-	50	-	-	-	-	44	6
Doğrusal		-	10,2	13,3	-	60,2	4,1	-	7,1	5,1	-	3,9	11,8	-	58,8	2	-	21,6	2
Eğrisel		4,1	24,7	1	-	6,2	5,2	4,1	48,5	6,2	3,9	15,7	5,9	-	9,8	7,8	2	51	3,9
Güvenli		5,1	26,3	21,2	-	-	-	-	44,4	3	7,8	15,7	19,6	-	-	-	-	51	5,9
Güvensiz		2,1	13,4	14,4	-	-	-	-	64,9	5,2	4	8	10	-	-	-	-	64	14
Mahrem. olan		-	-	48	-	-	2	-	46,9	3,1	-	-	33,3	7,8	-	2	-	51	5,9
Mahremiyetsiz		4,3	-	24,7	-	-	4,3	-	64,5	2,2	3,9	-	17,6	-	-	-	-	74,5	3,9
Σ		7	-	4	-	3	-	-	16	-	4	-	1	-	3	-	-	23	-

Ek Tablo 14. Deneklerin kavramlara verdikleri yanıtların anabilim dallarına göre dağılımları

ANABİLİM DALLARI																																													
Kavramlar	BİNA BİLGİSİ (%)									YAPI BİLGİSİ (%)									MİMARLIK TARİHİ (%)									RESTORASYON (%)									DİĞER (%)								
	Malzeme	Yapsal	Mekan kurgusu	İç mekan öğeleri	Tasarım öğeleri	Tasarım	Doğa	Sıfat	Diğer	Malzeme	Yapsal	Mekan kurgusu	İç mekan öğeleri	Tasarım öğeleri	Tasarım	Doğa	Sıfat	Diğer	Malzeme	Yapsal	Mekan kurgusu	İç mekan öğeleri	Tasarım öğeleri	Tasarım	Doğa	Sıfat	Diğer	Malzeme	Yapsal	Mekan kurgusu	İç mekan öğeleri	Tasarım öğeleri	Tasarım	Doğa	Sıfat	Diğer	Malzeme	Yapsal	Mekan kurgusu	İç mekan öğeleri	Tasarım öğeleri	Tasarım	Doğa	Sıfat	Diğer
Parlak	46,2	7,7	-	-	33,8	-	-	9,2	3,1	45,5	15,9	-	-	31,8	-	-	4,5	2,3	62,5	-	-	-	25	-	-	12,5	-	52,9	5,9	-	-	35,3	-	-	5,9	-	37,5	12,5	-	-	25	-	-	12,5	12,5
Donuk/mat	38,5	13,8	-	-	9,2	-	-	35,4	3,1	31	23,8	-	-	14,3	-	-	26,2	4,8	31,3	18,8	-	-	12,5	-	-	37,5	-	62,5	6,3	-	-	12,5	-	-	18,8	-	12,5	25	-	-	12,5	-	-	50	-
Neşelendirici	4,7	-	4,7	-	54,7	6,3	3,1	21,9	4,7	4,7	-	16,3	-	58,1	2,3	4,7	9,3	4,7	6,3	-	6,3	-	43,8	-	18,8	25	-	-	-	11,8	-	41,2	5,9	-	35,3	5,9	-	-	12,5	-	37,5	-	12,5	25	12,5
İç karartıcı	-	-	9,5	-	30,2	-	-	58,7	1,6	-	-	18,2	-	34,1	-	-	45,5	2,3	-	-	13,3	-	26,7	-	-	60	-	-	-	29,4	-	11,8	-	-	52,9	5,9	-	-	-	-	25	-	-	75	-
Kaba/pütürlü	58,5	10,8	-	-	9,2	1,5	-	20	-	54,5	6,8	-	-	11,4	2,3	-	20,5	4,5	62,5	6,3	-	-	18,8	6,3	-	-	6,3	58,8	17,6	-	-	11,8	-	-	11,8	-	87,5	-	-	-	-	-	12,5	-	
Düz/pürüzsüz	46,2	13,8	-	-	-	-	-	36,9	3,1	46,5	16,3	-	-	-	-	-	32,6	4,7	25	25	-	-	-	-	-	50	-	47,1	11,8	-	-	-	-	-	29,4	11,8	25	12,5	-	-	-	-	-	62,5	-
Sımlı	3,1	26,6	21,9	-	4,7	-	1,6	35,9	6,3	4,7	11,6	32,6	-	7	-	2,3	27,9	14	6,3	31,3	18,8	-	6,3	-	-	25	12,5	5,9	5,9	35,3	-	-	-	11,8	35,3	5,9	-	-	50	-	-	-	50	-	
Sımsız	-	-	19,7	-	-	3,3	13,1	49,2	14,8	-	-	23,8	-	2,4	7,1	14,3	38,1	14,3	-	-	-	-	12,5	-	18,8	50	18,8	-	-	17,6	-	5,9	5,9	11,8	41,2	17,6	-	-	37,5	-	-	-	12,5	50	-
Yeterli ışık	3,1	12,3	12,3	-	10,8	-	4,6	49,2	7,7	6,8	18,2	11,4	-	13,6	-	-	31,8	18,2	18,8	31,3	-	-	-	-	-	43,8	6,3	-	11,8	17,6	-	29,4	-	-	35,3	5,9	-	12,5	12,5	-	12,5	-	-	62,5	-
Yetersiz ışık	-	3,1	10,8	-	6,2	-	-	78,5	1,5	-	2,3	18,2	-	2,3	-	-	75	2,3	-	-	-	-	-	-	-	68,8	31,3	-	-	18,8	-	12,5	-	-	56,3	12,5	-	-	-	-	25	-	-	75	-
Zarif	9,4	9,4	-	4,7	-	9,4	-	62,5	4,7	9,1	15,9	-	-	-	13,6	-	52,3	9,1	18,8	-	-	-	-	18,8	-	50	12,5	6,3	31,3	-	12,5	-	6,3	-	37,5	6,3	12,5	12,5	-	-	-	-	-	62,5	12,5
Hantal	6,3	20,6	3,2	1,6	-	-	-	65,1	3,2	9,3	27,9	4,7	2,3	-	-	-	48,8	7	6,3	12,5	6,3	-	-	-	-	56,3	18,8	18,8	18,8	6,3	6,3	-	-	-	50	-	-	-	12,5	-	-	-	-	75	12,5
Sert	43,1	15,4	-	-	-	-	-	40	1,5	62,8	7	-	-	-	-	-	30,2	-	50	18,8	-	-	-	-	-	31,3	-	81,3	6,3	-	-	-	-	-	12,5	-	37,5	12,5	-	-	-	-	-	50	-
Yumuşak	23,8	-	6,3	12,7	14,3	-	-	36,5	6,3	18,2	45	2,3	27,3	9,1	-	-	31,8	6,8	12,5	6,3	-	18,8	31,3	-	-	31,3	-	43,8	-	6,3	18,8	12,5	-	-	12,5	6,3	12,5	-	-	12,5	25	-	-	50	-
Ağır	32,3	12,3	4,6	-	-	-	-	50,8	-	59,1	11,4	2,3	-	-	-	-	22,7	4,5	43,8	-	-	-	-	-	-	56,3	-	56,3	18,8	-	-	-	-	-	18,8	6,3	37,5	25	-	-	-	-	-	25	12,5
Hafif	29,2	15,4	-	6,2	4,6	3,1	-	35,4	6,2	40,9	11,4	-	9,1	-	-	-	31,8	6,8	37,5	6,3	-	6,3	18,8	6,3	-	25	-	64,7	-	-	11,8	-	-	-	17,7	5,9	37,5	12,5	-	-	-	-	-	37,5	12,5
Bireysel	-	-	36,9	-	-	15,4	-	43,1	4,6	-	-	24,4	2,4	-	24,4	-	41,5	7,3	-	-	25	-	-	12,5	-	50	12,5	-	-	41,2	5,9	-	11,8	-	35,3	5,9	-	-	25	12,5	-	12,5	-	37,5	12,5
Bireysel olm.	-	-	32,3	-	1,5	-	-	63,1	3,1	-	-	32,6	-	2,3	2,3	-	53,5	9,3	-	-	20	-	6,7	6,7	-	53,3	13,3	-	-	41,2	-	-	-	-	41,2	17,6	-	-	25	-	-	12,5	-	62,5	-
Aydınlık	7,7	10,8	20	-	36,9	-	-	23,1	1,5	2,3	9,1	22,7	-	34,1	-	-	25	6,8	6,3	12,5	18,8	-	31,3	-	-	31,3	-	-	5,9	47,1	-	23,5	-	-	11,8	11,8	-	-	25	-	62,5	-	-	12,5	-
Karanlık	-	3,1	27,7	-	15,4	-	-	50,8	3,1	-	2,3	30,2	-	18,6	-	-	34,9	14	-	-	20	-	13,3	-	-	66,7	-	-	11,8	41,2	-	11,8	-	-	29,4	5,9	-	-	25	-	12,5	-	-	50	12,5
Açık	-	10,8	26,2	-	3,1	-	-	58,5	1,5	-	9,5	50	-	4,8	-	7,1	19	9,5	-	18,8	50	-	-	-	6,3	25	-	-	29,4	41,2	-	-	-	-	23,5	5,9	-	12,5	12,5	-	-	-	12,5	62,5	-
Kapalı	-	18,8	26,6	-	-	-	-	48,4	6,3	-	23,8	28,6	-	-	-	-	33,3	14,3	-	12,5	31,3	-	-	-	-	43,8	12,5	-	18,8	43,8	-	-	-	-	31,3	6,3	-	-	37,5	-	-	-	-	50	12,5
Özel	-	-	35,4	-	-	-	-	53,8	10,8	-	-	41,5	-	-	12,2	-	43,9	2,4	-	-	43,8	-	-	-	-	43,8	12,5	-	-	50,8	-	-	11,8	-	23,5	5,9	-	-	12,5	-	-	12,5	-	75	-
Kamusal	-	-	43,8	-	-	-	-	51,6	4,7	-	-	61,4	-	-	-	-	34,1	4,5	-	-	56,3	-	-	-	-	37,5	6,3	-	-	75	-	-	-	-	25	-	-	-	50	-	-	-	37,5	12,5	
Doğrusal	-	6,2	9,2	-	66,2	1,5	-	1,8	3,1	-	11,6	18,6	-	55,8	4,7	-	7	2,3	-	6,3	12,5	-	56,3	-	-	12,5	12,5	-	11,8	17,6	-	41,2	11,8	-	11,8	5,9	-	-	-	-	75	-	-	25	-
Eğrisel	1,6	12,5	3,1	-	9,4	6,3	4,7	54,7	7,8	7	37,2	4,7	-	7	9,3	-	30,2	4,7	6,3	6,3	-	-	12,5	-	6,3	68,8	-	-	41,2	-	-	-	5,9	5,9	47,1	-	12,5	-	-	-	-	-	75	12,5	
Güvenli	4,6	13,8	21,5	-	-	-	-	53,8	6,2	9,1	38,6	13,6	-	-	-	-	38,6	-	6,3	25	18,8	-	-	-	-	43,8	6,3	5,9	17,6	35,3	-	-	-	-	41,2	-	-	12,5	25	-	-	-	-	50	12,5
Güvensiz	3,1	7,8	9,4	-	-	-	-	70,3	9,4	2,3	18,6	14	-	-	-	-	58,1	7	-	6,3	18,8	-	-	-	-	68,8	6,3	6,3	18,8	25	-	-	-	-	43,8	6,3	-	-	-	-	-	-	87,5	12,5	
Mahrem. olan	-	-	40	-	-	3,1	-	53,8	3,1	-	-	46,5	7	-	-	-	46,5	-	-	-	43,8	-	-	-	-	43,8	12,5	-	-	47,1	5,9	-	5,9	-	35,3	5,9	-	-	37,5	-	-	-	-	50	12,5
Mahremiyetsiz	3,2	-	19,4	-	-	3,2	-	71	3,2	9,5	-	19	-	-	-	-	66,7	4,8	-	-	6,3	-	-	-	-	93,8	-	-	-	52,9	-	-	11,8	-	35,3	-	-	-	28,6	-	-	-	-	71,4	-
Σ	5	-	-	-	3	-	-	22	-	6	3	4	-	3	-	-	16	-	4	1	4	-	4	-	-	21	-	8	-	11	-	2	-	-	11	-	4	-	2	-	3	-	-	23	-

Ek Tablo 15. Deneklerin kavramlara verdikleri yanıtların üyelik durumuna göre dağılımları

ÜYELİK DURUMU (TMMOB, DERNEK/VAKIF vb.)

Kavramlar	ÜYELİĞİ VAR (%)										ÜYELİĞİ YOK (%)							
	Malzeme	Yapısal	Mekan kurgusu	İç mekan öğeleri	Tasarım öğeleri	Tasarım	Doğa	Sıfat	Diğer	Malzeme	Yapısal	Mekan kurgusu	İç mekan öğeleri	Tasarım öğeleri	Tasarım	Doğa	Sıfat	Diğer
Parlak	45,7	8,7	-	-	34,1	-	-	8,7	2,9	75	16,7	-	-	8,3	-	-	-	-
Donuk/mat	36,3	15,6	-	-	11,1	-	-	34,1	3	41,7	33,3	-	-	16,7	-	-	8,3	-
Neşelendirici	2,9	-	8	-	51,8	4,4	5,8	21,9	5,1	18,2	-	27,3	-	54,5	-	-	-	-
İç karartıcı	-	-	12,6	-	27,4	-	-	57,8	2,2	-	-	33,3	-	41,7	-	-	25	-
Kaba/pütürlü	57,2	10,1	-	-	11,6	2,2	-	18,1	0,7	83,3	-	-	-	-	-	-	-	16,7
Düz/pürüzsüz	40,1	14,6	-	-	-	-	-	40,9	4,4	75	25	-	-	-	-	-	-	-
Sınırlı	4,4	18,4	27,9	-	3,7	-	1,5	34,6	9,6	-	25	25	-	16,7	-	16,7	16,7	-
Sınırsız	-	-	18,8	-	3	3,8	13,5	45,9	15	-	-	27,3	-	-	9,1	18,2	36,4	9,1
Yeterli ışık	4,3	14,5	10,9	-	13	-	2,2	44,2	10,9	16,7	33,3	16,7	-	8,3	-	-	25	-
Yetersiz ışık	-	1,5	10,9	-	6,6	-	-	75,9	5,1	-	8,3	25	-	-	-	-	50	16,7
Zarif	10,3	10,3	-	2,9	-	10,3	-	58,8	7,4	8,3	41,7	-	8,3	-	16,7	-	16,7	8,3
Hantal	7,5	18,7	3	2,2	-	-	-	61,9	6,7	16,7	41,7	25	-	-	-	-	16,7	-
Sert	53,7	10,3	-	-	-	-	-	35,3	0,7	50	33,3	-	-	-	-	-	16,7	-
Yumuşak	23	1,5	3,7	17,8	14,8	-	-	34,1	5,2	16,7	8,3	8,3	25	16,7	-	-	16,7	8,3
Ağır	43,8	10,2	2,9	-	-	-	-	40,1	2,9	50	33,3	-	-	-	-	-	16,7	-
Hafif	39,1	10,1	-	7,2	3,6	1,4	-	32,6	5,8	25	25	-	8,3	8,3	8,3	-	16,7	8,3
Bireysel	-	-	29,4	2,2	-	16,9	-	44,1	7,9	-	-	63,6	-	-	18,2	-	18,2	-
Bireysel olm.	-	-	29,9	-	2,2	2,2	-	57,7	8	-	-	54,5	-	-	-	-	45,5	-
Aydınlık	5,1	9,4	23,2	-	33,3	-	-	24,6	4,3	-	8,3	33,3	-	58,3	-	-	-	-
Karanlık	-	2,9	28,7	-	16,2	-	-	46,3	5,9	-	8,3	3,3	-	8,3	-	-	33,3	16,7
Açık	-	13,2	33,8	-	2,9	-	3,7	41,9	4,4	-	16,7	66,7	-	-	-	-	16,7	-
Kapalı	-	16,4	28,4	-	-	-	-	44,8	10,4	-	41,7	50	-	-	-	-	8,3	-
Özel	-	-	37	-	-	4,7	-	51,1	7,4	-	-	66,7	-	-	16,7	-	8,3	8,3
Kamusal	-	-	50,7	-	-	-	-	44,1	5,1	-	-	91,7	-	-	-	-	8,3	-
Doğrusal	-	8	10,9	-	62	2,9	-	13,1	2,9	-	8,3	33,3	-	33,3	8,3	-	-	16,7
Eğrisel	4,4	20,6	2,9	-	6,6	5,1	2,9	52,2	5,1	-	33,3	-	-	16,7	16,7	8,3	16,7	8,3
Güvenli	5,1	22,5	20,3	-	-	-	-	48,6	3,6	16,7	25	25	-	-	-	-	25	8,3
Güvensiz	2,2	11,9	10,4	-	-	-	-	67,4	8,1	8,3	8,3	41,7	-	-	-	-	33,3	8,3
Mahrem. olan	-	-	39,9	2,9	-	2,2	-	50,7	4,3	-	-	81,8	-	-	-	-	18,2	-
Mahremiyetsiz	3	-	21,6	-	-	3	-	69,4	3	20	-	30	-	-	-	-	50	-
Σ	6	-	1	-	3	-	-	20	-	7	7	11	1	4	-	-	5	-

Ek Tablo 16. Deneklerin kavramlara verdikleri yanıtların yurtdışı deneyimine göre dağılımları

		YURTDIŞI DENEYİMİ																	
		DENEYİMİ VAR (%)										DENEYİMİ YOK (%)							
Kavramlar		Malzeme	Yapısal	Mekan kurgusu	İç mekan öğeleri	Tasarım öğeleri	Tasarım	Doğa	Sıfat	Diğer	Malzeme	Yapısal	Mekan kurgusu	İç mekan öğeleri	Tasarım öğeleri	Tasarım	Doğa	Sıfat	Diğer
Kavramlar (Sıfatlar)																			
Parlak		42,1	10,7	-	-	35,5	-	-	9,1	2,5	72,4	3,4	-	-	17,2	-	-	3,4	3,4
Donuk/mat		35	19,2	-	-	11,7	-	-	31,7	2,5	44,4	7,4	-	-	11,1	-	-	33,3	3,7
Neşelendirici		4,2	-	5,9	-	51,3	4,2	6,7	21,8	5,9	3,4	-	24,1	-	55,2	3,4	-	13,8	24,1
İç karartıcı		-	-	14,4	-	28	-	-	55,9	1,7	-	-	13,8	-	1	-	-	51,7	3,4
Kaba/pütürlü		58,7	8,3	-	-	9,9	2,5	-	18,2	2,5	62,1	13,8	-	-	13,8	-	-	10,3	-
Düz/pürüzsüz		42,5	15,8	-	-	-	-	-	39,2	2,5	44,8	13,8	-	-	-	-	-	31	10,3
Sınırlı		4,2	19,3	28,6	-	5,9	-	1,7	33,6	6,7	3,4	17,2	24,1	-	-	-	6,9	31	17,2
Sınırsız		-	-	22,4	-	1,7	4,3	12,1	43,1	16,4	-	-	7,1	-	7,1	3,6	21,4	53,6	7,1
Yeterli ışık		4,1	16,5	12,4	-	12,4	-	2,5	40,4	11,6	20,3	13,8	6,9	-	13,8	-	-	51,7	3,4
Yetersiz ışık		-	2,5	10,7	-	6,6	-	-	75,2	5	-	-	17,9	-	3,6	-	-	67,9	10,7
Zarif		10,9	11,8	-	3,4	-	11,8	-	53,8	8,4	6,9	17,2	-	3,4	-	6,9	-	62,1	3,4
Hantal		6,8	21,4	4,3	2,6	-	-	-	59	6	13,8	17,2	6,9	-	-	-	-	55,2	6,9
Sert		53,3	10,8	-	-	-	-	-	35,8	-	53,6	17,9	-	-	-	-	-	25	3,6
Yumuşak		20,3	1,7	4,2	17,8	14,4	-	-	35,6	5,9	31	3,4	3,4	20,7	17,2	-	-	20,7	3,4
Ağır		44,6	10,7	3,3	-	-	-	-	38	3,3	42,9	17,9	-	-	-	-	-	39,3	-
Hafif		33,1	13,2	-	9,1	3,3	1,7	-	33,1	6,6	58,6	3,4	-	-	6,9	3,4	-	24,1	3,4
Bireysel		-	-	31,9	2,5	-	17,6	-	41,2	6,7	-	-	32,1	-	-	14,3	-	46,4	7,1
Bireysel olm.		-	-	32,8	-	1,7	1,7	-	58,8	5	-	-	27,6	-	3,4	3,4	-	48,3	17,2
Aydınlık		4,1	10,7	24,8	-	33,9	-	-	21,5	5	6,9	3,4	20,7	-	41,4	-	-	27,6	-
Karanlık		-	2,5	31,7	-	12,5	-	-	45,8	7,5	-	7,1	17,9	-	28,6	-	-	42,9	3,6
Açık		-	13,3	37,5	-	0,8	-	4,2	40,8	3,3	-	14,3	32,1	-	10,7	-	-	35,7	7,1
Kapalı		-	17,6	28,6	-	-	-	-	44,5	9,2	-	22,2	37	-	-	-	-	29,6	11,1
Özel		-	-	39,2	-	-	5	-	48,3	7,5	-	-	40,7	-	-	7,4	-	44,4	7,4
Kamusal		-	-	51,3	-	-	-	-	44,5	4,2	-	-	65,5	-	-	-	-	27,6	6,9
Doğrusal		-	9,2	12,5	-	58,3	3,3	-	12,5	4,2	-	3,4	13,8	-	65,5	3,4	-	10,3	3,4
Eğrisel		3,4	17,6	3,4	-	7,6	6,7	4,2	50,4	6,7	6,9	37,9	-	-	6,9	3,4	-	44,8	-
Güvenli		4,1	23,1	21,5	-	-	-	-	47,9	3,3	13,8	20,7	17,2	-	-	-	-	41,4	6,9
Güvensiz		2,5	13,3	10,8	-	-	-	-	65,8	7,5	3,7	3,7	22,2	-	-	-	-	59,3	11,1
Mahrem. olan		-	-	44,2	0,8	-	2,5	-	49,2	3,3	-	-	37,9	10,3	-	-	-	44,8	6,9
Mahremiyetsiz		4,3	-	21,7	-	-	1,7	-	69,6	2,6	3,4	-	24,1	-	-	6,9	-	62,1	3,4
	Σ	7	-	1	-	3	-	-	20	-	8	-	2	-	3	-	-	17	-

Ek Tablo 17. Deneklerin kavramlara verdikleri yanıtların yurtdışında kalma süresine göre dağılımları

YURTDIŞINDA KALMA SÜRESİ																																													
Kavramlar	1 HAFTA-10 GÜN (%)									10 GÜN-1 AY (%)									1-6 AY (%)									6-12 AY (%)									1 YIL ve ÜSTÜ (%)								
	Malzeme	Yapsal	Mekan kurgusu	İç mekan öğeleri	Tasar öğeleri	Tasarım	Doğa	Sıfat	Diğer	Malzeme	Yapsal	Mekan kurgusu	İç mekan öğeleri	Tasar öğeleri	Tasarım	Doğa	Sıfat	Diğer	Malzeme	Yapsal	Mekan kurgusu	İç mekan öğeleri	Tasar öğeleri	Tasarım	Doğa	Sıfat	Diğer	Malzeme	Yapsal	Mekan kurgusu	İç mekan öğeleri	Tasar öğeleri	Tasarım	Doğa	Sıfat	Diğer	Malzeme	Yapsal	Mekan kurgusu	İç mekan öğeleri	Tasar öğeleri	Tasarım	Doğa	Sıfat	Diğer
Parlak	66,7	-	-	-	-	-	16,7	16,7	50	9,1	-	-	36,4	-	-	4,5	-	48,5	18,2	-	-	33,3	-	-	-	-	45,5	-	-	-	54,5	-	-	-	-	29,3	7,3	-	-	39	-	-	19,5	4,9	
Donuk/mat	33,3	-	-	-	50	-	16,7	-	27,3	18,1	-	-	27,3	-	-	27,3	-	46,9	15,6	-	-	6,3	-	-	28,1	3,1	27,3	18,2	-	-	9,1	-	-	27,3	18,2	34,1	22	-	-	4,9	-	-	39	-	
Neşelendirici	16,7	-	16,7	-	50	-	16,7	-	-	-	4,5	-	45,5	13,6	9,1	18,8	9,1	6,1	-	6,1	-	54,5	3	3	21,2	6,1	-	-	-	-	70	-	-	30	-	2,5	-	7,5	-	55	2,5	7,5	17,5	7,5	
İç karartıcı	-	-	16,7	-	33,3	-	33,3	16,7	-	-	22,7	-	27,3	-	-	50	-	-	-	18,2	-	27,3	-	-	51,5	3	-	-	20	-	-	-	-	80	-	-	-	7,7	-	33,3	-	-	59	-	
Kaba/pütürlü	66,7	16,7	-	-	-	-	16,7	-	63,6	9,1	-	-	13,6	-	-	9,1	4,5	63,6	3	-	-	6,1	3	-	24,2	-	18,2	27,3	-	-	36,4	9,1	-	-	9,1	61	7,3	-	-	4,9	2,4	-	24,4	-	
Düz/pürüzsüz	66,7	16,7	-	-	-	-	16,7	-	57,1	14,3	-	-	-	-	-	28,6	-	42,4	15,2	-	-	-	-	-	39,4	3	27,3	1,2	-	-	-	-	-	45,5	9,1	34,1	19,5	-	-	-	-	-	46,3	-	
Sımlı	-	33,3	50	-	16,7	-	-	-	14,3	28,6	23,8	-	9,5	-	-	23,8	-	6,1	9,1	27,3	-	3	-	6,1	39,4	9,1	-	36,4	27,3	-	-	-	-	27,3	9,1	-	15	32,5	-	5	-	-	37,5	10	
Sınırsız	-	-	66,7	-	-	-	16,7	16,7	-	-	9,5	-	-	-	23,8	42,9	23,8	-	-	34,4	-	3,1	12,5	9,4	28,1	12,5	-	-	30	-	-	-	10	50	10	-	-	12,5	-	2,5	2,5	12,5	57,5	12,5	
Yeterli ışık	-	-	50	-	33,3	-	16,7	-	13,6	18,2	4,5	-	13,6	-	-	40,9	9,1	-	15,2	12,1	-	15,2	-	-	45,5	12,1	-	27,3	9,1	-	18,2	-	9,1	36,4	-	4,9	17,1	12,2	-	4,9	-	2,4	41,5	17,1	
Yetersiz ışık	-	33,3	-	-	16,7	-	-	50	-	-	13,6	-	-	-	-	72,7	13,6	-	-	18,2	-	12,1	-	-	66,7	3	-	-	9,1	-	-	-	-	81,8	9,1	-	2,4	4,9	-	4,9	-	-	85,4	2,4	
Zarif	-	50	-	-	-	-	50	-	18,2	9,1	-	4,5	-	13,6	-	50	4,5	9,4	15,6	-	3,1	-	15,6	-	50	6,3	-	18,2	-	-	-	36,4	-	27,3	18,2	9,8	4,9	-	4,9	-	4,9	-	63,4	12,2	
Hantal	-	33,3	33,3	-	-	-	33,3	-	4,8	19	9,5	-	-	-	-	61,9	4,8	-	28,1	3,1	6,3	-	-	-	56,3	6,3	-	27,3	-	-	-	-	-	63,6	9,1	15	12,5	-	2,5	-	-	-	62,5	7,5	
Sert	66,7	16,7	-	-	-	-	16,7	-	52,4	4,8	-	-	-	-	-	42,9	-	54,5	12,1	-	-	-	-	-	33,3	-	36,4	18,2	-	-	-	-	-	45,5	-	51,2	12,2	-	-	-	-	-	36,6	-	
Yumuşak	50	-	-	-	-	-	50	-	22,7	-	4,5	22,7	9,1	-	-	40,9	-	18,2	3	6,1	24,2	9,1	-	-	33,3	6,1	36,4	9,1	9,1	-	18,2	-	-	9,1	18,2	15,4	-	2,6	12,8	23,1	-	-	43,6	2,6	
Ağır	50	33,3	-	-	-	-	16,7	-	59,1	4,5	-	-	-	-	-	31,8	4,5	36,4	15,2	9,1	-	-	-	-	33,3	6,1	27,3	27,3	-	-	-	-	-	45,5	-	48,8	4,9	2,4	-	-	-	-	41,5	2,4	
Hafif	50	16,7	-	-	-	-	16,7	16,7	45,5	9,1	-	9,1	4,5	4,5	-	27,3	-	30,3	18,2	-	6,1	-	3	-	33,3	9,1	18,2	27,3	-	-	18,2	-	-	27,3	9,1	31,7	7,3	-	14,6	2,4	-	-	39	4,9	
Bireysel	-	-	66,7	-	-	16,7	-	16,7	-	-	-	40,9	-	-	18,2	-	36,4	4,5	-	-	34,4	3,1	-	15,6	-	43,8	3,1	-	-	30	-	-	30	-	20	20	-	-	22	2,4	-	19,5	-	48,8	7,3
Bireysel olm.	-	-	50	-	16,7	-	33,3	-	-	-	36,4	-	-	-	-	54,5	9,1	-	-	39,4	-	-	-	-	57,6	3	-	-	30	-	-	10	-	60	-	-	-	25	-	2,5	2,5	-	62,5	7,5	
Aydınlık	-	-	66,7	-	-	-	33,3	-	4,5	9,1	18,2	-	40,9	-	-	18,2	9,1	9,1	12,1	24,2	-	33,3	-	-	15,2	6,1	-	-	36,4	-	36,4	-	-	27,3	-	2,4	12,2	22	-	39	-	-	22	2,4	
Karanlık	-	-	33,3	-	16,7	-	33,3	16,7	-	4,5	40,9	-	9,1	-	-	36,4	9,1	-	3	33,3	-	12,1	-	-	48,5	3	-	9,1	36,4	-	18,2	-	-	27,3	9,1	-	-	29,3	-	9,8	-	-	56,1	4,9	
Açık	-	33,3	50	-	-	-	16,7	-	-	-	59,1	-	-	-	4,5	36,4	-	-	9,4	34,4	-	-	-	3,1	50	3,1	-	18,2	36,4	-	-	-	9,1	36,4	-	-	19,5	29,3	-	2,4	-	4,9	39	4,9	
Kapalı	-	33,3	66,7	-	-	-	-	-	-	14,3	28,6	-	-	-	-	42,9	14,3	-	12,1	36,4	-	-	-	-	42,4	9,1	-	20	30	-	-	-	-	30	20	-	19,5	19,5	-	-	-	-	56,1	4,9	
Özel	-	-	66,7	-	-	-	33,3	-	-	-	40,9	-	-	4,5	-	40,9	13,6	-	-	34,4	-	-	12,5	-	43,8	9,4	-	-	54,5	-	-	-	-	36,4	9,1	-	-	34,1	-	-	2,4	-	58,5	4,9	
Kamusal	-	-	66,7	-	-	-	33,3	-	-	-	54,5	-	-	-	-	40,9	4,5	-	-	53,1	-	-	-	-	43,8	3,1	-	-	50	-	-	-	-	40	10	-	-	43,9	-	-	-	-	53,7	2,4	
Doğrusal	-	-	16,7	-	83,3	-	-	-	-	14,3	23,8	-	47,6	4,8	-	9,5	-	-	6,1	5,2	-	60,6	6,1	-	6,1	6,1	-	9,1	-	-	72,7	9,1	-	-	9,1	-	12,2	9,8	-	48,8	-	-	24,4	4,9	
Eğrisel	16,7	-	-	-	-	16,7	-	33,3	33,3	-	28,6	4,8	-	-	9,5	-	47,6	9,5	3	24,2	3	-	12,1	3	3	45,5	6,1	-	27,3	-	-	9,1	-	9,1	54,5	-	2,5	10	5	-	5	10	5	60	2,5
Güvenli	-	16,7	50	-	-	-	33,3	-	4,5	22,7	22,7	-	-	-	-	45,5	4,5	9,1	21,2	21,2	-	-	-	-	48,5	-	-	18,2	9,1	-	-	-	-	54,5	18,2	2,4	29,3	19,5	-	-	-	-	46,3	2,4	
Güvensiz	20	20	-	-	-	-	60	-	-	13,6	13,6	-	-	-	-	68,2	4,5	-	24,2	24,2	-	-	-	-	45,5	6,1	9,1	9,1	-	-	-	-	-	63,6	18,2	2,4	7,3	2,4	-	-	-	-	80,5	7,3	
Mahrem. olan	-	-	66,7	-	-	-	33,3	-	-	-	50	-	-	4,5	-	40,9	4,5	-	-	45,5	-	-	3	-	48,5	3	-	-	40	-	-	10	-	50	-	-	-	39	2,4	-	-	-	53,7	4,9	
Mahremiyetsiz	-	-	60	-	-	-	40	-	4,5	-	31,8	-	-	-	-	59,1	4,5	3,1	-	25	-	-	3,1	-	65,6	3,1	-	-	20	-	-	-	-	80	-	5,1	-	12,8	-	-	2,6	-	76,9	2,6	
Σ	7	2	15	-	4	-	8	1	7	1	6	-	4	-	-	14	-	6	-	2	-	3	-	-	19	-	2	2	7	-	5	2	-	18	-	3	-	-	-	4	-	-	23	-	

ÖZGEÇMİŞ

1979 yılında Giresun'da doğdu. 1997 yılında Giresun Hamdi Bozbağ Anadolu Lisesi'nden mezun oldu. Aynı yıl girdiği Karadeniz Teknik Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü'nden 2001 yılında bölüm üçüncüsü olarak mezun oldu. Aynı yıl Antalya Mimarlar Odası tarafından düzenlenen Öğrenciler Arası II. Mimarlık Ödülleri proje yarışması kapsamında Mimarlık Ödülü aldı. Yine 2001 yılında KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı'nda yüksek lisans yapmaya hak kazandı. 2002 yılında Fen Bilimleri Enstitüsü'nce Araştırma Görevlisi kadrosuna atandı. 2004 yılında kurulan KTÜ Mimarlık Bölümü Mezunları Derneği kurucu üyeleri arasında yer aldı. 2005 yılında yüksek lisans öğrenimini tamamladıktan sonra aynı yıl KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı'nda doktora öğrenimine başladı. Yine 2005 yılında TÜBİTAK Yurtiçi Doktora Programı kapsamında bursiyer olmaya hak kazandı. Halen KTÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak akademik faaliyetlerini sürdürmektedir. Evlidir ve İngilizce iyi derecede bilmektedir.